

EMNEBESKRIVELSER

Fakultet for arkitektur og billedkunst

AAR8000 ARKANT-PhD
Arkitektur og antropologi - PhD-emne
Architecture and Anthropology - PhD Course

Faglærer: Professor Harald Høyem
 Uketimer: Høst = 7.5 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Ingen

Læringsmål: Forståelse for det fysiske miljøets meningsinnhold gjennom utviklings- og endrings-prosesser som begynner med prosjektutløsning og varer gjennom endret bruk over tid. Utgangspunktet er å sammenholde arkitektenes og antropologenes arbeidsmåter og fagkulturer.

Forkunnskapskrav: Mastergrad.

Anbefalte forkunnskaper: Mastergrad.

Faglig innhold: Arkitekters arbeidsmåter.

Sosialantropologers arbeidsmåter.

Transformasjon av fysisk miljø.

Læringsformer og aktiviteter: Litteraturstudier.

Seminarer.

Essay-skriving.

Kursmaterieill: Litteraturliste bestemmes senere.

Vurderingsform: Rapport

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
GODKJENT RAPPORT		1/1	

AAR8050 ARKITEKTUREVALUERING
Arkitekturevaluering
Evaluation of Architecture

Faglærer: Professor Birgit Cold
 Uketimer: Høst = 7.5 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Øvinger

Forkunnskapskrav: Arkitekt/planleggingsutdanning, eller utdanning innen samfunnsvitenskap (sosialantropologi, sosialpsykologi/ persepsjonspsykologi, sosiologi).

Faglig innhold: Emnet skal gi en generell innsikt i og forståelse av relasjonene mellom de fysiske omgivelser, arkitektur, omgivelsesestetikk og menneskets oppfattelse, forståelse, vurdering og preferanser. Stedsteorier og stedsstudier er av særlig interesse.

Læringsformer og aktiviteter: Fagets emner presenteres av foredragsholdere og diskuteres med studentene i 10 ukentlige seminarer. For hvert emne utføres det en teoretisk eller praktisk øving. På hvert seminar presenterer noen studenter øvingene sine og vi diskuterer dem. Øvingene evalueres i løpet av kurset. Dette kurs er koordinert med AAR 4937 Omgivelsesestetikk og stedsstudier.

Kursmaterieill: Publikasjoner: Estetikk og velvære (Cold, 2004-05), Arkitekturevaluering i teori og praksis (Cold, 1988-2004). Aesthetics, Well-being and Health - abstracts on theoretical and empirical research within environmental aesthetics (Cold, 1998). Aesthetics, Well-being and Health - essays within architecture and environmental aesthetics (Cold, 2001). Artikler om emnet: Den sømløse vev av socio-design (Fallan, 2003), Semantisk differensial (Hauge, 2003), The Gap (Johannsen, 2003). The Evaluative Image of Places (Nasar, 2000) i Person-Environment Psychology (W. B. Walsh, K. H. Craik, R. H. Price (eds).

Vurderingsform: Oppgave

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
OPPGAVE		1/1	

AAR8100 BOLIG TEORI OG HIST
Boligens teori og historie
Housing Theory and History

Faglærer: Professor Eli Støa
 Uketimer: Høst: 1F+1Ø+4S = 7.5 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Øvinger

Læringsmål: Kurset skal gi økt forståelse for utviklingen av ulike boligtyper og boformer, innsikt i boligteori og for den aktuelle situasjonen i boligsektoren.

Forkunnskapskrav: Opptak som PhD-student

Faglig innhold: Emnet vil gi en innføring i boligens historiske, samfunnsmessige og arkitektfaglige utvikling vesentlig i Europa i nyere tid, ulike bolig- og boformers teoretiske grunnlag, samt i forutsetningene for moderne boligutforming og produksjon

Læringsformer og aktiviteter: Kurset vil bli gjennomført som forelesninger og/eller seminarer med tilhørende litteraturstudier, og det skal skrives en semesteroppgave om et avtalt tema innenfor emnet.

Kursmaterieill: Opplyses ved kursstart

Vurderingsform:	Oppgave			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	OPPGAVE		1/1	

AAR8150 BYGNINGSFORVALTNING

Bygg- og eiendomsforvaltning

Facilities Management

Faglærer: Dekan Tore Haugen

Uketimer: Høst: 2F+2Ø = 7.5 SP

Tid: Undervises ikke studieåret 2007-2008

Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Prosjektarbeid

Læringsmål: Formålet med emnet er å gi en teoretisk og praktisk innføring i bygg- og eiendomsforvaltning på strategisk og taktisk nivå.

Anbefalte forkunnskaper: Fullført masterutdanning innen arkitektur, teknologi eller tilsvarende.

Faglig innhold: Det legges i kurset vekt på å skape en helhetlig forståelse knyttet til begrepet Facilities Management (FM). I dette inngår planlegging av FDV (forvaltning, drift og vedlikehold) med service og tjenester for virksomheten, samt organisering og økonomisk styring av aktivitetene. FM defineres som den integrerte planlegging, gjennomføring og ledelse av bygg- og eiendommer med service og hjelpemidler, som bidrar til en effektiv innarbeiding av mål for virksomheten. Økonomistyring vil omfatte planlegging og daglig kostnadsstyring, totaløkonomi med vurdering av kostnader og inntekter i et livssyklusperspektiv. Det vil bli lagt vekt på casestudier der en studerer hvordan ulike bedrifter utvikler og forvalter sine eiendommer, og hvordan en tilrettelegger arbeidsplasser og lokaler der en tar hensyn til både bygning, brukerne av bygninger og bedriftens aktiviteter.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger og kollokvier.

Emnet undervises normalt samtidig med et etterutdanningskurs.

Vurderingsform:	Arbeider			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	OPPGAVE		1/1	

AAR8200 BYØKOLOGISK PLANL

Byøkologisk planlegging i ulike kulturer

Urban Ecological Planning in Diverse Cultures

Faglærer: Professor Hans Christie Bjønness

Uketimer: Vår: 3F+7Ø+5S = 7.5 SP

Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.

Und.språk: Engelsk

Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Øvinger

Faglig innhold: Emnet legger vekt på teorier for byøkologi og metodeutvikling i alternativ by-planlegging og -drift. Sentrale temaområder er verdispørsmål i teorigrunnet, og prosess- og systembasert teori som tar opp betingelser for lokal by-transformasjon.

Kriterier for et territorialt perspektiv drøftes, og dette knyttes opp mot betingelser for lokalt baserte og integrerte løsninger til komplekse problemstillinger. Kunnskapsforståelse i ulike kulturelle rammer er et tema.

Planleggings- og gjennomføringsmetoder for bærekraftig byutvikling basert på byøkologiske prinsipper vil bli tatt opp belyst av internasjonale og nordiske eksempler. Problemstillinger, teori og metode vil bli diskutert på ulike nivå av planleggingen, ut fra integrering og grensesetting, forståelse av endring og tverrfaglige løsningsmodeller.

Læringsformer og aktiviteter: Seminarer. Det legges vekt på videreutvikling av Ph.D. kandidatens forsknings-tema, teori og metodegrunnlag gjennom kurset

Kursmaterieill: Kompendium

Vurderingsform:	Arbeider			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	ARBEIDER		1/1	

AAR8250 DESIGNMETODER OG IKT
Prosjekteringsmetoder og IKT-verktøy
Computer Aided Architectural Design - Methods and Tools

Faglærer: Førsteamanuensis Birgit Sudbø
 Uketimer: Vår: 2F+2Ø+5S = 7.5 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Øvinger og prosjektarbeid

Læringsmål: Målet med emnet er å gi en dypere forståelse for arkitekturprosjektering som prosess som grunnlag for anvendelse, analyse og utvikling av IKT-verktøy for prosjektering.

Forkunnskapskrav:

Anbefalte forkunnskaper: Masterutdanning i arkitektur, teknologi eller tilsvarende

Faglig innhold: Emnet omfatter prosjekteringsmetoder med særlig vekt på representasjonsformer i arkitektur og bygninger, samt metoder og teorier for systemdesign (software). Aktuelle IKT-verktøy vurderes på denne bakgrunn.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger, seminarer og workshops. Skrivning av essay eller prosjektarbeid.

Vurderingsform:

Muntlig/Arbeider

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	50/100	
ARBEIDER		50/100	

AAR8350 KUNNSKAPSTEORI
Kunnskapsteori og arkitektens arbeidsmåte
Theory of Knowledge and the Architects Work

Faglærer: Førsteamanuensis Eivind Kasa
 Uketimer: Vår: = 7.5 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Ingen

Forkunnskapskrav: Mastergrad.

Faglig innhold: Emnet skal introdusere til kunnskapsteoretiske spørsmål og behandlingen av dem. Det er delt i to deler.

I del 1 skal en orientere seg i ulike vesentlige retninger innen kunnskapsteorien i sentrale debatter/skillelinjer mellom retningene, i de ulike retningers viktigste problemstillinger og deres oppfatning av spørsmål som gyldig kunnskap, argumentasjon, begrunnelse og sannhet.

Det legges spesiell vekt på diskusjonen av disse teoriene mulige anvendelse på den kunnskapen som er sentral for arkitektens arbeide. Dette er en kunnskap som artikuleres i og gjennom arbeidet med å skape arkitektur. Målet er å gi grunnlag for et reflektert forhold til de krav som kan stilles til en gyldig framstilling av dette særegne kunnskapsområdet. Som grunnlag for denne diskusjonen undersøker faget også hvordan tilsvarende problemstillinger blir behandlet innenfor andre kunnskapsområder.

I del 2 studerer en ulike arkitekturteorier i lys av den almene kunnskapsteoretiske diskusjonen. Her ser en blant annet nærmere på de ulike arkitekturteoriene kunnskapsteoretiske egenart, hvordan de forstår seg selv, det skapende arbeidet, og den kunnskapen som artikuleres gjennom dette.

Læringsformer og aktiviteter: Seminarer og øvinger.

Vurderingsform:

Oppgave/Muntlig

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
OPPGAVE		50/100	
MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	50/100	

AAR8450 PROSJEKTERINGSLEDELS
Administrasjon og faglig ledelse av bygningsprosjektering
Design Management

Faglærer: Førsteamanuensis Geir Karsten Hansen, Dekan Tore Haugen
 Koordinator: Dekan Tore Haugen
 Uketimer: Vår: 2F+2Ø = 7.5 SP
 Tid: Undervises ikke studieåret 2007-2008
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Øvinger

Læringsmål: Formålet med emnet er å gi kandidaten en innsikt i det å lede prosjekteringen i en byggesak, med fokus på organisering og administrative oppgaver.

Anbefalte forkunnskaper: Fullført masterutdanning innen arkitektur, teknologi eller tilsvarende.

Faglig innhold: Emnet retter seg mot den prosjekterendes ledelse og administrasjon av bygningsprosjekter. Forståelse for oppgaver, roller og prosjekteringsprosessens ulike delprosesser og faser blir belyst. Det vil bli skilt mellom prosjekteringslederens faglige og administrative ansvar og oppgaver. Kurset vil fokusere på helheten i et byggeprosjekt og kommunikasjon, samspill og ledelse i tverrfaglige team.

Kurset vil gi innsikt i modeller for faseinndeling og gjennomføring av byggesaker, og diskutere suksesskriterier og fiaskofaktorer for et byggeprosjekt.

Prosjektgjennomføring med vekt på koordinering, samordning, og styring av kvalitet, tid, kostnader og ressurser blir gjennomgått ved hjelp av eksempler, demonstrasjon og øvinger. Økonomidelen vies noe plass med oversikt over økonomiske problemstillinger, beslutningsprosesser og livssyklusvurderinger.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger og kollokvier.

Emnet undervises normalt samtidig som etterutdanningskurs.

Kursmaterieill: Kursmaterieill vil være basert på nyere engelsk og norsk litteratur innen området. Blant annet: C.Gray and W. Huges "Building Design Management", Butterworth Heineman, London, 2001.

Vurderingsform:	Arbeider			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	OPPGAVE		1/1	

AAR8500 RESSURSBRUK
Ressurser og bygget form
Resources and Built Form

Faglærer: Professor Anne Grete Hestnes

Uketimer: Vår: 3F+2Ø+4S = 7.5 SP

Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.

Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Øvinger

Forkunnskapskrav: AAR4915 eller tilsvarende.

Anbefalte forkunnskaper: AAR4915 eller tilsvarende.

Faglig innhold: Emnet gir en grunnleggende innføring i vår ressursituasjon og i alternative muligheter for ressursutnyttelse ved utforming av sted og bygning.

Det tar opp generelle problemer knyttet til bruk av våre ressurser, diskuterer de muligheter og begrensninger som finnes, og presenterer metoder for å vurdere og kontrollere bruk av ressurser ved gruppering og utforming av bygninger i gitte situasjoner.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger og seminarer.

Skriving av et essay på selvvalgt tema.

Energi- og miljøanalyse av et selvvalgt case.

Kursmaterieill: "A Building Revolution: How Ecology and Health Concerns are Transforming Construction" (ISBN-1-87807125-4),

"Resources of the Earth" (ISBN-0-13-774423-4),

"The Green Vitruvius" (ISBN-1-873936-94-X), og/eller diverse dagsaktuelle artikler.

Vurderingsform:	Muntlig			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	1/1	

Institutt for biologi

AK8000 MARIN YNGELTEKN
Marin yngelteknologi
Marine Fry Technology

Faglærer: Førsteamanuensis Elin Kjørsvik, Professor Yngvar Olsen, Professor Helge Reinertsen, Professor Olav Vadstein

Koordinator: Førsteamanuensis Elin Kjørsvik

Uketimer: Høst: 2F+2Ø = 7.5 SP

Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.

Und.språk: Engelsk, Norsk

Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Obligatorisk oppmøte, avholde forelesning

Læringsmål: Å gi en dypere forståelse av plastisiteten i marin fiskelarveutvikling og å gi innsikt i hvordan miljøfaktorer påvirker yngelproduksjon både i naturen og i oppdrett.

Faglig innhold: Kurset fokuserer på marin fiskelarveutvikling og hvordan og biologiske rammebetingelser og oppdrettsbetingelser (miljø, mikrobielle forhold, fôr, egg-/larve kvalitet, genekspressjon) er med på å bestemme videre vekst og utvikling. Emnet bygger på nyere relevant litteratur, og i diskusjonene vil en dra inn tema fra alle teoretiske delmoduler.

Aktuelle delmoduler i kurset vil være:

Abiotiske faktorer; vannbehandling og fysisk livsmiljø

Ernæringskrav til marine larver

Funksjonell larveutvikling og metamorfose

Stamfisk og eggkvalitet

Foringsregime og interaksjoner

Mikrobielt regime og interaksjoner

Mikrobiell kontroll

Tørrförtilvenning og yngelstadiet

Modellering og prosesskontroll

Muntlig eller 4 timer skriftlig

Læringsformer og aktiviteter: Kollokvier og forelesninger, 45 timer. Kursdeltakere kan delta via videokonferansstudio andre steder.

Obligatorisk oppmøte. Studenten må gjennomføre minst én forelesning på utvalgt emne og må lede ett kollokvium.

Emnet går hvert annet år, neste gang høsten 2007.

Kursmateriell: 61623; Boka Moksness, Kjørsvik Olsen (2004). Culture of Cold-Water Marine Species. Blackwell Publishing 61623; Nyere relevant vitenskapelig litteratur

Vurderingsform: Skriftlig

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
SKRIFTLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	1/1	

Institutt for arkeologi og religionsvitenskap

ARK8870 ARK GLOB PERSP **Arkeologiens globale perspektiv** **The Global Perspective of Archaeology**

Faglærer: Professor Karl Sognnes

Koordinator: Professor Per Oluf Hernæs

Uketimer: Høst: = 7.5 SP

Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.

Karakter: Bestått/Ikke bestått Obl. aktiviteter: Deltakelse

Forkunnskapskrav: Forutsetter opptak til PhD-program.

Faglig innhold: Emnet har fokus på ikke-europeiske aspekter i dagens arkeologi med særlig vekt på etiske spørsmål knyttet til konflikter mellom den akademiske arkeologien og urbefolkninger og andre gruppers ønske og krav om selv å styre utforskningen og tolkningen av sin fortid.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesning/seminar eller ledet selvstudium. Essay skal knytte eget prosjekt til emnet. Undervisning i emnet tilbys med forbehold om at nok kandidater melder seg opp. Tid og sted for eventuell undervisning bekjentgjøres ved semesterstart.

Kursmateriell: Pensum opplyses ved oppstart.

Vurderingsform: Oppgave

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
OPPGAVE		1/1	

Institutt for bygg, anlegg og transport

BA8100 BYGN BRANNVERN **Bygningsmessig brannvern** **Fire Safety and Structural Engineering**

Faglærer: Professor II Harald Landrø

Uketimer: Høst: 3F+14S = 10.5 SP

Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.

SP-reduksjon: DIB3072: 10.5 SP

Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Øvinger

Faglig innhold: Emnet behandler termiske påkjenninger på konstruksjoner og konstruksjoners reaksjon på slike påkjenninger, i tillegg til prinsipper og metoder for brannanalyser og brannteknisk prosjektering. Emnet omfatter:

- Brann, brannbelastning og den termiske påkjenning
- Varmeoverføring
- Materialeegenskaper ved forhøyet temperatur
- Konstruksjoners reaksjon på ikke-stasjonære temperaturpåkjenninger
- Funksjonskrav og funksjonsanalyse av konstruksjoner ved brann
- Analyse av funksjonskrav, sikkerhetsnivå og rehabilitering
- Metoder til bestemmelse av konstruksjoners brannmotstand
- Beregningsmodeller
- Brannteknisk dimensjonering
- Brannteknisk prosjektering
- Risikoanalyse av brann i byggverk

Læringsformer og aktiviteter: En utredningsoppgave (f. eks. litteraturstudium, eksperimentelt arbeid el.lign. skal gjennomføres.

Kursmaterieill: Oppgis ved kursstart.

Vurderingsform:	Muntlig/Rapport			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	50/100	
	GODKJENT RAPPORT		50/100	

BA8102 BYGN TEKN I U-LAND
Bygningsteknikk i U-land
Building Technology in Developing Countries

Faglærer: Professor Tore Haavaldsen
 Uketimer: Vår: 2F+14S = 10.0 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Ingen

Faglig innhold: Emnet er tilrettelagt først og fremst for studenter som vil forberede seg på å utføre forskningsarbeid i utviklingsland. Innholdet vil variere etter deltakerenes behov, og vil normalt inkludere trening i feltstudiemetoder, spørreundersøkelser, kulturforsatåelse, og kommunikasjon. I tillegg undervises tekniske tema som aktuelle byggetekniske løsninger, utforming av bygninger og detaljer, materialer og klima, bygging for jordskjelv etc. Videre blir det fokusert på prosjektplanlegging i u-land og på metoder for å sikre prosjektplaners validitet og relevans.

Læringsformer og aktiviteter: En utredningsoppgave (f.eks. litteraturstudium, prosjektoppgave el.lign.)skal gjennomføres.

Kursmaterieill: Oppgis ved kursstart.

Vurderingsform:	Oppgave/Muntlig			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	OPPGAVE		50/100	
	MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	50/100	

BA8104 MATERIALER - LEVETID
Bygningsmaterialers bestandighet og levetid
Building Materials - Durability and Service Life

Faglærer: Professor Per Jostein Hovde
 Uketimer: Høst: 3F+7Ø+6S = 10.0 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Ingen

Læringsmål: Gi kunnskap om klimapåkjenninger på bygninger og konstruksjoner, nedbryting og bestandighet for materialer og komponenter, metoder for å angi levetid for materialer og komponenter.

Faglig innhold: Emnet omfatter følgende tema: Klimapåkjenninger på bygninger, kritiske påkjenningsfaktorer for ulike materialer, nedbrytingsmekanismer for materialer, dose/responsfunksjoner, muligheter for beskyttelse, krav til levetid for materialer og komponenter i bygninger, metoder for å angi levetid.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger, kollokvier, ledet selvstudium, individuell skriftlig rapport om valgt tema.

Kursmaterieill: Rapporter, artikler, standarder, etc. Blir oppgitt ved kursstart.

Vurderingsform:	Muntlig/Rapport			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	50/100	
	GODKJENT RAPPORT		50/100	

BA8105 FUKT/LUFTTRAN I BYGN
Fukt- og lufttransport i bygningskonstruksjoner
Moisture and Air Transfer in Building Structures

Faglærer: Professor Jan Vincent Thue
 Uketimer: Vår: 2F+14S = 10.0 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Øvinger

Faglig innhold: Emnet tar utgangspunkt i teorigrunnlaget for luft- og fukttransport i porøse materialer, hulrom og ved overflater mot luft, og behandler praktisk anvendelse av dette på reelle bygningskonstruksjoner og praktiske problemer. Herunder behandles bl.a. aktuelle påkjenninger og drivkrefter, samvirke mellom forskjellige transportmekanismer i massive og oppløste konstruksjoner, akkumulering og uttørking av fukt, flerdimensjonale forløp samt aktuelle materialparametre. Metoder for numerisk simulering og bruk av aktuell programvare inngår i emnet.

Læringsformer og aktiviteter: En utredningsoppgave (f.eks. litteraturstudium, eksperimentelt arbeid el.lign.) skal gjennomføres.

Kursmaterieill: Oppgis ved kursstart

Vurderingsform:	Oppgave/Muntlig			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	OPPGAVE		50/100	
	MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	50/100	

BA8106 MATERIALER OG BRANN
Bygningsmaterialer og brannforløp
Building Materials and Compartment Fires

Faglærer: Professor Per Jostein Hovde
 Uketimer: Vår: 3F+7Ø+6S = 10.0 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Ingen

Læringsmål: Gi kunnskap om egenskaper for viktige bygningsmaterialer ved brann, hvordan vi kan beskrive et brannforløp og velge dimensjonerende branner ved prosjektering.

Anbefalte forkunnskaper: TBA4175 Brannteknikk eller tilsvarende.

Faglig innhold: Emnet omfatter følgende tema: Materialers egenskaper ved brannpåvirkning, sammenhenger mellom materi-alegenskaper og brannforløp, kvantitative beskrivelser av brannforløp, muligheter for simulering av brannforløp. Emnet vil omfatte både brennbare og ubrennbare materialer, og dermed gi et materialteknisk grunnlag for brannteknisk prosjektering og for dimensjonering av konstruksjoner.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger, kollokvier, ledet selvstudium, individuell skriftlig rapport om valgt tema.

Kursmaterieill: Rapporter, artikler, standarder, etc. Blir oppgitt ved kursstart.

Vurderingsform:	Muntlig/Rapport			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	50/100	
	GODKJENT RAPPORT		50/100	

BA8200 UTJEVNINGSREGNING
Videregående feilteori og utjevningregning
Advanced Theory of Errors and Adjustment

Faglærer: Professor Hossein Nahavandchi
 Uketimer: Vår: 3F+2Ø+12S = 10.5 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 Und.språk: Engelsk
 SP-reduksjon: DIB6074: 10.5 SP
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Øvinger

Læringsmål: Emnet skal utvikle kunnskaper og kompetanse innen parameterestimering og pålitelighetsanalyse av geodetiske og fotogrammetriske målinger.

Forkunnskapskrav: Emnet bygger på grunnemnet TBA4245 Geodesi eller tilsvarende kunnskaper.

Anbefalte forkunnskaper: Matematikk 4N (TMA4125/TMA4130) og Multivariabel analyse (TMA4270).

Faglig innhold: Least-squares kombinerer utjevning, filtering og prediksjon og kan i denne sammenheng betraktes som en utvidelse av utjavningsregningen. Nødvendig lineær algebra og sannsynlighetsteori. Ulike modeller for parameterestimering, herunder "Prediction and Filtering" som den mest avanserte. Hypotesetesting og pålitelighetsanalyse, herunder intervallestim-ering, eliminering av "outliers", m.m. Spektralanalyse.

Læringsformer og aktiviteter: Undervisningen vil foregå i kollokvii eller som ledet selvstudium, med obligatoriske øvingsoppgaver.

Kursmaterieill: Karl Rudolf Koch: Parameter Estimation and Hypothesis Testing in Linear Models. Springer-Verlag Berlin Heidelberg 1999. 333 sider

Tidsskriftartikler.

Vurderingsform:	Muntlig/Arbeider			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	2/3	
	ARBEIDER		1/3	

BA8201 **INDUSTRIMÅLING****Industrimåling****Industrial Surveying**

Faglærer: Professor Knut Ragnar Holm, Amanuensis Terje Skogseth
 Koordinator: Professor Knut Ragnar Holm
 Uketimer: Høst: 1F+2Ø+14S = 10.5 SP
 Tid: Undervises ikke studieåret 2007-2008
 SP-reduksjon: DIB6075: 10.5 SP
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Øvinger

Forkunnskapskrav: Emne TBA4255 Fotogrammetri eller tilsvarende. Kjennskap til digital bildebehandling, programmering, matematisk statistikk.

Faglig innhold: Emnet omfatter en gjennomgang av moderne ingeniørgeodetiske og fotogrammetriske metoder og utstyr for industrimåling, så som totalstasjon, lasertracker, laserskanner, nærfotogrammetri. Aktuelle anvendelser: Deformasjonsmåling, dimensjonskontroll, "as built"-kontroll, løpende ("sann-tids-") kvalitetskontroll av fabrikkprodukter, kobling til DAK-systemer.

Læringsformer og aktiviteter: Undervisningen vil foregå som ledet selvstudium, med obligatoriske øvingsoppgaver, samt et større prosjektarbeid som karaktersettes.

Kursmaterieill: Oppgis ved kursstart.

Vurderingsform: Skriftlig/Arbeider

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
SKRIFTLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	7/10	C
ARBEIDER		3/10	

BA8202 **FYSIKALSK GEODESI****Videregående fysikalsk geodesi****Advanced Physical Geodesy**

Faglærer: Professor Hossein Nahavandchi
 Uketimer: Høst: 3F+2Ø+12S = 10.5 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 Und.språk: Engelsk
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Øvinger

Læringsmål: Emnet skal utvikle kunnskaper og kompetanse i bredde og dybde, innen sentralt utvalgte tema i Fysikalsk geodesi og geodetiske grenseverdier.

Forkunnskapskrav: Emnet bygger på fordypningsemnet Fysikalsk geodesi.

Faglig innhold: Potensialteori, geodetiske grenseverdier, Stokes-Helmerts metode for geoidebestemmelse, modifisering av Stokes kjerne, topografiske korreksjoner med integralteknikker og sfærisk-harmonisk metode, atmosfæriske korreksjoner, globale gravitasjonsmodeller, estimering av andre gravitasjonsfeltparametre, nyere forskningsaktivitet.

Læringsformer og aktiviteter: Undervisningen vil foregå som ledet selvstudium, med obligatoriske øvingsoppgaver, samt et større prosjektarbeid som karaktersettes.

Kursmaterieill: Heiskanen and Moritz (1967) Physical Geodesy.

Moritz (1980) Advanced Physical Geodesy.

Nahavandchi (2001) Physical Geodesy.

Tidsskriftsartikler.

Vurderingsform: Oppgave/Rapport

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
GODKJENT RAPPORT		2/3	
OPPGAVE		1/3	

BA8203 **STUDIUM AV HAVKLIMA****En integrert jordbasert metode for studium av havklime****An Integrated Earth System Approach to the Study of Ocean Climate**

Faglærer: Professor Hossein Nahavandchi
 Uketimer: Høst: 2F+3Ø+12S = 10.5 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 Und.språk: Engelsk
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Øvinger

Faglig innhold: Dette er et spesialkurs for PhD studenter på OCTAS-prosjektet.

Vurderingsform: Oppgave

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel

BA8204 FORMIDL AV GEOG INFO
Lagring og formidling av geografisk informasjon
Storage and Communication of Geographic Information

Faglærer: Professor Terje Midtbø
 Uketimer: Høst: 1F+2Ø+17S = 12.5 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Ingen

Læringsmål: Emnet skal gi en grundig innføring i ulike teknikker for lagring og presentasjon av geografisk informasjon i et datamaskinbasert miljø, samt bruk av Internet til formidling av samme type informasjon. I tillegg skal man gjennom emnet få kjennskap til en del nyere forskning innen geografisk informasjonsvitenskap.

Forkunnskapskrav: Emnet bygger på TBA 4250 Geografisk Informasjonsbehandling 2 eller tilsvarende.

Faglig innhold: Emnet foreleses annet hvert år, neste gang høsten 2007. Dynamisk presentasjon av geodata og audio variabler. Animasjonsmetoder, kartografiske animasjoner. Tilrettelegging og overføring av geografisk informasjon via WWW. WMS og WFS. Web kartografi. Visualisering av ikke-romlige data. Romlige databaser. Datastrukturar and algoritmer for lagring, analyse og visualisering av 3D data. Emnet vil også komme inn på et utvalg nyere forskning innen geografisk informasjonsvitenskap.

Læringsformer og aktiviteter: Kollokvier og selvstudium. Undervisningen blir gitt på engelsk dersom studenter som ikke behersker norsk tar emnet.

Kursmateriell: Forelesningsnotater, bøker og artikler.

Vurderingsform:	Muntlig/Arbeider			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	33/100	D
	MAPPEEVALUERING		67/100	

BA8301 MARIN GEOTEKNIKK
Marin geoteknikk
Marine Geotechnical Engineering

Faglærer: Professor Lars Olav Grande
 Uketimer: Høst: 3F+14S = 10.5 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 Und.språk: Engelsk
 SP-reduksjon: DIB2083: 10.5 SP
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Øvinger

Læringsmål: Kunne orientere seg i en rapport om grunnundersøkelser
 Kunne gjøre overslag over kapasiteter av sålefundamenter, peler og ankere.

Anbefalte forkunnskaper: TBA 4105 Geoteknikk, beregningsmetoder

TBA 4110 Geoteknikk, materialparametre

TBA 4115 Geoteknikk, konstruksjoner.

Faglig innhold: Emnet foreleses annet hvert år, neste gang høsten 2007. Marine grunnundersøkelser, sålefundamenter med skjørt, forankringer, peler, skråningsstabilitet, sykliske belastninger.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger, egenrapporter/-beregninger.

Kursmateriell: Delkompendier, artikler i utvalg.

Vurderingsform:	Skriftlig			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	SKRIFTLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	1/1	D

BA8304 JORDMODELLERING
Jordmodellering
Soil Modeling

Faglærer: Professor II Corneliu Athanasiu, Professor Steinar Nordal
 Koordinator: Professor Steinar Nordal
 Uketimer: Høst: 3F+6Ø+7S = 10.0 SP
 Tid: Undervises ikke studieåret 2007-2008
 Und.språk: Engelsk
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Øvinger

Læringsmål: Kursets hensikt er å gi en innføring i og en bakgrunn for vurdering og anvendelse av elasto-plastiske spennings-tøynings relasjoner for jord. Anvendelsene kan være innen numerisk modellering eller innen laboratorieorientert forskning på jords oppførsel.

Anbefalte forkunnskaper: Sivilingeniør eller MSc i teknologi med spesialisering innen geoteknikk eller konstruksjonsfag.

Faglig innhold: Emnet foreleses annet hvert år, neste gang høsten 2008. Kurset dekker prinsippene for utvikling og bruk av elsto-plastiske modeller for jords oppførsel. Muligheter og begrensinger ved enkle og mer komplekse, elastiske og elasto-plastiske modeller vil bli studert og sammenholdt med typiske trekk ved jords oppførsel. Stikkord: Kontinuumsmekanisk grunnlag, lineær og ikke-lineær elastisitet, elasto-lastisitet etter Tresca og Coulomb. Videre vil Cam Clay modellen og noen utvalgte, mer avanserte jordmodeller bli dekket.

Læringsformer og aktiviteter: Kurset gis på engelsk som en kombinasjon av intensiv forelesninger i konsentrerte perioder og øvingsarbeider gjennom hele semesteret.

Kursmaterieill: Kompendium på engelsk vil være tilgjengelig fra Geoteknikk, NTNU.

Vurderingsform:	Skriftlig			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	SKRIFTLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	1/1	D

BA8305 GEODYNAMIKK

Geodynamikk

Geodynamics

Faglærer: Professor II Corneliu Athanasiu, Professor Steinar Nordal

Koordinator: Professor Steinar Nordal

Uketimer: Høst: 3F+6Ø+7S = 10.0 SP

Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.

Und.språk: Engelsk

Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Øvinger

Læringsmål: Kurset tar sikte på å gi den nødvendige bakgrunn for beregning av dynamisk oppførsel av fundamenter på jord.

Anbefalte forkunnskaper: Sivilingeniør eller MSc i teknologi med spesialisering innen geoteknikk eller konstruksjonsfag.

Faglig innhold: Emnet foreleses annet hvert år, neste gang høsten 2007. Det gis en innføring i teori for svingende systemer samt for bølgeforplantning. Det vises hvordan grunnlaget benyttes til å bestemme de nødvendige geodynamiske parametre. Videre vil fundamentvingninger og analogmodeller for disse bli dekket. Pelerramming analysert med bølgeforplantningsteori vil bli inkludert. Videre berøres jordskjelv og vibrasjoner fra trafikk. Bruk av elementmetoden på dynamisk analyse av geotekniske problemer tas opp.

Læringsformer og aktiviteter: Kurset gis på engelsk som en kombinasjon av intensiv forelesninger i konsentrerte perioder og øvingsarbeider gjennom hele semesteret.

Kursmaterieill: Kompendium vil være tilgjengelig fra Geoteknikk, NTNU.

Vurderingsform:	Skriftlig			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	SKRIFTLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	1/1	D

BA8402 ISMEKANIKK

Ismekanikk

Ice Mechanics

Faglærer: Professor Sveinung Løset

Uketimer: Høst: 3F+14S = 10.5 SP

Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.

Und.språk: Engelsk

SP-reduksjon: DIB7935(v.2): 10.5 SP

Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Ingen

Læringsmål: Formålet med kurset er å gi studenten en innføring i fysiske og mekaniske egenskaper til is og laster som is kan påføre marine konstruksjoner.

Faglig innhold: Kurset omhandler oppbyggingen av is på molekylært nivå, vekst og klassifisering av is. Reologiske egenskaper til is beskrives, tøying-spenningsrelasjoner, temperatureffekter and bruddmekanisk oppførsel. Isforhold i kalde farvann som er av interesse for oljeindustrien beskrives. Videre belyses samvirke is-konstruksjon med vekt på analytisk, empirisk og numerisk beregning av last fra sjøis på faste og flytende konstruksjoner.

Læringsformer og aktiviteter: Kurset består av en forelest del og en prosjektdel. Prosjektarbeidet skal lede til en rapport som teller 40 % av eksamen. Rapporten skal levers senest en uke før eksamen. Spørsmål fra rapporten kan stilles på eksamen.

Kursmaterieill: Løset, S. , K. Shkhinek and K.V. Høyland (1998): Ice Physics and Mechanics, NTNU, 100 p.

SAoem chapters from Sanderson, T.J.O. (1988): Ice mechanics.

CAN/CSA-SA471-92. Appendix E: Determination of ice loads, pp. 60-80.

Diverse papers.

Vurderingsform:	Muntlig/Rapport			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	60/100	
	OPPGAVE		40/100	

BA8403 KYST- OG HAVNETEKN
Videregående kyst- og havneteknikk
Advanced Topics in Port and Coastal Engineering

Faglærer:	Førsteamanuensis Øivind Asgeir Arntsen
Uketimer:	Vår: 2F+8Ø+7S = 10.5 SP
Tid:	Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
Karakter:	Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Obligatorisk prosjektarbeid

Læringsmål: Emnet skal utvikle kunnskaper og kompetanse i bredde og dybde, innen sentralt utvalgte tema i kystteknikk og havnebygging.

Forkunnskapskrav: Forutsetter forkunnskaper tilsvarende hovedinnhold i emnene TBA 4265 Marint fysisk miljø, TBA 4270 Kystteknikk og TBA 4145 Kyst og havn.

Faglig innhold: Emnet undervises ved behov. Med basis i forkunnskaper, videreutvikles kunnskaper i bredde og dybde på tema som Havnehydraulikk og innseilinger; Sandtransport, erosjon og sedimentasjon; Mudring og deponering; Kystkonstruksjoner og Havneplanlegging. Detaljinnhold i emnet kan i noen grad tilpasses studentenes interesse og bakgrunn.

Læringsformer og aktiviteter: Øvingsdelen består av et prosjektarbeid etter avtale. Deler av emnet kan tas som selvstudie. Undervisningen blir gitt på engelsk dersom studenter som ikke behersker norsk tar emnet.

Kursmaterieill: 1.P. Bruun: Port Engineering, Fourth Edition, Volume 12. Gulf Publishing Company, 1989/1990.

2.M.B. Abbot and W.A. Price: Coastal, Estuarial and Harbour Engineer's Reference Book. EFN Spon, 1994.

3.John B. Herbich: Handbook of Coastal Engineering. McGraw Hill, 2000.

4.Utvalgte kapitler og artikler fra nyere publisert materiale.

Vurderingsform:	Muntlig/Arbeider			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	60/100	D
	ARBEIDER		40/100	

BA8504 PROSJEKTEVALUERING
Prosjektevaluering. Formål, metode og praksis
Project Evaluation. Purpose, Methods and Practice

Faglærer:	Professor Knut Fredrik Samset
Uketimer:	Høst: 4F+8S = 7.5 SP
Tid:	Undervises ikke studieåret 2007-2008
Karakter:	Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Ingen

Læringsmål: Læringsmålet er at kandidatene skal forstå sentrale begreper, prinsipper og metoder for planlegging og gjennomføring av en prosjektevaluering.

Forkunnskapskrav: Ingen.

Anbefalte forkunnskaper: Grunnleggende kjennskap til prosjektledelse.

Faglig innhold: Emnet foreleses annet hvert år, neste gang høsten 2008. Emnet gir en teoretisk og praktisk tilnærming med vekt på generisk kunnskap og allment anvendelige metoder for å evaluere ulike typer prosjekter. Stikkord er tverrfaglig vurdering basert på både kvantitativ og kvalitativ analyse. Emnet omfatter drøfting av ulike typer evaluering, formål, hensikt, fokusering, evalueringsmodeller, utforming, datainnsamling, analyse, kvalitetssikring og rapportering.

Læringsformer og aktiviteter: Karakter "bestått/ikke bestått", der "bestått" tilsvarer B eller bedre sammenholdt med NTNUs karakterskala. Emnet vil bli gjennomført med et innledningsseminar, selvstudium og veiledet caseanalyse som vil være grunnlag for karaktersetning. Karakter bestått/ikke bestått tilsvarer B eller bedre, sammenholdt med NTNUs karakterskala.

Kursmaterieill: Knut Samset: Project Evaluation. Making Investments Succeed, Tapir Academic Press, Trondheim, 2003, ISBN 82-519-1840-5. Tilleggs litteratur etter avtale.

Vurderingsform:	Rapport			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	GODKJENT RAPPORT		1/1	

BA8505 KVAL SIKRING PROSJEKT
Kvalitetsikring av store prosjekter. Fokus på tidligfasen
Front-end Management of Major Projects

Faglærer: Stipendiat Nils Olsson
 Uketimer: Høst: 6F+11S = 10.5 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 Karakter: Bestått/Ikke bestått Obl. aktiviteter: Ingen

Læringsmål: Læringsmålet er at kandidatene skal orientere seg på aktuelle tema innen emnet i inngrep med sentrale ressurspersoner og kandidater fra andre læringsmiljøer og land.

Forkunnskapskrav: Ingen

Anbefalte forkunnskaper: Ingen

Faglig innhold: Emnet fokuserer på valgte, aktuelle avgrensede problemstillinger.

Læringsformer og aktiviteter: Emnet organiseres som et doktorgrads-seminar med inviterte forelesere der deltakerne presenterer egne papers eller opplegg for papers, som kan leveres i etterkant. Disse er grunnlag for karaktersetting.

Karakter "Bestått/ikke bestått", der "Bestått" tilsvarer B eller bedre sammenholdt med NTNUs karakterskala.

Kursmaterieill: Artikkelsamling som tilrettelegges i hvert enkelt tilfelle.

Vurderingsform: Oppgave

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
OPPGAVE		1/1	

BA8506 BORING I FJELL

Boring i fjell
Rock Drilling

Faglærer: Professor Amund Bruland
 Uketimer: Vår: 2F+7Ø+7S = 10.0 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 Und.språk: Engelsk
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Øvinger, Semesteroppgave, Kollokvier

Anbefalte forkunnskaper: TBA4150 Anleggsteknikk GK eller tilsvarende.

Faglig innhold: Emnet omfatter tekniske og økonomiske aspekter ved boring i fjell. I dette inngår emner som:

- Bruddmekanismer, prinsipper og metoder ved boring i fjell
- Oversikt over prognosemetoder for borbarhet, direkte eller indirekte metoder
- Boreprosessen
- Borbarhet ved fullprofilboring
- Kapasitetsmodeller
- Kostnadsmodeller

Læringsformer og aktiviteter: Kollokvier.

En utredningsoppgave (f.eks. litteraturstudium, eksperimentelt arbeid el.lign.) skal gjennomføres.

Beregningsoppgave(r).

Kursmaterieill: Oppgis ved kursstart.

Vurderingsform: Muntlig/Arbeider

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	50/100	
ARBEIDER		25/100	
GODKJENT RAPPORT		25/100	

BA8508 KONVENSJ TUNNELDRIFT

Konvensjonell tunneldrift
Drill and Blast Tunnelling

Faglærer: Professor Amund Bruland
 Uketimer: Vår: 2F+7Ø+7S = 10.0 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 Und.språk: Engelsk
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Øvinger, Semesteroppgave, Kollokvier

Anbefalte forkunnskaper: TBA4150 Anleggsteknikk GK eller tilsvarende.

Faglig innhold: Emner:

- Konvensjonell driving av tunneler, sjakter og fjellrom.
- Drivemetode og utstyr, prognoser og kostnader.
- Yrkeshygiene, arbeidsmiljø, ventilasjon.

- Stabilitetssikring.
- Kvalitet.
- Organisasjon - norsk drivetradisjon.
- Datainnsamling, arbeidsstudier, mm.
- Tilbakeføring av erfaringsdata fra drift til planlegging og prosjektering (utførelsestilpasset design).
- IKT i tunneldrift.

Læringsformer og aktiviteter: Kollokvier.

En utredningsoppgave (f.eks. litteraturstudium, eksperimentelt arbeid el.lign.) skal gjennomføres.

Beregningsoppgave(r).

Kursmaterieill: Oppgis ved kursstart.

Vurderingsform: Muntlig/Arbeider

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	50/100	
ARBEIDER		25/100	
GODKJENT RAPPORT		25/100	

BA8509 VERDI KONFL/SAMSP

Verdiskaping, konflikt og samspill i prosjekter

Performance, Conflict and Cooperation in Building Projects

Faglærer: Professor II Per T Eikeland

Uketimer: Høst: 2F+4Ø+6S = 7.5 SP

Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.

Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Øvinger

Læringsmål: Studenten skal få en teoretisk forankret, praktisk forståelse av de grunnleggende betingelsene for at prosjekter skal være mulig å styre innenfor gitte rammer, samtidig som målene om verdiskaping på kundenes premisser og en kostnadseffektiv byggeprosess kan virke styrende på prosjektet.

Anbefalte forkunnskaper: Grunnleggende kunnskaper om prosjektorganisering for byggeprosjekter, tilsvarende faget TBA4135 Organisasjon og økonomi i BA-prosjekt. Alternativ forkunnskap skal godkjennes av faglærer.

Faglig innhold: Faget behandler tema og problemstillinger som ligger i spenningsfeltet mellom prosjektet som middel til å nå ytre mål og prosjektet som et mål i seg selv, som skal realiseres på en mest mulig effektiv måte. Dette er spenningsfeltet mellom ytre effektivitet og indre effektivitet, mellom samfunnets, eierens og sluttbrukernes interesser i løpet av byggeverkets levetid og hensynet til en effektiv byggeprosess sett fra byggebransjens aktører. Emnet omfatter byggeprosessen og prosjektorganisering for byggeprosjekter, reelle beslutningsprosesser, begrenset rasjonalitet og regelbaserte beslutninger. Makt og avmakt, konflikt og samarbeid er sentrale dimensjoner som drøftes.

Læringsformer og aktiviteter: Seminar/forelesninger.

Selvstudium av oppgitt pensumlitteratur.

Prosjektoppgave tilpasset eget interessefelt.

Kursmaterieill: Oppgitt pensumlitteratur på norsk og engelsk, pluss powerpoint presentasjoner fra forelesningene.

Vurderingsform: Oppgave/Muntlig

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
OPPGAVE		1/2	A
MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	1/2	A

BA8510 FALLTAPSAN VANNTUNN

Falltapsanalyser vanntunneler. Hydraulikk, sprengningsteknikk og økonomi

Head Loss Analyses in Hydro Power Tunnels. Hydraulics, Rock Blasting Technique and Economy.

Faglærer: Professor Amund Bruland

Uketimer: Høst: 2F+7Ø+7S = 10.0 SP

Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.

Und.språk: Engelsk

Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Øvinger, Semesteroppgave, Kollokvier

Faglig innhold: Emner:

- Transportkapasitet for vanntunneler, avhengig av de viktigste parametre (trykkhøyde, tverrsnitt og ruhet)
- Falltapsmålinger
- Metoder for måling av ruhet.
- Falltapsberegninger basert på ruhetsmålinger
- Dimensjonering av vanntunneler (økonomisk optimalisering)
- Realrentens betydning ved økonomisk optimalisering
- Sammenhengen mellom falltap og utførelse av sprengningsarbeid

- Kvalitetssikring og utførelse i samsvar med beregningsforutsetninger
- Metoder for økning av kapasitet i eksisterende tunneler.

Læringsformer og aktiviteter: Kollokvier.

En utredningsoppgave (f.eks. litteraturstudium, eksperimentelt arbeid el.lign.) skal gjennomføres.

Beregningsoppgave(r).

Kursmaterieell: Oppgis ved kursstart.

Vurderingsform: Muntlig/Arbeider

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	50/100	
ARBEIDER		30/100	
GODKJENT RAPPORT		20/100	

BA8600 DEKKEKONSTRUKSJONER
Dimensjonering av dekkekonstruksjoner
Pavement Design

Faglærer: Professor Ivar Horvli

Uketimer: Høst: 1F+3Ø+12S = 10.5 SP

Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.

Und.språk: Engelsk

SP-reduksjon: DIB4082: 10.5 SP

Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Øvinger

Læringsmål: Emnet gir dybdekunnskap om dimensjonering av dekkekonstruksjoner. Studentene skal etter kurset ha oversikt over aktuelle metoder for dimensjonering av vegger og kunne anvende de mest aktuelle av disse. Studentene skal videre beherske spenningsteori og dens prinsipielle anvendelse i materialmodellering og vegdimensjonering.

Anbefalte forkunnskaper: Veg- og jernbanebygging, Investering og drift av samferdselsanlegg eller tilsvarende kunnskaper.

Faglig innhold: Emnet gir dybdekunnskap om dimensjonering av dekkekonstruksjoner. Følgende emner tas opp: orientering om de mest brukte dimensjoneringsmetodene, systemanalyse for dimensjonering, belastninger og påkjenninger på vegdekker, materialeegenskaper, spennings- og deformasjonsanalyser, nedbrytningsmekanismer, dimensjoneringskriterier, dimensjonering av konstruksjoner med asfaltdekke, etterregning av materialparametre, metoder for kartlegging av bæreevne, måling av dynamisk E-modul, tolking av lab.resultater, forsterkning av dekkekonstruksjoner.

Læringsformer og aktiviteter: Ledet selvstudium med øvinger og enkelte forelesninger/kollokvier.

Øvingene er obligatoriske.

Kursmaterieell: Lærebøker og utvalgte tidsskrifts - og konferanseartikler.

Vurderingsform: Skriftlig

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
SKRIFTLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	1/1	C

BA8601 GEOMETRISK UTFORMING
Geometrisk utforming av vegger og gater
Geometric Design of Highways and Streets

Faglærer: Professor Asbjørn Hovd

Uketimer: Vår: = 10.5 SP

Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.

SP-reduksjon: DIB4084: 10.5 SP

Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Øvinger

Læringsmål: Emnet skal gi studentene videregående kunnskap og forståelse av ulike forhold som direkte og indirekte har betydning for den geometriske utformingen av vegger og gater.

Anbefalte forkunnskaper: Kunnskap tilsvarende TBA4201 Veg og miljø, TBA4216 Veg- og gateplanlegging og TBA4320 Vegutforming og ulykkesrisiko.

Faglig innhold: Hovedtema i emnet vil være knyttet til forhold som har betydning for den geometriske utformingen av vegger og gater; dimensjoneringsgrunnlag, linjeføring, tverrprofilutforming, tilpasning til omgivelsene, sikkerhet og framkommelighet.

Læringsformer og aktiviteter: Dersom det blir få studenter som velger emnet, vil undervisningen i stor grad være ledet selvstudium kombinert med seminarer. Obligatoriske øvingsarbeider vil bl.a. omfatte utarbeidelse av notat som blir diskutert med faglærer/lagt fram i seminarer.

Kursmaterieell: Pensum vil i hovedsak bestå av lærebøker, tidsskriftartikler, forskningsrapporter osv i tillegg til annen relevant forelesningsmaterieell. Pensum vil i stor grad være engelskspråklig.

Vurderingsform: Muntlig

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	1/1	D

BA8602 TRANSPORTØKONOMI
Transportøkonomi. Prissetting, investeringsvurdering og økonomisk metode i transportplanlegging.
Transport Economics. Pricing, Evaluation, and Economic Method in Transport Planning

Faglærer: Professor II James Odeck
 Koordinator: Professor Tore Øivin Sager
 Uketimer: Vår: 12S = 10.5 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 SP-reduksjon: DIB8010: 10.5 SP
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Øvinger

Læringsmål: Emnet skal sette studenten i stand til å analysere transportproblem ved hjelp av økonomiske resonnement.

Forkunnskapskrav:

Anbefalte forkunnskaper: Noe bakgrunn i konsumentatferd, trafikkberegningsmodeller og investeringsvurdering.

Faglig innhold: Emnet undervises vanligvis som ledet selvstudium. Emnet gir en oversikt på videregående nivå over bidrag som sosialøkonomisk teori og metode har gitt til transportplanlegging. Emnet omfatter modeller for atferd som bestemmer transporttetter, teori for indirekte virkninger og fellesgoder, regler for prissetting og investeringsbeslutninger under forskjellige betingelser, samt økonomisk vurdering av planvirkninger.

Læringsformer og aktiviteter: Øvingsarbeidet består i utarbeiding av et notat, der et transporttema blir analysert ved hjelp av økonomisk teori og metode på en måte som demonstrerer at kandidaten behersker sentrale deler av pensum. Undervisningen blir gitt på engelsk dersom studenter som ikke behersker norsk tar emnet.

Kursmateriell: Pensum blir bestemt særskilt for hvert kurs. I 2007 og 2008 vil pensum i hovedsak bestå av en samling engelskspråklige artikler.

Vurderingsform:	Muntlig/Arbeider	Dato/Tid	Tell. andel	Hjelpemiddel
	Vurderingsdel			
	MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	2/3	D
	SEMESTEROPPGAVE		1/3	

BA8603 TRAFIKKAVVIKL TEORI
Trafikkavviklingsteori
Traffic Management Theory

Faglærer: Amanuensis Arvid Aakre
 Koordinator: Professor Stein Johannessen
 Uketimer: Høst: 3F+5Ø+9S Vår: 3F+5Ø+9S = 10.5 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 SP-reduksjon: DIB8011: 10.5 SP
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Øvinger

Læringsmål: Emnet skal gi studenten en utvidet innsikt i de mekanismer som virker i trafikkavviklingssystemet, og de muligheter og krav moderne trafikkavvikling står overfor knyttet til fremkommelighet og trafiksikkerhet.

Anbefalte forkunnskaper: Kunnskap tilsvarende TBA 4285 Trafikkregulering, TBA 4300 Trafiksikkerhet og gatemiljø og fordypningsmoduler knyttet til temaene transportinformatikk og trafiksikkerhet/risikostyring.

Ingen formelle krav til enkeltemner.

Faglig innhold: Emnet kan undervises hvert år som et ett-semester emne, i høst- og/eller vårsemesteret, med forbehold om praktiske begrensninger knyttet til faglærers forskertermin o.l. Hovedtema 1 i emnet er videregående trafikkavviklingsteori, analysemetoder, og vurderingskriterier. Her inngår også statistiske metoder og teknologi for datainnsamling, informasjonsoverføring og styring av biltrafikk og kollektivtrafikk på makro- og mikronivå. Hovedtema 2 er trafiksikkerhetsanalyser og metoder for risikostyring, knyttet til vegtrafikken. Her inngår også menneske/system-problematikken, med vekt på muligheter og belastning som følge av ny teknologi.

Læringsformer og aktiviteter: Det tas sikte på å undervise emnet gjennom bruk av kollokvier i vårsemesteret. I høstsemesteret vil det normalt være anledning til å ta emnet som ledet selvstudium. De obligatoriske øvingsaktivitetene vil bli å omfatte utarbeidelse av notat for presentasjon og diskusjon på seminarer for medstudenter og undervisningspersonell.

Kursmateriell: Pensum blir bestemt særskilt for hvert kurs. Aktuell grunnbok er "Revised Monograph on Traffic Flow Theory", Transportation Research Board (TRB), 1999. I tillegg kan andre lærebøker, artikler og annet forelesningsmateriell benyttes.

Vurderingsform:	Muntlig/Arbeider	Dato/Tid	Tell. andel	Hjelpemiddel
	Vurderingsdel			
	MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	50/100	D
	ARBEIDER		50/100	

BA8604 SATELLITTGRAVIMETRI
Satellitt-gravimetri og - altimetri
Satellite Gravimetry and Altimetry

Faglærer: Professor Hossein Nahavandchi
 Uketimer: Vår: 3F+2Ø+12S = 10.5 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 Und.språk: Engelsk
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Øvinger

Læringsmål: Emnet skal utvikle kunnskaper og kompetanse innen utvalgte tema i Satellitt-gravimeter og - altimetermålinger.

Forkunnskapskrav: Emnet bygger på fordypningsemnet Geometrisk satellitteodesi (GPS) og Fysikalsk geodesi.

Faglig innhold: Oversikt over klassisk mekanikk, gravitasjonspotensialet til Jorda, lave satellittbaner, perturbasjonsteori, banebestemmelse, baneanalyse, bestemmelse av parametre for Jordas gravitasjonsfelt, oversikt over prosjekter innen satellittaltimetri, altimetermålinger, middelvannstand, topografi for vannstand (SST), anvendelse (f.eks. havsirkulasjon).

Læringsformer og aktiviteter: Undervisningen vil foregå som ledet selvstudium, med obligatoriske øvingsoppgaver, samt et større prosjektarbeid som karaktersettes.

Kursmaterieill: Vanicek and Krakiwsky (1986) Geodesy: The concepts.

Seeber (2002) Satellite Geodesy.

Nahavandchi (2003) Satellite gravimetry.

Shum C.K. (2004) Lecture notes.

Tidsskriftsartikler.

Vurderingsform:	Oppgave/Rapport	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	Vurderingsdel			
	GODKJENT RAPPORT		2/3	
	OPPGAVE		1/3	

BA8605 VIDEREGÅENDE GPS
Videregående global satellitt-posisjonering (GPS)
Advanced Global Positioning System (GPS)

Faglærer: Professor Hossein Nahavandchi
 Uketimer: Vår: 3F+2Ø+12S = 10.5 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 Und.språk: Engelsk
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Øvinger

Læringsmål: Emnet skal utvikle kunnskaper og kompetanse innen utvalgte tema i satellitt-posisjonering og tilhørende feilkilder.

Anbefalte forkunnskaper: Emnet bygger på fordypningsemnet Geometrisk satellitteodesi (GPS).

Faglig innhold: Referansesystemer, matematiske modeller for posisjonering, fasebrudd deteksjon, heltallsbestemmelse, flerveisinterferens, atmosfæriske forsinkelser, utjevning av matematiske GPS-modeller, utjevning av nettverk, transformasjon av GPS-resultater, GPS og Galileo.

Læringsformer og aktiviteter: Undervisningen vil foregå som ledet selvstudium, med obligatoriske øvingsoppgaver, samt et større prosjektarbeid som karaktersettes.

Kursmaterieill: Hofmann-Wellenhof et al. (2001) GPS, Theory and Practice.

Nahavandchi (2002) GPS.

Kaplan (1996) Understanding GPS.

Leick (2003) GPS satellite surveying.

Tidsskriftsartikler.

Vurderingsform:	Oppgave/Rapport	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	Vurderingsdel			
	GODKJENT RAPPORT		2/3	
	OPPGAVE		1/3	

BA8606 DRIFT AV VEGER
Drift og vedlikehold av veger
Operation and Maintenance of Roads

Faglærer: Professor Harald Anders Norem
 Uketimer: Høst: 4F+6Ø+10S = 12.5 SP
 Tid: Undervises ikke studieåret 2007-2008
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Ingen

Læringsmål: Emnet tar sikte på å gi en grundig innføring i drift og vedlikehold av vegger, og hvordan en systematiserer og gjennomfører både sommer- og vinterdriften.

Anbefalte forkunnskaper: TBA4206 Investering og drift.
TBA4215 Vegplanlegging.

Faglig innhold: Emnet foreleses annet hvert år, neste gang høsten 2008. Emnet konsentrerer seg om målsettingen og organiseringer for drift og vedlikehold, dekkevedlikehold, sammenheng mellom drift og ulykker, drenering og flomkontroll, sikring av vegens sideterreng, skredsikring og vinterdrift.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger, øvinger og et større prosjektarbeid. Undervisningen blir gitt på engelsk dersom studenter som ikke behersker norsk tar emnet.

Kursmateriell: Lærebøker, forskningsrapporter og tidsskriftsartikler.

Vurderingsform: Muntlig/Arbeider

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	2/3	
OPPGAVE		1/3	

BA8607 VINDTURBINDESIGN

Vindturbindesign

Wind Turbine Design

Faglærer: Professor Geir Moe

Uketimer: Vår: 1F+3Ø+14S = 11.5 SP

Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.

Und.språk: Engelsk

Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Ingen

Læringsmål: Hensikten med kurset er å gi studenten en innføring i spørsmål knyttet til design, beregning, bygging og drift av moderne vindturbiner.

Forkunnskapskrav: Elementære kunnskaper i fluidmekanikk, fasthetslære, dynamikk og statistikk.

Faglig innhold: Emnet foreleses annet hvert år, neste gang våren 2008. Vindressurser og karakteristikk av vindfeltet, fordeling av vindhastighet og turbulens, vindspektra og romlig koherens. Impulslov og Betz grense for vindmaskiner. Praktiske vindturbiner, konstruksjonsmekanikk og dynamikk av blad, tårn, og fundament. Offshore vindturbiner. Kontroll og styring av vindkraftverk. Miljøhensyn og estetikk.

Læringsformer og aktiviteter: Kurset består i en forelest del og et prosjekt. Prosjektet skal lede frem til en rapport som teller 40% til eksamen. Det kan bli stilt spørsmål fra rapporten til eksamen.

Kursmateriell: Utvalgte deler fra Manwell, J.F., McGowan, J.G., Rogers, A.L.: Wind energy explained, John Wiley sons,Chicester, England, 2002. Diverse spesialsrevet kursmateriell.

Vurderingsform: Oppgave/Muntlig

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
OPPGAVE		40/100	
MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	60/100	

Norsk senter for barneforskning

BARN8101 SOCSTCHILD

Social Studies of Children and Childhood: Research Perspectives

Social Studies of Children and Childhood: Research Perspectives

Faglærer: NN

Uketimer: Høst: 4F+8S = 10.0 SP

Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.

Und.språk: Engelsk

SP-reduksjon: BARN8001: 10.0 SP

Karakter: Bestått/Ikke bestått Obl. aktiviteter: Attending lectures is compulsory.

Læringsmål: * To generate knowledge about childhood as a social and cultural phenomenon, children's life-worlds, welfare and the politics of childhood in changing societies.

* To introduce key debates concerning the research of children's everyday life and culture, and contemporary perspectives on childhood. * To discuss how cultural representations of childhood are dynamic and change with both time and space.

Forkunnskapskrav: Admittance to the course requires an approved masters degree in a social science or humanities discipline, or equivalent.

Faglig innhold: The course addresses changing paradigms in child research, including childhood as development and childhood as socially constructed. Issues both of a structural nature, which has an implication for children's everyday lives and childhood, as well as children's agency in defining and giving meaning to their lives and activities, will be discussed. Discourse theoretical perspectives, challenging the split between agency and structure, will be included. The central issues are childhood

and related themes such as generation, gender, life-course, ethnographies of childhood, identity and ethnicity as these take form through varying processes like globalisation, institutionalisation, consumption and commercialisation.

Læringsformer og aktiviteter: Total lecture hours: 20. Supervision of paper, individually and/or group based. The teaching language is English.

Kursmateriell: Information will be given at the beginning of the semester.

Vurderingsform:	Oppgave			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	OPPGAVE		1/1	

BARN8102 CHILDRIGHTS

Children's Rights

Children's Rights

Faglærer:	NN			
Uketimer:	Høst: 4F+8S	= 10.0 SP		
Tid:	Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.			
Und.språk:	Engelsk			
Karakter:	Bestått/Ikke bestått	Obl. aktiviteter:	Attending lectures is compulsory.	

Læringsmål: The main objectives of the course are to provide students with knowledge on: * Discourses on children's rights. * Global discourses on the UN Convention on the Rights of the Child, and children's rights to provision, protection and participation. * Regional conventions on children's rights (e.g. the African charter on the rights of the child). * The dynamic relationship between globalisation processes and children's lives in different parts of the world.

Forkunnskapskrav: Admittance to the course requires an approved masters degree in a social science or humanities discipline, or equivalent.

Faglig innhold: The course presents an overview of different declarations on children's rights in a historical perspective. It discusses the UN Convention on the Rights of the Child and its implications for children's lives in different parts of the world. Children's lives and welfare in the light of changing policies and processes of globalisation will be explored. Among the additional topics to be addressed include gender and girls' rights, emerging issues on the rights of minority-group children (e.g. the rights of street children, the rights of refugee children etc.), children as social participants in the economic, social and cultural reproduction of society, the role of NGO in the implementation of the UN Convention on the Rights of the Child, assessments of national reports on children's rights, migration and ethnicity, childhood, time and space, childhood as symbolic space, etc. Throughout nuanced discussion, the course also addresses the competing discourses on children as autonomous beings or as dependent social beings.

Læringsformer og aktiviteter: Total lecture hours: 20. Supervision of paper, individually and/or group based. The teaching language is English.

Kursmateriell: Information will be given at the beginning of the semester.

Vurderingsform:	Oppgave			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	OPPGAVE		1/1	

BARN8200 METHCHILD

Methodology in Child and Childhood Research

Methodology in Child and Childhood Research

Faglærer:	NN			
Uketimer:	Vår: 4F+8S	= 10.0 SP		
Tid:	Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.			
Und.språk:	Engelsk			
SP-reduksjon:	BARN8002: 10.0 SP			
Karakter:	Bestått/Ikke bestått	Obl. aktiviteter:	Attending lectures is compulsory.	

Læringsmål: * To develop knowledge about methodological issues related to empirical research on childhood as a social phenomenon. * To get insight into methodological discussions related to children's perspectives and children as informants. * To develop knowledge about different qualitative as well as quantitative methods. * To develop reflexivity about the relation between theoretical perspectives, methodology and research questions/topics.

Forkunnskapskrav: Admittance to the course requires an approved masters degree in a social science or humanities discipline, or equivalent.

Faglig innhold: The course will provide an overview and theoretically discuss the various steps in the research process, such as collecting data, analysis, interpretation and the making of a research text. The possibilities and limitations related to the use of different methods will be addressed. Children's perspectives within research involve the exploration of children's everyday lives from children's perspectives and experiences. A grassroot's perspective like this entails a methodological orientation towards children as informants in the research process and calls for the use of a variety of methods. These include various forms of interviews, observations, visual methods and fieldwork. Methodological problems such as accessing children as informants and research ethics will be addressed. In addition, historical methods and discourse analysis of texts, documents and social prac-

tices will be included. Though the main emphasis is on qualitative research, various quantitative methods and the combination of qualitative and quantitative approaches will be addressed. The lectures will draw on ongoing empirical research based at the centre as well as from the international milieu of children and childhood researchers.

Læringsformer og aktiviteter: Total lecture hours: 20. Supervision of paper, individually and/or group based. The teaching language is English.

Kursmateriell: Information will be given at the beginning of the semester.

Vurderingsform:	Oppgave			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	OPPGAVE		1/1	

BARN8300 CHILDDDEV

Children and Development in the South

Children and Development in the South

Faglærer: NN

Uketimer: Vår: 2F+10S = 10.0 SP

Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.

Und.språk: Engelsk

Karakter: Bestått/Ikke bestått Obl. aktiviteter: Attending lectures is compulsory.

Læringsmål: The course examines the life experiences of children who grow up within diverse social, economic, cultural and political contexts. It is designed to provide a broad understanding of the complex ways in which children fare in their lives in most parts of the majority South.

Forkunnskapskrav: Admittance to the course requires an approved masters degree in a social science or humanities discipline, or equivalent.

Faglig innhold: Reflecting on issues of social relevance, the course moves beyond stereotypes to challenge conventional assumptions of childhoods and youth by looking at the changing social and cultural contexts of growing up. It explores the meanings and values of children themselves, children together with their families, family types and structures, socialization, child-care and child-raising practices, youth transitions and social becoming in the context of social change etc. Specific topics covered might include: * Growing up in multi-generational context. * Child labour in developing countries. * Education for girls and boys: agents, role and benefits. * Children, migration and social change. * Politics of orphanhood. * Children in difficult circumstances: street children, orphans, refugee children etc. * Children as social and political participants. * Youth and political activism. * Social transitions to adulthood. * Children, violence and armed conflicts.

Læringsformer og aktiviteter: Total lecture hours: 20. Supervision of paper, individually and/or group based. The teaching language is English.

Kursmateriell: Information will be given at the beginning of the semester.

Vurderingsform:	Oppgave			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	OPPGAVE		1/1	

BARN8500 HISTCHI

Historical Perspectives on Childhood

Historical Perspectives on Childhood

Faglærer: NN

Uketimer: Høst: 2F+10S = 10.0 SP

Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.

Und.språk: Engelsk

Karakter: Bestått/Ikke bestått Obl. aktiviteter: Attending lectures is compulsory.

Læringsmål: * To generate knowledge about the historical construction of childhood and children's everyday lives and how childhood has changed with time and space. * To provide an overview of essential research perspectives in historical studies of children and childhood. * To introduce key debates concerning the research and changing perspectives on childhood and children's everyday life in history.

Forkunnskapskrav: Admittance to the course requires an approved masters degree in a social science or humanities discipline, or equivalent.

Faglig innhold: The course addresses the social and cultural construction of childhood and children's lives through history from early modern times to our days in the western world. Historical changes of childhood and children's lives will be interpreted within the framework of family, work-life and school. Intergenerational transfer is central in childhood history as well as in historical development in general and will be addressed. Implication of social structures on children's agency in history will also be discussed as well as themes as gender, class, identity and ethnicity. Theoretical perspectives on child labor and children's agency and participation in work-life and society will be challenged and discussed.

Læringsformer og aktiviteter: Total lecture hours: 20. Supervision of paper, individually and/or group based. The teaching language is English.

Kursmateriell: Information will be given at the beginning of the semester.

Vurderingsform:	Oppgave			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	OPPGAVE		1/1	

Institutt for biologi

BI8002 AVANSERT BIOSYSTEMAT
Avanserte metoder i biosystematikk
Advanced Biosystematics

Faglærer: Førsteamanuensis Torbjørn Ekrem
 Uketimer: Vår: 2F+2Ø = 7.5 SP
 Tid: Undervises ikke studieåret 2007-2008
 Und.språk: Engelsk, Norsk
 Karakter: Bestått/Ikke bestått Obl. aktiviteter: Ingen

Læringsmål: Etter å ha fullført kurset skal studentene ha detaljerte kunnskaper om teori og metode i biosystematikk. Emnet undervises hvert annet år, neste gang våren 2009.

Forkunnskapskrav: Cand. scient/mastergrad i biologi eller tilsvarende

Faglig innhold: En seminarserie vil gjennomgå avanserte emner i biosystematisk teori og metode. Fokus vil være på aktuell teori og metodikk for fylogenetisk rekonstruksjon; anvendelse av fylogener for studier av evolusjon (komparative metoder); fylogenetisk analyse av intraspesifikk variasjon i forhold til geografi og økologi (fylogeografi); studier av tidligere demografiske endringer ved bruk av gentrer og coalescence-teori (fylodemografi).

Læringsformer og aktiviteter: Seminar: 40 timer, obligatorisk

Vurderingsform:	Rapport			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	GODKJENT RAPPORT		1/1	

BI8004 EVOLUSJONÆR BIOLOGI
Evolusjonær biologi
Evolutionary Biology

Faglærer: Førsteamanuensis Christophe Pelabon, Professor Eivin Røskaft, Professor Jonathan Wright
 Koordinator: Førsteamanuensis Christophe Pelabon
 Uketimer: Vår: = 7.5 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 Und.språk: Engelsk, Norsk
 SP-reduksjon: MNKBI400: 7.5 SP, BI8000: 7.5 SP
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Godkjent seminardeltagelse

Læringsmål: Etter å ha fullført kurset skal studentene ha kunnskaper om prinsipielle biologiske evolusjonære problemstillinger.

Forkunnskapskrav: BI 1003, BI 2033/-BI 2034, ZO 2041/-2042

Faglig innhold: Emnet går normalt hvert annet år (2008, 2010).

Emnet tar sikte på å presentere, diskutere og kritisk analysere prinsipielle biologiske evolusjonære problemstillinger. Følgende spørsmål behandles: Evolusjonær teoridannelse, arvelighet og utvikling, historisk evolusjon, evolusjonære mekanismer og ko-evolusjon.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger/seminar: 30 timer, obligatorisk

Vurderingsform:	Muntlig			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	1/1	

BI8020 INSEKT-PLANTE-INTER
Insekt-plante-interaksjoner
Insect-Plant Interaction

Faglærer: Professor II William Scott Armbruster, Professor Hanna Mustaparta
 Koordinator: Professor Hanna Mustaparta
 Uketimer: Høst: 2F+2Ø = 9.0 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 Und.språk: Engelsk, Norsk
 SP-reduksjon: MNKBI420: 9.0 SP
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Godkjent seminardeltagelse

Læringsmål: Etter å ha fullført kurset skal studentene ha kunnskaper om insekt-plante-interaksjoner innenfor kjemisk økologi og evolusjon. Studentene skal også ha en god forståelse for fysiologiske, etologiske, økologiske og evolusjonære mekanismer grunnleggende for insekt-plante-interaksjoner.

Forkunnskapskrav: BI 1004, ZO 2020

Faglig innhold: Emnet går hvert annet år.

Emnet omfatter analyser av insekt-plante-interaksjoner innenfor kjemisk økologi og evolusjon med spesielt fokus på herbivori og pollinering. Det legges spesielt opp til å belyse fysiologiske, etologiske, økologiske og evolusjonære mekanismer som er grunnleggende for insekt-plante-interaksjoner. Emnet går hvert annet år.

Læringsformer og aktiviteter: Kollokvier/seminar: 40 timer, obligatorisk

Vurderingsform: Muntlig

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	1/1	

BI8060 BIO-OPTISKE EGENSKAP

Bio-otiske egenskaper og pigmentering i planter, alger og marine invertebrater

Bio Optical Properties and Pigmentation in Plants, Algeas and Marine Invertebrates

Faglærer: Professor Geir Johnsen

Uketimer: Høst: 2F+2Ø = 7.5 SP

Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.

Und.språk: Engelsk, Norsk

Karakter: Bestått/Ikke bestått Obl. aktiviteter: Godkjent teori, øvinger og lab

Faglig innhold: Kurset vil bli delt mellom en teori og en laboratedel (metodikk). Teoridelen vil bestå av mikro/makroalgers absorpsjons- og lyshøstingskarakteristikker i synlig lys, samt kjemotaksonomiske forskjeller i pigmentering for å illustrere kjemotaksonomiske og funksjonelle forskjeller mellom algeklasser/pigmentgrupper. Dette vil bli satt sammen i taksonomiske (kjemotaksonomiske), fylogeniske (forskjellige evolusjonære ruter, endosymbiose), økologisk (tilpasning til forskjellige habitater) og fysiologisk (adaptering og akklimatisering til miljøvariable) sammenheng. Laboratedelen. Gjennomgang av bio-optiske måleteknikker på alger (spectroradiometer, spektrofotometer, spektrofluorometer) for måling av spektrale ustlukningskoeffisienter i vann (differensiering av vanntyper og forskjellige optiske komponenter), lysmiljø (irradians, spektral irradians, daglengde), in vivo absorpsjonskoeffisienter (beregne absorberte kvanter), fotosystem II spesifikk fluorescens eksitasjonsspektra (beregning av mengde lys mottatt til oksygenisk fotosyntese), måling av differanse spectra. I tillegg vil metode kurs i bruk av HPLC (high precision liquid chromatography) isolering av pigmenter bli foretatt. Ekstrahering, identifisering og kvantifisering av disse pigmentene vil bli nøye gått igjennom.

Emnet går hvert annet år (høst 2007, 2009)

Læringsformer og aktiviteter: Obligatorisk Teori, øvinger og lab

Hvor: Auditoriet/laboratoriene på Trondhjem Biologiske Stasjon, Bynesveien 46.

Kurset vil bli delt i en teori og en laboratedel (metodikk)

Bedømmes Bestått/Ikke Bestått. Bestått tilsvarer bokstavkarakteren B eller bedre.

Kursmaterieell: Literature:

Johnsen, G. (2005) BI-8060 Compendium.

IOCCG (2000). Remote Sensing of Ocean Colour in Coastal, and Other Optically-

Complex, Waters. Sathyendranath, S. (ed.), Reports of the International Ocean-Colour Coordinating Group, No. 3, IOCCG, Dartmouth, Canada.

Jeffrey, S. W. And R.F.C. Mantoura, and S. W. Wright (eds.) 1997. Phytoplankton

pigments in oceanography: guidelines to modern methods. UNESCO publishing, Paris, France.

Selected papers.

Vurderingsform: Skriftlig

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
SKRIFTLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	1/1	

BI8071 BIOMARKØRER

Biomarkører

Biomarkers

Faglærer: Professor Bjørn Munro Jenssen

Uketimer: Høst: 2F+2Ø = 7.5 SP

Tid: Undervises ikke studieåret 2007-2008

Und.språk: Engelsk, Norsk

SP-reduksjon: MNKBI470(v.2): 7.5 SP, BI8070: 7.5 SP

Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Godkjent seminardeltagelse

Læringsmål: Etter å ha fullført kurset skal studentene ha god kjennskap til forskjellige typer forurensning, og til hvordan disse påvirker biologiske prosesser på ulike nivå (virkemekanismer). Studentene skal også ha en forståelse av biomarkørkonseptet, og kjenne til ulike grupper av biomarkører.

Forkunnskapskrav: BI 3071**Faglig innhold:** Emnet går hvert annet år i høstsemesteret (2008, 2010)

Det legges vekt på en fordypning i ulike forurensningsformers virkningsmekanismer på biologiske prosesser i forskjellige biologiske systemer, fra celler og organismer til populasjoner og økologiske samfunn. Virkningsmekanismen på de ulike nivå settes i sammenheng med begrepet biomarkør. En vil gjennomgå den teoretiske bakgrunn for dette begrepet, fokusere på de ulike grupper av biomarkører, samt gjennomgå eksempler på ulike biologiske variable som kan nyttes som biomarkører.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger: 10 timer

Seminar: 30 timer, obligatorisk

Vurderingsform: Muntlig

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	1/1	

BI8081 BEVARINGSBIOLOGI
Avansert Bevaringsbiologi
Advanced Conservation Biology

Faglærer: Førsteamanuensis Christophe Pelabon, Professor Eivind Røskaft, Professor Bernt-Erik Sæther

Koordinator: NN

Uketimer: Høst: 4F+4Ø = 7.5 SP

Tid: Undervises ikke studieåret 2007-2008

Und.språk: Engelsk, Norsk

Karakter: Bestått/Ikke bestått Obl. aktiviteter: Godkjent seminardeltagelse

Læringsmål: Kurset tar sikte på en fordypning og diskusjon av moderne bevaringsbiologiske teorier og en belysning av disse gjennom eksempler innen forvaltning og bærekraftig bruk av biologiske ressurser

Forkunnskapskrav: BI 2033/-2034

Faglig innhold: Emnet går hvert annet år (2008, 2010). Kurset vil gi en fordypning og diskusjon av moderne bevaringsbiologiske begrep og teorier og i tillegg ta opp verdi-aspekter på bevaringsbiologien. Innholdet i emnet kan variere noe avhengig av aktivitet innen de ulike forskningsprosjekt i bevaringsbiologi på instituttet. Sentrale begrep er bevaring av genetisk diversitet, arter og populasjoner, og implikasjoner for habitat - og landskapsdiversitet. PVA-analyse, metapopulasjonsteorier, biologiske invasjonarter, habitatrestaurering, innvirkning på arealbruk, klimaendring. Det gis en teoretisk bakgrunn til bevaringsbiologiske aspekter innen forvaltning og bærekraftig bruk av biologiske ressurser. Seminarer vil bli brukt til presentasjon og diskusjon av ny litteratur inn teoretisk og anvendt bevaringsbiologi.

Læringsformer og aktiviteter: Seminar: 30 timer, obligatorisk

Vurdering: muntlige presentasjonen av bevaringsbiologisk problemstilling - tildelt tema

Vurderingsform: Muntlig

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	1/1	

BI8091 AVANS BIOLOGI
Avansert biologi
Advanced Biology

Faglærer: Professor Trond Amundsen, Førsteamanuensis Augustine Arukwe, Professor Claus Bech, Professor Atle M. Bones, Professor Bjørn Munro Jenssen, Professor Berit Johansen, Professor Geir Johnsen, Professor Eivind Røskaft, Professor Bernt-Erik Sæther

Koordinator: Professor Ole Kristian Berg

Uketimer: Høst: Vår: = 7.5 SP

Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.

Und.språk: Engelsk, Norsk

Karakter: Bestått/Ikke bestått Obl. aktiviteter: Ingen

Læringsmål: Etter å ha fullført emnet skal studentene ha fått trening i å diskutere, kritisk analysere og også presentere biologiske spørsmål.

Anbefalte forkunnskaper: Cand. scient/mastergrad i biologi eller tilsvarende**Faglig innhold:** Emnet går hvert semester ved behov.

Emnet tar for seg spesialtema i biologi i PhD-graden. Emnet tar sikte på å presentere, diskutere og kritisk analysere relevante biologiske spørsmål. Tema vil avhenge av kandidatsammensetningen. Undervisningen baseres på nyere originallitteratur og bygger på aktiv deltakelse fra kandidatene. Innholdet godkjennes av instituttet. Emnet går hvert semester ved behov.

Læringsformer og aktiviteter: Vurdering: Er normalt muntlig, men kan også gis i form av Skriftlig, eller muntlig som foredrag (ca 20-30 min) over et gitt emne.

Karakter bestått/ ikke bestått (der Bestått er B eller bedre).

Vurderingsform: Muntlig

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	100/100	

BI8092 BIOLOGISK VITESK TEO**Biologisk vitenskapsteori
Theory of Science in Biology**

Faglærer: Professor Trond Amundsen
 Uketimer: Vår: = 7.5 SP
 Tid: Undervises ikke studieåret 2007-2008
 Und.språk: Engelsk, Norsk
 SP-reduksjon: MNKBI490: 7.5 SP, BI8090: 7.5 SP
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Godkjent seminardeltagelse

Læringsmål: Etter å ha fullført kurset skal studentene ha en god forståelse av grunnleggende vitenskapsteori, og kjennskap til sentrale vitenskapsteoretiske problemer i biologien.

Forkunnskapskrav: Master eller PhD studenter i biologi

Faglig innhold: Emnet går normalt hvert annet år (2009, 2011)

Emnet tar sikte på 1) å gi en innføring i grunnleggende vitenskapsteori, samt 2) å belyse sentrale vitenskapsteoretiske problemer i biologien. I den generelle delen gjennomgås sentrale begreper (teori, hypotese, lov m.v.). Utviklingen av kunnskap gjennom teoribygging og testing drøftes. I denne sammenheng gjennomgås begreper som falsifisering, sannhet, objektivitet, deduksjon og induksjon. Videre behandles kort ulike syn på vitenskapens natur (instrumentalisme, empirisme, realisme).

I den biologiske delen behandles vitenskapsteoretiske grunnlagsproblemer for studier i populasjonsgenetikk, evolusjonsbiologi, molekylærbiologi, systematikk og humanbiologi. Det legges vekt på 1) å klargjøre det vitenskapsteoretiske fundament for biologisk forskning, og 2) å diskutere det filosofiske grunnlag for aktuelle kontroverser i tilknytning til faget (debattene om kreasjonisme og sosiobiologi).

Læringsformer og aktiviteter: Seminar: 28 timer, obligatorisk

Vurderingsform: Muntlig

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	1/1	

BO8020 REG PLANTERS VEKST**Regulering av planters vekst og utvikling
Regulation of Growth and Development in Plants**

Faglærer: Førsteamanuensis Richard Strimbeck
 Uketimer: Høst: Vår: = 12.0 SP
 Tid: Undervises ikke studieåret 2007-2008
 Und.språk: Engelsk, Norsk
 SP-reduksjon: MNKBO420: 12.0 SP
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Godkjent prosjektoppgave og seminardeltagelse

Læringsmål: Etter å ha fullført kurset skal studentene ha kunnskaper om nyere prinsipper og forskningsresultater i arbeider med høyere planter.

Forkunnskapskrav: Cand. scient. eller master grad i botanikk, MNK BO 220 eller tilsvarende.

Faglig innhold: Emnet går hvert annet år.

Emnet presenterer nyere prinsipper og forskningsresultater i arbeider med høyere planter på organ- og/eller organismnivå. Utvalgte temaer, som hittil i liten grad er kommet inn i lærebøker, vil bli gjennomgått og diskutert. Emnet kan inneholde en eksperimentell del av omfang tilsvarende ca. 1 vektall knyttet til et utvalgt område innen teoripensumet. Dette skal gi innføring i avansert metodikk som ikke er dekket under tidligere avlagt cand.scient.-grad.

Læringsformer og aktiviteter: Seminar: 10 timer, obligatorisk

Laboratoriekurs: 20 timer, obligatorisk

Vurderingsform: Muntlig

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	1/1	

BO8021 REG PLANTERS VEKST**Regulering av planters vekst og utvikling
Regulation of Growth and Development in Plants**

Faglærer: Førsteamanuensis Richard Strimbeck
 Uketimer: Høst: Vår: = 9.0 SP
 Tid: Undervises ikke studieåret 2007-2008
 Und.språk: Engelsk, Norsk
 SP-reduksjon: MNKBO420A: 9.0 SP
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Godkjent seminardeltagelse

Læringsmål: Etter å ha fullført kurset skal studentene ha kunnskaper om nyere prinsipper og forskningsresultater i arbeider med høyere planter.

Forkunnskapskrav: Cand. scient. eller master grad i botanik, MNK BO 2020 eller tilsvarende.

Faglig innhold: Emnet går hvert annet år.

Emnet inneholder teoridelen av BO 8020 og kan ikke senere suppleres med separat eksperimentell del.

Læringsformer og aktiviteter: Seminar: 10 timer, obligatorisk

Vurderingsform:	Muntlig			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	1/1	

BO8031 PLANTEØKOLOGI III

Planteøkologi III

Plant Ecology III

Faglærer: Professor Ulf Håkan Hytteborn

Uketimer: Høst = 7.5 SP

Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.

Und.språk: Engelsk, Norsk

SP-reduksjon: BO8030: 7.5 SP, MNKBO430: 7.5 SP

Karakter: Bokstavkarakter Bestått/Ikke bestått Obl. aktiviteter: Godkjent seminardeltagelse

Læringsmål: Etter å ha fullført kurset skal studentene ha avanserte kunnskaper om ulike sentrale temaer innen økologi og planteøkologi.

Forkunnskapskrav: BI 1003, BI2033/-BI2034, BI 1002.

Faglig innhold: Emnet går hvert annet år i høstsemesteret (2007, 2009).

Emnet omfatter det teoretiske grunnlaget på et avansert nivå innenfor økologi, spesielt planteøkologi, og skal utgjøre en fordypning av kunnskapen som studentene har tilegnet seg på hovedfagsnivå. Det skal være et felles pensum for alle som tar dr.scient.-grad innen planteøkologi, og dette skal gi innblikk i ulike retninger innenfor økologi som evolusjonær biologi, populasjonsbiologi, samfunns/økosystem/landskapsøkologi.

Læringsformer og aktiviteter: Seminarer: 50 timer, obligatorisk

Vurderingsform:	Muntlig			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	1/1	

Institutt for bioteknologi

BT8101 MIKROBIELL ØKOLOGI

Mikrobiell økologi

Microbial Ecology

Faglærer: Professor Kjetill Østgaard

Koordinator: Professor Olav Vadstein

Uketimer: Høst: 4F+3Ø+7S = 9.0 SP

Tid: Undervises ikke studieåret 2007-2008

SP-reduksjon: DIK4082: 9.0 SP

Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Øvinger

Læringsmål: Emnets mål er å gi basiskunnskap i analyse av mikrobielle økosystemer; både naturlige økosystemer og menneskeskapt/styrte økosystemer som intensivanlegg for behandling av vann og avfall.

Anbefalte forkunnskaper: Emnet bygger på kunnskaper i mikrobiologi tilsvarende TBT4110 Mikrobiologi. Også emnene TBT4145 Molekylærgenetikk og TBT4130 Miljøbioteknologi, eller lignende, gir nyttig bakgrunn.

Faglig innhold: Emnet gis annet hvert år, neste gang høsten 2008. Emnets mål er å gi basiskunnskap i analyse av mikrobielle økosystemer, både naturlige økosystemer og styrte økosystemer av typen intensivanlegg for behandling av vann og avfall. I tillegg til en generell del (mikrobielle økologiske interaksjoner) og en deskriptiv del (sentrale typer økosystemer) vil kurset derfor også dekke sentral metodikk og datamodellering. Emnet består av følgende 5 jevnstore deler:

1. Generell basis: Prinsippene for mikrobiell adferd i økosystemer. Mikrobielle interaksjoner med vekt på ressurskonkurranse og predasjon. Mikrobielle populasjoner, samfunn og økosystemer.

2. Naturlige økosystemer: Mikrober i naturlige habitat; luft, vann, jord. Eutrofiering og marine næringsnett.

3. Unaturlige økosystemer: Aktuelle systemer og biologisk vannrensing. Anaerob fermentering og xenobiotika.

4. Metodikk: Kvantitativ økologi. Molekylære metodikker (PCR, FISH; DGGE m.m.). Matlab.

5. Modellering: Matematisk basis og modelltyper. Eksempler og modelleringsverktøy (ASM Nos. 1-3, Aquasim m.m.).

Læringsformer og aktiviteter: Undervisningsformene omfatter både forelesninger/seminarer og øvinger av typen presentasjoner, labdemo/lab og dataøvinger. Del 4 vil inneholde laboratorie-demonstrasjoner. Del 5 vil inneholde egne øvinger med tren-

ing i bruk av verktøy; Matlab, Aquasim el. lign. Ved utsatt eksamen eller eksamen med få studenter kan skriftlig eksamen bli endret til muntlig eksamen. Emnet undervises på engelsk ved behov.

Kursmaterieell: Pensumlitteratur:

Oppgis ved kursstart.

Vurderingsform:	Skriftlig			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	SKRIFTLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	1/1	

BT8102 MOL BIOINFORMATIKK
Molekylær og cellulær bioinformatikk
Molecular and Cellular Bioinformatics

Faglærer:	Professor Svein Valla			
Uketimer:	Høst: 3F+3Ø+6S = 7.5 SP			
Tid:	Undervises ikke studieåret 2007-2008			
SP-reduksjon:	DIK4083: 7.5 SP			
Karakter:	Bokstavkarakterer	Obl. aktiviteter:	Øvinger	

Læringsmål: Mål: Målet med kurset er at det skal gi studentene en god forståelse av viktige metoder og strategier som brukes i systembiologiske prosjekter, inkludert bioinformatiske metoder.

Forkunnskapskrav: Det anbefales forkunnskaper i bioinformatikk tilsvarende MTEK3001 Anvendt bioinformatikk og systembiologi.

Faglig innhold: Emnet gis annet hvert år, neste gang høsten 2008. Emnet gir en innføring i hvordan avanserte bioinformatiske og systembiologiske metoder kan brukes til å analysere komplekse molekylærbiologiske data på et molekylært og cellulært nivå. Studentene vil lære om sentrale metoder og anvendelser gjennom forelesninger og artikkelpresentasjoner. De får også lære om bruken av relevante metoder gjennom praktiske øvinger og prosjektarbeid. Innholdet i kurset vil til en viss grad kunne tilpasses studentenes forskningsinteresser og bakgrunnskunnskap.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger, presentasjon og diskusjon av tidsskrift-artikler, øvinger og prosjektarbeidet under veiledning av faglærer. Ved utsatt eksamen eller eksamen med få studenter kan skriftlig eksamen bli endret til muntlig eksamen. Emnet undervises på engelsk ved behov.

Kursmaterieell: Oppgis ved kursstart.

Vurderingsform:	Skriftlig			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	SKRIFTLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	100/100	

BT8103 MOLEKYLÆR TOKSIKOLOG
Molekylær toksikologi
Molecular Mechanisms of Toxicology

Faglærer:	Professor II Aage Haugen			
Uketimer:	Høst: 3F+1Ø+8S = 7.5 SP			
Tid:	Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.			
SP-reduksjon:	DIK4091(v.2): 7.5 SP			
Karakter:	Bokstavkarakterer	Obl. aktiviteter:	Øvinger	

Læringsmål: Målsettingen med kurset er å gi relevant kunnskap om molekylærbiologi som har betydning innen toksikologien, særlig på det cellulære plan.

Anbefalte forkunnskaper: Emnet bygger på kunnskaper i biokjemi og molekylærgenetikk tilsvarende siv.ing.-emnene TBT4100 Biokjemi GK og TBT4145 Molekylærgenetikk.

Faglig innhold: Emnet gis annet hvert år, neste gang høsten 2007.

Kurset gir en generell innføring i mekanismene for hvordan toksiske og kreftfremkallende stoffer skader genomet, påvirker cellesyklus, cellens komplekse nettverk av signalveier, genekspressjon ("toksikogenomics") og apoptose. Videre behandles metabolisme av fremmedstoffer. Gen-miljø interaksjoner i forbindelse med sykdomsrisiko vil også bli tatt opp.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger. Intensivt kurs 7-8 uker. Ved utsatt eksamen eller eksamen med få studenter kan skriftlig eksamen bli endret til muntlig eksamen. Emnet undervises på engelsk ved behov.

Kursmaterieell: Oversikts- og tidsskriftartikler.

Vurderingsform:	Skriftlig			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	SKRIFTLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	100/100	

BT8104 NMR BIOMOL SPEKTROSK
NMR Biomolekylær spektroskopi
NMR Biomolecular Spectroscopy

Faglærer: Førsteamanuensis Oleksandr Dykyy
 Uketimer: Vår: 3F+1Ø+10S = 9.0 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 Und.språk: Engelsk
 SP-reduksjon: BT8104(v.1): 9.0 SP, DIK4092: 9.0 SP
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Øvinger

Læringsmål: Gi studentene en oversikt over avanserte NMR-teknikker og deres praktiske anvendelser i studier av organisk-biologiske forbindelser.

Forkunnskapskrav: Det forutsettes at deltagerne har gjennomgått ett innføringskurs i NMR.

Faglig innhold: 1D og 2D NMR eksperimenter vil bli gjennomgått som en introduksjon til multidimensjonale homo- og heteronukleære eksperimenter. Anvendelse av NMR spektroskopi i post-genom forskning vil bli demonstrert på utvalgte eksempler. Bruk av NMR til beregning av tredimensjonale strukturer vil bli gjennomgått. Fordeler og ulemper ved NMR som metode ved strukturoppklaring sammenlignet med andre teknikker, vil bli gjennomgått. Kurset vil også dekke bruk av NMR spektroskopi i analyse av interaksjon mellom makromolekyler og små organiske molekyler i forbindelse med design av legemidler, samt anvendelse av bruk av NMR til å studere vekselvirkning mellom biomolekyler i løsning. Kurset inneholder både en teoretisk og en eksperimentell del hvor studentene vil få opplæring på NMR-instrumentene som er tilgjengelig ved fakultetets NMR-laboratorium. Kurset vil bli gitt som intensivkurs over flere perioder.

Læringsformer og aktiviteter: Undervisningen gis som forelesninger, kollokvier og øvinger.

Pga. plassbegrensning kan emnet bare tas etter avtale med faglærer.

Ved utsatt eksamen eller eksamen med få studenter kan skriftlig eksamen bli endret til muntlig eksamen.

Vurderingsform: Skriftlig

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
SKRIFTLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	100/100	

BT8105 PROKARYOT MOLBIOL
Prokaryot molekulærbiologi
Prokaryote Molecular Biology

Faglærer: Professor Arne Reidar Strøm
 Uketimer: Vår: 3F+1Ø+9S = 7.5 SP
 Tid: Undervises ikke studieåret 2007-2008
 SP-reduksjon: DIK4093: 7.5 SP
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Ingen

Læringsmål: Faget skal gi innsikt i den nyere utvikling innen prokaryot molekulærbiologi.

Forkunnskapskrav: Emnet bygger på kunnskaper i mikrobiologi og molekulærgenetikk tilsvarende emnene TBT4110 Mikrobiologi og TBT4145 Molekulærgenetikk.

Faglig innhold: Emnet gis annet hvert år, neste gang våren 2009.

Kurset vil omfatte spesielle emner innen:

- Spesifikk og global genregulering
- Responser på ekstracellulære stimuli (to-komponentsystemer)
- Celle-celle-kommunikasjon ("quorum sensing")
- Bakteriell genomforskning ("genomics")
- Overekspressjon av proteiner og av metabolske spor "engineering"

Læringsformer og aktiviteter: Ved utsatt eksamen eller eksamen med få studenter kan skriftlig eksamen bli endret til muntlig eksamen. Emnet undervises på engelsk ved behov.

Kursmaterieill: Oppgis ved kursstart.

Vurderingsform: Skriftlig

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
SKRIFTLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	100/100	

BT8106 GLYKOBIOLOGI
Glykobiologi - Komplekse karbohydrater
Glycobiology - Complex Carbohydrates, Structure and Biological Functions

Faglærer: Professor Bjørn Erik Christensen, Professor Kjell Morten Vårum
 Koordinator: Professor Gudmund Skjåk-Bræk
 Uketimer: Høst: 4F+2Ø+6S = 7.5 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Øvinger

Læringsmål: Gi studentene en oversikt over struktur og biologiske funksjoner av glykoproteiner og komplekse karbohydrater.

Forkunnskapskrav: Forutsetter eksamen i emne TBT4100 Biokjemi GK, eller tilsvarende kunnskaper i biokjemi.

Faglig innhold: Kurset består av en detaljert gjennomgåelse av de viktigste karbohydrat-inneholdende makromolekyler produsert av mikroorganismer som kan ha betydning i bioteknologien dvs. bakterier, gjær, mikroskopiske alger og sopp, protozoer og animalske celler. Komplekse karbohydrater fra celleveggen, bl.a. murein, teichoinsyrer, teichuronsyrer, lipopolysakkarider, glykoproteiner og proteoglykaner taes inn, samt polysakkarider og proteoglykaner fra kapsler og dyrkingsmediet (dvs. exopolysakkarider). Det legges vekt på mekanismer for biosyntese og biologisk funksjon.

Aktuelle eller potensielle anvendelser av komplekse karbohydrater i både medisin og industri vil også bli tatt opp. Labøvingene tar for seg bioteknologisk fremstilling og karakterisering av industrielt viktige exopolysakkarider.

Læringsformer og aktiviteter: Ved utsatt eksamen eller eksamen med få studenter kan skriftlig eksamen bli endret til muntlig eksamen.

Forelesninger, øvinger, laboratoriearbeid. Emnet undervises på engelsk ved behov.

Kursmaterieell: Grunnbok: Varki et al. "Essentials of Glycobiology"

Cold Spring Harbour Press.

Utleverte forelesningsnotater samt utvalgte kapitler, oversiktsartikler og primærpublikasjoner.

Vurderingsform:	Skriftlig			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	SKRIFTLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	100/100	

BT8110 VG NÆRINGSMIDDELKJEM

Videregående næringsmiddelkjemi

Food Science, Advanced

Faglærer: Professor Turid Rustad

Uketimer: Høst: 4F+11S = 9.0 SP

Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.

Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Ingen

Læringsmål: Studentene skal forstå sammenhengen mellom kjemisk struktur og egenskaper til hovedkomponentene i næringsmidler og hvordan dette virker inn på kvalitet og stabilitet til næringsmidler.

Anbefalte forkunnskaper: TBT 4125 Næringsmiddelkjemi og/eller gode kunnskaper i biokjemi

Faglig innhold: Emnet tar for seg hovedkomponentene i næringsmidler; vann, fett, karbohydrater og proteiner. Det forutsettes at den grunnleggende kjemi til disse komponentene er kjent og innholdet i emnet bygger videre på denne kunnskapen. Emnet går i dybden når det gjelder sammenhengen mellom kjemisk struktur til komponentene og de reaksjoner og den funksjon komponentene har i næringsmidler. Vann - sammenheng mellom vannaktivitet og de reaksjoner som skjer i næringsmidler. Karbohydraters funksjon i mat, bruningsreaksjoner, sammenheng mellom struktur og egenskaper til ulike polysakkarider. Lipider - smelting og krystallisering av fett, autoksidasjon, herding, termisk dekomponering. Proteiner - sammenheng mellom struktur og egenskaper, proteiners funksjonelle egenskaper, modifisering av proteiner. Kjemisk sammenheng og oppbygging til muskelvev, sammenheng mellom postmortale prosesser og kvalitet. Cellulære prosesser i næringsmiddelsystemer og deres betydning for kvalitet og konservering. Enzymer i næringsmiddelsystemer, effekt, analyse, modifikasjon av næringsmidler via enzymer.

Læringsformer og aktiviteter: Kollokvier. Emnet undervises på engelsk ved behov.

Kursmaterieell: Oppgis ved kursstart

Vurderingsform:	Muntlig			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	100/100	

BT8112 SALTING AV FISK

Salting av Fisk

Fish Salting

Faglærer: Professor Turid Rustad

Uketimer: Høst: 2F+4Ø+4S = 5.0 SP

Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.

Karakter: Bestått/Ikke bestått Obl. aktiviteter: Øvinger

Læringsmål: Studentene skal forstå diffusjonsmodeller og kunne bruke dette til å beregne salting samt forstå hvordan ulike parametere virker inn på salting av fisk.

Anbefalte forkunnskaper: Grunnleggende kunnskap i næringsmiddelkjemi, termodynamikk og næringsmiddelteknologi eller prosesssteknologi.

Faglig innhold: Diffusjon og diffusjonsmodeller, diffusjon ved salting, ulike modeller for salting av fisk. Tørking av fisk. Massebalanser, termodynamikk. Vannaktivitet, lagringsstabilitet.

Læringsformer og aktiviteter: Kollokvier, øvinger, demonstrasjoner. Emnet undervises på engelsk ved behov.

Kursmaterieell: Pensum oppgis ved kursstart

Vurderingsform:	Muntlig/Arbeider			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel

MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	75/100
ARBEIDER		25/100

BT8113 BIOMATERIALER**Biomaterialer
Biomaterials**

Faglærer:	Forsker Kurt Ingar Draget	
Uketimer:	Høst: 4F+8S	= 7.5 SP
Tid:	Undervises ikke studieåret 2007-2008	
Karakter:	Bokstavkarakterer	Obl. aktiviteter: Ingen

Læringsmål: Målet med emnet er å gi en grunnleggende fysikalsk og termodynamisk forståelse av molekylære interaksjoner og viskoelastiske egenskaper hos biomaterialer.

Anbefalte forkunnskaper: Grunnleggende kunnskap i biokjemi, fysikalsk kjemi samt TBT4135 Biopolymerkjemi eller tilsvarende.

Faglig innhold: Emnet gis annet hvert år, neste gang høsten 2008. Et utvalg av tema som vil variere fra år til år vil bli gjennomgått. Endelig temavalg vil bli tatt i samråd med studentene. Tema for emnet i hovedtrekk: termodynamikk i polymere løsninger og komplekse likevekter, effekter av ionestyrke og pH / motionenes betydning hos polyelektrolytter og amfolytter, uorden/orden-overganger (ulike modus, strukturdannelse), faselikevekter i 3-komponentsystemer (spesielt for amfile polymere og polyelektrolytter). Videre vil emnet ta for seg reologisk karakterisering (definisjoner, forutsetninger, kvantifisering, metodikk (statistiske og dynamiske målinger)), og reologisk framturen til reelle viskoelastiske materialer (løsninger, geler og filmer) og hvordan denne bulkeegenskapen kan relateres til materialets struktur (molekylære interaksjoner og faseparasjon, ulike nettverkstyper og modeller).

Læringsformer og aktiviteter: Emnet gis som konsentrert undervisning / ledet kollokviering inkludert studentpresentasjoner. Spesiell vekt vil bli lagt på gruppearbeid.

Kursmateriell: Oppgis ved kursstart.

Vurderingsform: Muntlig

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	100/100	

BT8114 MARIN BOKJEMI**Marin biokjemi
Marine Biochemistry**

Faglærer:	Professor Kjell Morten Vårum	
Uketimer:	Vår: 2F+2Ø+8S	= 7.5 SP
Tid:	Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.	
Karakter:	Bokstavkarakterer	Obl. aktiviteter: Øvinger

Læringsmål: Studentene skal gjennom sentrale eksempler få innsikt i biokjemien til planter og dyr som lever i havet.

Forkunnskapskrav: Forutsetter eksamen i emne TBT4100 Biokjemi GK, eller tilsvarende kunnskaper i biokjemi.

Anbefalte forkunnskaper: Det er en fordel om kandidatene har kunnskaper tilsvarende TBT4135 Biopolymerkjemi.

Faglig innhold: Emnet gis annet hvert år, neste gang vår 2009. Et utvalg av følgende emner inkluderes:

- Havet som miljø: sjøvannets kjemi, lys og temperatur, havstrømmer og karbonsyklus i sjøvann
- Primærprodusenter: dyrking og vekst, algepigmenter, utvalgte metabolismespor
- Sekundærprodusenter: klassifisering, vekst og utviklingsstadier, kjemisk sammensetning
- Struktur og egenskaper hos marine polysakkarider: alginat fra brunalger, kitin/kitosan fra skalldyr med flere, med vekt på bioteknologiske anvendelser.

Læringsformer og aktiviteter: Ved utsatt eksamen eller eksamen med få studenter kan skriftlig eksamen bli endret til muntlig eksamen. Emnet undervises på engelsk ved behov. Obligatoriske laboratoriekurs hvor det inngår høsting, isolering og karakterisering av komponenter fra marine organismer.

Kursmateriell: Oppgis ved kursstart.

Vurderingsform: Skriftlig

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
SKRIFTLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	100/100	

BT8115 PROTEINSTRUKTURER**Proteinstrukturer
Protein Structures**

Faglærer:	Professor II Arne Smalås	
Uketimer:	Vår: 3F+2Ø+7S	= 7.5 SP
Tid:	Undervises ikke studieåret 2007-2008	
SP-reduksjon:	DIK4098 7.5 SP	

Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Øvinger

Læringsmål: Studentene skal få kunnskap om den generelle oppbyggingen av proteiner, og om forholdet mellom 3-dimensjonal struktur og virkemåte for proteiner.

Anbefalte forkunnskaper: Grunnleggende kurs i generell, organisk kjemi, biokjemi og cellebiologi.

Faglig innhold: Emnet tar for seg en del grunnleggende prinsipper for oppbygging av proteiner og for forholdet mellom 3D struktur og funksjon; egenskaper ved aminosyrer, intramolekulære krefter, sekundærstrukturelementer, motiver, protein fold, klassifisering av proteiner på grunnlag av oppbygging, samt en del fysikalsk-kjemiske prinsipper for folding av proteiner. En rekke ulike klasser av proteiner vil bli gjennomgått; DNA-bindende proteiner, membranproteiner, proteiner i immunsystemet, enzymer, virusproteiner, fiberproteiner. Det gis også en innføring i noen viktige strukturløsningsmetoder for proteiner, samt bioinformatiske metoder for strukturanalyse og modellering. Det vil bli lagt opp til obligatoriske øvelser med bruk av relevant programvare og databaser.

Læringsformer og aktiviteter: Ved utsatt eksamen eller eksamen med få studenter kan skriftlig eksamen bli endret til muntlig eksamen. Emnet undervises på engelsk ved behov. Pensum vil bli gjennomgått i form av forelesninger. Studentene får tilbud om å løse oppgaver under veiledning, mens et sett med PC og internettbaserte øvinger er obligatoriske.

Kursmaterieell: Branden Tooze: "Introduction to Protein Structure." Second edition. Garland Publishing., Inc. 1999., samt noe tilleggsstoff som blir utdelt ved oppstart.

Vurderingsform:	Skriftlig			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	SKRIFTLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	100/100	

BT8116 EKSP MET BIOPOL/GLY
Eksperimentelle metoder i biopolymerkjemi og glykobiologi
Physical/Chemical Methods in Biochemistry

Faglærer: Professor Bjørn Erik Christensen
 Uketimer: Vår: 1F+5Ø+6S = 7.5 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Øvinger

Læringsmål: Formålet er å gi en praktisk innføring og fordypning i sentrale eksperimentelle metoder i biopolymerkjemien.

Anbefalte forkunnskaper: Forutsetter eksamen i emne TBT4100 Biokjemi GK, og emne TBT4135 Biopolymerkjemi (eller tilsvarende emne).

Faglig innhold: Emnet gis annet hvert år, neste gang våren 2008. Et utvalg av metoder som varierer fra år til år gjennomgås. Disse er i hovedtrekk:

Bestemmelse av molekylvekt og treghetsradius ved hjelp av lav og multivinkel lysspredning (statisk). Analyse av molekylvektfordeling (i polydisperse systemer) ved hjelp av kolonnekromatografi (size-exclusion) i kombinasjon med lysspredningsdeteksjon. Viskositet og egenviskositet. Chiroptiske metoder. Analyse av karbohydratsammensetning (primærstruktur) i komplekse karbohydrater (praktiske øvinger samt litteraturstudier). Kromatografisk separasjon og rensing av proteiner. Studier av konformasjon og konformasjonsoverganger. Rheologiske undersøkelser av geler og løsninger. Andre metoder kan tas inn etter behov og som følge av fagfeltets utvikling.

Læringsformer og aktiviteter: Studentene skal levere tilfredsstillende rapporter for teoretisk bakgrunn og praktisk utførelse samt resultater og diskusjon. Emnet gis som konsentrert undervisning og laboratoriearbeid. Emnet kan bare tas etter avtale med instituttet. Emnet undervises på engelsk ved behov.

Vurderingsform:	Muntlig/Arbeider			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	1/3	
	ARBEIDER		2/3	

Institutt for datateknikk og informasjonsvitenskap

DT8100 OBJEKTORIENT SYST
Objektorienterte systemer
Object Oriented Systems

Faglærer: Professor Reidar Conradi
 Uketimer: Vår: 2F+4Ø+6S = 7.5 SP
 Tid: Undervises ikke studieåret 2007-2008
 SP-reduksjon: DIF8901: 7.5 SP
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Øvingsessay

Læringsmål: Innsikt i prinsipper for objektorientering for bruk i modellering, konstruksjon og implementering.

Forkunnskapskrav: Emnet forutsetter emne TDT4140 (SIF8018) Systemutvikling og helst emne TDT4165 (SIF8028) Programmeringsspråk.

Faglig innhold: Emnet undervises annet hvert år: 2007. 2009 etc.

Emnet fokuserer på både teoretiske og praktiske aspekter ved objektorienterte systemer: Innledningsvis om objektorienterte begreper og terminologi, fordeler/ulempes osv. Kurset vil deretter behandle bruk av objektorientering innen følgende områder: analyse og konstruksjon, komponentrammeverk, databaser, distribuerte og parallelle systemer, komponentbasert utvikling og gjenbruk (OSS/COTS), nyere systemutviklingsmetodikk og applikasjoner, samt empiriske studier. Et obligatorisk teoriessay teller i slutt karakteren.

Læringsformer og aktiviteter: Kollokvie og eget teoriessay.

Kursmateriell: Artikler o.l. som samles i et kompendium, se <http://www.idi.ntnu.no/emner/dt8100/>

Vurderingsform:	Mappeevaluering			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	OPPGAVE		1/3	A
	MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	2/3	D

DT8101 HØY-PARAL ALGORITMER

Høy-parallele algoritmer Highly Concurrent Algorithms

Faglærer: Professor Arne Halaas
 Uketimer: Høst: 3F+2Ø+7S = 7.5 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 SP-reduksjon: DIF8903: 7.5 SP
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Øvinger

Læringsmål: Å beherske avanserte algoritmer som omfatter parallellitet.

Forkunnskapskrav: Det kreves et ordinært og et videregående fag i algoritmer datastrukturer / algoritmekonstruksjon.

Faglig innhold: Emnet undervises annet hvert år, neste gang høst 2007.

Formålet med emnet er å studere massivt parallelle systemer for spesielle anvendelser innenfor datateknikk. Hovedvekt legges på ikke-numeriske problemstillinger, bl.a. søking, gjenkjenning, mønsteroppdaging. Innholdet vil kunne tilpasses studentenes interesser og bakgrunn.

Læringsformer og aktiviteter: Kollokvier, der studentene aktivt deltar. Prosjekter som omfatter implementering og analyse inngår i egnet omfang.

Kursmateriell: Velges etter behov.

Vurderingsform:	Muntlig			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	1/1	D

DT8102 DATABASESYSTEMER VK

Databasesystemer, videregående kurs Data Base Management Systems, Advanced Course

Faglærer: Professor Kjell Bratbergsengen
 Uketimer: Vår: 3F+3Ø+6S = 7.5 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 SP-reduksjon: DIF8904: 7.5 SP
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Øvinger

Læringsmål: En grundig forståelse av betingelser for korrekt utførelse når flere konkurrerer om de samme dataressursene. Innsikt i metoder for å oppnå korrekt utførelse.

Anbefalte forkunnskaper: Grunnleggende kurs i databasesystemer, algoritmer og datastrukturer, programmeringserfaring.

Faglig innhold: Emnet undervises annet hvert år, neste gang vår 2008.

Definisjon av og betingelser for korrekt utførelse av databaseoperasjoner, serialiserbarhet, transaksjonsbegrepet. Metoder for synkronisering av parallelle databaseoperasjoner, vranglås, unngåelse av vranglås. Sikkerhet mot tap av data, logging og retablingsteknikk. Flerversjonsdatabaser, replikerte databaser. Ytelsesvurdering og -analyse av forskjellige skeduleringsalgoritmer.

Læringsformer og aktiviteter: Kollokvier, øvinger og semesteroppgave.

Kursmateriell: Bernstein, Hadzilacos og Goodman: Concurrency Control and Recovery in Data Base Systems, Addison Wesley 1988.

Vurderingsform:	Skriftlig/Arbeider			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	SKRIFTLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	70/100	D
	ARBEIDER		30/100	

DT8103 DISTRIB DATABASESYST
Distribuerte databasesystemer
Distributed Database Systems

Faglærer: Professor Mads Nygård
 Uketimer: Høst: 2F+2Ø+8S = 7.5 SP
 Tid: Undervises ikke studieåret 2007-2008
 SP-reduksjon: DIF8905: 7.5 SP
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Øvinger, Semesteroppgave

Læringsmål: Innføring i problemer, prinsipper, mekanismer og teknikker knyttet til håndtering av distribuerte, delvis selvstyrte databasesystemer.

Anbefalte forkunnskaper: Emnene TDT4145 Datamodellering og databasesystemer og TDT4190 Distribuerte systemer, eller tilsvarende kunnskaper.

Faglig innhold: Emnet undervises annet hvert år, neste gang høst 2008.

Sentrale utfordringer som behandles omfatter: Hvordan brytes en database opp i mindre deler? Hvordan optimaliseres aksess mot de resulterende desentrale delene? Hvordan håndteres parallellitet mellom og feil innen tilhørende distribuerte transaksjoner? Hvordan angripes forekomst av heterogenitet og behov for interoperabilitet i multidatabaser?

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger og øvinger - inkludert en obligatorisk semesteroppgave. Skriftlig eksamen (80% vekt) + 2 obligatoriske øvinger, hvorav en teller med i sluttkarakteren (20% vekt). Emnet undervises annet hvert år - forutsatt et tilstrekkelig antall kandidater.

Kursmaterieill: Oppgis ved semesterstart.

Vurderingsform: Skriftlig/Arbeider

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
SKRIFTLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	80/100	D
ARBEIDER		20/100	

DT8104 LOGIKK INFORMATIKK
Logikk for informatikk-disipliner
Logics for Computer Science

Faglærer: Førsteamanuensis Tore Amble
 Uketimer: Vår: 2F+4Ø+6S = 7.5 SP
 Tid: Undervises ikke studieåret 2007-2008
 SP-reduksjon: DIF8909: 7.5 SP
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Ingen

Læringsmål: Hovedhensikten med faget er å trene PhD-studenter i avanserte metoder av moderne logikk i informatikkdisipliner.

Forkunnskapskrav: TDT4135 Logikk eller tilsvarende kunnskaper.

Faglig innhold: Emnet undervises annet hvert år, neste gang vår 2009.

Emnet behandler aktuelle forskningsemner innen informatikkdisipliner som bruker eller bygger på logiske formalismer. Kursemnene for emnet kan endres fra år til år

og vil bli hentet fra områder som f.eks. deduktive databaser, distribuerte systemer, maskin-læring, datagruvedrift, kunnskap-soppdagelse, automatisk teorembevis, sunn-fornuft resonnering, naturlig språk- forståelse og annet. Emner vil bli valgt i samarbeide med de PhD studenter som tar emnet.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger og øvinger.

Kursmaterieill: Oppgis ved kurssets begynnelse.

Vurderingsform: Skriftlig

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
SKRIFTLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	1/1	D

DT8105 DATAMASKINARK 2
Datamaskinarkitektur 2
Computer Architecture 2

Faglærer: Professor Lasse Natvig
 Uketimer: Vår: 2F+2Ø+8S = 7.5 SP
 Tid: Undervises ikke studieåret 2007-2008
 SP-reduksjon: DIF8912: 7.5 SP
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Øvinger

Læringsmål: Å gi en forståelse for hovedtrekkene innen utvalgte avanserte temaer og forskningsprosjekter i datamaskinarkitektur.

Forkunnskapskrav: Emne TDT4260 Datamaskinarkitektur el. tilsvarende.

Faglig innhold: Emnet undervises annet hvert år, neste gang vår 2009.

Se pensumliste fra våren 2007 på

<http://www.idi.ntnu.no/~lasse/DM/DT8105.php>

Læringsformer og aktiviteter: Hovedsaklig selvstudium, men muligens kollokvier dersom et stort nok antall studenter medler seg. Obligatorisk øving/miniprojekt. Mappevurdering gir grunnlag for sluttkarakter i emnet. I mappen inngår muntlig avsluttende eksamen 67% og øving 33%. Sensur for hele mappen (sluttkarakteren) angis med bokstavkarakter.

Kursmaterieill: Artikkelsamling som utarbeides ved kursstart i samråd med studentene.

Vurderingsform: Mappeevaluering

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	2/3	D
OPPGAVE		1/3	A

DT8106 TP-SYSTEMER

Transaksjonsprosesseringsystemer

Transaction Processing Systems

Faglærer: Professor Svein-Olaf Hvasshovd

Uketimer: Høst: 4F+4Ø+4S = 7.5 SP

Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.

SP-reduksjon: DIF8913: 7.5 SP

Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Øvinger

Forkunnskapskrav: Emnet forutsetter kunnskap tilsvarende TDT4150 Avanserte Databaser.

Faglig innhold: Emnet undervises annet hvert år, neste gang høst 2007.

Faget behandler transaksjonsprosesseringsystemer. Emnet gir en oversikt over prinsipper, arkitekturer og oppbygging av eldre og moderne transaksjonsprosesseringsystemer.

Læringsformer og aktiviteter: Kollokvier og forelesninger.

Kursmaterieill: Oppgis ved semesterstart.

Vurderingsform: Skriftlig

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
SKRIFTLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	1/1	

DT8107 AVANS SAMH TEKN

Avansert samhandlingsteknologi

Advanced Cooperation Systems

Faglærer: Professor Monica Divitini

Uketimer: Vår: 2F+4Ø+6S = 7.5 SP

Tid: Undervises ikke studieåret 2007-2008

Und.språk: Engelsk

SP-reduksjon: DT8107(v.1): 7.5 SP, DIF8914: 7.5 SP

Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Teoriessay

Anbefalte forkunnskaper: TDT 4245 Samhandlingsteknologi, eller tilsvarende.

Faglig innhold: Emnet undervises hvert annet år, fra vår 2009. Emnet omfatter metoder, begreper, formalismer og verktøy for modellering, analyse, konstruksjon, implementasjon og vurdering av systemer som støtter samarbeid og medvirkning. Fokus skal være om allestedsnærværende og mobil teknologi. Et obligatorisk teoriessay teller i sluttkarakteren.

Læringsformer og aktiviteter: Kollokvie og eget teoriessay.

Kursmaterieill: Artikler o.l..

Vurderingsform: Mappeevaluering

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
OPPGAVE		1/2	A
MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	1/2	D

DT8108 IT-EMNER

Informasjonsteknologiske emner

Topics in Information Technology

Faglærer: Professor Guttorm Sindre

Uketimer: Høst: 2F+2Ø+3S Vår: 2F+2Ø+1S = 7.5 SP

Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.

SP-reduksjon: DIF8916(v.2): 7.5 SP

Karakter: Bestått/Ikke bestått Obl. aktiviteter: Øvinger

Læringsmål: Forstå hvordan ulike forskningsmetoder utfyller hverandre, bli i stand til å gjøre reflekterte valg av forskningsmetoder i forhold til ulike forskningsproblemer. Evne til akademisk skriving og bedømmelse (review). Oversikt over IT som forskningsområde generelt, og spesielt mhp den forskning som foregår ved instituttet.

Forkunnskapskrav: Emnet er bare åpent for PhD-studenter i IKT.

Faglig innhold: Emnet går over høst- og vårsemesteret.

Arbeidsmetoder i informasjonsteknologisk forskning, innovasjon og publisering. Innsikt i et bredt spekter av forskningsmetoder relevante for et tverrfaglig felt som IT. Oversikt over pågående forskning som gjøres ved instituttet (IDI). Akademisk skriving og publisering, muntlige presentasjoner.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger, seminarer og øvinger, som både innbefatter skriftlige innleveringer og muntlige presentasjoner av studentene selv. Forberedelser til og deltagelse i IDIs dr.konferanse. Karakteren Bestått/ikke bestått (der bestått er B eller bedre).

Kursmaterieill: Oppgis ved kursstart.

Vurderingsform: Arbeider

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
ARBEIDER		1/1	

DT8109 FORRETNINGSSYSTEM

Forretningssystemer

Business Systems

Faglærer: Professor Jon Atle Gulla

Uketimer: Høst: 3F+3Ø+6S = 7.5 SP

Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.

SP-reduksjon: DIF8917: 7.5 SP

Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Øvinger

Læringsmål: Innsikt i hvordan strategier og arbeidsflytprosesser i virksomheter kan analyseres og forbedres ved hjelp av informasjonsteknologi.

Forkunnskapskrav: TDT4215 Dokumentforvaltning og tekstanalyse.

Anbefalte forkunnskaper: TDT4250 Modellering av informasjonssystemer.

Faglig innhold: Emnet undervises annet hvert år, neste gang høst 2007.

Forretningsapplikasjoner, IS-strategier, arbeidsflyt, forretningsprosesser, verdi og kvalitet av virksomhetssystemer, analyse og modellering av forretningsdynamikk.

Læringsformer og aktiviteter: Mappeevaluering. I mappen inngår semesteroppgave med muntlig presentasjon (50%) og en avsluttende muntlig prøve (50%). Delene vil bli evaluert ved %-poeng, mens endelig karakter vil være en bokstavkarakter. Hvis faget tas av mange studenter, kan den muntlige prøven bli erstattet med skriftlig prøve.

Kursmaterieill: Oppgis ved semesterstart.

Vurderingsform: Mappeevaluering

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
OPPGAVE		50/100	
MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	50/100	A

DT8110 IS UTVIKLING

Utvikling av informasjonssystemer

IS Development

Faglærer: Professor John Krogstie

Koordinator: Professor Guttorm Sindre

Uketimer: Vår: 3F+3Ø+6S = 7.5 SP

Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.

SP-reduksjon: DIF8918: 7.5 SP

Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Øvinger

Læringsmål: Innsikt i sentrale forskningsproblemer mhp metodikk for utvikling, anskaffelse og evaluering av informasjonssystemer.

Forkunnskapskrav: TDT4250 Modellering av informasjonssystemer eller tilsvarende.

Anbefalte forkunnskaper: TDT4245 Samhandlingsteknologi, TDT4215 Dokumentforvaltning og tekstanalyse, eller tilsvarende.

Faglig innhold: Emnet undervises annet hvert år, neste gang vår 2008.

Avanserte utviklingsmetodikker for informasjonssystemer. Modellering, problemanalyse, kravspesifikasjon. Kombinasjon av uformelle og formelle modelleringsteknikker. Integrasjon av funksjonelle og ikke-funksjonelle krav.

Læringsformer og aktiviteter: Veiledet selvstudium kombinert med seminarer og obligatoriske øvinger. Øvingene inkluderer muntlige presentasjoner av studentene selv, samt en semesteroppgave. Karakter i faget er basert på en mappeevaluering. I mappen inngår semesteroppgave med muntlig presentasjon (50%) og en avsluttende muntlig prøve (50%). Delene vil bli evaluert

ved %-poeng, mens endelig karakter vil være en bokstavkarakter. Hvis faget tas av mange studenter, kan den muntlige prøven bli erstattet med skriftlig prøve.

Kursmaterieell: Oppgis ved semesterstart.

Vurderingsform:	Mappeevaluering			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	50/100	
	OPPGAVE		50/100	D

DT8111 EMPIRISK SYST UTV
Empiriske metoder i systemutvikling
Empirical Software Engineering

Faglærer: Professor Maria Letizia Jaccheri
 Uketimer: Høst: 2F+4Ø+6S = 7.5 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Øvinger

Læringsmål: Lære å gjennomføre egne empiriske studier og lære å forstå og bruke resultater fra studier gjort av andre

Forkunnskapskrav: Erfaring i programvareutvikling tilsvarende fellsprosjektet i TDT 4140 og basikunnskap i statistikk.

Anbefalte forkunnskaper: TDT4235 Programvarekvalitet og teoritemaet TDT25 Programvarekvalitet og empirisk arbeid.

Faglig innhold: Emnet undervises annet hvert år, neste gang høst 2007.

Emnet omfatter metoder og teknikker for å utprøve og validere systemutviklingsteknologier. Aktuelle metoder er for eksempel eksperimenter og tilrettelegging av slike, post mortem analyse, case-studier og spørreskjemaundersøkelser.

Hypoteseutforming, validering og tilhørende dataanalyseteknikker er sentrale emner.

Eksempler gis fra f.eks. tekniske granskninger, testing, programvaregjennbruk, utprøving av industrielle metoder

Det kreves at deltakerne gjennomfører eller drøfter en empirisk studie, med tilhørende prosjektrapport som teller 50% av sluttkarakteren.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger og selvstudier.

Kursmaterieell: Pensumlitteratur: Internt kompendium av artikler og bokkapitler.

Vurderingsform:	Muntlig/Rapport			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	50/100	
	GODKJENT RAPPORT		50/100	

DT8112 FORSKN EMNE HELSE-IT
Forskningsemner i helseinformatikk
Research Topics in Health Informatics

Faglærer: Førsteamanuensis Øystein Nytrø
 Uketimer: Vår: 2F+2Ø+8S = 7.5 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 Karakter: Bestått/Ikke bestått Obl. aktiviteter: Ingen

Anbefalte forkunnskaper: Helseinformatikk, eller informatikk og praktisk erfaring fra helsevesenet.

Faglig innhold: Emnet undervises annet hvert år, neste gang vår 2008, eller etter behov.

Emnet fokuserer på utfordringene som ligger dualiteten mellom basis informatikkforskning og anvendt helseinformatikk-forskning. Studentvalgte problemområder analyseres fra forskjellige perspektiv og hver student produserer skisser av komplementære artikler, både innen basisteori og anvendelsesområde. Kjerneområder er innen anvendelse av nyere informatikkforskning for klinisk rettede helseinformasjonssystemer, f.eks.

Kunnskapsrepresentasjon, utviklingsmetodikk, informasjonssikkerhet, arkitektur, brukergrensesnitt, informasjonsanalyse, maskinlæring, datagruvedrift, beslutnings- og samarbeidsstøtte.

Læringsformer og aktiviteter: Seminar

Kursmaterieell: Forskningsrapporter. Konferanse- og journalartikler.

Vurderingsform:	Mappeevaluering			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	MAPPEVALUERING		1/1	

DT8113 SIMULERING
Simulering
Simulation

Faglærer: Professor Peter Henry Hughes
 Uketimer: Høst: 2F+10S = 7.5 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 Und.språk: Engelsk, Norsk

Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Aktiv deltagelse i kollokvier, Semesteroppgave

Læringsmål: Primært å gi et enhetlig begrepsfundament for anvendelse av modellering og simulering; dette med hensyn både til det hovedforskningsfelt studentene har og til evt. tverrfaglig arbeid. Sekundært å stimulere bevisstheten om det økende potensielle parallell og distribuert simulering har, som følge av den teknologiske utviklingen.

Faglig innhold: Emnet foreleses hvert annet år neste gang høsten 2007, forutsatt at minst 3 studenter melder seg.

Innføring i de sentrale formalismene i feltet modellering og simulering, inkludert både kontinuerlige og diskrete aspekter, med vekt på de diskrete. Dette utfylles med en innføring i simuleringsmetodikk og en betraktning av hvordan teknologisk utviklinger påvirker omfanget av mulige anvendelser.

Begrep som behandles omfatter: systemspesifisering, flerkomponent- og sammenkoblede systemer; modellerings- og simuleringsteori; diskret tid, kontinuerlig tid og diskret-hendelse simulering; samvirkende flerformalismen; validering, kalibrering; distribuerte og parallelle simuleringer; modellering og simulering sine roller innen utviklingsmetodikk for store eller komplekse systemer.

Læringsformer og aktiviteter: Ledet selvstudium med obligatoriske kollokvier og en semesteroppgave.

Vurderingsform: skriftlig eksamen: 50% (D)

Semesteroppgave : 50%

Ved lav deltagelse blir skriftlig eksamen erstattet med en muntlig eksamen.

Kursmaterieill: "Theory of Modelling and Simulation: Integrating Discrete-event and Continuous Complex Dynamic Systems" (2nd Edition) Zeigler, Praehofer and Kim, Academic Press 2000.

Pluss utfyllende stoff.

Vurderingsform: Mappeevaluering

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
SKRIFTLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	50/100	D
OPPGAVE		50/100	

DT8114 PHD SEMINAR DAT INF
PhD-seminar i datateknikk og informasjonsvitenskap
PhD Seminar in Computer and Information Science

Faglærer: Professor Kjell Bratbergsengen

Uketimer: Høst: 12S Vår: 12S = 7.5 SP

Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.

Und.språk: Engelsk, Norsk

Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Ingen

Læringsmål: Fordypning i et teoretisk emne som er relevant for PhD-studiet.

Forkunnskapskrav: Mastergrad i datateknikk, informatikk eller tilsvarende, eller tatt opp på integrert PhD-utdanning.

Faglig innhold: Pensum tilpasses den enkelte students PhD-studium.

Læringsformer og aktiviteter: Seminar, kollokvier og selvstudium etter avtale.

Kursmaterieill: Oppgis ved semesterstart.

Vurderingsform: Muntlig

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	100/100	

Institutt for energi- og prosesseteknikk

EP8101 FORBRENNINGSFYSIKK
Forbrenningsfysikk
Combustion Physics

Faglærer: Professor Ivar Ståle Ertesvåg

Uketimer: Vår: 3F+2Ø+7S = 7.5 SP

Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.

SP-reduksjon: DIO1002: 7.5 SP

Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Ingen

Læringsmål: Emnet skal gi grundig kjennskap til og forståelse for viktige sider ved forbrenning som fysisk fenomen. Dette skal gi grunnlag for videre arbeid med forbrenning i energitekniske eller andre prosesser.

Forkunnskapskrav: Emnet bygger på kunnskap som svarer til emne TEP4125 Termodynamikk 2 og elles gode kunnskap i strøymingslære og/eller varme- og massetransport.

Faglig innhold: Termodynamisk grunnlag, kjemisk kinetikk, transportfenomen, grunnlikninger og modeller for transport av stoff og varme. Forblanda og uforblanda flammer. Turbulens og turbulente flammer. Sløking og tenning. Danning av ulike ønska eller uønska stoff (kjemiske produkt eller forureining) i kjemiske reaksjonar. Forbrenningsmodellar. Individuelt tilpassa særnemne.

Læringsformer og aktiviteter: Friviljuge rekneøvingar og evt. laboratorieøvingar.

Kursmateriell: Pensum kan utformast individuelt.

Aktuell grunnbok (utgjer ca 50% av faget): Warnatz, Maas Dibble: Combustion, Springer.

Vurderingsform: Muntlig

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	1/1	D

EP8102 SYSTEMTEKNIKK
Systemteknikk - prinsipielt grunnlag og praksis
System Engineering Principles and Practice

Faglærer: Professor II Hans Jørgen Dahl
 Uketimer: Høst: 2F+2Ø+8S = 7.5 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 SP-reduksjon: DIO4904: 7.5 SP
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Øvinger

Læringsmål: Emnet skal gi studentene en innføring i det teoretiske og metodiske fundament for systemteknikk, samt anvendelse på utvalgte områder innenfor forskning, industriell virksomhet m.m.

Anbefalte forkunnskaper: Ingen spesielle.

Faglig innhold: Emnet vil gi studentene en god innføring i systemdesign og systemutvikling, med basis i systemtekniske prosesser og metoder. Emnet vil gjennomgå en kjerneprosess basert på elementer som systemadferd, interessentanalyser, ulike mål for systemeffektivitet i forhold til brukerkrav,

modellering av systemadferd og systemstruktur, avveining mellom ulike behov og krav (trade-offanalyser) og systemanalyser med fokus på modellering av systemer og simulering av ytelse. Emnet vil også gi studentene innføring i sentrale verktøy for analyse av livssyklus kostnader, analyser av pålitelighet, interessentanalyser, livssyklusvurderinger knyttet til miljø og ressurser.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger, seminarer og prosjektarbeid.

Kursmateriell: Oliver et al. 1997: Engineering Complex Systems with Models and Objects. Computing McGraw-Hill.

Blanchard Fabrycky 1990: Systems Engineering and Analysis. Prentice Hall, New Jersey (utvalgte kapitler). Asbjørnsen, O.A.

1992: Systems Engineering Principles and Practice. Skarpoed Forlag (utvalgte deler).

Vurderingsform: Muntlig/Arbeider

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	1/2	A
ARBEIDER		1/2	

EP8103 TERMISKE KRAFT/VARME
Termiske kraft/varme-prosesser
Thermal Power Cycles and Cogeneration

Faglærer: Professor Olav Bolland
 Uketimer: Vår: 2F+3Ø+7S = 7.5 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 Und.språk: Engelsk, Norsk
 SP-reduksjon: DIO4905: 7.5 SP
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Øvinger

Læringsmål: Emnet skal gi en grundig kjennskap til og forståelse for termodynamiske sykluser samt oppbygging og virkemåte på komponenter som inngår. Både det teoretiske grunnlaget og beregningsmessig kompetanse skal læres.

Forkunnskapskrav: Forutsetter grunnkunnskaper i termodynamikk og varmetransport, og noe innsikt i termiske sirkelprosesser.

Anbefalte forkunnskaper: Termodynamikk, masse- og varmetransport, strømningslære

Faglig innhold: Termodynamisk grunnlag for kraft/varmeprosesser gjennomgås. Modeller og design-praksis for komponenter som gassturbiner, dampsturbiner, kjeler og kondensatorer blir behandlet. Det vil bli lagt vekt på emner som valg av type system, økonomiske vurderinger, tilpasning av komponenter, offdesign oppførsel av systemer. Bruk av alternative arbeidsmedia som erstatning for luft i Braytonprosesser,

og som erstatning for vann i Rankine-prosesser blir behandlet. Avanserte og videreførte prosesser blir gjennomgått. Regulering av dynamisk oppførsel av termiske kraft-varmeprosesser behandles. Miljøaspekter og metoder for reduksjon av forurensede utslipp vil bli behandlet. Prosesser med fjerning av CO₂ fra forbrenningsproduktene blir presentert.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger og obligatoriske regneøvinger. Bruk av dataprogrammene GTPRO/GTMAS-TER eller PRO/II.

Kursmateriell: Angis under kurset.

Vurderingsform: Muntlig/Semesterprøve

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	7/10	D

EP8104 FASTE BRENSLER
Termokjemisk omvandling av faste brenslers
Solid Fuels

Faglærer: Professor Johan Einar Hustad
 Uketimer: Vår: 2F+4Ø+6S = 7.5 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 SP-reduksjon: DIO4906: 7.5 SP
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Øvinger

Læringsmål: Formålet med emnet er å gi en oversikt over ulike faste brenslers (som kull, biobrenslers og avfall) karakteristiske egenskaper som er viktige i termokjemiske omvandlingsprosesser som forbrenning, gassifisering og pyrolyse. Videre å se på perspektiver, muligheter og ulike teknologier for termokjemisk omvandling i forbindelse med energianvendelser i nåtid og fremtid.

Forkunnskapskrav: Emnet forutsetter gode grunnkunnskaper i varme- og masseovergang samt kunnskaper om kjemisk kinetikk.

Faglig innhold: Følgende hovedtemaer behandles mer inngående:

- karakterisering av ulike faste brenslers
- pyrolyse og gassifisering
- oppvarming og antennelse
- avgivelse og forbrenning av flyktige bestanddeler
- utbrenning av koksrest/trekull
- utvikling av porøsitet og porestruktur
- kjemisk kinetikk og reaksjonshastigheter
- varme- og masseovergang
- diffusjon
- miljø.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger og obligatoriske regneøvinger.

Kursmaterieill: Forelesningsnotater, bøker og artikler.

Vurderingsform:	Skriftlig			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	SKRIFTLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	1/1	D

EP8105 GASSTURBIN FORBR
Gassturbin forbrenning
Gas Turbine Combustion

Faglærer: Professor Johan Einar Hustad
 Uketimer: Vår: 3F+6Ø+3S = 7.5 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 SP-reduksjon: DIO4908: 7.5 SP
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Øvinger

Læringsmål: Emnet skal gi innsikt i det fysikalske grunnlag ved forbrenning. Det tar for seg de essensielle kravene for gassturbin brennkammere og beskriver generelt de forskjellige typer og konfigurasjoner av brennkammer som benyttes i fly- og industrielle gassturbiner.

Forkunnskapskrav: TEP4170 Varme- og forbrenningsteknikk.

Faglig innhold: De prinsipielle geometriske og aerodynamiske egenskapene som er vanlige for de fleste typer av brennkammer blir gjennomgått, med hovedvekt på drivstofftilførsel og kjøling. Følgende hovedtemaer behandles mer i detalj:

- Grunnleggende forbrenning (flammtyper, diffusjon/forblandet, flammegrenser, turbulens, antenning).
- Diffusorer (trykkbevaring).
- Aerodynamikk (strømningsegenskaper, miksing av drivstoff/luft, swirl).
- Forbrenningseffektivitet (flammestabilisering, antenningsmekanismer).
- Tilførsel av drivstoff/brensel (injektorkonfigurasjoner, gassforming/flytende brensel).
- Forbrenningsstøy.
- Varmetransport (kjøling av brennkammer/injektor, materialer).
- Utslipp (lav-emisjons brennkammer konfigurasjoner, metoder for begrensning av utslipp NOx/CO).

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger og selvstendig prosjektarbeid.

Kursmaterieill: Lefebvre, A.H.: Gas Turbine Combustion, utgitt av Edwards Brothers, Ann Arbor, MI, USA 1998.

Vurderingsform:	Skriftlig/Arbeider			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	SKRIFTLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	1/2	D
	ARBEIDER		1/2	

EP8106 GASSTURB OG KOMPR
Gassturbiner og kompressorer
Gas Turbins and Compressors

Faglærer: Professor Lars Eirik Bakken
 Uketimer: Vår: 2F+3Ø+7S = 7.5 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 Und.språk: Engelsk, Norsk
 SP-reduksjon: DIO4910: 7.5 SP
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Øvinger

Læringsmål: Målet med emnet er i gi en grundig forståelse av oppbygging, virkemåte og drift av gassturbiner og turbokompressorer. Maskiners integrasjon, kapabilitet og stabilitet i prosessanlegg, anlegg for kraftproduksjon, utvinning og foredling av olje og gass vektlegges.

Forkunnskapskrav: Emnet forutsetter gode grunnkunnskaper i termodynamikk og strømningslære, samt fag/tema angitt i anbefalte forkunnskaper.

Anbefalte forkunnskaper: MSc fag;

- Turbomaskiner
- Gassturbiner og kompressorer
- Termisk strømningsmaskiner

Faglig innhold: - Teoretisk og praktisk grunnlag for dimensjonering av maskiner.

- Estimering av viktige ytelsesparametre ved varierende driftsforhold.
- Prosessintegrasjon og systemanalyse (maskin - system).
- Testing. Termodynamisk tilstandsanalyse.
- Optimal serie- og paralleldrift. Drift og vedlikeholdsaspekter.
- Regulering av termiske maskiner i større systemer.
- Anti surge kontroll.
- Dynamisk analyse/respons i et integrert system.
- Metoder for reduksjon av miljøutslipp fra gassturbiner.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger og regneøvinger.

Kursmaterieill: Forelesningsnotater, bøker og artikler.

Vurderingsform:	Muntlig			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	1/1	D

EP8108 MILJØSYSTEMANALYSE
Miljøsystemanalyse
Environmental Systems Analysis

Faglærer: Professor Edgar Hertwich, Førsteamanuensis Anders Hammer Strømman
 Koordinator: Professor Edgar Hertwich
 Uketimer: Høst: 1F+3Ø+8S = 7.5 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 Und.språk: Engelsk
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Seminar

Læringsmål: Formål med kurset er å forbedre studentens forståelse av og evne til å bruke miljøsystemanalyse i sin forskning. Kurset fokuserer på forståelse av formål med ulike studier, tilnærminger, styrker og svakheter. Kurset ønsker å bygge generell metodekunnskap og evne til å bedømme forskningstilnærminger. Matematiske ferdigheter og programvarekunnskap som er nødvendig for å gjennomføre slike analyser er ikke fokus av kurset og er forutsatt.

Forkunnskapskrav: Opptak i PhD programmet.

Faglig innhold: Kurset er en fordypning i miljøsystemanalyse. Metoder omfatter livssyklusanalyse, materialstrømsanalyse, kryssløpsanalyse, og miljøkonsekvensanalyse. Kurset går gjennom både klassiske arbeider i de områdene og aktuelle studier.

Læringsformer og aktiviteter: Seminar, kollokvier og veiledet selvstudie. Frivillige øvinger.

Kursmaterieill: Kompendium.

Vurderingsform:	Mappeevaluering			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	MAPPEEVALUERING		100/100	

EP8109 NUMERISK VARME/MASSE
Numerisk varme- og massetransport
Computational Heat and Mass Transfer

Faglærer: Førsteamanuensis Ole Melhus
 Uketimer: Høst: 2F+4Ø+6S = 7.5 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Obligatoriske øvinger

Læringsmål: Emnet skal gi en innføring i numerisk simulering av varme- og strømmingstekniske problemer i industrielle prosesser og naturen forøvrig. Det legges vekt på å lære praktisk bruk av metoder.

Forkunnskapskrav: Gode kunnskaper innen termodynamikk, varme- og massetransport samt fluiddynamikk, tilsvarende fagene TEP4115/TEP4120 Termodynamikk 1, TEP4125 Termodynamikk 2, TEP4130 Varme- og massetransport, TEP4100 Fluidmekanikk.

Anbefalte forkunnskaper: TEP4115/TEP4120 Termodynamikk 1, TEP4125 Termodynamikk 2, TEP4130 Varme- og massetransport, TEP4100 Fluidmekanikk.

Faglig innhold: Klassifisering av grunnligningene. Diskretisering av differensialligninger. Kontroll-volummetoden (differansemetode) for behandling av strømming og varmetransport i en, to eller tre dimensjoner. Diffusjon, adveksjon/diffusjon (konveksjon/diffusjon) og Navier-Stokes ligningene. Algoritmer for kobling av trykk og hastighet. Stasjonære og ikke-stasjonære (transiente) problemer. Løsning av algebraiske ligningssystemer. Massetransport i gassblandinger, kjemiske reaksjoner.

Læringsformer og aktiviteter: Innlæring av stoffet baseres på utstrakt egenaktivitet i form av løsing av øvingsoppgaver. Via øvingsopplegget utvikler studenten et eget, generelt programsystem for løsning av varme- og strømmingstekniske problemer. Øvingsopplegget vil som oftest strekke seg inn i vårsemesteret.

Øvingsopplegg: 12 øvinger.

Kursmaterieill: H.K. Versteeg Malalasekera: An introduction to computational fluid dynamics, the finite volum method, Longman Group Ltd. 1995.

Suhas V. Patankar: Numerical heat transfer and fluid flow, Hemisphere Publishing Cooperation, 1980.

Vurderingsform: Muntlig

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	1/1	

EP8110 EKSERGIANALYSE
Eksergianalyse
Exergy Analysis

Faglærer: Professor Ivar Ståle Ertesvåg
 Uketimer: Høst: 3F+2Ø+7S = 7.5 SP
 Tid: Undervises ikke studieåret 2007-2008
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Øvinger

Forkunnskapskrav: TEP4125 Termodynamikk 2 eller tilsvarende. God kjennskap til strøymingslære og/eller varme- og massetransport.

Faglig innhold: Faget undervises annethvert år, neste gang høst 2008

Energi, eksergi, irreversibilitet.

Eksergioverføring og eksergitap i termiske og kjemiske prosessar, t.d. kraftprosessar, forbrenning, koking, kjøleprosessar, blanding og separering.

Eksergibalanse for system og delsystem. Optimalisering av energiprosessar. Eksergi og irreversibilitet i strøymande medium, strøymingsfelt, turbulens.

Læringsformer og aktiviteter: Sjølvstudium med rettleiing/kollokvier. Øvingsoppgåver. Semesteroppgåve.

Kursmaterieill: Kompendium/artikkelsamling. Aktuelle grunnbøker: Kotas: "The exery method of thermal plant analysis"; Bejan: "Entropy generation through heat and fluid flow".

Vurderingsform: Muntlig

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	1/1	D

EP8111 VARMEV MODELLERING
Varmevekslermodellering
Heat Exchanger Modeling

Faglærer: Professor II Otto Kristian Sønju
 Uketimer: Vår: 3F+2Ø+7S = 7.5 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Øvinger

Læringsmål: Emnet søker å gi en videregående behandling av metoder for termisk/hydraulisk design og beregning av varmevekslere for enfase- og tofase anvendelser.

Forkunnskapskrav: Emnet forutsetter gode grunnkunnskaper i varmetransport tilsvarende emne TEP4130 Varme- og massestransport.

Faglig innhold: Følgende hovedtema behandles:

-Varmevekslertyper og -klassifisering.

-Metoder for termisk/hydrauliske beregninger av varmevekslere. Analytiske og numeriske metoder.

-Rørsatsvarmevekslere: Strømningsmodeller for mantelsidestrøm ("Flow stream-modeller")

-Spesielle tema. Eksempelvis strømningsfordeling/skjevfordeling i varmevekslere, transient oppførsel av varmevekslere, strømningsinduserte vibrasjoner, beleggdannelse.

Læringsformer og aktiviteter: Kollokvier, selvstudie, forelesninger. Obligatoriske øvinger.

Kursmaterieill: Forelesningsnotater og litteratur som angis under kurset.

Vurderingsform:	Muntlig			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	1/1	

EP8112 GASSEKSPLOSJONER

Gasseksplosjoner og -detonasjoner

Gas Explosions and Detonations

Faglærer: Professor II Otto Kristian Sønju

Uketimer: Vår: 2F+4Ø+6S = 7.5 SP

Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.

Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Øvinger

Forkunnskapskrav: Emnet forutsetter grunnleggende kunnskaper innen strømningsmekanikk, termodynamikk og forbrenningsteknikk.

Faglig innhold: Endimensjonal teori for sjokk- og detonasjonsbølger som innbefatter sjokkbølge-teori, Rankine-Hugoniot ligningene, Chapman-Jouguet (CJ) løsningene, sterke og svake detonasjoner og deflagrasjoner og ZND-modellen. Strukturen av detonasjonsfronten som innbefatter eksperimentelle observasjoner, Mach-stem, detonasjonscellestørrelse og kinetikk og teorier for cellestørrelser. Reaktiv gassdynamikk som innbefatter forblandede flammer, tenning, flammeforplantningsgrenser, akustisk ustabilitet, flammeakselerasjon og overgang til detonasjon (DDT). Numeriske simuleringer med endimensjonal RCM-kode.

Læringsformer og aktiviteter: Innlæring av stoffet baseres i stor grad på kollokvier, egenstudier, øvingsoppgaver og numeriske simuleringer med RCM-kode.

Kursmaterieill: W. Fickett W. C. Davis, Detonation.

R. A. Strehlow, Combustion fundamentals.

K. K. Kuo, Principles of combustion.

J. Gottlieb, Lecture course notes on Random-Choice method for solving one-dimensional unsteady flow in ducts, shock tubes and blast-wave simulators.

Utvalgte artikler.

Vurderingsform:	Muntlig			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	1/1	D

EP8114 INDØKOL FORSKN METOD

Industriell økologi forskningsmetoder

Industrial Ecology Research Methods

Faglærer: Professor Helge Bratlebø, Professor Annik Magerholm Fet, Professor Edgar Hertwich, Førsteamanuensis Anders Hammer Strømman, Professor Sigurd Støren

Koordinator: Professor Edgar Hertwich

Uketimer: Vår: 2F+10S = 7.5 SP

Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.

Und.språk: Engelsk, Norsk

Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Seminar

Læringsmål: Lære hvordan forskning i industriell økologi foregår. Ser på ulike metoder, tilnærminger og eksempler.

Forkunnskapskrav: Opptak i PhD programmet

Faglig innhold: Emnet gir et grundig innføring i ulike forskningstilnærminger og metoder innen industriell økologi. Tilnærminger inkluderer kvantitative og kvalitative metoder, empiriske metoder, modellering og systematisk drøfting/diskusjon av komplekse problemstillinger, induktivt og deduktivt logikk. Emnet bygger på en innføring i vitenskapsteori. Metoder og tilnærminger er studert gjennom en grundig gjennomgang og diskusjon av ulike forskningsprosjekter, både PhD prosjekter og prosjekter av gjesteforeleser. Kurset vil legge vekt på tverrfaglig forskning og emner som ofte oppstår samarbeid mellom folk med ulike fagbakgrunn, eller i arbeid som retter seg mot et sammensatt publikum.

Læringsformer og aktiviteter: Seminar og diskusjon. Studenter presenterer sitt eget arbeid. Studenter skal leverer en stil om innhold av kurset og egne refleksjoner.

Vurderingsform:	Rapport			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	ARBEIDER		1/1	

EP8115 PART TEKNOLOGI

Partikkelteknologi Particle Technology

Faglærer:	Professor Gernot Krammer			
Uketimer:	Høst: 3F+2Ø+7S = 7.5 SP			
Tid:	Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.			
Und.språk:	Engelsk, Tysk			
Karakter:	Bokstavkarakterer	Obl. aktiviteter:	Øvinger, Presentasjon på 20 minutter	

Læringsmål: Være i stand til å forstå og kommunisere innen partikkelteknologisk emner (lære den spesielle terminologien). Kjenne til de viktigste tilgjengelige designmodeller og deres begrensninger og være istand til å bruke dem riktig. Være istand til å kritisk evaluere designkonsepter innen partikkelteknologi. Få en oversikt over tilgjengelige avanserte modeller (grunnleggende konsepter, optimalt område for bruk på dette området, nødvendig innsats for bruk, fordeler og ulemper) og nødvendige tilpasninger for bruk av disse innen partikkelteknologi. (Forståelsen av disse modellene går ikke utover nivået for en avansert bruker.)

Forkunnskapskrav: Fluidodynamikk og dataprogrammering.

Anbefalte forkunnskaper: Mekanikk (statikk, dynamikk, fluidodynamikk), dataprogrammering (fortran, matlab), termodynamikk, numeriske metoder.

Faglig innhold: Karakterisering av partikler og partikkelsystemer.

Matematisk konsept for separasjon som leder til populasjonsregnskap.

Statistikk innen partikkelteknologi.

Beskrivelse av situasjonen fra bulklagring av partikler til strømmende partikkelsystemer(strømning og transport).

Empiriske og semi-empiriske modeller for design av enhetsoperasjoner innen partikkelteknologi.

Oversikt over avanserte modeller innen partikkelteknologi.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger og obligatoriske øvinger.

Kursmaterieell: Forelesningsnotater og litteratur som angis under kurset.

Vurderingsform:	Muntlig/Arbeider			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	70/100	
	ARBEIDER		30/100	

EP8116 VALUE CHAIN ANALYSIS

Verdikjedeanalyse Value Chain Analysis

Faglærer:	Professor Edgar Hertwich			
Uketimer:	Høst: 4F+2Ø+6S = 7.5 SP			
Tid:	Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.			
Und.språk:	Engelsk			
Karakter:	Bestått/Ikke bestått	Obl. aktiviteter:	Forelesning og Seminar	

Læringsmål: Ved suksessfull gjennomføring av denne modulen er målet at deltakeren:

- Forstår det teoretiske grunnlaget og praktisk gjennomføring av metoder for utvikling og ledelse av et vidt spenn av verdikjeder og industrielle nettverk.

- Forstår konseptet og praktisk utførelse av dynamisk materialflytanalyse og økonomisk verdikjedeanalyse.

- Forstår og er i stand til å velge passende økologiske indikatorer og bærekraftindikatorer for vurdering av verdikjede og industrielle nettverk.

- Forstår de sosiale dimensjonene av et nettverk og (driverer og konsekvenser av) individers og organisasjoners handlinger (referert til som aktører eller representanter).

- Forstår metodikken for analyse og simulasjon av aktørers atferd (inkludert soft system metodikk, rollespill, simuleringsøving, representant basert modellering)

- Være i stand til å gjennomføre de ovenfornevnte punktene på en integrert måte i en analyse av et sosio-teknisk system (demonstrert i form av et casestudium av distribusjonsnettverk eller industrielt nettverk.)

Anbefalte forkunnskaper: Interesse for bærekraftig utvikling. Master i naturvitenskap, teknologi eller sosialvitenskap. Grunnleggende ferdigheter i matematikk og programmering.

Faglig innhold: Kursets mål er å introdusere deltakerne for tilnærminger og metoder for analyse av sosioteknologiske systemer. Spesielt fokus blir lagt på distribusjonsnettverk og aktørnettverk. Kurset legger vekt på å analysere fysiske nettverk og aktørene i et nettverk på en parallell og integrert måte, for bedre forståelse av distribusjonsnettverk og dynamiske nettverk, og for å kunne

lede design og drift av disse systemene mot mer bærekraftige løsninger.

Kurset er del av EU prosjekt Post-graduate School of Industrial Ecology og undervises i samarbeid med Professor Roland Clift og I. amanuensis Lauren Basson fra Universitet i Surrey, UK. Kurset undervises på sommeren.

Læringsformer og aktiviteter: Aktivitetene i dette kurset vil være som følger:

- Kritisk gjennomgang og diskusjon rundt konsepter og teorier for sosio-teknologiske systemer og integrert analyse av disse, i grupper.

- Anvendelse av teorier og konsepter i grupper og individuelt.

- Case studie med fokus på sositteknologiske systemer med varierende størrelse og kompleksitet.

- Funksjon i multidisiplinære team: kommunikasjon med andre disipliner, integrering av egen disiplin og lever felles sammenhengende rapport.

- Presentasjon av meninger og resultater

- Skrive vitenskapelige paper og grupperapporter.

Kursmaterieill: Samling av artikler.

Vurderingsform: Mappeevaluering

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
---------------	----------	------------	--------------

EP8117 SUST. PROD.

Bærekraftig produksjon Sustainable Production

Faglærer: Professor Edgar Hertwich

Koordinator: NN

Uketimer: Vår: 4F+2Ø+6S = 7.5 SP

Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.

Und.språk: Engelsk

Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Forelesning, Øving

Læringsmål: Forventet læring. Studentene skal etter kurset kunne forstå og vurdere:

- Forurensingskontroll og ren produksjon.

- Minimering av ressursbruk og prosess integrasjon.

- Integrerte synteser og optimalisering av bærekraftige løsninger.

- Grønn kjemi og grønn produktutvikling.

- Forurensingskontroll (end-of-pipe teknologier) for væske og gass spill.

- Bærekraftig indikatorer, vurdering og rapportering.

Anbefalte forkunnskaper: Siv.ing. eller lignende

Faglig innhold: Målet med dette kurset er å introdusere PhD studenter for forskningsfeltet bærekraftig produksjon. Studentene vil lære grunnleggende konsepter for preventive forurensingstiltak, minimering av ressursbruk, energi og masseintegrasjon, optimering av synteser for bærekraftige prosesser, forurensingskontroll og miljøledelse.

Utdyping: de to siste tiårene har industrien tatt i bruk mer miljøvennlige produksjonsteknologi og har redusert sitt material og energiforbruk. Resirkulering av energi og materialer ved å ta i bruk kraftvarmeverk, energi

og material integrasjon, simulering og optimalisering har redusert miljøpåvirkningen og produksjonskostnadene (økt økoeffektivitet) så vel som økt helse og sikkerhet for interessentene. Grønn design har redusert mengde og giftighet av biprodukter. Miljøledelse og eco-design har redusert end-of-pipe behandlingsprosesser og forbedret miljø, økonomiske og sosiale indikatorer.

Kurset undervises i samarbeid med Professor Peter Glavic og Associate Professor Andreja Gorek (University of Maribor, Slovenia) og er del av Marie-Curie prosjektet "Postgraduate School of Industrial Ecology".

NB! Kurset undervises bare 1 gang, seminarbasert i to perioder våren 2008.

Læringsformer og aktiviteter: Øvingsaktivitetene i kurset vil være følgende:

- Kritisk gjennomgang og diskusjon rundt bærekraftig produksjon, i grupper.

- Anvendelse av teorier og konsepter i grupper og individuelt.

- Case studium i sammenheng med deltakers forskningsaktivitet.

- Funksjon i multidisiplinære team: kommunikasjon med andre disipliner, integrering av egen disiplin og lever felles koherent rapport.

- Presentasjon av meninger og resultater

- Skrive vitenskapelige paper og grupperapporter.

Vurderingsform: Arbeider

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
---------------	----------	------------	--------------

MAPPEEVALUERING		100/100	
-----------------	--	---------	--

EP8118 VARMETRANSPOR MATR
Varme- og Massetransport i porøse materialer
Heat and Mass Transfer in Porous Media

Faglærer: Førsteamanuensis Ole Melhus
 Uketimer: Høst: 1F+2Ø+5S = 5.0 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 Und.språk: Engelsk, Norsk
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Ingen

Læringsmål: Emnet er en innføring i de fysiske modeller som benyttes ved studium av varme- og massetransport i porøse materialer, og vil danne grunnlag for forståelse av transportmekanismene.

Forkunnskapskrav: TEP4130 Varme- og massetransport, eller tilsvarende kunnskaper.

Anbefalte forkunnskaper: Grunnleggende kunnskap i termodynamikk, varme- og massetransport.

Faglig innhold: Fysisk-kjemiske effekter ved kontakt mellom fluid og porevegg. Adsorpsjon/desorpsjon, energiomsetning. Kapillartrykk, kapillarstrømning. Diffusjon, diffusivitet. Varme- og massetransport med og uten kjemisk reaksjon, diffusjon, konveksjon og stråling i porene. Fenomenologisk betraktning. Karakteristiske faser. Sideeffekter som krymping/svelling, deformasjon, spenningstilstand. Praktiske eksempler fra tekniske prosesser. Matematisk modellering av transportprosessene. Numerisk simulering. NB! Faget er under omlegging, innholdet blir mer tilpasset valgt lærebok. Vennligst kontakt førsteamanuensis Melhus for ytterligere informasjon.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger. Kollokvier. Frivillige øvinger

Kursmateriell: Forelesningsnotater, tidsskriftartikler/utdrag av annen faglitteratur som er relevant til fagtemaene og som angis i forelesningene. Lærebok oppgis ved oppstart.

Vurderingsform: Muntlig

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	1/1	D

EP8200 VARME/MASSEOVERGANG
Varme- og masseovergang ved konveksjon
Convective Heat and Mass Transfer

Faglærer: Professor II Otto Kristian Sønju
 Uketimer: Høst: 3F+2Ø+7S = 7.5 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Øvinger

Læringsmål: Emnets formål er å gi en videregående behandling av varme- og masseovergang ved konveksjon knyttet til industrielle prosesser.

Forkunnskapskrav: Forutsetter gode grunnkunnskaper i varmeovergang og fluidmekanikk.

Faglig innhold: Emnet inneholder følgende deler:

1. del: Konserveringsligningene, viskositet og spenningsledd, grensesjiktlikningene.
2. del: Impuls og varmeovergang for laminære grensesjikt, laminære strømninger i rør/kanaler, turbulente grensesjikt, turbulent strømning i rør/kanaler og innflytelse av temperaturavhengige fluidegenskaper.
3. del: Masseovergang for grensesjikt. Tvungen og fri konveksjon.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesning og obligatoriske regneøvinger.

Kursmateriell: Kays, Crawford, Weigand: Convective Heat and Mass Transfer, 4. utgave, McGraw-Hill Book Company, New York, 2004.

Vurderingsform: Muntlig

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	1/1	

EP8201 VARMETR STRÅL/KOND
Varmetransportberegninger ved stråling og konduksjon i varmeteknikk utstyr
Thermal Radiation and Conduction in Heat Transfer Equipment

Faglærer: Professor II Otto Kristian Sønju
 Uketimer: Høst: 3F+2Ø+7S = 7.5 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 SP-reduksjon: DIO4902: 7.5 SP
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Øvinger

Læringsmål: Emnets formål er å gi en videregående behandling av varmetransport og beregningsmetoder ved konduksjon og termisk stråling i tilknytning til varmeteknikk utstyr.

Forkunnskapskrav: Emnet forutsetter gode grunnkunnskaper i varmetransport tilsvarende emne TEP4130 Varme- og massetransport.

Faglig innhold: Følgende hovedemner behandles:

- Konduksjon: Konduktivitet i faste stoffer, væsker og gasser. Stasjonær konduksjon inkl. finner/ribber. Beregning av kontaktmotstand. Ikke-stasjonær konduksjon. Smelting/størkning.
- Termisk stråling: Strålingsegenskaper for faste stoffer, væsker og gasser. Stråling mellom legemer. Stråling i absorberende medier. Varmeoverføring ved stråling i kombinasjon med konduksjon og/eller konvekksjon. Forenklete metoder for beregning av stråling i lukkede rom.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesning og obligatoriske regneøvinger.

Kursmaterieill: Forelesningsnotater og litteratur som angis under kurset.

Vurderingsform:	Muntlig			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	1/1	

EP8202 VID IND VARMETEK
Videregående industriell varmeteknikk
Advanced Industrial Heat Engineering

Faglærer:	Professor II Otto Kristian Sønju
Uketimer:	Vår: 3F+2Ø+7S = 7.5 SP
Tid:	Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
SP-reduksjon:	DIO4903: 7.5 SP
Karakter:	Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Øvinger

Læringsmål: Emnets formål er å gi en videregående behandling og forståelse av varmetransport og trykktap ved koking og kondensasjon i prosessutstyr. Gjøre en i stand til å gjennomføre varmeteknisk design av enhetsoperasjoner med faseovergang (varmevekslere, dampkjeler etc).

Forkunnskapskrav: Forutsetter gode grunnkunnskaper i varmeovergang og fluidmekanikk.

Faglig innhold: Følgende hovedemner behandles:

- Kondensasjon: Grunnleggende teori for varme- og massetransport. Kondensasjon av en-og flerkomponente dampblandinger. Strømningsforhold, trykktap og varmetransport i kondensatorer. Design av kondensatorer.
- Koking/fordamping: Grunnleggende teori for varmeovergang. Kritisk varmefluks. Koking av blandinger. Trykktap og varmetransport i prosessutstyr, inklusive dampkjeler.

Selvsirkulasjons- og tvangssirkulasjonssystemer. Design av utstyr.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger og obligatoriske øvinger.

Kursmaterieill: Forelesningsreferater og litteratur som angis under kurset.

Vurderingsform:	Muntlig			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	1/1	

EP8205 OPTIMALISERING
Kontinuerlig og diskret optimalisering innen prosess-syntese og integrasjon
Continuous and Discrete Optimization in Process Synthesis and Integration

Faglærer:	Professor Truls Gundersen
Uketimer:	Vår: 2F+4Ø+6S = 7.5 SP
Tid:	Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
Und.språk:	Engelsk, Norsk
Karakter:	Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Ingen

Læringsmål: Å gi en teoretisk og praktisk bakgrunn for å formulere og løse optimaliseringsproblemer som er relevante for Prosess-syntese, Prosess-design og Prosessintegrasjon. Typisk inneholder disse optimaliseringsproblemene både kontinuerlige og diskrete variable og betydelig grad av ulinearitet.

Forkunnskapskrav: Ingen.

Anbefalte forkunnskaper: Ettersom øvingsopplegget i dette emnet er bygget rundt problemstillinger knyttet til design av prosessanlegg generelt og design og optimalisering av varmeveksler-nettverk spesielt, er det en fordel å ha fulgt emne TEP 4215 Prosessintegrasjon eller tilsvarende.

Faglig innhold: Design og optimalisering av prosessanlegg (inkludert industrielle energisystemer) kan formuleres som matematiske optimaliseringsproblemer, hvor valg av struktur eller topologi (valg, sekvens og sammenkopling av enhetsoperasjoner) kan modelleres ved diskrete (normalt binære) variable, mens driftsbetingelser, strømningsmengder, etc. kan modelleres ved kontinueringe variable.

Kurset vil gi en introduksjon til og kunnskap om bruk av Matematisk Programmering som er en klasse av deterministiske metoder for å løse beskrankede optimaliseringsproblemer, inkludert Lineær Programmering (LP), Blandet Heltalls- og Lineær Programmering (MILP), Ikke-Lineær Programmering (NLP) og Blandet Heltalls- og Ikke-Lineær Programmering (MINLP).

Den numeriske løsningsfasen vil kun bli overflattisk behandlet, med fokus på noen av de enklere algoritmene så som Simplex metoden for LP problemer og Branch Bound metoden for MILP problemer.

Læringsformer og aktiviteter: Enkeltsående forelesninger, selvstudium, kollokvier og frivillige øvingsoppgaver.

Kursmaterieell: Utvalgte sider fra følgende lærebøker:

T.F. Edgar, D.M. Himmelblau and L.S. Lasdon:

"Optimization of Chemical Processes", 2nd ed., McGraw-Hill, 2001

P. Williams: "Model Building in Mathematical Programming", 4th ed., John Wiley Sons, 1999.

C.A. Floudas: "Non-Linear and Mixed-Integer Optimization - Fundamentals and Applications", Oxford Univ. Press, 1995.

L.T. Biegler, I.E. Grossmann and A.W. Westerberg:

"Systematic Methods of Chemical Process Design", Prentice-Hall, 1997.

Vurderingsform:	Muntlig			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	1/1	D

EP8206 VID VARME PROSESSER
Varmepumpende prosesser i næringsmiddelindustrien
Heat Pumping Processes in the Food Industry

Faglærer: Professor Arne Mathias Bredeesen, Professor Trygve Magne Eikevik, Dekan Ingvald Strømmen

Koordinator: Professor Trygve Magne Eikevik

Uketimer: Vår: 2F+3Ø+7S = 7.5 SP

Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.

Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Øvinger

Læringsmål: Emnet skal gi en grundig kjennskap til varmepumpende systemer for håndtering av næringsmidler.

Anbefalte forkunnskaper: Grunnleggende kunnskaper i termodynamikk og varmetransport, og noe innsikt i varmepumpende prosesser

Faglig innhold: Ramme for faglig innhold:

- Termodynamisk grunnlag for varmepumpende prosesser
 - Varmepumpende systemer
 - Design og dimensjonering av utstyr for kjøling, frysing og lagring av næringsmidler
 - Transport av næringsmidler
 - Kommersiell kuldeteknikk utstyr, kjøle- og frysedisker etc.
 - Tørkesystemer - bruk av varmepumpeteknologi
- Faget kan tilpasses den enkelte kandidats behov.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger og obligatoriske regneøvinger.

Kursmaterieell: Definerte kapitler fra følgende bøker: 2002 ASHRAE Handbook, Refrigeration, 2001 ASHRAE Handbook-Fundamentals, Mujumdar, A.S. Guide to Industrial Drying Principles, Equipment and New Developments, 2004, Utvalgte artikler og notater.

Vurderingsform:	Muntlig			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	1/1	D

EP8207 VID AVVANN TØRK TEK
Videregående avvannings- og tørketeknikk
Advanced Dewatering and Drying Engineering

Faglærer: Professor Trygve Magne Eikevik, Dekan Ingvald Strømmen

Koordinator: Dekan Ingvald Strømmen

Uketimer: Høst: 2F+3Ø+7S = 7.5 SP

Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.

Und.språk: Engelsk, Norsk

Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Øvinger

Læringsmål: Faget skal gi en grunnleggende forståelse for hvordan vanninnhold, tid og temperatur påvirker fysisk tilstand og kvalitet på matvarer og biologiske materialer

Anbefalte forkunnskaper: Grunnleggende kunnskaper i termodynamikk, varme- og massetransport i næringsmidler.

Faglig innhold: Emnet undervises normalt annet hvert år. Første gang høsten 2007

Ramme for faglig innhold:

- Introduksjon til faseoverganger
- Fysiske tilstand og molekylær mobilitet
- Vann og faseforandringer
- Sorpsjonsisotermer
- Komponenter i næringsmidler og polymerer
- Tidsavhengige fenomener
- Mekaniske egenskaper
- Tørkekinetikk

Faget kan tilpasses den enkelte kandidats behov

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger/kollokvier og obligatoriske regneøvinger

Kursmateriell: Utvalgte emner fra følgende bøker: Phase Transitions in Foods, Yrjö Roos, Guide to Industrial Drying, Arun S. Mujumdar, Utvalgte artikler og notater.

Vurderingsform: Muntlig

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	1/1	

EP8300 NATURLIG KONVEKSJON
Naturlig konveksjon i bygninger
Natural Convection Flows in Buildings

Faglærer: Professor Per Olaf Tjelflaot

Uketimer: Vår: 3F+2Ø+7S = 7.5 SP

Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.

SP-reduksjon: DIO7004: 7.5 SP

Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Øvinger

Læringsmål: Å lære deltakerne metoder for design av naturlig ventilasjon, kaldrassikring etc.

Forkunnskapskrav: Emnet forutsetter kunnskaper tilsvarende emne TEP4155 Viskøse strømninger og turbulens, (se studieplan for masterstudiet).

Faglig innhold: Emnet tar for seg forskjellige strømningssituasjoner i bygninger hvor naturlig konveksjon inngår. Strømningene vil ha betydning for ventilasjon, oppvarming og fukttransport i bygninger. Eksempler er strømninger i rom som skyldes skorsteineffekt og vindpåvirkning for bygninger og indre kaldras og varmekilder. Analytiske løsninger, empiriske relasjoner og numeriske beregningsmetoder presenteres.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger, seminarer og prosjektoppgaver.

Kursmateriell: Kompendier og utdrag fra litteratur.

Vurderingsform: Muntlig

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	1/1	

EP8301 ENERGI/KLIMATEKN MOD
Energi og klimateknisk modellering
Modelling Energy and Indoor Environmental Systems

Faglærer: Førsteamanuensis Kjell Kolsaker

Uketimer: Vår: 2F+3Ø+7S = 7.5 SP

Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.

Und.språk: Engelsk, Norsk

SP-reduksjon: DIO7005: 7.5 SP

Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Øvinger

Læringsmål: Emnet skal gi en grunnleggende forståelse av fysikken bak effekt- og energibruken i en bygning. Kandidaten skal bli i stand til å bruke resultater fra effekt- og klimaberegninger på en fornuftig måte som et ledd i planleggingen av nybygg, rehabilitering eller energiforsyning.

Forkunnskapskrav: TEP4130 Varme- og massetransport eller tilsvarende. Kjennskap til numeriske metoder er å foretrekke.

Faglig innhold: Numeriske modelleringsteknikker for bygninger og bygningskonstruksjoner med vekt på finite differansemetoder. Effektiv løsning av de ligningssystemer som oppstår. Beregning/bearbeiding av ytre påvirkninger som sol og uteklime. Interne laster. Transient varmeledning. Kortbølget strålingsutveksling. Langbølget strålingsutveksling. Vinduer og glasskonstruksjoner. Avskjerming. Konveksjon. Temperaturfordeling i rommet. Strømningsbalansen i bygget og ventilasjonssystemet. Sammensatte rom-modeller. Dimensjonering av enkeltkomponenter.

Læringsformer og aktiviteter: Gruppeundervisning der studentene presenterer stoffet. Prosjektbasert øvingsopplegg i samarbeid med faglærer.

Kursmateriell: J.A. Clarke: Energy Simulation in Building Design, samt aktuelle publikasjoner.

Vurderingsform: Muntlig

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	1/1	D

EP8302 TERMISKE SYSTEMER
Termiske systemer
Simulation and Optimization of Thermal Systems

Faglærer: Professor Vojislav Novakovic
 Uketimer: Vår: 2F+3Ø+7S = 7.5 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 Und.språk: Engelsk, Norsk
 SP-reduksjon: DIO7006: 7.5 SP
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Regneøvinger

Læringsmål: Emnets formål er å gi et verktøy for å finne frem til alternative utførelser av termiske systemer som ved siden av å gi den ønskede funksjon, også er optimal ut fra de forutsetninger som blir gjort.

Forkunnskapskrav: Kunnskaper tilsvarende emne TEP4130 Varme og massetransport.

Faglig innhold: Emnet innledes med en kort repetisjon av økonomi og statistikk og metoder for ligningstilpasning. Videre behandles systemsimulering samt forskjellige optimaliseringsmetoder. Av disse kan nevnes Lagrange-metoden, søkemetoden, dynamisk programmering, geometrisk

programmering og lineær programmering. I emnet inngår også modellering av termiske tilstandsstørrelser, simulering av store systemer og probabilistisk dimensjonering.

Læringsformer og aktiviteter: Seminarer hvor studenter presenterer og dikterer forskjellige deler av fagstoffet. Regneøvinger. For adgang til eksamen forutsettes samtlige øvinger utført.

Kursmaterieill: W.F. Stoecker: Design of Thermal Systems, Mc Graw-Hill 1989.

Vurderingsform: Muntlig

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	1/1	D

EP8402 VIDEREG FLUIDMEKANIK
Videregående fluidmekanikk
Advanced Fluid Mechanics

Faglærer: Professor Tor Ytrehus
 Uketimer: Høst: 3F+3Ø+6S = 7.5 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 SP-reduksjon: DIO1007: 7.5 SP
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Ingen

Læringsmål: Emnet har som mål å gi en samlet fremstilling av strømningsmekanikk på et videregående nivå.

Forkunnskapskrav: Et typisk emne i strømningsmekanikk ut over grunnleggende nivå; eksempelvis TEP4155 Viskøse strømninger og turbulens.

Faglig innhold: Emnet undervises annen hvert år, neste gang høsten 2007.

Kurset inneholder et bredt spekter av strømningsmekaniske problemstillinger som analyseres ut fra både eksakte og kvalitative matematiske betraktninger: Fundamentale

konserveringslover for Newtonsk fluid. Potensialteori, klassisk analyse for sub- og supersonisk strømning. Lydbølger, sjokkbølger og sjokkstruktur, grensesjikt og singulære perturbasjoner. Klassifisering av 2. ordens PDL, karakteristikk, rand- og initialproblemer. Cauchy problemer for Navier-Stokes' ligninger. Differanseformuleringer, von Neumann-stabilitetsanalyse. Eksempler fra hydraulikk, gassdynamikk og to-fase strømning.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger, frivillige regneøvinger. Emnet foreleses bare hvis 5 eller flere studenter er påmeldt.

Kursmaterieill: P.A. Thompson: Compressible Fluid Dynamics, Mc Graw-Hill

R. Chevray J. Mathieu: Topics in Fluid Mechanics, Cambridge University Press. Tidsskriftartikler.

Vurderingsform: Skriftlig

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
SKRIFTLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	1/1	D

EP8403 VID NUM STRØMN MEK
Videregående numerisk strømningsmekanikk
Advanced Computational Fluid Dynamics

Faglærer: Førsteamanuensis Reidar Kristoffersen
 Uketimer: Vår: 4F+1Ø+6S = 7.5 SP
 Tid: Undervises ikke studieåret 2007-2008
 SP-reduksjon: DIO1008: 7.5 SP
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Ingen

Læringsmål: Kurset skal gjøre studentene kjent med et utvalg av avanserte emner i CFD.

Forkunnskapskrav: Kunnskaper tilsvarende emne TKT4140 Numeriske beregninger.

Faglig innhold: Emnet undervises annen hvert år, neste gang våren 2009.

I kurset bygges det opp nødvendig kunnskap for å foreta og anvende videregående numeriske beregningsteknikker i strømningsmekanikk. Vekten legges på numeriske

løsningsalgoritmer for stasjonære og ikke-stasjonære strømningsmekaniske problemer. Metoder for friksjonsfrie, viskøse og turbulente strømningsregimer vil bli forelest. Disse er anvendbare både for to- og tre-dimensjonale konfigurasjoner.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger, frivillige regneøvinger og simuleringsoppgaver.

Kursmaterieill: Etter avtale.

Vurderingsform:	Skriftlig			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	SKRIFTLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	1/1	D

EP8404 FLERFASEMODELLERING

Flerfasemodellering

Modelling of Multiphase Flow

Faglærer: Professor Stein Johannessen, Professor Ole Jørgen Nydal, Professor Tor Ytrehus

Koordinator: Professor Tor Ytrehus

Uketimer: Høst: 3F+3Ø+6S = 7.5 SP

Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.

SP-reduksjon: DIO1013: 7.5 SP

Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Ingen

Læringsmål: Emnet skal gi innsikt og ferdigheter i mekanistisk modellering og beregning av flerfasestrømning.

Forkunnskapskrav: Noe bakgrunn i teoretisk strømningsmekanikk, inklusive turbulens, ut over grunnleggende nivå; eksempelvis TEP4155 Viskøse strømninger og turbulens.

Faglig innhold: Emnet omhandler grunnleggende trekk ved detaljert mekanistisk modellering av flerfasestrømninger, samt numeriske beregningsteknikker anvendt på typiske eksempler av slike strømninger i teknologisk sammenheng. Emner som spesielt blir tatt opp: Konserveringslover og

interfasebetingelser, midlingsteori, lokale og globale formuleringer, dispergert strømning og turbulens,

hydrodynamisk vekselvirkning mellom faser, beregning av distribuerte effekter i to- og tre dimensjoner, bølger og stabilitet av interfaseflater, driftfluks og to-fluid modeller, dynamisk flerfasetransport.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger og frivillige øvinger. Emnet undervises kun hvis minst 5 studenter er påmeldt.

Kursmaterieill: Kursnotater og deler av bøker.

Vurderingsform:	Skriftlig			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	SKRIFTLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	1/1	D

EP8405 TURBULENS

Turbulens

Turbulence

Faglærer: Professor Helge Ingolf Andersson

Uketimer: Høst: 2F+2Ø+8S = 7.5 SP

Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.

SP-reduksjon: DIO1014: 7.5 SP

Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Ingen

Læringsmål: Emnet skal gi inngående kunnskaper i noen utvalgte emner for derved å oppnå en dypere innsikt i teori og matematiske modeller for turbulente strømninger.

Forkunnskapskrav: Emnet forutsetter et godt grunnlag i strømningsmekanikk og noe kjennskap til turbulens.

Faglig innhold: Emnet undervises annet hvert år. Faget går høst 2007 og neste gang høsten 2009.

Følgende hovedtema behandles:

- Turbulensstruktur og dynamikk: anisotropi, virvling, trykkets betydning, massekrefter og rotasjon.

- Avanserte beregningsteknikker: direkte- og large-eddy simulering, rapid-distortion teori.

- Modellering i fysisk og spektralt rom: Transportmodeller for Reynolds-spenningene, algebraiske forenklinger, nær-vegg modellering, spektral modellering.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger, seminarer, selvstudium og frivillige øvinger.

Kursmaterieill: Kursnotater, tidsskriftartikler, bokkapitler (alt på engelsk).

Vurderingsform:	Muntlig			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	1/1	D

EP8406 REG AV VANNKRAFTVERK**Regulering av vannkraftverk
Hydro Power Plant Control**

Faglærer: Professor Torbjørn Kristian Nielsen
 Uketimer: Vår: 3F+2Ø+7S = 7.5 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 SP-reduksjon: DIO4907: 7.5 SP
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Ingen

Læringsmål: Emnet tar sikte på en innføring i stabilitetsanalyse av kontrollsystemer for kraftverk og trykkregulering av pumper. Hovedmålet er å kunne beregne trykkstøt i rør og analysere hastighetsregulering og effektregulering av hydrauliske turbiner etter å ha fullført emnet.

Forkunnskapskrav: Eksamen i emne TTK4105 Reguleringsteknikk med el. kretser eller tilsvarende.

Faglig innhold: Kurset presenterer strukturmatrisemetoden for matematisk modellering av hydro-elektriske kraftverk og pumpeystem tilkoplede kompliserte rørledning- og/eller tunnelsystem inkludert ventiler, akkumulatore og reguleringssystem. Teorien bygger på en ikke-lineær friksjonsdemping av oscillerende strøm i tunneler og rør og innvirkningene fra turbin og pumpekarakteristikk i systemer for turbin og pumpekraftverk eller pumpeystem. Frekvensresponsmålemetoder for å bestemme stabiliteten av kraftverk beskrives. Matematisk modellering av tunnel, rør, turbin, vannstandsregulering, generator og elektrisk nett i frekvensplanet gjennomgås.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger og frivillige øvinger.

Kursmaterieill: Hermod Brekke: A Stability Study on Hydro Power Plant Governing.

Li Xin Xin: Hydropower System Modelling by the STRUCTURE MATRIX METHOD, HOG Report.

Vurderingsform: Muntlig

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	1/1	D

EP8407 HØYTR VANNKR MASK**Høytrykks vannkraftmaskiner
High Pressure Hydraulic Machinery**

Faglærer: Førsteamanuensis Ole Gunnar Dahlhaug
 Uketimer: Høst: 3F+3Ø+6S = 7.5 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 SP-reduksjon: DIO4909: 7.5 SP
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Øvinger

Læringsmål: Emnet tar sikte på en grunnleggende studie av turbindingdesign for turbiner med fallhøyde over 100 meter. Konstruksjon, montasje og materialvalg er inkludert i studiet.

Forkunnskapskrav: Emne TEP4195 Turbomaskiner.

Faglig innhold: Den viktigste delen av pensum er en inngående teoretisk analyse for å optimalisere den hydrauliske utformingen av et løpehjul. De viktigste parametrene er reaksjonsgrad og trykkbalansering av blad ved hjelp av bladhelning. Dette for å unngå kavitasjon og oppnå høy virkningsgrad og dynamiske problemer på dellast.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger.

Kursmaterieill: Kompendium.

Vurderingsform: Muntlig

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	1/1	D

Det historisk-filosofiske fakultet

ESTET8860 TEGN/TING/TANKE

Tegn, ting og tanke - estetiske grunnlagsproblemer Signs, Things and Thought - Basic Problems in Aesthetics

Faglærer: Professor Knut Ove Eliassen
Uketimer: Høst: Vår: = 7.5 SP
Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
Karakter: Bestått/Ikke bestått Obl. aktiviteter: Deltakelse

Forkunnskapskrav: Forutsetter opptak til PhD-program.

Faglig innhold: Emnet belyser sentrale estetiske og teoretiske problemstillinger i internasjonal kunst- og litteraturforskning. Det konkrete innholdet vil variere.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger/seminar.

Essay skal være innrettet mot eget prosjekt.

Avhandlingsseminar forutsettes tatt som del av forskeropplæringen - for å få godkjent deltakelse er kravet at man minst har ett eget framlegg av kapittel/del av avhandling og har vært opponent/respondent på én medstipendiats framlegg.

Avhandlingsseminaret arrangeres enten i tilknytning til emnet ESTET8860 eller ESTET8870

Kursmaterieill: Penum opplyses ved oppstart

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
OPPGAVE		1/1	

ESTET8870 AKTUELT EMNE

Aktuelt emne - estetiske fag Current Topic in Aesthetics

Faglærer: Professor Knut Ove Eliassen
Uketimer: Høst: Vår: = 7.5 SP
Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
Karakter: Bestått/Ikke bestått Obl. aktiviteter: Deltakelse

Forkunnskapskrav: Forutsetter opptak på PhD-program.

Faglig innhold: Emnet vil omhandle sentrale utfordringer og aktuelle debatter i nordisk og internasjonal forskning om kunst og litteratur. Det konkrete innholdet vil i høy grad være rettet inn mot deltagerens prosjekter og interesser.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger/seminar.

Essay skal være innrettet mot eget prosjekt.

Avhandlingsseminar forutsettes tatt som del av forskeropplæringen - for å få godkjent deltakelse er kravet at man minst har hatt ett eget framlegg av kapittel/del av avhandling og har vært opponent/respondent på én medstipendiats framlegg. Avhandlingsseminaret arrangeres enten i tilknytning til emnet ESTET8870 eller ESTET8860.

Kursmaterieill: Penum opplyses ved oppstart

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
OPPGAVE		1/1	

ESTET8890 FRIE FAGEMNER

Frie fagemner Elective

Faglærer: Professor Knut Ove Eliassen
Uketimer: Høst: Vår: = 7.5 SP
Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
Karakter: Bestått/Ikke bestått Obl. aktiviteter: Deltakelse

Forkunnskapskrav: Forutsetter opptak til PhD-program.

Faglig innhold: Faglig relevante kurs som kan tas lokalt, nasjonalt og internasjonalt.

Læringsformer og aktiviteter: Læringsformer, aktiviteter og vurderingsform vil variere.

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
OPPGAVE		1/1	

Institutt for elkraftteknikk

ET8100 LEDNINGSEVNE
Elektrisk ledningsevne, dielektrisk tap og gjennomslag i fast og flytende høyspenningsisolasjon
Electric Conductivity, Dielectric Losses and Breakdown of Solid and Liquid High Voltage Insulation

Faglærer: Professor Erling Ildstad
 Uketimer: Vår: = 7.5 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 Und.språk: Engelsk, Norsk
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Ingen

Læringsmål: Emnets formål er å gi en videregående behandling av begrensende faktorer ved anvendelsen av ulike isolasjonsmaterialer i høyspenningsapparater.

Faglig innhold: Følgende hovedemner behandles:

- Ione- og partikkel ledningsevne i glass, olje og andre amorfe isolasjonsmaterialer. Elektronisk ledningsevne i delvis krystallinske faste materialer der avhengighet av elektrisk felt og temperatur drøftes for Schottky, Poole-Frenkel og romladningsbegrenset strøm.

- Fysikalsk beskrivelse av permittivitet og dielektriske tap med utledning av Clausius Mosottis ligning, Debye-relaksjonen, ione- og grenseflatepolarisasjon, Garton effekt samt frekvens og tidsplan behandling av dielektrisk respons.

- Gjennomslagsmekanismer i faste og flytende dielektrika samt metoder for statistisk evaluering av gjennomslagsdata.

Fremstillingen knyttes i hovedsak til isolasjonsmaterialene:

Plast, papir, glass og isolerende oljer.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesinger / kollokvier / Øvinger.

Emnet undervises på norsk eller engelsk, avhengig av studentenes behov.

Emnet undervises annet hvert år, neste gang våren 2008.

Kursmaterieell: Kompendium.

Vurderingsform: Muntlig

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	1/1	D

ET8101 OVERSP I KRAFTNETT
Overspenninger i kraftnett
Transient Overvoltages in Electrical Power Systems

Faglærer: Professor Hans Kristian Høidalen
 Uketimer: Vår: 2F+4Ø+6S = 7.5 SP
 Tid: Undervises ikke studieåret 2007-2008
 Und.språk: Engelsk, Norsk
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Ingen

Læringsmål: Forstå prinsippene for nøyaktig beregning av overspenninger i kraftnett.

Oppnå innsikt i metoder for avansert modellering av transmisjonslinjer og transformatorer med gyldighet for stasjonære og transiente forhold.

Forkunnskapskrav: Emnet forutsetter emne TET4130 Overspenn og vern, (SIE1030) Overspenninger og overspenningsvern) eller tilsvarende forkunnskaper.

Faglig innhold: Emnet tar primært sikte på å presentere metoder for en nøyaktig beregning av transiente spenninger i kraftnett. Noen hovedemner:

- Kort beskrivelse av de viktigste typer transiente overspenninger.

- Modellering av elementene i kraftnett med fokus på transmisjonslinjer og transformatorer.

- Beskrivelse og analyse av ferrosjonans og innkoblingsstrømmer i transformatorer.

- Metoder for beregning av atmosfæriske overspenninger og koplingsoverspenninger på kraftledninger.

- Formulering og løsning av systemproblemet i tids- og frekvensplanet når det tas hensyn til tap og forvrengning av de opptredende spenningsbølger.

- Induserte overspenninger.

Læringsformer og aktiviteter: Kollokviesamlinger og forelesninger.

Regneøvinger, dataøvinger og laboratoriarbeid.

Emnet undervises annet hvert år, neste gang vår 2009.

Kursmaterieell: Oppgis ved kursstart.

Vurderingsform: Muntlig

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	100/100	D

ET8102 PRØV HØYSPENNINGSISO
Prøving av høyspenningisolasjon
Testing of High Voltage Insulation

Faglærer: Professor Hans Kristian Høidalen
 Uketimer: Høst: 2F+4Ø+6S = 7.5 SP
 Tid: Undervises ikke studieåret 2007-2008
 Und.språk: Engelsk, Norsk
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Laboratorieøvinger

Læringsmål: Forstå prinsippene for generering og måling av høyspenning i laboratoriet for prøving av utstyr. Utvikle en kritisk sans i forhold til måleoppsett og nøyaktighet.

Faglig innhold: Emnet omfatter metoder for generering av prøvespenninger i høyspenningslaboratorier samt målemetoder i forbindelse med høyspenningsprøver av materialer og komponenter.

Noen hovedemner:

Generering av høye AC-, DC- og støt-spenninger. Måleteknikk for ulike spenningstyper. Normerte spenninger og prøvemetoder. Akselererte prøver. Sannsynlighetsbetraktninger. Sammenheng mellom resultater for laboratoriemodeller og virkelige systemer: Eksempler på prøving av apparater og utstyr. Det konkrete emnevalg vil variere noe fra år til år.

Læringsformer og aktiviteter: Kollokvier.

Regne- og laboratorie- øvinger.

Prosjekt.

Emnet undervises annet hvert år, neste gang høst 2008.

Kursmaterieill: Pensumlitteratur:

Kuffel, Zaengl, Kuffel: High Voltage Engineering Fundamentals, 2.ed.2000.

Utvalg fra bøker og tidsskrifter.

Vurderingsform: Muntlig

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	100/100	D

ET8201 SPENNSTAB I EL SYST
Spenningsstabilitet i elkraftsystemer
Voltage Instability in Power Systems

Faglærer: Professor Olav B Fosso
 Uketimer: Vår: 2F+4Ø+6S = 7.5 SP
 Tid: Undervises ikke studieåret 2007-2008
 Und.språk: Engelsk
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Ingen

Læringsmål: Å gi en dyp innsikt i de mekanismer som kan føre til spenningsustabilitet og sammenbrudd. Dessuten skal aktuelle analysemetoder beskrives forholdsvis detaljert.

Forkunnskapskrav: Emnet forutsetter TET4180 Stabilitet i elkraftsystemer eller tilsvarende.

Anbefalte forkunnskaper: Det er viktig med en del basiskunnskaper innenfor analysemetoder og kraftsystemmodellering.

Faglig innhold: Følgende emner inngår:

- Problem- og fenomenbeskrivelse med utgangspunkt i aktuelle hendelser i kraftsystemet.
- Grunnleggende teori og mekanismer som beskriver fenomenet spenningsstabilitet: stasjonær betraktning ved lastflytligninger og "nesekurver", dynamiske mekanismer slik som trinnkopplere og roterende maskiner:
- Metoder for beregning av stasjonær stabilitet, reaktiv reserve og avstand til spenningsssammenbrudd: lastflytanalyse, sensitivitetsteknikker, "prediktor-korrektor teknikk" m.m.
- Mekanismer og metoder fra dynamisk synsvinkel: lastens karakteristikk og dynamikk, eksempler på dynamisk analyse i system med flere mekanismer.

Læringsformer og aktiviteter: Øvingsarbeider og selvstudium av litteratur er viktige deler av emnet.

Emnet undervises annet hvert år, neste gang vår 2009.

Kursmaterieill: Pensumlitteratur:

Lærebok: Voltage stability of electric power systems (Van Cutsem / Vournas), Kluwer; ISBN 0-7923-8139-4.

Vurderingsform: Muntlig

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	100/100	D

ET8202 STAB REG ELKRAFT
Stabilitet og regulering i elkraftsystemer
Power System Stability and Control

Faglærer: Professor Olav B Fosso
 Uketimer: Høst: 2F+4Ø+6S = 7.5 SP
 Tid: Undervises ikke studieåret 2007-2008
 Und.språk: Engelsk
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Ingen

Læringsmål: Hensikten med kurset er å gi en dyp forståelse for ulike aspekt knyttet til regulering og stabilitetsvurderinger av elkraftsystemer. Tema som dekkes vil være: modellering av produksjon, last, overføringskomponenter og kontrollsystemer. Videre vil det inkludere bruk av analytiske teknikker innenfor stabilitetsanalyser.

Forkunnskapskrav: TTK4105 Reguleringsteknikk, TET4110 Elektriske maskiner, TET4115 Elkraftsystemer, TET4180 Stabilitet i elkraftsystemer eller tilsvarende kurs.

Anbefalte forkunnskaper: Læreboken er omfattende, men det er antatt at fagene oppført som krav til forkunnskaper dekker deler av kurset.

Faglig innhold: Kursinnhold:

- Generell bakgrunn og oversikt over ulike typer stabilitetsproblem
- Teori og modellering for synkronmaskiner
- Maskinrepresentasjon i stabilitetsanalyser
- AC overføringssystemer og modellering
- Lastmodellering
- Spenningsreguleringssystemer
- Turbinreguleringssystemer HVDC
- Styring av aktiv og reaktiv effekt
- Småsignalstabilitet
- Transient stabilitet
- Metoder for å forbedre system stabiliteten

Ca 400 sider kjernepensum vil bli definert, og dette vil være grunnlag for avsluttende eksaminasjon.

Læringsformer og aktiviteter: Undervisningsformen er basert på kollokvium der stoffet oversiktmessig presenteres. Detaljer diskuteres der det er behov for dette. Det forutsettes derfor at alle forbereder seg. I tillegg er det frivillige regneøvinger samt bruk av Matlab.

Emnet undervises annet hvert år, neste gang høst 2008.

Kursmaterieill: Kun engelsk litteratur brukes i kurset.

Lærebok: "Power System Stability and Control", (1165 pages) Prabha Kundur, McGraw-Hill, ISBN 0-07-035958-X

Vurderingsform: Muntlig

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	100/100	D

ET8204 KRAFTMARKEDSTEORI
Kraftmarkedsteori
Power Market Theory

Faglærer: Professor Gerard Lodewijk Doorman, Professor Ivar Wangensteen
 Koordinator: Professor Gerard Lodewijk Doorman
 Uketimer: Høst: 2F+3Ø+6S = 7.5 SP
 Tid: Undervises ikke studieåret 2007-2008
 Und.språk: Engelsk, Norsk
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Ingen

Læringsmål: Kurset skal gi grundig forståelse av en rekke sentrale problemstillinger i kraftmarkedet og de metoder og teorier som er brukt for å løse disse.

Anbefalte forkunnskaper: Forkunnskaper tilsvarende emnene TET4115 Elkraftsystemer, TIØ4120 Operasjonsanalyse, TET4135 Energiplanlegging og TET4185 Kraftmarkeder.

Faglig innhold: Forsyningssikkerhet og sårbarhet

Forsyningssikkerhet, spesielt knyttet opp til insentiver for investeringer i ny produksjon, men også i nettet, er et uløst problem i dagens kraftmarkeder. Kurset tar opp bakgrunnen for problemet, løsninger som helt eller delvis praktiseres og foreslåtte løsninger.

Prising av transmisjon inklusive flaskehalshåndtering

Ulike metoder for transmisjonsprising og flaskehalshåndtering presenteres og analyseres. Vekt på "flow-based market splitting";, som er en videreføring av prisområdemodellen som brukes i Norge. Transitt gjennom andre systemoperatørs nett behandles også.

Markedsmakt

Alternative modeller for analyse av markedsmakt i kraftmarkedet. Markedsmakt i tilknytning til flaskehalser i nettet. Hvordan

måles den, hva kan gjøres for å redusere/unngå markedsrett, hvilke internasjonale erfaringer er gjort.

Systemtjenester

Håndtering av systemtjenester i ulike kraftmarkeder.

Forbrukerfleksibilitet

Dagens kraftmarkeder er langt på vei ensidige: den består av aktive produsenter og en stort sett passiv forbrukermasse. Dette har en rekke uheldig følger, og en utvikling av forbrukersiden til å bli er fleksibel vil lede til bedre fungerende kraftmarkeder.

Bakgrunn, muligheter og utviklinger innenfor dette tema.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger og obligatoriske øvinger.

Emnet undervises annet hvert år, neste gang høsten 2008.

Kursmaterieill: Oppgis ved semesterstart.

Vurderingsform: Muntlig

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	100/100	D

ET8300 DIG SIGN BEH KE SYST

Digital signalbehandling i kraftelektronikkssystemer

Digital Signal Processing in Power Electronic Systems

Faglærer: Professor Lars Einar Norum

Uketimer: Vår: 2F+4Ø+6S = 7.5 SP

Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.

Und.språk: Engelsk

SP-reduksjon: DIE1937: 7.5 SP

Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Øvinger, Laboratorieprosjekt

Læringsmål: Emnet har til formål å gi kunnskap om konstruksjon av styre/reguleringssystemer for elektrisk energiomforming.

Faglig innhold: Emnet gir innføring i teori og metoder for digital signalbehandling i forbindelse med styring og regulering av elektrisk og elektromekanisk energiomforming. En vil behandle metoder for matematisk modellering av systemkomponenter og syntesemetoder for digitale regulatorer. Aktuelle digitale signalprosessorer og andre komponenter teknologier for styring og regulering i kraftelektronikkssystemer blir presentert. Laboratorie delen tar for seg realisering av praktiske styre reguleringsoppgaver i forbindelse med elektrisk energiomforming.

Læringsformer og aktiviteter: Etter avtale kan skriftlig eksamen bli endret til muntlig eksamen.

Emnet undervises annet hvert år, neste gang vår 2008.

Kursmaterieill: Pensumlitteratur:

Lars Norum: Digital Signal Processing in Power Electronic Systems, Institutt for elkraftteknikk.

Utvalgte artikler fra vitenskapelige tidsskrifter.

Vurderingsform: Skriftlig/Arbeider

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
SKRIFTLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	70/100	A
OPPGAVE		30/100	A

ET8301 MAG KON

Magnetisk konstruksjon av permanent magnetiserte maskiner

Magnetic Design of Permanent Magnet Machines

Faglærer: Professor Robert Nilssen

Uketimer: Høst: 4F+4Ø+4S = 7.5 SP

Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.

Und.språk: Engelsk

Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Øvinger

Læringsmål: Å gi inngående kunnskap om bruk av permanentmagnetiske materialer i tradisjonell og ny elektrisk maskin-design.

Studentene skal også få innsikt i utforming av moderne viklingsløsninger og bli kjent med metoder for analyse av slike.

Anbefalte forkunnskaper: TET4110 Elektriske maskiner eller tilsvarende

Faglig innhold: Dette emnet skal gi studenten forståelse for grunnleggende konstruksjonsprinsipper anvendt på moderne konstruksjoner som Permanentmagnetmaskiner. Det legges vekt på å kunne bestemme magnetiske felter og tilhørende krefter, tap og parametre som karakteriserer konstruksjonene.

Det vil bli valgt gjennomgående konstruksjonseksempler der en behandler en rekke delemner som er viktige for å kunne lage en helhetlig god løsning.

Stikkord for delemnene i kurset er: Magnetiske og elektriske felter, Generelt om begrensende faktorer, Tapsberegninger,

Kjøling, Isolasjon, Viklingsutforming, Magnetiske kjernematerialer, Permanentmagnetiske materialer, Optimering, Kostnadsmodellering.

Læringsformer og aktiviteter: Undervisningsformen er basert på kollokvium der stoffet oversiktmessig presenteres. Detaljer diskuteres der det er behov for dette. Det forutsettes derfor at alle forbereder seg.

Emnet undervises annet hvert år, neste gang høst 2007.

Kursmaterieill: Lærebok: "Brushless Permanent Magnet Motor Design", Duane Hanselman, The Writers' Collective 2003, ISBN: 1-932133-63-1

Vurderingsform:	Muntlig			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	100/100	A

ET8302 LINEÆR ELEKTROMAG
Lineær Elektormagnetisk Innretning
Linear Electromagnetic Devices

Faglærer:	Professor Robert Nilssen
Uketimer:	Vår: = 7.5 SP
Tid:	Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
Karakter:	Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Ingen

Læringsmål: Give a deep understanding of the application of linear electrical machines in offshore and maritime applications, such as actuators and reciprocating motors/generators.

Anbefalte forkunnskaper: TET4110 Electrical Machines or similar.

Faglig innhold: Linear induction motors: Principles, classification and applications. Linear induction motors (LIMs): construction aspects: flat, tubular, windings. Airgap field equation. Design criterion: the goodness factor. Skin and edge effects. LIM equivalent circuit. Performance characteristics. Linear PM synchronous motors (LPMSMs): Basic configurations. Fields.forces.d-q model. Vector diagrams. Steady state characteristics-with flux weakening. Vector control of LPM design methodology and examples. Plunger solenoids. The non linear circuit model. Design methodology by example. Motion control of solenoids-magnetic levitation. Linear oscilomotors: A few topologies and their characterisation, coil mover, PM mover, Iron-mover with stator-PMs. The circular coil unipolar LOM design and example: rectangular coil LOM. The stator PM iron-mover LOM-principle, theory, startingtransiens, performance and design methodology by example.

Læringsformer og aktiviteter: The teaching is based on a colloquium approach, where each topic is briefly presented before a more detailed discussion takes place. All participants must prepare before each colloquium.

The course is given every second year, next time spring 2008.

Kursmaterieill: Ion Boldea and S.A. Nasar: Linear Electromagnetic Devices, Taylor and Francis publications, 2001

Vurderingsform:	Muntlig			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	100/100	A

ET8303 KRAFTELEK HP
Kraftelektronikk, halvlederfysikk og pålitelighet
Power Electronics, Power Semiconductor Physics and Reliability

Faglærer:	Professor Tore Marvin Undeland
Uketimer:	Høst: = 7.5 SP
Tid:	Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
Und.språk:	Engelsk, Norsk
Karakter:	Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Ingen

Læringsmål: Å gi dyp innsikt i halvlederteori som gir optimal og pålitelig konstruksjoner, samt å gi fysikalsk forståelse av halvlederne som grunnlag for god design av kraftelektroniske omformere.

Anbefalte forkunnskaper: TET4190 Kraftelektronikk for fornybar energi eller annen relevant litteratur.

Faglig innhold: Følgene temaer inngår:

- Fysikk for optimal bruk av krafthalvledere: Kraftdioder, Krafttransistorer, Tyristorer, Gate Turn-Off Tyristorer, Insulated Gate Bipolar Transistorer, SiC komponenter
- Snubbere
- Driverkretser
- Kjøling
- Konstruksjon av høyfrekvente magnetiske komponenter.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger, selvstudium og prosjektoppgave basert på litteratur.

Emnet undervises annet hvert år, neste gang høst 2007.

Kursmaterieill: Mohan, Undeland og Robbins: Power Electronics, Converters, Applications, and Design, Wiley, 3rd Edition 2003.

Josef Lutz: Halbleite - Leistungsbaulemente - Physik, Eigenschaften, Zuverlässigkeit
 Springer Verlag 2006.

Tidsskriftartikler

Vurderingsform:	Muntlig			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	100/100	D

ET8400 PLANL AV BELYSNING
Planlegging av belysningsanlegg
Lighting Design

Faglærer:	Førsteamanuensis Eilif Hugo Hansen
Uketimer:	Høst: = 10.0 SP
Tid:	Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
Und.språk:	Engelsk, Norsk
Karakter:	Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Ingen

Læringsmål: Emnet skal gi en fordypning i planlegging av innendørs og utendørs belysningsanlegg.

Forkunnskapskrav: TET4165 Lys og belysning eller tilsvarende.

Faglig innhold: Emner som behandles er: Planleggingskriterier - kvantitet og kvalitet, belysningskonsepter, armaturutforming, beregningsmetoder, måleteknikk, dokumentasjon.

Læringsformer og aktiviteter: Kollokvier, prosjektarbeider. Undervises på norsk eller engelsk avhengig av studentenes behov.

Emnet undervises annet hvert år, neste gang høst 2007.

Kursmaterieill: Oppgis ved kursstart.

Vurderingsform:	Muntlig/Arbeider			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	40/100	D
	OPPGAVE		60/100	

Institutt for elektronikk og telekommunikasjon

FE8100 KVANTEDATA
Kvantedatamaskiner og kvantekommunikasjon
Quantum Computation and Quantum Communications

Faglærer:	Professor Johannes Skaar
Uketimer:	Høst: 2F+1Ø+9S = 7.5 SP
Tid:	Undervises ikke studieåret 2007-2008
SP-reduksjon:	DIE4946: 7.5 SP
Karakter:	Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Ingen

Anbefalte forkunnskaper: Interesse for matematikk (lineær algebra). Det blir forsøkt tatt hensyn til varierende forkunnskaper i kvantemekanikk.

Faglig innhold: Emnet undervises normalt annet hvert år, neste gang høsten 2008.

Introduksjon i kvantemekanikk: Lineær algebra, postulater, evolusjon, målinger, tetthetsoperatorer. Einstein-Podolsky-Rosen paradokset, Bells ulikhet og teleportasjon. Klassiske kretser og kvantekretser. Utvalgte kvantealgoritmer. Kvanteinformasjonsteori. Fysiske realiseringer av kvantekretser og kvantekryptering med hovedvekt på fotoniske realiseringer.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger, selvstudium, regneøvinger og kollokvier. Undervisningsformen er avhengig av antall studenter som melder seg.

Kursmaterieill: M. A. Nielsen og I. L. Chuang: Quantum computation and quantum information. Utvalgte artikler.

Vurderingsform:	Skriftlig			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	SKRIFTLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	100/100	C

FE8101 OPTISKE BØLGELEDERE
Optiske bølgeledere
Optical Waveguides

Faglærer:	Professor Helge Emil Engan
Uketimer:	Vår: 2F+1Ø+9S = 7.5 SP
Tid:	Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
SP-reduksjon:	DIE4926: 6.0 SP
Karakter:	Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Ingen

Læringsmål: Emnet skal gi innsikt i forplantning av optiske bølger i dielektriske bølgeledere.

Anbefalte forkunnskaper: TFE4160 Elektrooptikk og lasere og TFE4165 Anvendt fotonikk eller tilsvarende

Faglig innhold: Emnet undervises annet hvert år, neste gang vår 2008.

Emnet behandler bølgeutbredelse i dielektriske bølgeledere, såvel tynnfilm-bølgeledere som optiske fibre. Bølgeutbredelse i inhomogene media. Anvendelse av ikke-lineære fenomener.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger, selvstudium og frivillige regneøvinger.

Kursmateriell: Utvalgte emner fra følgende bøker: Snyder and Love: Optical Waveguide Theory, Chapman and Hall. R.

Kashyap: Fiber Bragg Gratings, Academic Press. G.P. Agrawal: Nonlinear Fiber Optics, Academic Press. I tillegg håndskrevne notater.

Vurderingsform: Muntlig

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	1/1	

FE8105 ULTRASON BØLG KRYST
Ultrasoniske bølger i krystaller
Ultrasonic Waves in Crystals

Faglærer: Professor Arne Rønnekleiv
 Uketimer: Vår: 3F+2Ø+7S = 7.5 SP
 Tid: Undervises ikke studieåret 2007-2008
 SP-reduksjon: DIE4921: 6.0 SP
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Ingen

Læringsmål: Gi en innføring i beregning av akustiske bølger i piezoelektriske materialer.

Forkunnskapskrav: TFE4130 Bølgeforplantning og TMA4120 Matematikk 4, eller tilsvarende.

Faglig innhold: Emnet undervises annet hvert år, neste gang våren 2009.

Tensorbeskrivelse av elastiske, dielektriske og piezoelektriske egenskaper i krystaller. Plane akustiske bølger i piezoelektriske materialer inkludert lagret energi, effekttransport og hastighetsflater. Bølgeledere med eksitasjon av bølger.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger eller kollokvier og frivillige regneøvinger.

Kursmateriell: Daniel Royer, Eugene Dieulesaint: Elastic Waves in Solids I, Free and Guided Propagation, Springer-Verlag 2000. (Kursmaterialet kan bli endret.)

Vurderingsform: Muntlig

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	1/1	

FE8107 RF KRETSTEKN TEORI
RF kretsteknologi, teori og anvendelser
RF Circuit Technology, Theory and Applications

Faglærer: Professor Tor A Fjeldly
 Uketimer: Vår: 2F+10S = 7.5 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Ingen

Læringsmål: Emnet skal gi innsikt i det fysiske, matematiske og teknologiske grunnlaget for radiofrekvenselektronikk.

Forkunnskapskrav: Ingen.

Anbefalte forkunnskaper: TFE4100 Kretsteknikk eller tilsvarende.

Faglig innhold: Emnet undervises annet hvert år, neste gang vår 2008.

Analyse av transmisjonslinjer, Smithdiagram, S-parametre, flerportnettverk, aktive RF komponenter, komponentmodellering, støyanalyse, RF filterkonfigurasjoner og -implementering, koblede filtre, RF forsterkere, stabilitet, RF oscillatorer, RF mikserer.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger og obligatoriske øvinger. Ved utsatt eksamen (kontinuasjons eksamen) kan skriftlig eksamen bli endret til muntlig eksamen.

Kursmateriell: R. Ludwig, P. Bretchko: RF Circuit Design, Theory and Applications, Prentice Hall, New Jersey, 2000.

Vurderingsform: Skriftlig

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
SKRIFTLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	1/1	

FE8108 FERROELEKTRISITET
Ferroelektrika og dielektrika i moderne mikroelektronikkanvendelser
Ferroelectric and Dielectric Materials in Modern Microelectronics

Faglærer: Professor Thomas Tybell
 Uketimer: Høst: 2F+10S = 7.5 SP
 Tid: Undervises ikke studieåret 2007-2008
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Student seminarie

Læringsmål: At ge en grundig gjennomgang av dielektriske og ferroelektriske materialer med vekt på sentrale problemstillinger i dagens forskning og "state-of-the-art" mikroelektronikk teknologi.

Anbefalte forkunnskaper: Emne TFE4145 Elektronfysikk eller tilsvarende forkunnskaper.

Faglig innhold: Emnet undervises annet hvert år, neste gang høsten 2008. Elektrisk polarisasjon av faste stoffer, dielektrika vs. ferroelektrika, fenomenologiske teorier, atomistiske/ "soft-mode" teorier, elektriske og elektromekaniske egenskaper, ikke-lineære optiske egenskaper, "size-effects", anvendelser som ikke-flyktige minneskretser, sensorer og aktuatorer, dielektrika på silisium, teknologiske utfordringer og moderne forskning.

Læringsformer og aktiviteter: forelesninger, hjemmeøvinger, studentseminar, kollokvier.

Kursmaterieill: Tidsskriftsartikler og notater

Vurderingsform:	Muntlig			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	1/1	

FE8109 MINNEBRUK I M-M APPL
Design og utnyttelse av minnehierarkier i multimedia applikasjoner
Design and Utilization of Memory Hierarchies in Multi-Media Applications

Faglærer: Førsteamanuensis Per Gunnar Kjeldsberg

Uketimer: Vår: 2F+2Ø+8S = 7.5 SP

Tid: Undervises ikke studieåret 2007-2008

Und.språk: Engelsk

Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Semesteroppgave

Læringsmål: Studentene skal få oversikt over ulike teknikker som benyttes til design og utnyttelse av minnehierarki i multimedia applikasjoner. Videre skal studentene lære å beherske teknikkene slik at de kan nytte seg dem på mindre eksempeldesign.

Anbefalte forkunnskaper: TFE4175 Realisering og test av digitale komponenter eller tilsvarende kunnskaper.

Faglig innhold: Emnet undervises neste gang vår 2009.

Kurset gir kunnskap om teknikker for spesialdesign av minnehierarki for multimedia applikasjoner. Det gir videre kunnskap om metoder for effektiv utnyttelse av et forhåndsdefinert minnehierarki. Viktige tema vil være dataflyt-, løkke- og kontrollflyt-transformasjoner, teknikker for gjenbruk av data og hurtiglager (cache), generering av minnearkitekturer, samt kostmodeller og estimering.

Læringsformer og aktiviteter: Kollokvier, selvstudium, obligatorisk semesteroppgave.

Kursmaterieill: F. Catthoor et al., "Custom Memory Management Methodology", Kluwer, 1998, 343 sider

F. Catthoor et al., "Data Access and Storage Management for Embedded Programmable Processors", Kluwer, 2002, 278 sider. Utdelte artikler og notater

Vurderingsform:	Muntlig			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	100/100	D

FE8110 LV/LP ANALOG CMOS
Lavspenning/laveffekt analog CMOS
Low-Voltage/Low-Power Analog CMOS

Faglærer: Professor Trond Ytterdal

Uketimer: Høst: 2F+2Ø+8S = 7.5 SP

Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.

Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Øvinger

Læringsmål: Emnet skal gi kunnskap om teknikker som brukes for design av lav-spenning/lav-effekt analoge integrerte kretser i CMOS teknologi

Anbefalte forkunnskaper: TFE4185 Analog CMOS1 eller tilsvarende

Faglig innhold: Emnet undervises neste gang høst 2007.

Fundamentale grenser for lavspenning/laveffekt analogdesign, komponent-modellering, biasering, design av forsterkere og andre byggeblokker for lav-spenning/lav-effekt operasjon.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger, kollokvier, selvstudium, obligatoriske regne- og dataøvinger.

Kursmaterieill: Oppgis ved semesterstart.

Vurderingsform:	Muntlig			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	100/100	D

FE8111 MOLEKYLSTRÅLEEPITAKS**Molekylstråleepitaksi
Molecular Beam Epitaxy**

Faglærer: Professor Bjørn-Ove Fimland

Uketimer: Vår: 2F+4Ø+6S = 7.5 SP

Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.

Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Laboratorieøvinger, Student-seminarer

Læringsmål: Emnet skal gi det teoretiske grunnlaget for å kunne bruke molekylstråleepitaksi til å framstille avanserte lagdelte tynnfilmer av sammensatte halvledere for elektroniske og optoelektroniske komponenter.

Forkunnskapskrav: Generelle kunnskaper i fysikk og matematikk på universitetsnivå.

Anbefalte forkunnskaper: TFE4145 Elektronfysikk og TFE4180 Halvlederteknologi, eller tilsvarende kunnskaper, vil være en fordel.

Faglig innhold: Faget foreleses annet hvert år - neste gang våren 2008. Kilder til atomstråler og molekylstråler, høyvakuum gro- og prosess-systemer, karakteriseringsteknikker, MBE groprosesser for gittertilpassede strukturer, MBE groprosesser for strukne lag, materialrelaterte grokarakteristikker ved MBE.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger, student-seminarer, regneøvinger, laboratorieøvinger, laboratoriedemonstrasjoner, selvstudium.

Kursmaterieell: M.A. Herman and H. Sitter: "Molecular Beam Epitaxy; Fundamentals and Current Status", Springer-Verlag, Berlin, 1996 (2nd edition). ISBN 3-540-60594-0.

Utvalgte tidsskriftsartikler.

Vurderingsform: Muntlig

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	1/1	D

FE8113 HØYHASTIG DATA KONV**Høyhastighets data konvertere
High Speed Data Converters**

Faglærer: Professor Trond Sæther

Uketimer: Vår: 2F+2Ø+8S = 7.5 SP

Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.

Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Øvinger

Læringsmål: Emnet skal gi kunnskap om teknikker som brukes for design av ulike høyhastighets datakonvertere.

Anbefalte forkunnskaper: TFE47AG Data Converters eller tilsvarende.

Faglig innhold: Arkitekturer og konstruksjon av ulike høyhastighets datakonvertere. Neste undervisning vår 2008.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger, kollokvier, selvstudium, obligatoriske regne- og dataøvinger.

Kursmaterieell: Oppgis ved semesterstart.

Vurderingsform: Muntlig

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	100/100	D

FE8114 HØY OPPLØSN AN KONV**Høy oppløsnings bit strøm digital til analog konvertere
High Resolution Bit Stream Digital to Analog Converters**

Faglærer: Professor Trond Sæther

Uketimer: Høst: 2F+2Ø+8S = 7.5 SP

Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.

Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Øvinger

Læringsmål: Emnet skal gi kunnskap om teknikker som brukes for design av ulike høyoppløsnings digital til analogomformere basert på bit-stream teknologi.

Anbefalte forkunnskaper: TFE47AG Data Converters eller tilsvarende.

Faglig innhold: Arkitekturer og konstruksjon av ulike høyoppløsnings digital til analogomformere basert på bit-stream teknologi.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger, kollokvier, selvstudium, obligatoriske regne- og dataøvinger.

Kursmaterieell: Oppgis ved semesterstart.

Vurderingsform: Muntlig

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	100/100	D

FE8116 NANOSKALA CMOS**Nanoskala CMOS
Nanoscale CMOS**

Faglærer: Professor Tor A Fjeldly
 Uketimer: Vår: 2F+10S = 7.5 SP
 Tid: Undervises ikke studieåret 2007-2008
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Ingen

Læringsmål: Emnet skal gi innsikt i teknologiske problemstillinger og utfordringer knyttet til den hurtige nedskalering av CMOS-elektronikk.

Forkunnskapskrav: Ingen

Anbefalte forkunnskaper: TFE4100 Kretsteknikk eller tilsvarende.

Faglig innhold: Emnet skal foreleses 2. hvert år, neste gang Vår 2009. Emnet gir en innføring i problemstillinger knyttet til skalering av CMOS-elektronikk ned til minstedimensjoner (feature size) på under 100 nm. Nedskaleringen av kritiske størrelser i integrert elektronikk har fulgt en eksponensiell trend i nesten 40 år (Moor's lov) og har resultert i tilsvarende økning i ytelse og reduksjon i konstand per funksjon, noe som har lagt grunnlaget for den rivende utviklingen innen bl.a. datateknologi, kommunikasjon og konsumerelektronikk. I dette emnet vil mange av de teknologiske utfordringene omkring denne utviklingen bli omhandlet. En viktig ressurs for innsikt i disse problemstillingene er International Technology Roadmap for Semiconductors (ITRS). Penum vil inkludere materiale fra siste oppdateringer av ITRS samt relevante tidsskriftartikler av nyere dato.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger og øvinger. Ved utsatt eksamen (kontinuasjonsaksamen) kan skriftlig eksamen bli endret til muntlig eksamen.

Kursmateriell: International Technology Roadmap for Semiconductors (ITRS), 2001-2003 utgaver, (see: <http://public.itrs.net/>). Relevante tidsskriftartikler.

Vurderingsform: Skriftlig

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
SKRIFTLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	1/1	D

FE8117 FOTONIKK UTV EMNER**Fotonikk, utvalgte emner
Photonics, Selected Topics**

Faglærer: Førsteamanuensis Astrid Aksnes, Professor Johannes Skaar
 Koordinator: Førsteamanuensis Astrid Aksnes
 Uketimer: Høst: 2F+1Ø+9S = 7.5 SP
 Tid: Undervises ikke studieåret 2007-2008
 Und.språk: Engelsk, Norsk
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Ingen

Læringsmål: Å fordype seg i utvalgte emner innenfor fotonikk.

Anbefalte forkunnskaper: TFE4160 Elektrooptikk og lasere og TFE4165 Anvendt Fotonikk, eller tilsvarende.

Faglig innhold: Emnet undervises annet hvert år, neste gang høsten 2008 eller etter avtale. Faglig innhold vil tilpasses etter studentenes behov.

Emner som kan inngå: fiberkomponenter (fiberoptiske sensorer, fibergitter, Faradayspeil, polarisasjon, kvantekryptografi), medisinske måleteknikker (konfokalmikroskopi, ultralyd, optiske pinsetter, spektroskopi, pulsoksimetri, optisk deteksjon av ultralyd), diffusjonsteori i biomedisinske materialer, spredning (Rayleigh, Mie), fotoniske krystaller, klassisk optikk og elektromagnetisme (resiprositet, kausalitet, gruppehastighet, Kramers-Kronig), metamaterialer, elektromagnetisme (på relativistisk form, i bevegelige materialer, Sagnac effekt), og polarisasjon (Stokes vektorer, Mueller matriser).

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger, selvstudium, regneøvinger og kollokvier. Undervisningsformen er avhengig av antall studenter som melder seg.

Kursmateriell: Notater og utvalgte artikler.

Materiell fra eg. Born Wolf, 'Principles of Optics', Saleh Teich, 'Fundamentals of Photonics', Landau Lifshitz, 'Electrodynamics of continuous media', Landau Lifshitz, 'The classical theory of fields', og Jackson, 'Classical Electrodynamics'.

Vurderingsform: Muntlig

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	1/1	

FE8119 MODELLERINGSTEORI**Modelleringsteori for enbrikkesystemer og innvevde systemer
Modelling Theory for System on Chip and Embedded Systems**

Faglærer: Professor Kjetil Svarstad
 Uketimer: Høst: 2F+2Ø+8S = 7.5 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Ingen

Læringsmål: Man skal studere og forstå de teoretiske modeller ("models of computation") som er logisk og beregningsmessig basis for forskjellige beskrivelser av enbrikkesystemer og innvedde systemer. Modellene vil også bli satt i sammenheng med relevante applikasjoner innen spesifikasjon, simulering, verifisering og syntese. Formålet er å gi studentene et grunnlag til å vurdere og videreutvikle prinsipper for systembeskrivelse og de abstraksjoner man håndterer.

Anbefalte forkunnskaper: TFE4175 Realisering og test av digitale komponenter, TFE4170 Enbrikkesystemer, eller tilsvarende kunnskaper.

Faglig innhold: Designmetodikk og systemmodeller, modeller for oppførsel, tilstandsmaskiner og samtidighet, modeller for tid, prosess-modeller, synkrone modeller, modeller for kommunikasjon, tids-basert modellering, grensesnitt mellom modell-domener, prosess-nettverk, non-determinisme og probabilitet.

Læringsformer og aktiviteter: Kollokvier, selvstudium, obligatorisk semesteroppgave.

Kursmaterieill: Axel Jantsch: "Modeling Embedded Systems and SOC's" (Morgan Kaufmann/Elsevier Science, 2004, 351 sider)

Utvalgte artikler.

Vurderingsform:		Muntlig		
Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel	
MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	100/100	D	

FE8120 EL KONSTRUKSJONSTEKN
Elektronisk konstruksjonsteknikk
Electronic Design Methodology

Faglærer: Professor Einar Johan Aas
 Uketimer: Høst: 2F+4Ø+4S Vår: 2F+4Ø+4S = 15.0 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Prosjektoppgave

Læringsmål: Forstå og benytte moderne metoder og verktøy for design og verifisering av større digitale systemer.

Forkunnskapskrav: Kunnskaper tilsvarende emne TFE4140 Modellering og analyse av digitale systemer, og emne TFE Realisering og test av digitale komponenter. Spesielt erfaring med bruk av VHDL.

Anbefalte forkunnskaper: Digitalteknikk, konstruksjon av digitale integrerte kretser.

Faglig innhold: Emnet undervises over 2 terminer annethvert år. Neste gang 1. termin høst 2007 og 2. termin vår 2008. Metoder og teknikker for elektronikk-konstruksjon, med vekt på integrerte kretser og systemer. Konstruksjonsmetodikk for enbrikkesystemer, høynivå syntese og logisk syntese, samt verifiseringsmetodikk, inkludert egenskapsbasert verifisering.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger, kollokvier, studier av vitenskapelige publikasjoner, oppgave-skriving, et større prosjekt.

Kursmaterieill: Etter avtale

Vurderingsform:		Oppgave/Muntlig		
Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel	
OPPGAVE		1/3	D	
MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	2/3	A	

FE8121 VLSI TESTMETODIKK
VLSI testmetodikk
VLSI Test Methodology

Faglærer: Professor Einar Johan Aas
 Uketimer: Vår: 2F+2Ø+8S = 7.5 SP
 Tid: Undervises ikke studieåret 2007-2008
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Semesteroppgave

Læringsmål: Forstå og benytte moderne metoder og teknikker for test av digitale systemer.

Forkunnskapskrav: Kunnskaper innen test tilsvarende emne TFE Realisering og test av digitale systemer. Det omfatter grunnleggende teori om test av digitale kretser, spesielt "stuck-at" feilmodellen, metoder for testmønster-generering og feilsimulering.

Faglig innhold: Emnet undervises annet hvert år, neste gang vår 2009.

Analyse av fysiske defekter, feilmodellering, testproblemers kompleksitet, algoritmer for automatisk testmønster-generering, nye metoder for innebygget selvtest, inkludert LBIST og ABIST, metrikker for testkvalitet, test av innvedde systemer.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger, kollokvier, lesing av artikler, oppgaveskriving, prosjektoppgave.

Kursmaterieill: Etter avtale.

Vurderingsform:		Oppgave/Muntlig		
Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel	
OPPGAVE		1/3	D	
MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	2/3	D	

FE8122 DR-SEMINAR KS
Doktorgradsseminar i krets- og systemdesign
PhD Seminar in Circuits and Systems Design

Faglærer: Førsteamanuensis Per Gunnar Kjeldsberg
 Uketimer: Høst: 12S Vår: 12S = 7.5 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 Und.språk: Engelsk
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Ingen

Forkunnskapskrav: Mastergrad i krets- og systemdesign eller tilsvarende

Faglig innhold: Seminaret holdes etter avtale, høst og vår. Emnet kan omfatte utvalgte emner på videregående nivå.

Vurderingsform: Muntlig

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	100/100	

FE8123 DR-SEMINAR NANELEK
Doktorgradsseminar i nanoelektronikk og mikrosystemer
PhD Seminar in Nanoelectronics and Microsystems

Faglærer: Professor Arne Rønnekleiv
 Uketimer: Høst: 12S Vår: 12S = 7.5 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 Und.språk: Engelsk
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Ingen

Forkunnskapskrav: Mastergrad i nanoelektronikk og mikrosystemer eller tilsvarende

Faglig innhold: Seminaret holdes etter avtale, høst og vår. Emnet kan omfatte utvalgte emner på videregående nivå.

Vurderingsform: Muntlig

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	100/100	

FI8870 AN/ KONST FIL TENK
Analyse og konstruksjon i filosofisk tenkning
Analysis and Construction in Philosophical Thought

Faglærer: Professor Jonathan Knowles, Professor Bengt Åke Molander, Professor Audun Øfsti
 Koordinator: Professor Per Oluf Hernæs
 Uketimer: Høst: = 7.5 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 Karakter: Bestått/Ikke bestått Obl. aktiviteter: Deltakelse

Forkunnskapskrav: Forutsetter opptak til PhD-program.

Faglig innhold: Gjennom studier av filosofiske originaltekster klargjøre forskjellige måter å forstå "analyse" og "konstruksjon" som verktøy i filosofiske undersøkelser

Læringsformer og aktiviteter: Forelesning/seminar eller ledet selvstudium. Essay skal knytte eget prosjekt til emnet. Undervisning i emnet tilbys med forbehold om at nok kandidater melder seg opp. Tid og sted for eventuell undervisning bekjentgjøres ved semesterstart.

Kursmaterieill: Pensum opplyses ved oppstart

Vurderingsform: Oppgave

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
OPPGAVE		1/1	

Institutt for samfunnsøkonomi

FIN8503 TIDSØK
Tidsserieøkonometri
Econometrics of Time Series

Faglærer: Professor Gunnar Bårdsen
 Uketimer: Høst: = 7.5 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 SP-reduksjon: SØK3506 7,5 sp
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: En godkjent semesteroppgave.

Læringsmål: Studentene skal kunne anvende sentrale økonometriske metoder i behandling av tidsserier. I tillegg skal studentene ha kjennskap til økonometriske metoder for analyse av finansielle og makroøkonomiske problemstillinger og behandling av multivariate og ikke-lineære modeller. Studentene skal kunne anvende metodene på konkrete problemstillinger.

Forkunnskapskrav: Emnet er forbeholdt studenter som opptatt på PhD-program.

Anbefalte forkunnskaper: SØK3001 Økonometri I

Faglig innhold: Emnet behandler økonometriske metoder for analyse av tidsserier med særlig fokus på anvendelser innen finans og makroøkonomi. Innenfor emnet behandles ulike metoder for å modellere ikke-stasjonære serier og det gis en innføring i metoder for å studere ikke-lineære modeller. Det legges vekt på anvendelse av metodene.

Læringsformer og aktiviteter: 2 timer forelesning og 1 time øving per uke. En obligatorisk semesteroppgave. Emnet undervises på engelsk ved behov.

Kursmaterieill: Oppgis ved semesterstart.

Vurderingsform: Skriftlig

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell. andel	Hjelpemiddel
SKRIFTLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	1/1	C

FIN8504 ANVFINØK **Anvendt finansiell økonometri** **Applied Financial Econometrics**

Faglærer: Professor Gunnar Bårdsen

Uketimer: Høst = 7.5 SP

Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.

SP-reduksjon: FIN3002 7,5 sp.

Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: En godkjent semesteroppgave.

Læringsmål: Kvantifisering av modeller for finansielle markeder og statistisk analyse av finansielle data.

Forkunnskapskrav: Emnet er forbeholdt studenter som opptatt på PhD-program.

Anbefalte forkunnskaper: SØK3001 Økonometri I. FIN3003 Tidsserieøkonometri anbefales avlagt i samme semester som FIN3004.

Faglig innhold: Kurset gir en introduksjon til empirisk finans og bygger på SØK3001 og FIN3003. Kurset omhandler opplegg for statistiske analyser av finansielle data, tallfesting av modeller for finansielle markeder, og empiriske analyser av enkelte sammenhenger mellom finansielle og realøkonomiske variable. Kurset går gjennom ulike modeller og estimeringsteknikker som er relevante innen empirisk finans. Kurset behandler estimering og testing av grunnleggende kapitalmarkedsmodeller, modellering av langsiktige sammenhenger, regimeskift og volatilitet samt diskrete utfall.

Læringsformer og aktiviteter: 2 timer forelesning og 1 time øving per uke. En obligatorisk semesteroppgave. Emnet undervises på engelsk ved behov.

Kursmaterieill: Oppgis ved semesterstart.

Vurderingsform: Skriftlig

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell. andel	Hjelpemiddel
SKRIFTLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	1/1	C

Institutt for fysikk

FY8100 OVERFLATE KARAKTERIS **Karakterisering av faste overflater** **Characterisation of Solid Surfaces**

Faglærer: Professor Anne Borg, Professor Ola Hunderi, Professor Steinar Raaen

Koordinator: Professor Anne Borg

Uketimer: Høst: 3F+2Ø+7S = 7.5 SP

Tid: Undervises ikke studieåret 2007-2008

Und.språk: Engelsk, Norsk

SP-reduksjon: DIF4903(v.2): 7.5 SP

Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Ingen

Læringsmål: Studentene skal lære grunnleggende prinsipper for og anvendelser av eksperimentelle metoder for karakterisering av overflater.

Anbefalte forkunnskaper: Tfy4220 Faste stoffers fysikk eller tilsvarende.

Faglig innhold: Emnet undervises annethvert år, neste gang høsten 2008. Metoder for karakterisering av overflater. Metodene omfatter foton-, elektron- og ioneinduserte spektroskopiske metoder med spesiell vekt på XPS (røntgen-fotoemisjonsspektroskopi), UPS (ultrafiolett fotoemisjonsspektroskopi), AUGER, LEED (lavenergi elektrondiffraksjon), IRAS (infrarød refleksjonsabsorpsjonsspektroskopi), RAS (refleksjons-anisotropispektroskopi), annen-harmonisk generering ved overflater (SHG) og SPM (scanning probe mikroskopi). Emnet gir også en kort innføring i metoder for å generere og opprettholde ultrahøyvakuum og RGA (restgass-analyse).

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger, kollokvier eller ledet selvstudium, avhengig av antall studenter. Laboratoriedemonstrasjoner.

Kursmaterieill: Kompendium, utdelte notater.

Vurderingsform:	Muntlig			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	100/100	

FY8102 ELEKTRONMIKR DIFFRAK
Elektronmikroskopi og diffraksjon
Electron Microscopy and Diffraction

Faglærer:	Professor Randi Holmestad, Professor II John Walmsley			
Koordinator:	Professor Randi Holmestad			
Uketimer:	Høst: 2F+2Ø+8S = 7.5 SP			
Tid:	Undervises ikke studieåret 2007-2008			
Und.språk:	Engelsk, Norsk			
Karakter:	Bokstavkarakterer	Obl. aktiviteter:	Øvinger	

Læringsmål: Å beherske og forstå teorien i transmisjonselektronmikroskopi.

Anbefalte forkunnskaper: TFY4220 Faste stoffers fysikk og TFY4255 Materialfysikk, eller tilsvarende.

Faglig innhold: Emnet gis annethvert år, neste gang høsten 2008. Emnet omhandler teori og avanserte analyseteknikker i transmisjonselektronmikroskopi (TEM) og diffraksjon.

Hovedemner er:

i) Diffraksjonsteori, inkludert kinematisk teori, dynamisk tostråleteori, dispersjonsflate, mangestråleløsninger og absorpsjonseffekter.

ii) Kontrastanalyse i mikroskopi og anvendelser i høyoppløsningsmikroskopi og defektstudier.

iii) Teorien bak avanserte analyseteknikker som EDS (røntgen mikroanalyse), EELS (elektron energitapsanalyse), HREM (høyoppløsningselektronmikroskopi), EFTEM (energifiltrert TEM), CBED (konvergent stråle elektrondiffraksjon) og HAADF/STEM (scanning høyvinkel mørkefeltsavbildning).

Læringsformer og aktiviteter: Kurset gis delvis som ledet selvstudium, med enkelte forelesninger. Et obligatorisk labkurs vil gi eksperimentell innføring i teknikkene beskrevet i punkt iii) i Faglig innhold.

Kursmaterieill: D.B. Williams and C.B. Carter, "Transmission electron microscopy" book i-iiii, 1996, Plenum, samt diverse artikler gitt ved kursets start.

Vurderingsform:	Muntlig			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	1/1	

FY8104 SYMMETRI I FYSIKKEN
Anvendelse av symmetri grupper i fysikken
Application of Symmetry Groups in Physics

Faglærer:	Professor II Roger Sollie			
Uketimer:	Høst: 3F+2Ø+7S = 7.5 SP			
Tid:	Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.			
Und.språk:	Engelsk, Norsk			
SP-reduksjon:	DIF4984: 7.5 SP			
Karakter:	Bokstavkarakterer	Obl. aktiviteter:	Ingen	

Læringsmål: Studenten skal lære seg systematisk bruk av symmetri innen atom-, molekyl- og faststoff-fysikk.

Anbefalte forkunnskaper: TFY4250 Atom- og molekylfysikk eller tilsvarende.

TFY4205 Kvantemekanikk eller tilsvarende.

Emnet forutsetter generelt gode kunnskaper i lineær algebra.

Faglig innhold: Emnet gis annethvert år, neste gang høsten 2007. Eksempler på grupper. Klasser, kosett, faktorgrupper. Irreducible og redusible representasjoner. En representasjons karakter. Punktgrupper og produktgrupper. Invariante tensorer. Symmetri for Hamiltonoperatoren og tilhørende perturbasjonsledd. Beregning av matriseelementer. Krystallfeltsplitting. Optiske spektra. Magnetiske romgrupper. Ginzburg-Landau-teori. Utvalgsregler. Hybridisering. Gittervibrasjoner. Symmetri i energibånd for elektroner. Kontinuerlige grupper og Liegrupper.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger og frivillige regneøvinger.

Kursmaterieill: T. Inui, Y. Tanabe og Y. Onodera: Group Theory and Its Applications in Physics, Springer Verlag 1990.

Vurderingsform:	Skriftlig			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	SKRIFTLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	1/1	C

FY8105 SUPERKONDUKTIVITET
Superkonduktivitet: Fysikk og teknologi
Superconductivity: Physics and Technology

Faglærer: Professor Asle Sudbø
 Uketimer: Vår: 3F+2Ø+7S = 7.5 SP
 Tid: Undervises ikke studieåret 2007-2008
 Und.språk: Engelsk, Norsk
 SP-reduksjon: DIF4994: 7.5 SP
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Ingen

Læringsmål: Å oppnå eit kunnskapsnivå og meistring av faget som lettar inngangen i temaet for den som skal forske på det, eller som vil skaffe ei generell oversikt innan feltet, for faststoff fysikarar og elektrostudentar.

Anbefalte forkunnskaper: Faste stoffers fysikk, C Kittel. "Introduction to solid state physics" eller tilsvarende. Grunnleggande kvanteteori og statistisk fysikk.

Faglig innhold: Emnet blir gitt kvart anna år, neste gang våren 2009. Oversikt over materialklassar som oppviser fenomenet superkonduktivitet. Fysikken i superleiar, både mikroskopisk teori og Ginzburg-Landau teori. Spesiell vekt på høg-temperatur superleiar, struktur og eigenskapar. Teknologiske anvendelsar av superleiar på både stor og liten skala.

Læringsformer og aktiviteter: Førelingar, kollokvier eller leia sjølvstudium, avhengig av antal studentar. Øvingsoppgåver. Kort rapport skriven av kvar student, over sjølvvalte tema.

Kursmateriell: Kristian Fosshem and Asle Sudbø: Superconductivity. Physics and applications. Wiley Sons 2004.

Vurderingsform: Muntlig

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	100/100	

FY8200 VIDG STATISTISK FYS
Videregående statistisk fysikk
Advanced Statistical Physics

Faglærer: Professor Alex Hansen
 Uketimer: Vår: 3F+2Ø+7S = 7.5 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 Und.språk: Engelsk, Norsk
 SP-reduksjon: DIF4988: 7.5 SP
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Ingen

Læringsmål: Studenten skal oppnå dypere forståelse i statistisk fysikk gjennom utvalgte tema og eksempler hentet fra kondenserte mediers fysikk.

Anbefalte forkunnskaper: TFY4230 Statistisk fysikk eller tilsvarende.

Faglig innhold: Emnet undervises annethvert år, neste gang våren 2008. Struktur og symmetri, flytende krystaller, fraktaler, faseoverganger, kritiske fenomen, renormalisering-gruppeteori, Kosterlitz-Thouless overgang og topologi, generalisert elastisitet, dynamiske fenomen, solitoner.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger og frivillige regneøvinger.

Kursmateriell: Chaikin og Lubensky: Principles of Condensed Matter Physics.

Vurderingsform: Muntlig

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	1/1	

FY8201 NANOPART POLYMFYS 1
Nanopartikkel- og polymerfysikk 1
Nanoparticle and Polymer Physics 1

Faglærer: Professor Arne Mikkelsen
 Uketimer: Høst: 3F+2Ø+7S = 7.5 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 Und.språk: Engelsk, Norsk
 SP-reduksjon: DIF4997: 7.5 SP
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Ingen

Læringsmål: Studenten skal få en grunnleggende forståelse av den teoretiske beskrivelse av utvalgte fysiske egenskaper til systemer som kan modelleres ved bruk av enkle kule-stav-fjær polymermodeller.

Anbefalte forkunnskaper: TFY4230 Statistisk fysikk, TFY4275 Klassisk transportteori, TFY4310 Molekylær biofysikk

Faglig innhold: Emnet gir ei generell innføring i den grunnleggende teorien for utvalgte fysiske egenskaper til systemer som kan modelleres ved bruk av enkle kule-stav-fjær polymermodeller. Klassifisering av polymerer. Elementær kjedestatistikk. Deterministisk molekylodynamikk på atomært nivå. Polymerløsninger i termodynamisk likevekt. Mirkofluidodynamikk. Polymer-

løsninger i termodynamisk ikke-likevekt: Diffusjonslikninger i konformasjonsrommet, stokastiske differensiallikning og algoritmer for Brownsk dynamikk-simuleringer. Diffusjon.

Læringsformer og aktiviteter: Emnet gis etter behov, kontakt faglærer. Forelesninger, kollokvier eller ledet selvstudium, avhengig av antall studenter. Eksamensform normalt muntlig men kan bli skriftlig etter avtale med kandidater.

Kursmaterieill: Utvalgte deler av kompendium: "A. Elgsæter, A. Mikkelsen and S.N. Næss: Nanoparticle and Polymer Physics" (siste utgave).

Vurderingsform:	Muntlig			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	1/1	

FY8203 MYKE MATERIALER
Myke materialers fysikk
Soft Condensed Matter

Faglærer:	Professor Jon Otto Fossum			
Uketimer:	Vår: = 7.5 SP			
Tid:	Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.			
Und.språk:	Engelsk, Norsk			
Karakter:	Bokstavkarakterer	Obl. aktiviteter: Kollokvier gitt av studenter		

Læringsmål: Studenten skal oppnå en teoretisk forståelse av fysikken til myke kondenserte materialer, fra nanopartikler og vekselvirkninger på nanoskala til myke materialers dynamikk og stabilitet på makro skala. Videre, få et teoretisk og delvis praktisk innblikk i deler av noen eksperimentelle teknikker som er relevante for studier av myke materialers fysikk, som for eksempel kraftmikroskopi (AFM), spredningsteknikker og rheologi.

Anbefalte forkunnskaper: TFY4220 Faste stoffers fysikk, TFY4245 Faststoff-fysikk, videregående kurs.

Faglig innhold: Emnet undervises annethvert år, neste gang våren 2008. Fysikken til myke kondenserte faser involverer materialer som er lett deformerbare når ytre krefter påtrykkes, for eksempel ytre mekaniske spenninger, ytre elektriske eller magnetiske felt, eller ganske enkelt termiske fluktuasjoner. Beskrivelsesnivået for slike komplekse materialer starter typisk på nanoskala, dvs på en skala mye større enn atom eller molekylær skala, og strukturen og dynamikken på nano skala bestemmer makroskopiske fysiske egenskaper på menneskets skala. Myke materialer er et voksende og meget aktivt forskningsfelt, og et hovedmål for denne forskningen er derfor å undersøke og å forstå sammenhengen mellom nanoskala og makroskala fysikk. Materialer som studeres inkluderer naturlige, syntetiske og biologiske materialer, og det brede spekteret av forskningsinteresser spenner fra fundamental fysikk til teknologiske anvendelser, fra grunnleggende spørsmål innen materialvitenskap til spesifikke biologiske problemstillinger.

Generell bakgrunns litteratur er for eksempel:

- 1) Websidene til det strategiske universitetsprogrammet (SUP) i Norge for "Komplekse systemer og myke materialer": www.phys.ntnu.no/complex
- 2) Websidene til "Experimental Soft Condensed Matter Group" at the Division of Engineering Department of Physics, Harvard University, Cambridge, MA, USA: <http://www.deas.harvard.edu/projects/weitzlab/> (noe av teksten ovenfor er hentet derfra)
- 3) Kapittel 5 i "Soft Condensed Matter: Complex Fluids, Macromolecular Systems, and Biological Systems" in the Report from The Committee on Condensed Matter Physics, National Research Council, Condensed-Matter and Materials Physics: Basic Research for Tomorrow's Technology (National Academy Press, Washington DC, 1999): <http://www.nap.edu/books/0309063493/html/index.html>
- 4) "Fysiske fenomener i leire": NRK P2 Akademiet 2. Februar 2000, av Jon Otto Fossum (publisert i P2 Akademiet Bok serie 2001): Se <http://www.phys.ntnu.no/~fossumj/P2Akademiet/index.htm>.

Læringsformer og aktiviteter: Ledet selvstudium, kollokvier gitt av studenter, semesterprøve, en laboratorieoppgave, en prosjektoppgave, skriftlig hjemmeeksamen.

Kursmaterieill: Pensum bestemmes senere, og vil hentes fra for eksempel:

- "Intermolecular and Surface Forces: With Applications to Colloidal and Biological Systems" J. Israelachvili, 2nd ed. Academic Press 1992
- "Soft Matter Physics: An Introduction" M. Kleman and O.D. Lavrentovich, Springer Verlag 2003
- "Soft Condensed Matter", R.A.L. Jones, Oxford University Press Inc. 2002
- "Introduction to Soft Matter: Polymers, Colloids, Amphiphiles and Liquid Crystals" I.W. Hamley, John Wiley Sons, Inc. 2000
- "Sands, Powders and Grains: An Introduction to the Physics of Granular Materials", J. Duran, Springer Verlag 2000
- "The Structure and Rheology of Complex Fluids" Ronald G. Larson, Oxford University Press 1999
- "Introduction to Nanotechnology", C.P. Poole Jr., and F.J. Owens, John WileySons Inc. 2003
- "Travels to the Nanoworld: Miniature Machinery in Nature and Technology", M. Gross, Plenum Trade 1999
- "Nanotechnology, Basic Science and Emerging Technologies", M. Wilson, K. Kannangara, M. Simmons, B. Raguse, Chapman-Hall 2002
- "Made to Measure: New Materials for the 21st Century", P. Ball, Princeton University Press 1997

Vurderingsform:	Hjemmeeks			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	HJEMMEEKSAMEN		1/1	

FY8204 NANOPART POLYMFYS 2
Nanopartikkel- og polymerfysikk 2
Nanoparticle and Polymer Physics 2

Faglærer: Professor Arnljot Elgsæter
 Uketimer: Vår: 2F+2Ø+8S = 7.5 SP
 Tid: Undervises ikke studieåret 2007-2008
 Und.språk: Engelsk, Norsk
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Ingen

Læringsmål: Studenten skal få en grunnleggende forståelse av den teoretiske beskrivelse av utvalgte fysiske egenskaper til systemer som kan modelleres ved bruk av realistiske (ikke-sfæriske) nanopartikkel geometrier.

Anbefalte forkunnskaper: Nanopartikkel- og polymerfysikk 2 bygger på emne FY8201 Nanopartikkel- og polymerfysikk 1 og forutsetter et kunnskapsnivå innen nanopartikkel- og polymerfysikk som svarer til innholdet i dette emnet.

Faglig innhold: Emnet er ei videreføring av FY8201 Nanopartikkel- og polymerfysikk 1, og gir ei generell innføring i den grunnleggende teorien for utvalgte fysiske egenskaper til systemer som må modelleres ved bruk av polymermodeller inneholdende ikke-sfæriske nanopartikler: Klassifisering og elementær kjedestatistikk. Polymerløsninger i termodynamisk likevekt. Mikrofluiddynamikk. Polymerkjeder med rigide føringer. Polymerløsninger i termodynamisk ikke-likevekt; Diffusjonslikninger i konformasjonsrommet, stokastiske differensiallikninger og algoritmer for Brownsk dynamikk siumleringer. Translasjons- og rotasjonsdiffusjon. Emnet går annethvert år, neste gang våren 2009.

Læringsformer og aktiviteter: Emnet gis etter behov. Kontakt faglærer. Egenstudium og kollokvier, avhengig av antall studenter. Eksamensform (skriftlig/muntlig) etter avtale med kandidater.

Kursmaterieill: Utvalgte deler av compendium: "A. Elgsæter, A. Mikkelsen and S.N. Næss: Nanoparticle and Polymer Physics" (siste utgave).

Vurderingsform: Skriftlig

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
SKRIFTLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	100/100	C

FY8301 MESOSKOPIK FYSIKK
Mesoskopisk fysikk
Mesoscopic Physics

Faglærer: Professor Arne Brataas
 Uketimer: Vår: 3F+2Ø+7S = 7.5 SP
 Tid: Undervises ikke studieåret 2007-2008
 Und.språk: Engelsk, Norsk
 SP-reduksjon: DIF4930: 7.5 SP
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Ingen

Læringsmål: Studenten skal oppnå generell innsikt i mesoskopisk fysikk, som beskriver grenseområdene mellom makroskopiske systemer og den mikroskopiske atomære verden. Hovedmålet med kurset er å introdusere enkle fysiske modeller og beskrivelser av mesoskopiske systemer. Det vil bli lagt spesiell vekt på transportegenskapene til slike systemer. Modellene vil bli sammenlignet med eksperimentelle resultater fra de senere år.

Anbefalte forkunnskaper: TFY4205 Kvantemekanikk, TFY4210 Anvendt kvantemekanikk, TFY4220 Faste stoffers fysikk, TFY4245 Faststoff-fysikk, videregående kurs.

Faglig innhold: Emnet undervises annethvert år, neste gang våren 2009.

Kurset er en kombinasjon av selvstudium og studentpresentasjoner. Selvstudiet gir det teoretiske grunnlaget, og presentasjonene vil være basert på eksperimentell litteratur. Følgende emner kan bli dekket, avhengig av studentenes interesser: Transportteori: Buttiker-Landauer formalisme, ballistisk konduktans, konduktanskvantisering. Halvledere: Todimensjonale, endimensjonale, og nulldimensjonale systemer, heltallig kvante-Hall-effekt, fraksjonell kvante-Hall-effekt. Superledere: Andreev spredning, DC Josephson effekt, Ferromagneter: Giant magnetoresistance (GMR), spinn-elektronikk. Organiske materialer: Karbon nanorør, Luttinger-væske.

Læringsformer og aktiviteter: Dette er et ledet selvstudium med studentpresentasjoner.

Vurderingsform: Muntlig

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	1/1	

FY8302 Kvanteteor Faste ST
Kvanteteorien for faste stoffer
Quantum Theory of Solids

Faglærer: Professor Asle Sudbø
 Uketimer: Høst: 3F+2Ø+7S = 7.5 SP
 Tid: Undervises ikke studieåret 2007-2008
 Und.språk: Engelsk, Norsk
 SP-reduksjon: DIF4923: 7.5 SP
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Ingen

Læringsmål: Studenten skal oppnå innsikt i moderne kvantemekanisk teori for faste stoffer, og dessuten, gjennom utvalgte eksempler, få økt forståelse for sentrale begreper innen kondenserte mediers fysikk, slik som faseoverganger og korrelasjoner.

Anbefalte forkunnskaper: TFY4205 Kvantemekanikk, TFY4210 Avvendt kvantemekanikk, TFY4230 Statistisk fysikk.

Faglig innhold: Emnet gis annethvert år, eller etter avtale med foreleser, neste gang høsten 2008. Emnet gir en beskrivelse av elementære eksitasjoner i faste stoffer. Innhold: Andre-kvantisering, elektron-fonon vekselvirkning, BCS-teori og supraledningsevne, elektron-korrelasjoner, metall-isolator overgang. Kondo-problemet, Kosterlitz-Thouless overganger, fermi-væsker, singulære fermi-væsker.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger, kollokvier eller ledet selvstudium, avhengig av antall studenter.

Kursmaterieill: Kvanteteorien for faste stoffer, kompendium.

Vurderingsform: Skriftlig

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
SKRIFTLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	1/1	C

FY8303 KRITISKE FENOMENER
Faseoverganger og kritiske fenomener
Phase Transitions and Critical Phenomena

Faglærer: Professor Asle Sudbø
 Uketimer: Vår: 3F+2Ø+7S = 7.5 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 Und.språk: Engelsk, Norsk
 SP-reduksjon: DIF4941: 7.5 SP
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Ingen

Læringsmål: Studenten skal oppnå betydelig grad av innsikt i ulike typer faseoverganger og hvordan disse kan beskrives teoretisk på forskjellige måter, eksempelvis med renormaliseringsteori.

Anbefalte forkunnskaper: Det forutsettes at deltakerne har gjennomgått et innføringskurs i statistisk mekanikk. Med dette utgangspunkt gir kurset en introduksjon og basis for videre fordypelse innen et mangfoldig felt i rask utvikling. Emnet bør tas av studenter som har forskningsoppgave innen feltet, men er ikke lagt opp spesielt med tanke på disse. Det tar sikte på å gi bred dekning av emner som antas å være av interesse. Emnet kan følges av studenter i 4. årskurs.

Faglig innhold: Emnet undervises annethvert år, neste gang våren 2008, eller etter avtale med foreleser. Faseoverganger. Egenskaper nær kritiske punkt. Flerkomponent Landauteri. Universalitetsklasser. Oversikt over enkle modeller. Skalering. Korrelasjonsfunksjoner. Renormaliseringsteori: Direkterom og k-rom renormalisering. Kosterlitz-Thouless overganger.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger, kollokvier eller ledet selvstudium. Frivillige regneøvinger.

Kursmaterieill: Pensumlitteratur: E.H. Hauge: Phase transitions and critical phenomena.

Vurderingsform: Skriftlig

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
SKRIFTLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	1/1	C

FY8304 MATEM APPR FYSIKK
Matematiske approksimasjonsmetoder i fysikken
Mathematical Approximation Methods in Physics

Faglærer: Professor II Roger Sollie
 Uketimer: Høst: 3F+2Ø+7S = 7.5 SP
 Tid: Undervises ikke studieåret 2007-2008
 Und.språk: Engelsk, Norsk
 SP-reduksjon: DIF4943: 7.5 SP
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Ingen

Læringsmål: Studenten skal oppnå innsikt i hvordan ulike fysikkproblemer kan angripes og løses med approksimative matematiske metoder.

Anbefalte forkunnskaper: Standard kunnskap og modenhet i matematikk, som for hovedfag/mastergrad i fysikk.

Faglig innhold: Emnet undervises annethvert år, neste gang høsten 2008. Emnet tar sikte på å gi en innføring og trening i nyttige metoder for å finne tilnærmede løsninger på fysiske problemer, især slike der regulære perturbasjonsutviklinger ikke kan benyttes. Også i de tilfeller der et gitt problem må behandles numerisk, kan approksimative løsninger gi verdifull opplysning om kvalitativt forløp for valg og implementering av numerisk metode. Kurset behandler bl.a. lokal analyse av differensiallikninger, approksimativ evaluering av integraler, asymptotiske utviklinger, singular perturbasjonsteori, grensesjiktmetoden, WKB-metoden, flerskalautviklinger.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger og regneøvinger. Endel av øvingene vil bli lagt opp for å utføres v.h.j.a. datamaskin algebra programmer.

Kursmaterieill: Pensumlitteratur: C.M. Bender og S.A. Orszag: Advanced Mathematical Methods for Scientists and Engineers, McGraw-Hill 1978.

Vurderingsform: Skriftlig

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
SKRIFTLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	1/1	C

FY8305 FUNKSJ INT METODER
Funksjonalintegral metoder i kondenserte fasers fysikk
Functional Integral Methods in Condensed Matter Physics

Faglærer: Professor Asle Sudbø
 Uketimer: Høst: 3F+2Ø+7S = 7.5 SP
 Tid: Undervises ikke studieåret 2007-2008
 Und.språk: Engelsk, Norsk
 SP-reduksjon: DIF4986: 7.5 SP
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Ingen

Læringsmål: Studenten skal oppnå innsikt i funksjonalintegralmetoder og hvordan disse kan anvendes for å løse mangepartikkelproblemer i kondenserte mediers teori

Anbefalte forkunnskaper: TFY4205 Kvantemekanikk, TFY4210 Anvendt kvantemekanikk. Det er også en fordel, men ingen absolutt forutsetning å ha forkunnskaper tilsvarende TFY4230 Statistisk fysikk.

Faglig innhold: Emnet undervises annethvert år, neste gang høsten 2008, eller etter avtale med faglærer. Kurset tar sikte på å gi en innføring i bruk av funksjonalintegralmetoder på kvantemekaniske mangepartikkelproblemer. Koherente tilstander. Grassmann algebra. Gaussiske integraler. Feynman veiintegraler langs imaginær tid. Genererende funksjonal. Greensfunksjoner. Matsubarasummer. Funksjonal bosonisering av fermionteorier. Sadelpunktapproksimasjon. Anvendelse på noen sentrale modeller.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger, kollokvier eller ledet selvstudium. Regneøvinger.

Kursmaterieill: John W. Negele og Henri Orland: Quantum Many-Particle Systems, Addison-Wesley, 1988.

A. Sudbø: Kompendium 1996.

Vurderingsform: Skriftlig

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
SKRIFTLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	1/1	C

FY8401 STRÅLINGSVEKSELVIRK
Ioniserende strålings vekselvirkning med materie
Interactions of Ionizing Radiation with Matter

Faglærer: Professor II Tor Wøhni
 Uketimer: Vår: = 15.0 SP
 Tid: Undervises ikke studieåret 2007-2008
 Und.språk: Engelsk, Norsk
 SP-reduksjon: DIF4995: 15.0 SP
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Øvinger

Læringsmål: Studenten skal få en grundig teoretisk forståelse av de prosesser som ligger til grunn for ioniserende strålings vekselvirkning med materie.

Anbefalte forkunnskaper: Emnet forutsetter forkunnskaper på masternivå i fysikk med strålingsfysikk og grunnleggende kvantemekanikk. Emnet gir grundige forkunnskaper for FY8402 Strålingsdosimetri.

Faglig innhold: Emnet undervises hvert 3. år, neste gang tidskonsentrert til tre enkeltuker, våren 2010. Hovedemner som kurset inneholder:

Utvikling av vekselvirkningstverrsnitt vha klassisk og kvantemekanisk teori, vekselvirkning for tunge og lette ladete partikler (elektroner, positroner, protoner, alfapartikler m.m.), foton- og nøytronvekselvirkning.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger og øvinger.

Kursmaterieill: Opplyses ved semesterstart.

Vurderingsform: Skriftlig

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
SKRIFTLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	1/1	C

FY8402 STRÅLINGSDOSIMETRI
Strålingsdosimetri
Dosimetry of Ionizing Radiation

Faglærer: Professor II Tor Wøhni
 Uketimer: Vår: = 12.0 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 Und.språk: Engelsk, Norsk
 SP-reduksjon: DIF4996: 12.0 SP
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Øvinger

Læringsmål: Studenten lærer det teoretiske grunnlag for dosimetri av ioniserende stråling, og anvendelser av dosimetri både for stråleterapi og for vurdering av risiko ved personbestråling.

Anbefalte forkunnskaper: Emnet forutsetter kunnskaper på masternivå i strålingsfysikk og biofysikk. FY8401 Ioniserende strålings vekselvirkning med materie gir grundige forkunnskaper.

Faglig innhold: Emnet undervises hvert 3. år, neste gang konsentrert til to enkeltuker våren 2008. Hovedemner som kurset inneholder:

Grunnleggende dosimetribegrep (absorbert dose, kerma, energy imparted m.m.), kaviteteorier, strålingslikevekt, grensesjikt-dosimetri, transportteori, mikrodosimetri, nøytrondosimetri, interndosimetri, persondosimetri, praktisk dosimetri i diagnostikk og terapi.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger og øvinger

Kursmaterieell: Opplyses ved semesterstart.

Vurderingsform: Skriftlig

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
SKRIFTLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	1/1	C

FY8403 BIOPOLYMERGELER
Biopolymergeler og nettverk
Biopolymer Gels and Networks

Faglærer: Professor Bjørn Torger Stokke
 Uketimer: Vår: 3Ø+9S = 7.5 SP
 Tid: Undervises ikke studieåret 2007-2008
 Und.språk: Engelsk, Norsk
 SP-reduksjon: DIF4999: 7.5 SP
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Ingen

Læringsmål: Studenten skal oppnå kunnskap om de fysiske egenskapene til biopolymergeler.

Anbefalte forkunnskaper: Det forutsettes forkunnskaper tilsvarende emne TFY4310 Molekylær biofysikk.

Faglig innhold: Emnet undervises annethvert år, neste gang våren 2009. Emnet omhandler utvalgte tema innen polyelektrolytter, polyanion-polykation kompleksdannelse, løsning-gel overganger og biopolymergeler og omfatter: Biopolymerer som polyelektrolytter. Mot-ione-kondensering, og pardannelse i polyelektrolytter. Polyelektrolytt komplekser. Elastisitet til polymernetttverk. Svelling av polymernetttverk. Ikke-gaussisk kjedestatistikk og nettverksteorier. Geldannelse og kritiske fenomener. Perkolasjon. Divergens av fysiske egenskaper nær løsning-gel transisjoner. Kritiske eksponenter ved sol-gel overganger i polymernetttverksdannelse. Eksperimentelle teknikker for bestemmelse av geldannelse og gelstruktur.

Læringsformer og aktiviteter: Kollokvier, ledet selvstudium.

Vurderingsform: Muntlig

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	1/1	

FY8404 STRÅLETERAPI
Klinisk fysikk for stråleterapi
Radiation Therapy Physics

Faglærer: Professor Tore Lindmo
 Uketimer: Høst: 2F+4S = 3.8 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 Und.språk: Engelsk, Norsk
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Ingen

Læringsmål: Studenten lærer hovedelementer av praktisk dosimetri og behandlingsplanlegging for moderne stråleterapi slik faget praktiseres av medisinske fysikere ved store norske sykehus.

Anbefalte forkunnskaper: TFY4315 Strålingsbiofysikk og TFY4320 Medisinsk fysikk, eller tilsvarende.

Faglig innhold: Lineærakseleratorer, generering av elektron- og fotonstråling. Klinisk strålingsdosimetri. Fysisk karakterisering av strålefelt. Målvolum, kritiske organ, tumorkontroll og friskvevsskade (terapeutisk ratio), fraksjonering. Geometriske

usikkerheter, sanntids verifisering med elektroniske feltkontrollbilder. 3D doseplanlegging, invers doseplanlegging, intensitetsmodulert stråleterapi. Metoder for beregning av dosefordelinger, Monte Carlo simulering. CT og MR i doseplanlegging. Ekstern foton- og elektronterapi, brachyterapi.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger. Demonstrasjoner.

Kursmaterieell: Oppgis ved semesterstart.

Vurderingsform:	Muntlig			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	100/100	D

FY8405 MAGNETISK RESONANS
Avbildning ved magnetisk resonans
Magnetic Resonance Imaging (MRI)

Faglærer:	Professor Tore Lindmo			
Uketimer:	Høst: 2F+4S	= 3.8 SP		
Tid:	Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.			
Und.språk:	Engelsk, Norsk			
Karakter:	Bokstavkarakterer	Obl. aktiviteter:	Ingen	

Læringsmål: Studenten lærer hovedelementer av teknologi og metoder for magnetisk resonans avbildning som brukes i moderne diagnostikk ved store norske sykehus.

Anbefalte forkunnskaper: TFY4320 Medisinsk fysikk, eller tilsvarende.

Faglig innhold: MR utstyr, magnet, spoler, gradienter, pulssekvenser, billedannelse og kontrast, kontrastmidler, postprosesser, støyfjerning og filtre, segmentering. Kvantifisering av fysiologiske parametre, dynamiske studier med parametrisk mapping, multivariat bildeanalyse. MRI i klinisk rutine, nye MR metoder så som funksjonell MRI, perfusjons- og diffusjons MRI, klinisk MR spektroskopi. Undersøkellesmetodikk for MR av hjerne, hjerte og kreft. MR i biomedisinsk og bioteknologisk forskning.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger, demonstrasjoner.

Kursmaterieell: Oppgis ved semesterstart.

Vurderingsform:	Muntlig			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	100/100	D

FY8406 IKKE-IONISERENDE
Ikke-ioniserende stråling og dens biologiske virkning
Non-ionizing Radiation and its Biological Action

Faglærer:	Professor Anders Carl G. Johnsson			
Uketimer:	Vår: = 12.0 SP			
Tid:	Undervises ikke studieåret 2007-2008			
Und.språk:	Engelsk, Norsk			
Karakter:	Bokstavkarakterer	Obl. aktiviteter:	Ingen	

Læringsmål: Studenten skal få kunnskaper om biologisk virkning av ikke-ioniserende stråling og elektromagnetiske felt.

Anbefalte forkunnskaper: Emnet forutsetter kunnskaper på masternivå i strålingsfysikk og biofysikk.

Faglig innhold: I. Optisk stråling med UV:

Emisjon og absorpsjon av lys, eksiterte tilstander, fotoreaksjoner, effekter på celler og organismer, aksjonsspektra. DNA-skader, reparasjon, medikamenters fotoreaksjoner, fotodynamisk terapi (PDT), lys og syn, fotometri og radiometri, laserstråling, UV-doser, ozon, helse- og miljøeffekter. Fotobiologi: fotosyntese, lys og døgnrytmer, fototerapi m.m.

II: Lavfrekvente elektromagnetiske felt:

Felt fra kilder, nærfelt, fjernfelt, feltverdier i hjem, industri og næringsliv.

Absorpsjon og skjerming, skin effekt, målemetoder for statiske og tids-varierende felt.

Epidemiologi, dose, eksponering, grenseverdier. Biologiske virkningsmekanismer. Aktuelle samfunnsprospørsmål: kraftledninger, radiobølger, mobiltelefoner. Medisinsk bruk av elektromagnetiske felt.

Læringsformer og aktiviteter: Emnet undervises hvert 3. år, neste gang våren 2009. Konsentrert kurs. Forelesninger, demonstrasjoner, laboratorie- og regneøvinger.

Kursmaterieell: Lærebok vil bli anbefalt, kursmaterieell produsert.

Vurderingsform:	Skriftlig			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	SKRIFTLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	1/1	

Institutt for geologi og bergteknikk

GB8102 VID MIN OG PETR
Videregående mineralogi og petrologi
Advanced Mineralogy and Petrology

Faglærer: Professor Mai Britt E. Mørk
 Koordinator: Professor Tore Prestvik
 Uketimer: Høst: 2Ø+10S = 7.5 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Øvinger

Læringsmål: Å øke innsikten i og forståelsen av mineralogiske prosesser.

Anbefalte forkunnskaper: Grunnleggende kunnskaper i mineralogi, petrografi/petrologi og kjemi/geokjemi.

Faglig innhold: I mineralogi vil det bli lagt vekt på mineralgrupper som er av spesiell betydning for de aktuelle kandidaters forskningsfelt. Gruppens struktur, kjemisk variasjon, stabilitetsområder etc. gjennomgås. Aktuelle petrologiske emner omfatter forvitring, diagenese, hydrotermal omdanning, magmatisme og metamorfose. Mer spesielt gjelder dette fasetlikevekter, fordeling av elementer mellom ulike faser, differensiasjonsprosesser, partiell oppsmelting, isotopgeokjemi og prinsippene for mineralske geotermometre og -barometre. Pensum vil variere fra student til student, avhengig av den enkeltes bakgrunn og hovedfagsområde.

Læringsformer og aktiviteter: Undervisningen vil foregå som diskusjoner av individuelt tilpasset lesepensum. I løpet av semestret gis det inntil tre skriftlige oppgaver (øvinger). Disse skal besvares i form av rapport, som er gjenstand for evaluering og karakter.

Kursmaterieill: I tillegg til relevante lærebøker vil nyere tidsskriftlitteratur utgjøre en sentral del av pensum.

Vurderingsform: Oppgave

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
OPPGAVE		1/1	

GB8200 VG SEDIMENTOLOGI
Videregående sedimentologi
Advanced Sedimentology

Faglærer: Førsteamanuensis Sverre Ola Johnsen
 Uketimer: Høst: 2F+10S = 7.5 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 Und.språk: Engelsk, Norsk
 SP-reduksjon: DIG1964: 7.5 SP
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Ingen

Læringsmål: Å kunne beskrive og tolke avsetninger fra alle avsetningsmiljø.

Anbefalte forkunnskaper: Grunnleggende kunnskap i sedimentologi.

Faglig innhold: Emnet tar for seg faciesbegrepet og sammenhengen mellom tektonikk og avsetning. De prosessene som virker, og de resulterende facies og faciesassosiasjoner i moderne avsetningsmiljø gjennomgås.

Videre gjennomgås hvordan facies og faciesassosiasjoner kan brukes for å tolke gamle avsetninger fra alle kontinentale og marine avsetningsmiljø.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger og kollokvier. Undervisningsspråket vil være engelsk dersom det er nødvendig.

Kursmaterieill: Pensumlitteratur:

Reading, H.G.: Sedimentary Environments Processes, Facies and Stratigraphy, Blackwell Scientific Publications. Det kan også være aktuelt å legge opp et spesialtilpasset pensum.

Vurderingsform: Muntlig

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	100/100	D

GB8201 STRUKT TEKTONIKK VK
Strukturgeologi og tektonikk, videregående kurs
Structural Geology and Tectonics, Advanced Course

Faglærer: Professor Stephen John Lippard
 Uketimer: Vår: 2F+10S = 7.5 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 Und.språk: Engelsk, Norsk
 SP-reduksjon: DIG1970: 7.5 SP
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Ingen

Læringsmål: Emnet tar sikte på å gi studentene utdypene kunnskaper på et høyt nivå innen aktuelle temaer knyttet opp mot strukturgeologiske og tektoniske problemstillinger.

Forkunnskapskrav: Emnet forutsetter forkunnskaper tilsvarende TGB4150 Strukturgeologi.

Faglig innhold: I emnet inngår bestemmelser og analyse av tøyning- og spenningsforhold i deformerte bergarter med bl.a. balansersteknikker og rekonstruksjoner av profiler og kart. Emnet vil vise sammenheng mellom små, mellom-stor og stor-skala strukturer og deres forhold til tektonikk. Tektonikkdelen vil bl.a. diskutere fjell- og bassengdannelse i forbindelse med ekstensjon, kompresjon og laterale bevegelser.

Læringsformer og aktiviteter: Øvingstidene benyttes med selvstendig- og gruppearbeid med relevante tema innen fagområdet.

Kursmaterieill: Pensumlitteratur:

Pensum vil bli dekket med utdrag fra lærebøker samt artikler fra internasjonale tidsskrifter.

Vurderingsform: Muntlig

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	100/100	D

GB8301 ING GEOL UNDERS MET
Ingeniørgeologiske undersøkelsesmetoder
Engineering Geological Investigation Methods

Faglærer: Professor Einar Broch

Uketimer: Høst: 2F+2Ø+8S = 7.5 SP

Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.

Und.språk: Engelsk, Norsk

Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Øvinger

Læringsmål: Å få teoretiske og praktiske kunnskaper om bruk av moderne undersøkelsesmetoder innen fagfeltet ingeniørgeologi.

Anbefalte forkunnskaper: Eksamen i videregående kurs Ingeniørgeologi - Berg og/eller Ingeniørgeologi - Løsmasser.

Faglig innhold: Emnet foreleses hvert år, forutsatt at minst 3 studenter tar emnet. De nyeste metoder og metodikk for undersøkelser av bergarter, bergmasser, løsmasser og grunnvann vil bli behandlet gjennom forelesninger, selvstudier og kollokvier hvor deltakerne selv gir presentasjoner om utvalgte emner. Deltakerne vil også selv utføre undersøkelser i felt og laboratium. Rapporter skal utarbeides.

Læringsformer og aktiviteter: Kurset undervises på engelsk dersom ikke alle oppmeldte behersker norsk.

Kursmaterieill: Pensum vil bli dekket med utdrag fra lærebøker samt artikler og rapporter.

Vurderingsform: Muntlig/Arbeider

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	50/100	D
ARBEIDER		50/100	

GB8302 KVARTÆRGEOLOGI
Kvartærgeologi
Quaternary Geology

Faglærer: Professor Kåre Rokoengen

Uketimer: Høst: 3F+3Ø+13S = 12.0 SP

Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.

Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Øvinger

Læringsmål: Emnet skal gi studentene innsikt i og oversikt over kvartærgeologisk utvikling, spesielt de sedimentologiske prosesser i glisiale miljøer og den regionale kvartærgeologiske utvikling av Norges land- og kontinentalsokkelområder.

Anbefalte forkunnskaper: Emne TGB4200 Ingeniørgeologi - løsmasser, videregående kurs eller tilsvarende forkunnskaper.

Faglig innhold: Emnet skal gi studentene innsikt i og oversikt over kvartærgeologiske problemstillinger, spesielt de sedimentologiske prosesser i glisiale miljøer og den regionale kvartærgeologiske utvikling av Norges land- og kontinentalsokkelområder. Hovedvekten vil bli lagt på de nyere resultater og sammenhengen mellom land og sjø.

Læringsformer og aktiviteter: Emnet vil bli lagt opp som forelesninger, kollokvier, selvstudium samt feltundervisning og demonstrasjoner i felt og lab. I emnet vil det inngå øvinger som omfatter innsamling og sammenstilling av kvartærgeologiske data. Dersom det melder seg få studenter, vil kurset kun gis som ledet selvstudium.

Kursmaterieill: Pensumlitteratur:

Dawson, A.G. 1992: Ice age earth. Late Quaternary geology and climate, Routledge, London. 200 p.

Hambrey, M.I. 1994: Glacial environments, VCL Press, London, 296p.

Utvalgte tidsskriftartikler og kompendier.

Vurderingsform: Muntlig/Arbeider

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel

MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	67/100	D
ARBEIDER		33/100	

GB8303 STABIL FJELLSKJÆRING**Stabilitet av fjellskjæringer
Stability of Rock Slopes**

Faglærer:	Professor Bjørn Nilsen		
Uketimer:	Høst: 2F+2Ø+8S = 7.5 SP		
Tid:	Undervises ikke studieåret 2007-2008		
Und.språk:	Engelsk, Norsk		
SP-reduksjon:	DIG1969: 7.5 SP		
Karakter:	Bokstavkarakterer	Obl. aktiviteter:	Øvinger

Læringsmål: Å bringe deltakerne opp på et høyt internasjonalt nivå innenfor Stabilitetsanalyse av fjellskjæringer

Forkunnskapskrav: Det forutsettes kunnskaper tilsvarende emne TGB4190 Ingeniørgeologi - berg VK.

Faglig innhold: Emnet tilbys hvert 2. år, neste gang høsten 2008. Kurset omfatter de grunnleggende problemstillinger i forbindelse med analyse av stabiliteten av

fjellskjæringer: 1) Definisjon av potensielt stabilitetsproblem, 2) Kvantifisering av inngangsparametre og 3) Beregningsmetoder. Dekker bl.a. faktorer som innvirker på stabilitetsforholdene, metoder for innsamling av ingeniørgeologiske data, stereografiske projeksjons- og analyseteknikker, kvantifisering/skalaeffekter vedrørende skjærstyrke og sprekkvannstrykk, ultrasningstyper, deterministisk kontra probabilistisk analyse, stabilitetsforbedrende tiltak og stabilitetsovervåkning.

Undervisningen vil hovedsakelig foregå som ledet selvstudium/individuell lesepensum. Prosjektrapport innen oppgitt emne skal dessuten utarbeides.

Læringsformer og aktiviteter: Kurset foregår på engelsk dersom ikke alle oppmeldte behersker norsk.

Kursmaterieill: Utvalgte deler av Wyllie Mah (2004): Rock Slope Engineering, Spon Press, 431s. Notater og utvalgte artikler.

Vurderingsform: Muntlig/Arbeider

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	67/100	D
ARBEIDER		33/100	

GB8306 NUM MODELL BERGTEKN**Numerisk modellering for bergteknikk
Numerical Modelling for Rock Engineering**

Faglærer:	Professor II Ming Lu		
Uketimer:	Vår: 2F+5Ø+5S = 7.5 SP		
Tid:	Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.		
Und.språk:	Engelsk		
Karakter:	Bokstavkarakterer	Obl. aktiviteter:	Øvinger

Læringsmål: Grunnleggende kjennskap til numerisk analyse for bergteknikk. Bruk av en valgt lønnsom kode.

Forkunnskapskrav: Berg mekanikk ingeniørgeologi.

Anbefalte forkunnskaper: Teori av elastisitet
Teori av plastisitet.

Faglig innhold: Emnet tilbys hvert 2. år, neste gang våren 2008. Emnet tar sikte på å gi studentene grundig kjennskap til de numeriske analyser for bergmekanikk. Forskjellige numeriske metoder vil bli introdusert, slike som FEM, DEM and FDM. Utgangspunktet er å forstå fundamental teori av applikasjon av metoder på bergteknikk. Kommersiell programvarer UDEC, Phase2 eller FLAC3D skal brukes i øvingene. Undervisningen vil hovedsakelig foregå som ledet selvstudium/individuell lesepensum. Prosjektrapport innen oppgitt emne skal utarbeides.

Læringsformer og aktiviteter: Emnet er i hovedsak et selvstudium. Det vil bli gitt 2 forelesninger: en vedrørende kontinuerlig modellering og den andre vedrørende ukontinuerlig modellering. Studenten vil fullføre en analyse med en utvalgt lønnsom kode på et utvalgt prosjekt og avgi en rapport.

Kursmaterieill: Kursmateriale tilpasses fordypningsemnet.

- 1.Brady B.H.G. and Brown E.T. (1985) Rock mechanics for underground mining. Chapters 4 & 6.
- 2.Pande, G. N. Beer, G. Williams, J. R. (1990) Numerical methods in rock mechanics
- 3.Evert Hoek, Carlos Carranza-Torres and Brent Corkum (2002) Hoek-Brown Failure Criterion - 2002 Edition
- 4.Hoek, E. and Brown, E. T. (1997) Practical estimates of rock mass strength. Int. J. Rock Mech. Min. Scien., vol. 34, No. 8, pp 1165-1186.
- 5.FLAC User Manual, Theory and Background, Section 2: Constitutive Models: Theory and Implementation. 2.3 and 2.4.
- 6.UDEC User Manual, Theory and Background, Sections 1 and 2.
- 7.Desai C.E. (1977) Numerical Methods in Geotechnical Engineering, McGRAE-HILL, Chapters 1, 2 and 4
- 8.Zienkiewicz O.C. and Taylor R.L. (1991) The Finite Element Method. 4th Edition, Chapter 7: Non-linear Problems.

Vurderingsform:	Arbeider			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	ARBEIDER		100/100	

GB8400 IT FOR MINERALUTVINN
Informasjonsteknologi for mineralutvinning
Information Technology for Mineral Extraction

Faglærer:	Førstemanuensis Erik Stabell Ludvigsen			
Uketimer:	Vår: 1F+4Ø+9S = 9.0 SP			
Tid:	Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.			
SP-reduksjon:	DIG1931: 9.0 SP			
Karakter:	Bokstavkarakterer	Obl. aktiviteter:	Øvinger	

Læringsmål: Emnet tar sikte på å gi studentene utdypende kunnskaper på et høyt nivå, innen de aktuelle tema.

Anbefalte forkunnskaper: Forkunnskaper i GIS tilsvarende TGB4215 Geografiske informasjonssystemer for mineralressursforvaltning GK.

Faglig innhold: Emnet omfatter utvalgte metoder og utstyr, hentet fra informasjonsteknologi, for å behandle forhold knyttet til romlig informasjon om et gruveprosjekt, fra oppstart til tilbakestilling av berørt areal.

Geostatistiske metoder for å estimere forekomstens mengde og verdi inngår som en del av emnet.

Læringsformer og aktiviteter: Øvingstimerne benyttes til selvstendig arbeid med relevante tema innen fagområdet.

Kursmaterieill: Utvalgt litteratur fra lærebøker og internasjonale tidsskrifter.

Vurderingsform:	Muntlig			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	100/100	D

GB8402 PROSESSMINERALOGI
Prosessmineralogi
Process Mineralogy

Faglærer:	Professor Terje Malvik			
Uketimer:	Høst: 2F+4Ø+6S = 7.5 SP			
Tid:	Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.			
Und.språk:	Engelsk, Norsk			
SP-reduksjon:	DIG1967: 7.5 SP			
Karakter:	Bokstavkarakterer	Obl. aktiviteter:	Øvinger	

Læringsmål: Kandidaten skal settes i stand til å utføre avanserte prosessmineralogiske undersøkelser med sikte på å bestemme mulighetene til å produsere verdifulle produkt av mineraler

Forkunnskapskrav: Emnet forutsetter kunnskaper tilsvarende emnet TGB4225 Råstoffoppredning, GK samt kunnskaper i identifisering av mineraler i lysmikroskop.

Faglig innhold: Emnet tar sikte på studenter som i sitt dr.ing.arbeid vil få behov for kunnskaper i å undersøke og å beskrive hvordan mineraler opptrer i en ressurs i relasjon til utvinning og økonomisk produksjon av mineralene.

Emnet omfatter vurdering og kvantifisering av mineraltekstur og studier av hvordan mineraler opptrer i prosesser og i mineralprodukter relatert til de prosess- og produktkvaliteter som kan oppnås. Stor vekt legges på trening i forskjellige mikroskoperingsteknikker for å kvantifisere partikkelteksturer og mineralpartikler. Videre omfatter emnet også indirekte metoder til å bestemme kornstørrelse, kornform, overflateegenskaper og andre fysiske størrelser av betydning.

Læringsformer og aktiviteter: Gruppeseminarer, prosjektarbeide, laboratoriarbeider, litteraturstudier

Kursmaterieill: Utvalgte artikler etter anvisning av faglærer.

Vurderingsform:	Muntlig/Arbeider			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	50/100	D
	ARBEIDER		50/100	

GB8404 VIDEREG OPPREDN
Videregående råstoffoppredning
Advanced Processing of Raw Materials (Minerals and Waste)

Faglærer:	Førstemanuensis Rolf Arne Kleiv			
Uketimer:	Vår: 2F+10Ø+5S = 10.5 SP			
Tid:	Undervises ikke studieåret 2007-2008			
Und.språk:	Engelsk, Norsk			
Karakter:	Bokstavkarakterer	Obl. aktiviteter:	Øvinger	

Læringsmål: Studenten skal ha grundig kjennskap til noen av de vanligste oppredningsprosesser og praktisk erfaring i å evaluere dem ved laboratorieforsøk.

Anbefalte forkunnskaper: Studenten bør ha en basisk kjennskap til kjemi og fysikk. Er hensikten å studere mineralteknikk er også kjennskap til mineraler og bergarter nødvendig.

Faglig innhold: Undervises ikke i studieåret 2007/08. Emnet tar sikte på å gi en fordypning på en del områder av oppredningsteknikken, utvalgt så de passer inn i kandidatens opplegg for studiet. Aktuelle områder er knusing/maling, klassering, fast-/væske-separering, flere typer mineralseparering, flotasjonsteori, økonomiske forhold, miljømessige forhold og resirkulering av råstoffer.

Kurset vill stort sett bli gitt i form av laboratorieoppgaver så studentene blir i stand til å arbeide selvstendig i laboratoriet og i stand til å velge det riktige utstyret for de forskjellige jobber.

Den tilhørende teori vil være gjenstand for selvstudier.

Læringsformer og aktiviteter: Obligatoriske laboratorieøvinger og rapport og analyse av resultatene.

Kursmaterieill: Pensumlitteratur:

Lynch, A.J.: Mineral Crushing and Grinding circuits, Elsevier 1977. Mular Bhappu (eds.): Mineral Processing Plant Design, AIME 1978 Lynch, A.J.: Mineral and Coal Flotation Circuits, Elsevier 1981. Mular, A.: Mining and Mineral Processing Equipment Costs., CIM 1982 Weiss, N. (ed.): SME Mineral Processing Handbook, AIME 1985. Ion I. Inculet, Electrostatic Mineral Separation, Wiley 1984. J. Svoboda, Magnetic Methods for the Treatment of Minerals, Elsevier 1987. R. Burt, Gravity Concentration Technology, Elsevier 1984. L.G. Austin, R.R. Kimpel, P.T. Luckie: Process Engineering of Size Reduction, SME New York 1984. Jones and Woodcock: Principle of Mineral Flotation Australasian, Inst. Mind. and Met., Victoria, Australia 1984.

Tidsskriftlitteratur etter behov.

Vurderingsform: Muntlig/Arbeider

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	40/100	D
ARBEIDER		60/100	

GB8406 BRUDDMEK-BERG
Bruddmekanikk i berg
Fracture Mechanics of Rock

Faglærer: Professor Charlie Chunlin Li

Uketimer: Høst: 2F+2Ø+8S = 7.5 SP

Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.

Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Øvinger

Læringsmål: Emnet tar sikte på å gi en innføring i hvordan sprekker dannes i berg samt vilkårene for de ulike bruddtypene.

Anbefalte forkunnskaper: Emner i klassisk mekanikk og i relevante ingeniøremner.

Faglig innhold: Emnet handler om dannelse og utvikling av sprekker i berg. Det omfatter teorier, testmetoder, laboratorie- og feltobservasjoner, bruddtyper, skalaeffekt og akustisk overvåkingsteknikk. Kurset inkluderer både fundamentet av bruddmekanikk og den nyeste utviklingen innenfor fagområdet. Kunnskapene som tilegnes i kurset gjør en i stand til å foreta bergmekanisk vurdering av mange bruddfenomener observert i felt.

Læringsformer og aktiviteter: Undervisningen vil foregå som både forelesning og som egen lesning. Vekten skal legges på diskusjoner av individuelt tilpasset lesepensum. I løpet av semestret gis det inntil tre skriftlige oppgaver. Disse skal besvares i form av rapport, som er gjenstand for evaluering og karakter.

Kursmaterieill: I tillegg til relevante kompendier vil nyere tidsskriftlitteratur utgjøre en stor del av pensum.

Vurderingsform: Muntlig/Arbeider

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	50/100	D
ARBEIDER		50/100	

GB8503 SPRED MET JORD/VANN
Spredning av tungmetaller i jord og vann
Dispersion Patterns of Heavy Metals in Soil and Water

Faglærer: Professor Bjørge Brattli

Uketimer: Vår: 2F+2Ø+8S = 7.5 SP

Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.

Und.språk: Engelsk, Norsk

Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Øvinger

Læringsmål: Emnet tar sikte på å gi studentene utdypende kunnskaper på et høyt nivå innen aktuelle temaer knyttet opp mot spredning av tungmetaller i jord og vann.

Forkunnskapskrav: Kurs i hydrogeologi på bachelor/masternivå.

Anbefalte forkunnskaper: Avlagt mastergradseksamen eller tilsvarende med relevant fagkombinasjon (geokjemi, miljøgeologi, ingeniørgeologi, hydrogeologi).

Faglig innhold: Emnet tar sikte på å belyse geokjemiske aspekter omkring spredning og konsentrasjon av tungmetaller i jord og forskjellige vandige miljø (gruveområder, elver og elvesletter, innsjøer og kystnære miljøer). Det vil bli lagt vekt på å forstå fysiske så vel som kjemiske sprednings- og sorpsjonsmekanismer (interaksjoner mellom vann, tungmetaller og partikulært materiale) og hvordan disse påvirkes av geokjemiske og geologiske prosesser.

Læringsformer og aktiviteter: Øvingstimen benyttes til selvstendig arbeid med et tema innen fagområdet.

Kursmaterieill: Pensumlitteratur:

Pensum vil bli dekket med utdrag fra lærebøker samt artikler fra internasjonale tidsskrifter.

Vurderingsform:	Muntlig/Arbeider			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	70/100	D
	ARBEIDER		30/100	

GB8504 HMS VED BERGARBEIDER

Helse, miljø og sikkerhet ved bergverksdrift og andre fjellarbeider

Health, Safety and Environment in Mining

Faglærer: Professor Tom Myran

Uketimer: Vår: 2F+2Ø+8S = 7.5 SP

Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.

Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Øvinger

Læringsmål: Gi en bred innføring om arbeidsmiljø, vernetekniske- og sikkerhetsmessige forhold i det indre og ytre miljø relatert til bergverks- og tunneldrift samt øvrige fjellarbeider.

Anbefalte forkunnskaper: Basiskunnskaper om bergverk- og tunnelvirksomhet, og tilsvarende fjellarbeider.

Faglig innhold: Helse, miljø og sikkerhet i det indre og ytre miljø. Yrkeshygieniske og arbeidsmedisinske problemstillinger. Myndighetskrav, administrative normer, grenseverdier. Prosedyrer for arbeidsplassundersøkelser, prøvetaking og analyser. HMS-ledelse. Tiltak og problemløsninger.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger og kollokvier.

Kursmaterieill: Utvalgte lærebøker og annen dokumentasjon.

Vurderingsform:	Muntlig			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	100/100	D

Geografisk institutt

GEOG8000 GEOG FORSKNINGSSEM

Geografisk forskningsseminar

Theoretical Perspectives in Geography

Faglærer: NN

Uketimer: Vår: = 10.0 SP

Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.

Karakter: Bestått/Ikke bestått Obl. aktiviteter: Presentasjon av paper

Læringsmål: Forskningsseminaret bygger på GEOG 3001- Fagfilosofi, teorier og begreper (Philosophy of Geography, Theories and Concepts), og har som mål å gi kandidatene høy kompetanse i grunnleggende debatter (begreper og vitenskapsteoretiske ståsteder) i faget.

Forkunnskapskrav: Mastergrad i geografi eller tilsvarende

Faglig innhold: I seminaret legges det vekt på at kandidatene forholder seg til relevante grunnleggende debatter i arbeidet med et paper som skal baseres på avhandlingen. Paperet skal leveres inn og presenteres på en av de obligatoriske samlingene. Det innleverte paperet vil bli kommentert av en av instituttets vitenskapelig ansatte og en PhD-kandidat.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger/seminarer. Obligatorisk aktivitet: Deltagelse på samlinger. Presentasjon av paper. Undervisningsspråket er engelsk såfremt det er engelsktalende deltakere på emnet.

Vurderingsform:	Oppgave			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	OPPGAVE		1/1	

GEOG8505 LANDSK OG PLANL II**Landskap og planlegging II****Landscape and Planning II**

Faglærer: Professor Michael R. Handley Jones
 Uketimer: Høst = 10.0 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 Karakter: Bestått/Ikke bestått Obl. aktiviteter: Ingen

Læringsmål: Emnet tar sikte på å gi kandidatene høy kompetanse i teoretiske og metodiske tilnærminger til landskap sett i sammenheng med planlegging.

Forkunnskapskrav: Mastergrad i geografi eller tilsvarende

Faglig innhold: GEOG8505 bygger på masteremnet GEOG3505. Studenter som ikke har tatt dette emnet, bør også følge undervisningen og lese pensumet for GEOG3505. Undervisningsspråket på GEOG3505 er normalt engelsk.

Som i GEOG3505 er landskapsbegrepet, landskapsverdier, og teoretiske og metodiske problemer ved landskapsplanlegging og landskapsforvaltning tema også i GEOG8505. Kjennskap til innhold og pensum i masteremnet er en forutsetning for å kunne ta PhD-emnet, men kun PhD-kurset gir studiepoengsuttelling.

GEOG8505 er et lesekurs hvor pensum utarbeides i samarbeid mellom kandidat og veileder, og det skal skrives et paper. Det er valgfritt om paper leveres på engelsk eller norsk.

Læringsformer og aktiviteter: Vurderingsform: Godkjenning av paper.

Vurderingsform:	Oppgave	Dato/Tid	Tell. andel	Hjelpemiddel
OPPGAVE			1/1	

GEOG8506 GEO HELSE OG UTV**Geografi, helse og utvikling II****Geography, Health and Development II**

Faglærer: Førsteamanuensis Stig Halvard Jørgensen
 Uketimer: Høst = 10.0 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 Und.språk: Engelsk, Norsk
 Karakter: Bestått/Ikke bestått Obl. aktiviteter: Ingen

Læringsmål: Emnet tar sikte på å gi kandidatene høy kompetanse i helsegeografi, særlig hva gjelder: 1. Helsetilstand, sykdom / skade og risiko/ risikofaktorer.

2. Helsetjenestens geografi på ulike nivå, med vekt på etterspørsel og bruk, tilbud og tilgjengelighet, forebygging, og behandling.

Forkunnskapskrav: Mastergrad i geografi eller tilsvarende

Faglig innhold: Det bygger på masteremnet GEOG 3506. Kandidater som ikke har dette grunnlaget, bør også følge forelesningene og lese pensumet for GEOG 3506. Undervisningsspråket på GEOG3506 er normalt engelsk.

Som i GEOG3506 fokuseres det særlig på: 1. Helsetilstand, sykdom / skade og risiko/ risikofaktorer.

2. Helsetjenestens geografi på ulike nivå, med vekt på etterspørsel og bruk, tilbud og tilgjengelighet, forebygging, og behandling. Emnet legger hovedvekten på utviklingslandenes situasjon, men dekker også mer generelle utviklingstendenser for helse og helsetjenester i ulike deler av verden. Kjennskap til innhold og pensum i masteremnet er en forutsetning for å kunne ta PhD-emnet, men kun PhD-kurset gir studiepoengsuttelling.

GEOG8506 er et lesekurs hvor pensum utarbeides i samarbeid mellom kandidat og veileder, og det skal skrives et paper. Det er valgfritt om paper leveres på engelsk eller norsk.

Læringsformer og aktiviteter: Vurderingsform: Godkjent paper.

Vurderingsform:	Oppgave	Dato/Tid	Tell. andel	Hjelpemiddel
OPPGAVE			1/1	

GEOG8509 NATURGEO SEM II**Naturgeografisk seminar II****Physical Geography Seminar II**

Faglærer: Førsteamanuensis Geir Vatne
 Uketimer: Høst = 10.0 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 Karakter: Bestått/Ikke bestått Obl. aktiviteter: Ingen

Læringsmål: Emnet har som mål å gi kandidatene høy kompetanse i naturgeografisk forskningsteori og metode.

Forkunnskapskrav: Mastergrad i geografi eller tilsvarende

Faglig innhold: GEOG8509 bygger på masteremnet GEOG3509. Kandidater som ikke har tatt dette emnet, bør også følge undervisningen og lese pensumet for GEOG3505. Undervisningsspråket på GEOG3509 er norsk.

Som i GEOG3509 vil hovedtema variere fra år til år, avhengig av pågående forskningsaktiviteter og de rådende teoretiske debatter. Kjennskap til innhold og pensum i masteremnet er en forutsetning for å kunne ta PhD-emnet, men kun PhD-kurset gir studiepoengsuttelling.

GEOG8509 er et lesekurs hvor pensum utarbeides i samarbeid mellom kandidat og veileder, og det skal skrives et paper. Det er valgfritt om paper leveres på engelsk eller norsk.

Læringsformer og aktiviteter: Vurderingsform: godkjent paper.

Vurderingsform:	Oppgave			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	OPPGAVE		1/1	

GEOG8513 FLUVIALE SYST II

Fluviale systemer II

Fluvial Systems II

Faglærer:	Førsteamanuensis Ivar Thoralf Berthling		
Uketimer:	Høst: = 10.0 SP		
Tid:	Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.		
Karakter:	Bestått/Ikke bestått	Obl. aktiviteter:	Ingen

Læringsmål: Emnet vil gi kandidatene en helhetsforståelse for vassdrag som system.

Forkunnskapskrav: Mastergrad i geografi eller tilsvarende.

Faglig innhold: Emnet bygger på masteremnet GEOG 3513- Fluviale prosesser. Kandidater som ikke har dette grunnlaget, bør også følge forelesningene og lese pensumet for GEOG 3513. Undervisningsspråket på GEOG3513 er norsk.

Som i GEOG3513 tar emnet for seg prosesser som opererer i vassdrag med fokus på materialtransport, elvers dynamikk og deres respons på naturlige endringer og menneskelige inngrep. GEOG3513 gis annethvert år og alternerer med kurset GEOG3514- Skråningssystemer og materialtransport. Kjennskap til innhold og pensum i masteremnet er en forutsetning for å kunne ta PhD-emnet, men kun PhD-kurset gir studiepoengsuttelling.

GEOG8513 er et lesekurs hvor pensum utarbeides i samarbeid mellom kandidat og veileder, og det skal skrives et paper. Det er valgfritt om paper leveres på engelsk eller norsk.

Læringsformer og aktiviteter: Vurderingsform: Godkjenning av paper.

Vurderingsform:	Oppgave			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	OPPGAVE		1/1	

GEOG8514 SKR SYST MAT II

Skråningssystemer og materialtransport II

Slope Systems and Material Transport II

Faglærer:	Førsteamanuensis Ivar Thoralf Berthling		
Uketimer:	Høst: = 10.0 SP		
Tid:	Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.		
Karakter:	Bestått/Ikke bestått	Obl. aktiviteter:	Ingen

Læringsmål: Emnet vil gi kandidatene høy kompetanse på skråningssystemer, og en helhetsvurdering av ulike former for materialtransport og deres betydning i landskapsutviklingen i kjølige og kalde områder.

Forkunnskapskrav: Mastergrad i geografi eller tilsvarende.

Faglig innhold: GEOG8514 bygger på masteremnet GEOG 3514- Skråningssystemer og materialtransport Kandidater som ikke har dette grunnlaget, bør også følge forelesningene og lese pensumet for GEOG 3514. Undervisningsspråket på GEOG3514 er norsk.

Som i 8514 tar emnet tar for seg prosesser og prosess-systemer som bidrar til materialtransport og derigjennom til utvikling av naturlandskapet, med fokus på boreale, polare og alpine områder. Det vil bli lagt vekt på prosesser som opererer i skråninger, og på den relative betydning av ulike materialfluxer innen et område. Kurset vil også gi eksempler på anvendte problemstillinger knyttet til arealbruk, inngrep og sikring i utsatte områder, og systemrespons til klimaendringer. GEOG3514 gis annethvert år og alternerer med kurset GEOG3513- Fluviale systemer.

Kjennskap til innhold og pensum i masteremnet er en forutsetning for å kunne ta PhD-emnet, men kun PhD-kurset gir studiepoengsuttelling.

GEOG8514 er et lesekurs hvor pensum utarbeides i samarbeid mellom kandidat og veileder, og det skal skrives et paper. Det er valgfritt om paper leveres på engelsk eller norsk.

Læringsformer og aktiviteter: Vurderingsform: Godkjent paper.

Vurderingsform:	Oppgave			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	OPPGAVE		1/1	

GEOG8515 ENVI DEV CH LIV II**Environment, development and changing rural livelihoods II
Environment, Development and Changing Rural Livelihoods II**

Faglærer: Førsteamanuensis Haakon Lein
 Uketimer: Høst: = 10.0 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 Und.språk: Engelsk
 Karakter: Bestått/Ikke bestått Obl. aktiviteter: Ingen

Læringsmål: The course aims at providing candidates with high competence on the the relationship between environment development and livelihoods in rural societies in Africa and Asia.

Forkunnskapskrav: MA in Geography, or equivalent.

Faglig innhold: GEOG8515 explores different conceptualisations and (mis-) understandings of the links between development, environment and environmental change, and rural livelihood in African and Asian societies. The topics covered by the course include: *History of geographical thought: from environmental determinism to political ecology; *Social nature: social constructivism and environmental narratives; *Institutions, norms and collective action and the idea of the community as basis for natural resource management; *Hazards and vulnerability - Vulnerability: a useful concept or just another way of labelling; Vulnerability analysis in practice; *Environmental conservation and development: from Fortress conservation to Conservation and development; *Changing rural livelihoods and livelihood analysis: from farm to non-farm, and implications for the rural environments; * Environment and conflicts: the Environment as basis for conflicts.

The course provides a continuation of the masters course GEOG 3515 Environment, Development and Changing Rural Livelihoods. Candidates who have not taken this course should attend the GEOG 3515 lectures and read the course literature.

GEOG8515 is a reading course and the reading list will be decided upon individually.

Læringsformer og aktiviteter: Form of assessment: Approved paper.

Vurderingsform: Oppgave

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
OPPGAVE		1/1	

GEOG8516 HUMANITARIANISM**GEOG8516- Humanitarianism- Theory and Practice II
GEOG8516- Humanitarianism- Theory and Practice II**

Faglærer: Førsteamanuensis Cathrine Brun
 Uketimer: = 10.0 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 Und.språk: Engelsk
 Karakter: Bestått/Ikke bestått Obl. aktiviteter: Ingen

Læringsmål: The course aims to provide the candidates with high competence on the principles underpinning humanitarian aid and investigate how they are being realized in the field.

Forkunnskapskrav: Master in Geography or equivalent.

Faglig innhold: The course builds on the masters course GEOG 3516. Candidates who did not study this subject should follow the lectures (internet-based) and study the readings for this course.

Embedded in humanitarian action are a number of contentious issues regarding the relationships between political aims of donors and host governments and the people concerned. The course will stress the relationship between theory and practice and how to deal with operational dilemmas on the ground.

GEOG 8516 consists of an additional reading list and an approved paper.

Læringsformer og aktiviteter: Form of assessment: Approved essay.

Vurderingsform: Oppgave

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
OPPGAVE		1/1	

GEOG8517 GLOB LOK SOS II**Det globale i det lokale- sosial- og kulturgeografiske perspektiver II
The Global in the Local - Social and Cultural Geographical Perspectives II**

Faglærer: Professor Nina Irene Gunnerud Berg
 Uketimer: Høst: = 10.0 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 Karakter: Bestått/Ikke bestått Obl. aktiviteter: Ingen

Læringsmål: Emnet tar sikte på å gi kandidatene høy kompetanse på sammenhengen mellom globale og lokale/regionale endringsprosesser ved hjelp av sentrale teorier og begreper innen sosial- og kulturgeografi.

Forkunnskapskrav: Mastergrad i geografi eller tilsvarende.

Faglig innhold: GEOG8517 bygger på masteremnet GEOG3517. Studenter som ikke har tatt dette emnet, bør også følge undervisningen og lese pensumet for GEOG3517. Undervisningsspråk på masteremnet GEOG3517 er norsk.

Som i GEOG3517 er et overordnet tema samspillet mellom sosiale og kulturelle globaliseringsprosesser, steder, regioner og mennesker. Sentrale spørsmål som belyses er: 1) hvordan steder på samme tid både er en del av det globale og det lokale, 2) hvorfor og hvordan steder fortsatt har betydning og 3) hvordan steder og mennesker er gjensidig konstituerende. Emnet tar sikte på å gi økt innsikt i begreper som forskjell, identitet, mening, representasjoner og sosial praksis, samt empirisk orienterte problemstillinger knyttet til disse. Eksempelvis vil betydningen av klasse, kjønn, seksualitet, ruralitet, urbanitet, rase og etnisitet belyses. Hovedfokus vil- som følge av at undervisningen skal være forskningsbasert - variere fra år til år, avhengig av instituttets forskningsaktiviteter til enhver tid. Emnet er hovedsakelig orientert mot vestlige forhold. Kjennskap til innhold og pensum i masteremnet er en forutsetning for å kunne ta PhD-emnet, men kun PhD-kurset gir studiepoengsuttelling.

GEOG8517 er et lesekurs hvor pensum utarbeides i samarbeid mellom kandidat og veileder, og det skal skrives et paper. Det er valgfritt om paper leveres på engelsk eller norsk.

Læringsformer og aktiviteter: Vurderingsform: Godkjenning av paper.

Vurderingsform:	Oppgave			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	OPPGAVE		1/1	

GEOG8518 KNOWLEDGE MANAGEM.

Knowledge Management in a Global Economy II

Knowledge Management in a Global Economy II

Faglærer:	Professor Asbjørn Karlsen		
Uketimer:	Høst: = 10.0 SP		
Tid:	Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.		
Und.språk:	Engelsk		
Karakter:	Bestått/Ikke bestått	Obl. aktiviteter:	Ingen

Læringsmål: The course aims to provide the candidates with high competence on economic and cultural globalization, with main focus on the relations between processes of globalization and company strategies.

Forkunnskapskrav: MA in Geography or equivalent

Faglig innhold: The course builds on the masters course GEOG 3518. Candidates who did not study this subject should follow the lectures and study the readings for this course. As in GEOG3518 the focus is on theory and empirical knowledge in the form of case studies. Different perspectives on globalization are presented, together with discussion on how this influences both businesses and national opportunities for agency. Focus is on the possibilities that enterprises have in a globalized and knowledge economy. Examples are used to illustrate how businesses can draw on their surroundings and networks locally, regionally, nationally, and internationally in their endeavours to innovate. The course presents how strategies and actions occur at the interface between economy and culture. Knowledge development across cultural boundaries is thus a central theme. This interdisciplinary course is founded on the collaboration between the Department of Geography and the Department of Industrial Economics and Technology Management. GEOG8518 is a reading course and the reading list will be decided upon individually. The paper can be handed in, in either English or Norwegian.

Læringsformer og aktiviteter: Form of assessment: Approved essay.

Vurderingsform:	Oppgave			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	OPPGAVE		1/1	

GEOG8561 GEND SOC CHANGE II

Gender and Social Change II

Gender and Social Change II

Faglærer:	Førsteamanuensis Cathrine Brun		
Uketimer:	Høst: = 10.0 SP		
Tid:	Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.		
Und.språk:	Engelsk		
Karakter:	Bestått/Ikke bestått	Obl. aktiviteter:	Ingen

Læringsmål: The course aims at providing candidates with high competence in different perceptions of gender within different social-scientific traditions.

Forkunnskapskrav: MA in Geography, or equivalent

Faglig innhold: The course builds on the masters course GEOG 3561. Candidates who have not taken this course should attend the GEOG 3561 lectures and read the course literature.

As in GEOG3561, the course offers an introduction to the main themes of international social scientific research on gender, and provides a theoretical platform for further studies on gender-related issues. The course seeks to combine an interdisciplinary and subject-specific approach. It aims at outlining different perceptions of gender within different social scientific traditions. Theoretical and methodological problems related to the use of gender as an analytical category and how these are manifested

in social scientific research are examined. The course also includes presentations of empirical material from gender-specific research within the field of geography and other social sciences.

GEOG8561 is a reading course and the reading list will be decided upon individually.

Læringsformer og aktiviteter: Form of assessment: Approved paper.

Vurderingsform:	Oppgave			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	OPPGAVE		1/1	

HIKU8860 KONTINUITET OG ENDR
Kontinuitet og endring som studiefelt
Continuity and Change as Field of Study

Faglærer:	Professor Tore Tingvold Petersen			
Koordinator:	Professor Per Oluf Hernæs			
Uketimer:	Vår: = 7.5 SP			
Tid:	Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.			
Karakter:	Bestått/Ikke bestått	Obl. aktiviteter:	Deltakelse	

Forkunnskapskrav: Forutsetter opptak til PhD-program.

Faglig innhold: Emnet, som er felles for alle fag innenfor PhD-programmet i Historie og kulturfag, tar sikte på å belyse sentrale problemstillinger ut fra den flerfaglighet som disse fagene representerer.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger/seminar.

Essayet (10-15 sider) skal knytte eget prosjekt til teori og metode.

Kursmaterieill: Pensum opplyses ved oppstart

Vurderingsform:	Oppgave			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	OPPGAVE		1/1	

HIKU8890 FRIE FAGEMNER
Frie fagemner
Elective

Faglærer:	Professor Per Oluf Hernæs			
Uketimer:	Høst: Vår: = 7.5 SP			
Tid:	Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.			
Karakter:	Bestått/Ikke bestått	Obl. aktiviteter:	Deltakelse	

Forkunnskapskrav: Forutsetter opptak til PhD-program.

Faglig innhold: Faglig relevante kurs som kan tas lokalt, nasjonalt og internasjonalt (f.eks. nasjonale forskerutdanningskurs). Elevatoremnner kan velges etter behov (f.eks. geologiske emner for arkeologer)

Læringsformer og aktiviteter: Læringsformer, aktiviteter og vurderingsform vil variere

Vurderingsform:	Oppgave			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	OPPGAVE		1/1	

HIST8870 HIST GRLPROB EMP LYS
Historiske grunnlagsproblemer i empirisk lys
An Empirical Approach to Basic Historical Problems

Faglærer:	Professor Steinar Imsen			
Koordinator:	Professor Per Oluf Hernæs			
Uketimer:	Høst: = 7.5 SP			
Tid:	Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.			
Karakter:	Bestått/Ikke bestått	Obl. aktiviteter:	Deltakelse	

Forkunnskapskrav: Forutsetter opptak til PhD-program.

Faglig innhold: Emnet skal gi grunnlag for å perspektivere deltakernes egne prosjekter i forhold til ulike teoretiske og metodiske retninger innenfor historiefaget.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesning/seminar eller ledet selvstudium.

Essay skal knytte eget prosjekt til emnet.

Undervisning i emnet tilbys med forbehold om at nok kandidater melder seg opp.

Tid og sted for eventuell undervisning bekjentgjøres ved semesterstart.

Kursmaterieill: Pensum opplyses ved oppstart

Vurderingsform:	Oppgave			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel

Institutt for sosialt arbeid og helsevitenskap

HLS8000 PhD SEM HELSEVIT
PhD seminar i helsevitenskap med framlegg A
PhD seminar in Health Sciences

Faglærer: NN
 Uketimer: Høst: Vår: = 5.0 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 Karakter: Bestått/Ikke bestått Obl. aktiviteter: Deltakelse, framlegg av paper, kommentere andres paper, Paper innleveres innen en oppgitt frist før seminaret

Læringsmål: Å videreutvikle kandidatens kvalifikasjoner for arbeid som setter høye krav til vitenskapelig kompetanse.

Forkunnskapskrav: Mastergrad eller tilsvarende

Anbefalte forkunnskaper: Varierer (avhengig av seminarets faglige innhold)

Faglig innhold: Innholdet vil variere. Paperet bør ha tilknytning til kursets tema, men samtidig bygge bro over til egen avhandling, for eksempel ved å handle om det metodiske eller teoretiske grunnlaget for eget arbeid, eventuelt kunnskapsstatus på det feltet en arbeider.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger, seminar, framlegg av deltakerne.

Vurderingsform: Deltakelse, paper. Undervisningen kan foregå på engelsk.

Vurderingsform: Oppgave

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
OPPGAVE		1/1	

HLS8001 PhD SEM HELSEVIT
PhD seminar i helsevitenskap uten framlegg A
PhD Seminar in Health Sciences

Faglærer: NN
 Uketimer: Høst: Vår: = 2.5 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 Karakter: Bestått/Ikke bestått Obl. aktiviteter: Deltakelse, kommentere andres paper

Læringsmål: Å videreutvikle kandidatens kvalifikasjoner for arbeid som setter høye krav til vitenskapelig kompetanse.

Forkunnskapskrav: Mastergrad eller tilsvarende

Anbefalte forkunnskaper: Varierer (avhengig av seminarets faglige innhold)

Faglig innhold: Innholdet vil variere.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger, seminar, framlegg av deltakerne. Undervisningen kan foregå på engelsk.

Vurderingsform: Muntlig

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	1/1	

HLS8002 PhD SEM HELSEVIT
PhD seminar i helsevitenskap med framlegg B
PhD seminar in Health Sciences

Faglærer: NN
 Uketimer: Høst: Vår: = 5.0 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 Karakter: Bestått/Ikke bestått Obl. aktiviteter: Deltakelse, framlegg av paper, kommentere andres paper, Paper innleveres innen en oppgitt frist før seminaret

Læringsmål: Å videreutvikle kandidatens kvalifikasjoner for arbeid som setter høye krav til vitenskapelig kompetanse.

Forkunnskapskrav: Mastergrad eller tilsvarende

Anbefalte forkunnskaper: Varierer (avhengig av seminarets faglige innhold)

Faglig innhold: Innholdet vil variere. Paperet bør ha tilknytning til kursets tema, men samtidig bygge bro over til egen avhandling, for eksempel ved å handle om det metodiske eller teoretiske grunnlaget for eget arbeid, eventuelt kunnskapsstatus på det feltet en arbeider.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger, seminar, framlegg av deltakerne.

Vurderingsform: Deltakelse, paper. Undervisningen kan foregå på engelsk.

Vurderingsform: Oppgave

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
OPPGAVE		1/1	

HLS8003 PhD SEM HELSEVIT
PhD seminar i helsevitenskap uten framlegg B
PhD Seminar in Health Sciences

Faglærer: NN
 Uketimer: Høst: Vår: = 2.5 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 Karakter: Bestått/Ikke bestått Obl. aktiviteter: Deltakelse, kommentere andres paper

Læringsmål: Å videreutvikle kandidatens kvalifikasjoner for arbeid som setter høye krav til vitenskapelig kompetanse.

Forkunnskapskrav: Mastergrad eller tilsvarende

Anbefalte forkunnskaper: Varierer (avhengig av seminarets faglige innhold)

Faglig innhold: Innholdet vil variere.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger, seminar, framlegg av deltakerne. Undervisningen kan foregå på engelsk.

Vurderingsform: Muntlig

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	1/1	

HLS8004 PhD SEM I HELSEVIT
PhD seminar i helsevitenskap med framlegg C
PhD Seminar in Health Sciences

Faglærer: NN
 Uketimer: Høst: Vår: = 5.0 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 Karakter: Bestått/Ikke bestått Obl. aktiviteter: Deltakelse, framlegg av paper, kommentere andres paper,
 Paper innleveres innen en oppgitt frist før seminaret

Læringsmål: Å videreutvikle kandidatens kvalifikasjoner for arbeid som setter høye krav til vitenskapelig kompetanse.

Forkunnskapskrav: Mastergrad eller tilsvarende

Anbefalte forkunnskaper: Varierer (avhengig av seminarets faglige innhold)

Faglig innhold: Innholdet vil variere. Paperet bør ha tilknytning til kursets tema, men samtidig bygge bro over til egen avhandling, for eksempel ved å handle om det metodiske eller teoretiske grunnlaget for eget arbeid, eventuelt kunnskapsstatus på det feltet en arbeider.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger, seminar, framlegg av deltakerne.

Vurderingsform: Deltakelse, paper. Undervisningen kan foregå på engelsk.

Vurderingsform: Oppgave

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
OPPGAVE		1/1	

HLS8005 PhD SEM I HELSEVIT
PhD seminar i helsevitenskap uten framlegg C
PhD Seminar in Health Sciences

Faglærer: NN
 Uketimer: Høst: Vår: = 2.5 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 Karakter: Bestått/Ikke bestått Obl. aktiviteter: Deltakelse, kommentere andres paper

Læringsmål: Å videreutvikle kandidatens kvalifikasjoner for arbeid som setter høye krav til vitenskapelig kompetanse.

Forkunnskapskrav: Mastergrad eller tilsvarende

Anbefalte forkunnskaper: Varierer (avhengig av seminarets faglige innhold)

Faglig innhold: Innholdet vil variere.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger, seminar, framlegg av deltakerne. Undervisningen kan foregå på engelsk.

Vurderingsform: Muntlig

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	1/1	

Program for bevegelsesvitenskap

IDR8000 FORSKSEM BEVEGVITEN
Forskningsseminar i bevegelsesvitenskap
Research Seminar in Movement Science

Faglærer: Professor Egberta Vereijken
 Uketimer: Høst: Vår: = 3.0 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 Und.språk: Engelsk, Norsk
 Karakter: Bestått/Ikke bestått Obl. aktiviteter: Deltakelse på minst 6 forskningsseminar

Læringsmål: Målsettingen med emnet er å gi kandidater en bred oversikt over forskning innenfor bevegelsesvitenskap i lokale og internasjonale miljøer. Dermed tar emnet vare på kravet i opplæringsdelen om faglig bredde.

Forkunnskapskrav: Mastergrad i bevegelsesvitenskap eller tilsvarende.

Faglig innhold: Forskningsseminar ved Program for bevegelsesvitenskap gir et forum der kandidater, veiledere og inviterte forelesere fra inn- og utland presenterer egne forskningsarbeider. Etter presentasjonen følger en faglig diskusjon mellom foredragsholder og deltakere på seminaret. Gjennom emnet får kandidater bedre kunnskap om, og forståelse for, både teoretiske og metodiske aspekter ved forskning. Emnet kan derfor brukes som del av enten teoretisk eller metodisk skoloring. Seminaret organiseres en gang per måned hvert semester. Minstekrav for kandidater for å få godkjent emnet er deltakelse på minst 6 seminar og muntlig framlegging av eget arbeid minst en gang. For kandidater som ikke er bosatt i Trondheimsområdet gjøres spesielle avtaler.

Læringsformer og aktiviteter: Seminar og diskusjon. Deltakelse på minst 6 forskningsseminar. Deler av undervisningen går på engelsk.

Vurderingsform: Muntlig

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	1/1	

IDR8001 NYE PERSP MOT LÆR/UT
Nye perspektiver på motorisk læring og utvikling
Modern Perspectives on Motor Learning and Development

Faglærer: Professor Egberta Vereijken
 Uketimer: Vår: = 5.0 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 Und.språk: Engelsk, Norsk
 Karakter: Bestått/Ikke bestått Obl. aktiviteter: Godkjent presentasjon av artikkel og utkast til semesteroppgave

Læringsmål: Målsettingen med emnet er å gi studenter en fordypning innenfor nyere perspektiver på motorisk læring og utvikling generelt, og et dynamisk system perspektiv på motorisk læring og utvikling spesielt. Kurset består av tre halvdags samlinger.

Forkunnskapskrav: Mastergrad i bevegelsesvitenskap eller tilsvarende.

Faglig innhold: På første samling gis en innledning i moderne perspektiver på motorisk læring og utvikling som deretter diskuteres. Disse perspektiver inkluderer seleksjonsteorier, informasjonsteorier og dynamiske teorier basert på selvorganisering etter universelle prinsipper. Forskningsartikler fra internasjonale tidsskrifter deles ut, og studenter får i oppgave til å forberede en presentasjon om en av disse på den andre samlingen.

På den andre samlingen presenterer og diskuterer hver student en forskningsartikkel. Etter en generell diskusjon velges problemstilling til semesteroppgave.

På den tredje samlingen presenteres og diskuteres konkret problemstilling og utkast til semesteroppgave.

Læringsformer og aktiviteter: Tre samlinger med forelesninger og seminar. Deler av undervisningen går på engelsk, og hele emnet kan undervises på engelsk ved behov. Emnet undervises dersom et tilstrekkelig antall studenter er påmeldt og Program for bevegelsesvitenskap har undervisningskapasitet.

Vurderingsform: Oppgave

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
OPPGAVE		1/1	

IDR8002 EMG METODEKURS
Elektromyografi - metoder og anvendelse innen ergonomi og kinesiologi
Electromyography with Application to Ergonomics and Kinesiology

Faglærer: Førsteamanuensis Karin Roeleveld
 Uketimer: Vår: = 5.0 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 Und.språk: Engelsk, Norsk
 Karakter: Bestått/Ikke bestått Obl. aktiviteter: Godkjent presentasjon av artikkel

Læringsmål: Målsettingen med emnet er å fordype kunnskapen om og forståelsen for hvordan analyser av elektromyografi (EMG) kan anvendes innefor (para)medisinsk forskning. Forståelsen av de ulike metodene som anvendes ved analysen tillegges stor vekt.

Forkunnskapskrav: Mastergrad i bevegelsesvitenskap eller tilsvarende.

Faglig innhold: Emnet gjennomføres i samarbeid med Umeå Universitet, Institutionen för Strålningsvetenskaper, Medicinsk teknik, i Sverige.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger og seminar. Deler av undervisningen går på engelsk, og hele emnet kan undervises på engelsk ved behov. Emnet undervises dersom et tilstrekkelig antall studenter er påmeldt og Program for bevegelsesvitenskap har undervisningskapasitet.

Vurderingsform: Oppgave

Vurderingsdel

Dato/Tid

Tell.andel

Hjelpemiddel

OPPGAVE

1/1

Fakultet for ingeniørvitenskap og teknologi

IFEL8000 INTRO RES METH**Forskningsmetodikk, vitenskapsteori og etikk****Introduction to Research Methodology, Theory of Science and Ethics**

Faglærer: Professor Torgeir Moan

Uketimer: Høst: Vår: = 4.0 SP

Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.

Und.språk: Engelsk

Karakter: Bestått/Ikke bestått Obl. aktiviteter: Individuell prosjektbeskrivelse

Læringsmål: The aim of the subject is to: - Establish a common basis for the PhD research education. - Provide insight into the theory of science and research methodology. - Encourage reflections about ethics. - Develop the (individual) research plan for the PhD study.

Anbefalte forkunnskaper: None.

Faglig innhold: This is a mandatory course for PhD students at the Faculty of Engineering Science and Technology, beyond the minimum requirement of 30 SP.

The course contents are:

Practical information about study phases, course requirements and PhD thesis, personnel involved, psychological and social factors, PhD students and supervisors role, overview of research planning; time management.

Research method: Criteria for good scientific practice, literature review, critical use of existing knowledge, generalise and define limits for generalization of new findings.

Scientific publishing: Classification of conferences and journals, judging what material is publishable; publishing, referee process.

Theory of science: Theory of science and engineering science- viz innovation, systemizing and classifying, hypothesis development and testing, establishing laws and models, criticizing own and others work.

Ethics: Ethics in engineering; engineering and natural sciences, avoid research that cause unjustified risk to people, jeopardize the environment or convert public resources into private profits, striving for objectivity (in the research process and in presentation of results), handling uncertainty.

Development of research plan.

Læringsformer og aktiviteter: Lectures, group discussions and self study. Lectures to be announced and independent projects work.

Mandatory attendance and preparation of an approved research plan.

Kursmaterieill: Textbooks and lecture notes.

Vurderingsform: Rapport

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
GODKJENT RAPPORT		100/100	

Institutt for datateknikk og informasjonsvitenskap

IT8000 INTEGRERT MBR OG CBR**Integrert modellbasert og case-basert resonnering****Integrated Model-Based and Case-Based Reasoning**

Faglærer: Professor Agnar Aamodt

Uketimer: Høst: 2F+3Ø+7S = 7.5 SP

Tid: Undervises ikke studieåret 2007-2008

Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Ingen

Læringsmål: Å få en dyper forståelse av hvordan generell domenekunnskap og situasjonsspesifikk kunnskap (case-kunnskap) kan modelleres, automatisk læres og samlet utnyttes for problemløsning.

Forkunnskapskrav: IT3704 eller tilsvarende.

Anbefalte forkunnskaper: IT3706 eller tilsvarende.

Faglig innhold: Emnet undervises annet hvert år, neste gang høst 2008.

Teorier og metoder for modellbasert og casebasert resonnering har i hovedsak utviklet seg separat og langs forskjellige linjer. Det er nå en økende interesse for ulike former for kombinasjoner. Emnet vil ta for seg integrerte resonneringsmetoder for maskinlæring såvel som for problemløsning. Symbolprosesserende metoder vil bli mest vektlagt, men kombinerte symbolske/subsymbolske metoder vil også bli diskutert. Det detaljerte innholdet vil i noen grad tilpasses deltakernes interesse.

Læringsformer og aktiviteter: Kollokvier, diskusjoner, mindre prosjekter.

Kursmaterieill: Artikkelsamling, som bestemmes ved emnets begynnelse.

Vurderingsform: Muntlig

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	1/1	D

IT8001 KONTEKST SENS SYST
Kontekstsensitive systemer
Context-Sensitive Systems

Faglærer: Førsteamanuensis Pinar Øzturk
 Uketimer: Høst: 2F+3Ø+7S = 7.5 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Ingen

Læringsmål: A få en dypere forståelse av hvordan kontekst kan analyseres, modelleres og brukes i forskjellige problemstillinger.

Forkunnskapskrav: T1027034957 AI 1 - Logikk og resonnerende systemer eller A1116022539 AI 2- Metoder i kunstig intelligens, eller tilsvarende.

Anbefalte forkunnskaper: TDT4280, IT3708, IT3706, eller lignende

Faglig innhold: Emnet undervises annenhvert år, neste gang høst 2007.

Forskjellige tilnærminger til analyse, modellering og bruk av kontekst er hovedtema i kurset. Eksempler på forståelse av kontekst i kognitiv psykologi og informatikk vil bli sammenlignet. Metoder for representasjon av kontekst, og modellering av roller som kontekst spiller i forskjellige faser i en problem løsningsprosess, vil bli studert.

Læringsformer og aktiviteter: Kollokvier, diskusjoner, og semesterprosjekt

Kursmaterieill: Artikkelsamling, som bestemmes ved emnets begynnelse.

Vurderingsform: Muntlig/Rapport

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
OPPGAVE		4/5	
MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	1/5	

IT8002 VIDR EMNER I MMI
Videregående emner i menneske-maskin interaksjon
Advanced Topics in Human-Computer Interaction

Faglærer: Førsteamanuensis Dag Svanæs
 Uketimer: Høst: 2F+2Ø+8S = 7.5 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Øvinger

Faglig innhold: Emnet gir innsikt i basisteori og aktuelle forskningstemaer knyttet til bruker-sentrert design, interaksjonsdesign og menneske-maskin-interaksjon. Emnet gir videre praktisk erfaring i brukersentrert design av grafiske brukergrensesnitt.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger og kollokvier. Individuell skriftlig semesteroppgave over selvvalgt tema utgjør 50% av karakteren i emnet. Prosjektdelen av emnet som består av en praktisk prosjektoppgave som utføres gruppevis. Denne utgjør 50% av karakteren. Emnet undervises hvert år.

Kursmaterieill: Oppgis ved semesterstart.

Vurderingsform: Oppgave/Rapport

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
OPPGAVE		1/2	
GODKJENT RAPPORT		1/2	

IT8003 VIDR ORG OG IKT
Videregående emner i Organisasjon og IKT
Advanced Topics in Organization and ICT

Faglærer: Vitenskapelig ass Jorunn Skaar Mæland
 Uketimer: Høst: 2F+2Ø+8S = 7.5 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Øvinger

Læringsmål: Utvikle kritisk, empirisk basert innsikt i sosio-tekniske utfordringer med å utvikle og bruke IT i praksis i organisasjoner

Forkunnskapskrav: Hovedfag/mastergrad/siv. ing. i informatikk, datateknikk eller informasjonsvitenskap.

Anbefalte forkunnskaper:

Faglig innhold: Emnet undervises hvert år. Bred gjennomgang av ulike perspektiver på utfordringer knyttet til utvikling, bruk og spredning av IT baserte løsninger i organisasjoner. Ved siden av å utvikle analytiske begreper, vektlegges empiriske dokumenterte erfaringer.

Læringsformer og aktiviteter: Gruppearbeid, kollokviebasert med ukentlige presentasjoner i plenum

Kursmaterieill: Kompendium

Vurderingsform: Arbeider

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel

OPPGAVE	9/10	A
ARBEIDER	1/10	

IT8005 HYPERMEDIA
Hypermedia strukturer og systemer
Hypermedia Structures and Systems

Faglærer: Førsteamanuensis Trond Aalberg
 Uketimer: Vår: 12S = 7.5 SP
 Tid: Undervises ikke studieåret 2007-2008
 Und.språk: Engelsk, Norsk
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Semesteroppgave

Læringsmål: Å gi studentene avansert kunnskap om hypermedia og innsikt i aktuell forskning på dette området.

Forkunnskapskrav: Kurs i databaser, distribuerte systemer, systemering, informasjonsgjenfinning, informasjonsforvaltning.

Faglig innhold: Emnet undervises annet hvert år, neste gang våren 2009. Hypermedia teori og teknologi:

Modeller og arkitekturer for hypermedia systemer.

Formater og modeller for hypermedia strukturer.

Navigasjon som strategi for informasjonsgjenfinning. Anvendelse, brukerkrav til hypermedia og evaluering av hypermedia.

Analyse av hypermedia strukturer.

Læringsformer og aktiviteter: Kollokvier, selvstudium og semesteroppgave.

Kursmaterieill: Artikkelsamling som blir oppgitt ved kurset start.

Vurderingsform: Mappeevaluering

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	1/2	D
OPPGAVE		1/2	A

IT8006 I-K FORVALTNING
Informasjons- og kunnskapsforvaltning, videregående emne
Information- and Knowledge Management, advanced course

Faglærer: Professor Ingeborg Sølvberg
 Uketimer: Høst: 12S = 7.5 SP
 Tid: Undervises ikke studieåret 2007-2008
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Semesteroppgave

Læringsmål: Å få en dypere forståelse av teori og metoder rundt konstruksjon og evaluering av informasjons- og kunnskapsforvaltningssystemer.

Forkunnskapskrav: Grunnleggende kunnskaper om informasjons- og kunnskapsforvaltningssystemer, inkludert digitale bibliotek, og informasjonsgjenfinning.

Faglig innhold: Emnet undervises annet hvert år, neste gang høsten 2008. Teorier og metoder for modellering og konstruksjon av informasjons og kunnskapsforvaltningssystemer, eller spesifikke komponenter for slike systemer.

Ulike tilnæringer undersøkes med utgangspunkt i internasjonale forskningsprosjekter.

Spesiell vekt vil bli lagt på konstruksjon og bruk av innholdskomponenter og hvordan informasjon og kunnskap struktureres, beskrives og refereres. Videre behandles anvendelse og evaluering av slike systemer i forhold til bruksområder og målgrupper. Som eksempel på applikasjon kan nevnes kunnskapsoverføring i undervisning og læring med tilhørende konstruksjon og beskrivelser av (multi-media) læringsobjekter.

Læringsformer og aktiviteter: Kollokvier, selvstudium og semesteroppgave. Muntlige presentasjoner av studenten selv, delvis basert på litteratur de selv har funnet frem til og har evaluert.

Kursmaterieill: Artikkelsamling som blir oppgitt ved oppstart av emnet, i tillegg inngår det at studentene selv må finne frem til relevant litteratur i løpet av første del av kurset.

Vurderingsform: Muntlig

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	3/4	D
OPPGAVE		1/4	

Institutt for industriell økonomi og teknologiledelse

IØ8100 INNOV ENTREPREN
Innovasjon og entreprenørskap
Innovation and Entrepreneurship

Faglærer: Førsteamanuensis Truls Erikson
 Uketimer: Høst: 4F+4Ø+8S = 10.0 SP
 Tid: Undervises ikke studieåret 2007-2008
 Und.språk: Engelsk
 SP-reduksjon: DIS1050: 10.0 SP
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Øvinger

Læringsmål: Målet med kurset er å gi deltaker innsikt i sentrale perspektiver og angrepsvinkler innenfor innovasjon og entreprenørskap.

Forkunnskapskrav: Mastergrad i Industriell økonomi og teknologiledelse, eller tilsvarende.

Anbefalte forkunnskaper: Mastergrad i Industriell økonomi og teknologiledelse, eller tilsvarende.

Faglig innhold: Kurset setter søkelys på entreprenørskap og innovasjon. Hele innovasjonssystemet fra eksterne betingelser for innovativ virksomhet til entreprenøriell motivasjon omhandles. Inkludert serielle entreprenører, private investorer, såkorn- og venturefond, til etablering og vekst av høyteknologiforetak. I tillegg organisering av innovativ virksomhet, strategiske allianser som ressursgrunnlag for innovativ aktivitet.

Emnet undervises annethvert år, neste gang høsten 2008.

Læringsformer og aktiviteter: Gjennomføres som konsentrert seminar i samarbeid med andre undervisningsinstitusjoner.

Kurset kan alternativt tas som et tilrettelagt selvstudium.

Kursmaterieill: Pensumlitteratur: Oppgis ved kursstart.

Vurderingsform:	Arbeider			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	SEMESTERPRØVE		100/100	A

IØ8200 ORG TEKN ENDRING
Organisasjonsteori, teknologi og endring
Organizational Theory, Technology and Change

Faglærer: Professor Morten Levin, Førsteamanuensis Monica Rolfsen
 Koordinator: Professor Morten Levin
 Uketimer: Høst: 4F+4Ø+8S Vår: 4F+4Ø+8S = 20.0 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 Und.språk: Engelsk
 SP-reduksjon: DIS1054(v.3): 18.0 SP
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Øvinger

Læringsmål: Det blir lagt vekt på en fordypning i teori om organisasjon, teknologi, læring og forandring. Kurset forutsetter stor grad av aktiv deltakelse fra studentenes side.

Forkunnskapskrav: Kurset forutsetter emnene TIØ4160 (SIS1032) Bedriftsadministrasjon 1, og TIØ4165 (SIS1034) Bedriftsadministrasjon 2, eller tilsvarende.

Anbefalte forkunnskaper: Mastergrad i Industriell økonomi og teknologiledelse, eller tilsvarende.

Faglig innhold: I kurset inngår sentrale deler av den organisasjons-teoretiske litteraturen. Det blir lagt vekt på å presentere en flerperspektiv tenkning. Etter en presentasjon av viktige organisasjonsteoretiske retninger, legges det vekt på teori som omhandler samspillet mellom teknologi og organisasjon, samt teorier og modeller som bidrar til å kaste lys over teknologien som et sosialt produkt. Den siste del av kurset har fokus på læring og utvikling i organisasjoner.

Emnet går over to semestre og undervises neste gang høsten 2007.

Læringsformer og aktiviteter: Gjennomføres som konsentrerte dagsseminarer.

Studentene forutsettes å arbeide i kollokviegrupper i tilegnelsen av fagstoffet, og det forventes aktiv deltakelse i seminarene. Kurset går over to semestre.

I emnet skal det skrives et Paper, modellert etter krav fra anerkjente faglige journaler. Paperet teller 100% av total karakter i emnet.

Kursmaterieill: Pensumlitteratur: Oppgis ved kursstart.

Vurderingsform:	Arbeider			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	OPPGAVE		100/100	A

IØ8202 MET I BEDRIFTSFORSK
Metoder i bedriftsforskning
Business Research Methods

Faglærer: Førsteamanuensis Steinar Ilstad
 Uketimer: Vår: 4F+4Ø+8S = 10.0 SP
 Tid: Undervises ikke studieåret 2007-2008
 Und.språk: Engelsk
 SP-reduksjon: DIS1056(v.3): 9.0 SP
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Øvinger

Læringsmål: Målsettingen med kurset er å lære å gjennomføre forskningsprosjekter i eller for bedrifter, spesielt i organisasjoner hvor teknologi spiller en sentral rolle.

Forkunnskapskrav: Mastergrad i teknologi, eller tilsvarende.

Anbefalte forkunnskaper: Mastergrad i teknologi, eller tilsvarende.

Faglig innhold: Følgende emner inngår i kurset:

Forskningsformål, forskningsdesign, forskningsetikk, problemstilling, eksperimenter, utvalg, målingsteori, spørreskjema, andre målinger, datainnsamling, klargjøring for analyse, indekstruksjon, data-analyse, tolkning, evalueringsforskning, longitudinelle studier, meta-analyse, observasjonsmetoder, vitenskapelig forfatterskap, forskningsevaluering, anvendelser, prosjektforslag, vitenskapsfilosofi. Emnet undervises annethvert år, neste gang våren 2009.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger og øvinger.

Kursmaterieell: Pensumlitteratur:

Grunnbok: Cooper Schindler: Business Research Methods.

Vurderingsform: Muntlig/Rapport

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	50/100	D
GODKJENT RAPPORT		50/100	

IØ8203 MÅLING OG ANALYSE
Måling og analyse av data i atferdsvitenskapene
Measurement and Data Analysis in the Behavioral Sciences

Faglærer: Førsteamanuensis Steinar Ilstad
 Uketimer: Høst: 4F+4Ø+8S = 10.0 SP
 Tid: Undervises ikke studieåret 2007-2008
 Und.språk: Engelsk
 SP-reduksjon: DIS1055(v.3): 9.0 SP
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Øvinger

Læringsmål: Målsettingen med kurset er å lære å konstruere spørreskjemaer, indekser, tester, etc., og å kunne foreta og fortolke analyser av forskjeller, samvariasjoner og kausalitet i slike data fra eksperimenter og feltundersøkelser.

Forkunnskapskrav: Mastergrad i teknologi, eller tilsvarende

Anbefalte forkunnskaper: TIØ8202 Metoder i bedriftsforskning

Faglig innhold: Følgende emner inngår i kurset:

Generell målingslære, typer av variabler, operasjonalisering, tester, spørreskjema etc., indekstruksjon, itemanalyse, IRT, faktoranalyse, beregning av reliabilitet og validitet, skalatransformasjoner. Sentraltendens og variabilitet, bivariate analyser, interaksjonseffekter, multivariate analyser og årsaksanalyse i atferdsforskningen, SEM. Emnet undervises annethvert år, neste gang høsten 2008.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger og øvinger

Kursmaterieell: Pensumlitteratur: Murphy Davidshofer: Psychological testing. Cohen: Explaining psychological statistics.

Vurderingsform: Muntlig/Rapport

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	50/100	D
GODKJENT RAPPORT		50/100	

IØ8204 SPGR/SYMLOG-METODE
Konsultasjon og forskning med SPGR/SYMLOG
Consulting and Research by Using SPGR/SYMLOG

Faglærer: Førsteamanuensis Endre Sjøvold
 Uketimer: Høst: 4F+4Ø+8S = 10.0 SP
 Tid: Undervises ikke studieåret 2007-2008
 Und.språk: Engelsk
 SP-reduksjon: DIS1062: 9.0 SP

Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Øvinger

Læringsmål: Emnet gir en innføring i SPGR metode og teori, samt ferdighet i praktisk anvendelse i forsknings- og konsulent-sammenheng. Kurset medfører autorisasjon for bruk av SPGR.

Forkunnskapskrav: Mastergrad i Industriell økonomi og teknologiledelse, eller tilsvarende.

Faglig innhold: SPGR/SYMLOG og bakgrunn, historie og nyere utvikling. Teoretisk modell og metode. De mest aktuelle statistiske analyser. Områder for forskningsmessig anvendelse. Praktisk anvendelse i OU. Etikk og kjøreregler for bruk av slike verktøy. Hva er effektivt konsulentarbeid. Hvordan gjennomføre tilbakemelding. SPGR-verktøy for effektiv tilbakemelding på ulike nivå. SPGR som forskningsverktøy på organisasjons-, gruppe- og individnivå. Emnet undervises annethvert år, neste gang høsten 2008.

Læringsformer og aktiviteter: Samlinger med forelesninger og øvinger

Obligatorisk aktivitet: Obligatoriske øvinger. Øvingene må være bestått for å kunne gå opp til eksamen.

Kursmaterieell: Pensumlitteratur:

Oppgis ved kursstart.

Vurderingsform:	Muntlig			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	100/100	

IØ8300 MATEMATISK FINANS

Matematisk Finans

Mathematical Finance

Faglærer: Førsteamanuensis II Snorre Lindset

Uketimer: Høst: 4F+4Ø+8S = 10.0 SP

Tid: Undervises ikke studieåret 2007-2008

Und.språk: Engelsk

Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Øvinger

Læringsmål: Kurset gir en introduksjon til den del av moderne finansiell økonomi som kalles arbitrage pricing. Rammen for kurset er innenfor den kontinuerlige tids modell. Hovedfokus er på prising av betingede krav i et komplett marked. Teorien og metodene som gjennomgås i kurset danner et naturlig kunnskapsgrunnlag for prising av både finansielle aktiva og realinvesteringer, samt for risikostyring.

Forkunnskapskrav: Det vil være en fordel, men ikke strengt nødvendig, med noe forkunnskap innen finans og økonomi. I kurset vil det ikke fokuseres på matematisk rigoriøsitet, men deltakerne bør ha en viss interesse og forståelse for matematikk og statistikk. Kurset bør således være velegnet for både studenter i økonomi og matematikk. Det burde også kunne passe for spesielt interesserte sivilingeniørstudenter.

Anbefalte forkunnskaper: Mastergrad i Industriell økonomi og teknologiledelse, eller tilsvarende.

Faglig innhold: Tema som blir tatt opp er:

- Arbitrasje
- Ekvivalente sannsynlighetsmål
- Girsanovs teorem og skifte av sannsynlighetsmål
- Numeraire-invariants
- Black og Scholes modellen
- Valutaderivater
- Obligasjoner og renter
- Rentemodeller
- Opsjonsprising under stokastiske renter.

Emnet undervises annethvert år, neste gang høsten 2008.

Læringsformer og aktiviteter: Blanding av forelesning og kollokvier der studentene presenterer artikler fra pensum.

Obligatoriske aktiviteter: Hjemmeøvinger.

Kursmaterieell: Oppgis ved kursstart.

Vurderingsform:	Muntlig			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	100/100	

IØ8302 SPILLTEORI

Spillteori

Game Theory

Faglærer: Professor II Kjetil Kåre Haugen

Uketimer: Vår: 4F+4Ø+8S = 10.0 SP

Tid: Undervises ikke studieåret 2007-2008

Und.språk: Engelsk

SP-reduksjon: DIS1008: 9.0 SP

Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Ingen

Læringsmål: Hensikten med kurset er å gi studentene en forståelse av strategiske problemstillinger som kjennetegnes av interaksjon mellom aktører der en enkelt aktørs nytte avhenger av andre aktørers strategiske valg.

Forkunnskapskrav: Kurset har ingen formelle krav til forkunnskaper, men generelle kunnskaper og interesse for matematiske emner vil være en fordel.

Anbefalte forkunnskaper: Mastergrad i Industriell økonomi og teknologiledelse, eller tilsvarende.

Faglig innhold: Kurset gjennomfører en inngående behandling av sentrale spillteoretiske emner som Nash Likevekt, imperfekt og ufullstendig informasjon, repeterte spill, simultane og sekvensielle spill samt noe auksjonsteori. Hovedvekten legges på ikke-kooperativ spillteori.

Hovedvekten av eksemplene i kurset vil være hentet fra økonomi, dog uten krav om spesielle forkunnskaper innen økonomisk teori. Emnet undervises annethvert år, neste gang våren 2009.

Læringsformer og aktiviteter: Blanding av forelesning og kollokvier.

Frivillige øvinger.

Kursmaterieell: Pensumlitteratur:

Ken Binmore: "Fun and Games" samt relevante artikler.

Vurderingsform:	Muntlig			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	100/100	D

IØ8303 ENERGIMARKEDER

Energimarkeder

Energy Markets

Faglærer: Førsteamanuensis Stein-Erik Fleten, Førsteamanuensis Asgeir Tomasgard

Koordinator: Førsteamanuensis Asgeir Tomasgard

Uketimer: Høst: = 10.0 SP

Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.

Und.språk: Engelsk

Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Ingen

Læringsmål: Emnet skal gi studenten en avansert innføring i hvordan liberaliserte energimarkeder fungerer, med særlig vekt på det europeiske markedet.

Anbefalte forkunnskaper: TIØ4115 Mikroøkonomi og optimering og TIØ4145 Finansstyring.

Faglig innhold: Faget tar opp ulike modeller for analyse av energimarkeder og energiselskapers tilpasning til disse. Det legges vekt på sammenhengen mellom tekniske og økonomiske forhold i gass- og elektrisitetsmarkeder. Faget har fokus på hvordan markedsstyrt optimering av energiselskapenes verdikjede og produksjonsressurser kan modelleres samt energimarkedenes virkemåte og prisdannelse. Usikkerhet i markedspriser og ressurstilgang håndteres med basis i finansiell teori og i operasjon-sanalytiske metoder.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger, seminarer, prosjektarbeid og ekskursjon.

Kursmaterieell: Artikler og utvalgt faglitteratur. Oppgis ved semesterstart.

Vurderingsform:	Muntlig/Arbeider			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	100/100	A
	ARBEIDER			

IØ8400 MAT PROGRAMMERING

Matematisk programmering

Mathematical Programming

Faglærer: Professor Marielle Christiansen, Professor Bjørn Nygreen

Koordinator: Professor Bjørn Nygreen

Uketimer: Vår: 4F+4Ø+8S = 10.0 SP

Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.

SP-reduksjon: DIS1003(v.3): 9.0 SP

Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Øvinger

Læringsmål: Kurset gir videregående behandling av det metodiske grunnlaget for bruk av matematiske optimeringsmodeller til teknisk-økonomisk planlegging og styring innen industri og forvaltning. Hensikten med kurset er å gjøre studentene i stand til å utnytte de mest avanserte mulighetene som finnes i tilgjengelig programvare for matematisk programmering. For å løse store praktiske problem, er det nødvendig å beherske disse mulighetene fullt ut.

Forkunnskapskrav: TIØ4130 Optimeringsmetoder

Anbefalte forkunnskaper: Mastergrad i Industriell økonomi og teknologiledelse med fordypning i optimering, eller tilsvarende.

Faglig innhold: Sentrale emner er følgende:

- Ulike språk for formulering av MP modeller

- Ulike programmer, både selvstendige og bibliotekversjoner, for løsning av MP problemer
- Ulike dekomponeringsmetoder og utnyttelse av matrisestrukturen i varianter av simpleksmetoden
- Beskrivelse av ulike strukturer som kan bygges inn i "branch and bound" algoritmer for diskret optimering
- Karakterisering gyldige ulikheter (mulige kutt) for noen klasser av restriksjoner for heltallige programmeringsproblem
- Føranalyse og automatisk omformulering av MP problemer

Emnet undervises annethvert år.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger, seminarer og øvinger.

Kursmaterieill: Pensumlitteratur:

Oppgis ved kursstart.

Vurderingsform:	Muntlig			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	100/100	D

IØ8401 OPT UNDER USIKKERHET

Optimering under usikkerhet

Stochastic Optimization

Faglærer:	Professor Alexei A. Gaivoronski			
Uketimer:	Høst: 4F+4Ø+8S = 10.0 SP			
Tid:	Undervises ikke studieåret 2007-2008			
Und.språk:	Engelsk			
SP-reduksjon:	DIS1006(v.3): 9.0 SP			
Karakter:	Bokstavkarakterer	Obl. aktiviteter:	Ingen	

Læringsmål: Målet med emnet er å gi en innføring i planlegging og beslutningsstøtte under usikkerhet og risiko innenfor en ramme av optimering. Det blir særlig lagt vekt på problemer som strekker seg over flere tidsperioder, med gradvis avsløring av usikkerheten.

Forkunnskapskrav: Det forventes kunnskaper om lineær og ikke-lineær optimering, tilsvarende bl.a. TIØ4115 (SIS1010) Mikroøkonomi og optimering, TIØ4125 (SIS1015) Investeringsanalyse, TIØ4130 (SIS1017) Optimerings-metoder, og TIØ4150 (SIS1024) Industriell Optimering, , eller tilsvarende kunnskaper.

Anbefalte forkunnskaper: Mastergrad i industriell økonomi og teknologiledelse, eller tilsvarende

Faglig innhold: Kurset består av tre beslektede deler:

- teoretisk del
 - algoritmer og programvare
 - applikasjoner, bl.a. innen finans og produksjonsplanlegging, energi, telecom.
- Emnet undervises neste gang høsten 2008.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger og frivillige øvinger

Kursmaterieill: Pensumlitteratur:

Alexei A. Gaivoronski: Stochastic Programming, Lecture Notes, NTNU, 2001.

I tillegg kommer enkelte artikler og bøker.

Vurderingsform:	Muntlig			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	100/100	D

IØ8402 MARITIM TRANS OPT

Maritim transport optimering

Optimization in Maritime Transportation

Faglærer:	Professor Marielle Christiansen, Post doktor Kjetil Fagerholt, Professor Bjørn Nygreen			
Koordinator:	Professor Marielle Christiansen			
Uketimer:	Høst: 2F+4Ø+10S = 10.0 SP			
Tid:	Undervises ikke studieåret 2007-2008			
Und.språk:	Engelsk, Norsk			
Karakter:	Bokstavkarakterer	Obl. aktiviteter:	Øvinger	

Læringsmål: Kurset gir videregående behandling av modeller og avanserte metoder innenfor maritim transport optimering. Hensikten med kurset er å gjøre studentene i stand til å modellere og løse praktiske planleggingsproblemer innenfor maritim transport på en profesjonell måte.

Forkunnskapskrav: IØ8400 Matematisk programmering

Anbefalte forkunnskaper: Mastergrad i Industriell økonomi og teknologiledelse med fordypning i optimering sammen med ytterligere optimeringskompetanse, eller tilsvarende.

Faglig innhold: Modellering av maritime transportsystemer på ulike planleggingsnivå. Avanserte løsningsmetoder for ulike typer maritime planleggingsproblemer. Praktisk implementering av slike løsningsmetoder

Emnet undervises annethvert år.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger, seminarer og øvinger.

Kursmaterieell: Pensumlitteratur:

Oppgis ved kursstart.

Vurderingsform:	Muntlig			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	100/100	D

IØ8500 ARBEID OG HELSE

Arbeid og helse Work and Health

Faglærer:	Førsteamanuensis II Håkon Lasse Leira			
Uketimer:	Høst: 4F+4Ø+8S = 10.0 SP			
Tid:	Undervises ikke studieåret 2007-2008			
Karakter:	Bokstavkarakterer	Obl. aktiviteter: Rapportskriving		

Læringsmål: Kurset skal gi studentene en innføring i metoder som kan anvendes til å studere sammenhenger mellom arbeidsforhold og helse.

Forkunnskapskrav: Mastergrad eller tilsvarende i Helse, miljø og sikkerhet.

Anbefalte forkunnskaper: Mastergrad eller tilsvarende i Helse, miljø og sikkerhet.

Faglig innhold: Faget vil gi en oversikt over aktuell forskning innen arbeid og helse hvor elementer som litteratursøk, forskningsdesign og rapportskriving inngår.

Studentene få et definert pensum tilpasset valget av PhD-tema. Pensum anvendes i en rapport, hvor denne kunnskapen brukes til å utrede et "HMS-case" av relevans for studenten. Emnet undervises annethvert år, neste gang høsten 2008.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesning og veiledning.

Obligatorisk aktivitet: Rapportskriving.

Kursmaterieell: Pensumlitteratur:

Oppgis ved kursstart.

Vurderingsform:	Muntlig			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	100/100	D

IØ8501 MET HMS-FORSKNIN

Metoder innen HMS-forskning Methods in SHE Research

Faglærer:	Professor Rolf Harald Westgaard			
Uketimer:	Vår: 4F+4Ø+8S = 10.0 SP			
Tid:	Undervises ikke studieåret 2007-2008			
Und.språk:	Engelsk			
Karakter:	Bokstavkarakterer	Obl. aktiviteter: Øvinger		

Læringsmål: Faget skal gi studentene en grundig innføring i aktuelle vitenskapelige metoder som anvendes innen ulike grener innen HMS-forskning

Forkunnskapskrav: Mastergrad eller tilsvarende i Helse, miljø og sikkerhet.

Anbefalte forkunnskaper: Mastergrad eller tilsvarende i Helse, miljø og sikkerhet.

Faglig innhold: Studentene får et definert pensum som omhandler de sentrale metoder som anvendes innen de ulike grener av HMS med tilpasning til de enkeltes PhD-tema. I tillegg skal de skrive en rapport hvor denne kunnskapen anvendes på en aktuell situasjon. Fagansvarlig vil vurdere om fag ved andre norske eller utenlandske universiteter kan godtas/oppfylle pensum- og eksamenskrav.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger og veiledning. Obligatorisk aktivitet: Skriftlig rapport og veilederdeltakelse.

Emnet undervises annethvert år, neste gang våren 2009.

Kursmaterieell: Oppgis ved kursstart.

Vurderingsform:	Muntlig			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	100/100	D

IØ8502 RISIKO OG SÅRBARHET**Forståelse for og håndtering av risiko- og sårbarhetsproblematikk i samfunn og næringsliv
The Understanding and Management of Risk and Vulnerability Problems in Society and Organisation**

Faglærer: Professor Jan Hovden
 Uketimer: Høst: 4F+4Ø+8S = 10.0 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 Und.språk: Engelsk
 SP-reduksjon: DIS1060(v.2): 9.0 SP
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Øvinger

Læringsmål: Emnet behandler sårbarhetsstudier for kritisk infrastruktur og for virksomheters trusler.

Forkunnskapskrav: Kurset baserer på emne TIØ4200 (SIS1049) Sikkerhets-ledelse, emne TIØ4205 (SIS1050) HMS Sikkerhets-styring, eller tilsvarende forkunnskaper.

Anbefalte forkunnskaper: Mastergrad eller tilsvarende i Helse, miljø og sikkerhet.

Faglig innhold: I emnet inngår teori om robuste organisasjoner sett fra en samfunnsvitenskapelig synsvinkel og statsvitenskapelige problemstillinger om forvaltningsstrukturer og reguleringer på sikkerhets- og beredskapsområdet på ulike nivåer (globalt, internasjonalt, nasjonalt, regionalt og lokalt). Emnet vil spesielt vektlegge trusler knyttet til IKT og globalisering. Emnet undervises hvert annet år, neste gang høsten 2007.

Læringsformer og aktiviteter: Undervisningsopplegget vil bestå av kollokvering mellom studenter og faglærer, skriving av semesteroppgaver som også presenteres muntlig. Disse oppgavene vil kreve bruk av pensum i forhold til spesifikke problemstillinger. Semesteroppgaven skal tilfredsstillende krav til essay/artikler fra anerkjent tidsskrift.

Obligatorisk aktivitet: TEØ - Bokstavkarakter

Skriftlig rapport og veilederdeltakelse

Pensumlitteratur:

Artikler og bøker som oppgis ved kursstart.

Vurderingsform: Muntlig/Arbeider

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	50/100	D
SEMESTERPRØVE		50/100	A

IØ8503 INDUSTRIELL ØKOLOGI**Industriell økologi - teoretisk og metodologisk tilnærming til flerfaglig forskning
Industrial Ecology - Theoretical and Methodological Approach to Multi-Disciplinary Research**

Faglærer: Professor Annik Magerholm Fet
 Uketimer: Vår: 4F+6Ø+6S = 10.0 SP
 Tid: Undervises ikke studieåret 2007-2008
 Und.språk: Engelsk
 SP-reduksjon: DIS1061: 10.0 SP
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Deltagelse på samlingene. Muntlige presentasjoner

Læringsmål: Gi studentene en grundig innføring i multidisiplinære metoder innen industriell økologi og systemteknikk. Gi studentene kunnskap i hvordan anvende dette på en systematisk måte i egen forskning.

Forkunnskapskrav: Mastergrad eller tilsvarende med grunnleggende kunnskaper i industriell økologi.

Anbefalte forkunnskaper: Mastergrad eller tilsvarende.

Faglig innhold: Emnet skal gi kunnskap og forståelse for sammenhengen mellom teori og metodikk ved ulike fagdisipliner og forskningstradisjoner, og om hvordan ulike fagområder innen humaniora, samfunnsvitenskap, naturvitenskap og teknologi kan integreres i flerfaglige

doktorgradsprosjekter der industriell økologi har en sentral plass.

Emnet tar opp sentrale teoretiske og metodiske problemstillinger ved følgende tema:

Industri, miljøledelse, teknologi og miljøutfordringene, næringslivsetikk, bedrifters samfunnsansvar (CSR), historisk og sosiologisk tilnærming til

komplekse spørsmål, systemteori og metodikk innen samfunnsvitenskapen, ingeniørvitenskap og naturvitenskap, strategi og logistikk i industrielle nettverk. Emnet undervises annethvert år, neste gang våren 2009.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesning i seminarform, samt veiledning

Obligatorisk aktivitet: Deltagelse på samlingene, muntlige presentasjoner.

Kursmaterieill: Pensumlitteratur:

Oppgis ved kursstart.

Vurderingsform: Arbeider

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
SEMESTERPRØVE		100/100	A

Institutt for kjemi

KJ8021 STEREOKJEMI OG SYNT
Stereokjemi og syntese av kirale stoffer
Stereochemistry and Synthesis of Chiral Compounds

Faglærer: Professor Thorleif Anthonsen
 Uketimer: Høst: 2F+2Ø+8S = 7.5 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 SP-reduksjon: MNKKJ421: 7.5 SP
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Ingen

Læringsmål: Syntese av kirale enantiomert rene stoffer har kommet i fokus i de senere år siden slike molekyler, som er speilbilder av hverandre, har forskjellige egenskaper når de virker i biologisk sammenheng som legemidler og lukt eller smakstoffer. Kurset handler om analyse og syntese av kirale stoffer.

Forkunnskapskrav: KJ1000, KJ1020, KJ1030 og KJ1040 eller tilsvarende bakgrunn.

Faglig innhold: Grunnleggende begreper og nomenklatur, kirale molekyler. Betydning av kiralitet for biologisk aktivitet, kirale legemidler. Analysemetoder for kirale forbindelser. Metoder for å skaffe enantiomert rene stoffer. Syntese fra enantiomert rene naturstoffer. Asymmetrisk syntese der opprinnelsen til kiralitet kan komme fra kiralt substrat, substrat koblet med kiralt hjelpestoff, kiralt reagens eller kirale katalysatorer. Katalysatorer med kirale naturlige eller syntetiske ligander og enzymer. Rasematopløsning, klassisk og kinetisk. Eksempler på syntese av kirale biologisk aktive stoffer.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger (2 timer per uke) og øvinger (2 timer per uke). Eksamen kan bli muntlig hvis det er 5 eller færre eksamensmeldte studenter. Undervisningen gis på engelsk ved behov.

Kursmaterieell: R. A. Aitken and S. N. Kilenyi: Asymmetric Synthesis, Blackie Academic and Professional 1995, ISBN 0-7514-0190-0.

Anthonsen: Principles of Stereochemistry. Synthesis of Chiral Compounds including Chiral Drugs, NTNU 2001.

Vurderingsform: Skriftlig

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
SKRIFTLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	1/1	

KJ8026 BIOKATALYSE ORG KJEM
Biokatalyse i organisk kjemi
Biocatalysis in Organic Chemistry

Faglærer: Professor Thorleif Anthonsen
 Uketimer: Høst: 2F+2Ø+8S = 7.5 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 SP-reduksjon: MNKKJ326: 7.5 SP, KJ3026: 7.5 SP
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Ingen

Læringsmål: Grønn kjemi er et begrep som brukes om utvikling av kjemiske prosesser som forurenser lite. Studenten skal tilegne seg kunnskaper om bruk av enzymer og hele celler som katalysatorer for å oppnå mer effektive og mindre forurensende synteseprosesser. Studenten skal også få kunnskaper om biokatalysatorer og bruk av disse for å optimalisere synteser både med hensyn til selektivitet og miljøvennlighet såvel i forskning som i industrielle prosesser.

Forkunnskapskrav: Bestått eksamen i KJ1020 og TBT4100 eller tilsvarende emner.

Anbefalte forkunnskaper: Emnet bygger på stoff som er behandlet i KJ1020, TBT4100, TBT4105, TKJ4111 og KJ3065, men bare de to førstnevnte ansees som helt nødvendige som bakgrunn.

Faglig innhold: Emnet gir en innføring i biokatalyse basert på bruk av rene enzymer og hele celler. Spesielt vil det bli fokusert på muligheter for stereo- og regioselektivitet ved biokatalyse. Bruk av forskjellige enzymklasser, betydning av ytre faktorer som reaksjonsmedia, temperatur osv., kofaktor-regenerering og dessuten bruk av immobiliseringsteknikker vil bli diskutert. Det vil bli gjennomgått eksempler på bruk av biokatalyse i kjemiske industriprosesser.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger og øvinger i seminarform (4 timer per uke). Eksamen kan bli muntlig hvis 5 eller færre eksamensmeldte studenter. Undervisningen gis på engelsk ved behov.

Kursmaterieell: Kurt Faber: Biotransformations in Organic Chemistry, 5th Edition, Springer 2004, ISBN 3-540-66334-7.

Vurderingsform: Skriftlig

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
SKRIFTLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	1/1	

KJ8052 ELEKTR ANAL KJ ANVEN
Elektroanalytisk kjemi med anvendelse innenfor industri- og miljøovervåking
Analytical Electrochemistry and its Application within Industrial and Environmental Monitoring

Faglærer: Professor Øyvind Mikkelsen
 Uketimer: Høst: 2F+4Ø+6S = 7.5 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 SP-reduksjon: KJ3052: 7.5 SP, MNKKJ352: 7.5 SP, MNKKJ354: 6.0 SP
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Ingen

Læringsmål: Emnet er et videregående kurs i elektroanalytiske metoder av betydning for industri og miljøovervåking. Praktiske så vel som teoretiske kunnskaper vektlegges, herunder elektrodereaksjoner, overflatekjemi, og konstruksjon av sensorer med utgangspunkt i nanoteknologi.

Anbefalte forkunnskaper: Emnet bygger på KJ2050 og KJ2051 eller tilsvarende emner.

Faglig innhold: Ulike metoder som konduktometri, potensiometri, ulike voltammetriske teknikker (bl.a. stripping voltammetri) og potensiometrisk stripping analyse blir behandlet. Sporanalyse og undersøkelse av kjemisk bindingsform (spesiering) inngår også i kurset. Det legges vekt på metoder av spesiell relevans innenfor industri- og miljøovervåking. Videre fokuseres det på sensorer konstruert med utgangspunkt i nanoteknologi.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger (totalt 20 timer), laboratoriearbeid (totalt 40 timer), og prosjektarbeid. Undervisningen foregår konsentrert over 2 uker med 2 timer forelesninger hver dag. Laboratoriekurset er fordelt med halvparten på hver av de to undervisningsukene. I laboratoriekurset inngår et prosjektarbeid som utføres både i undervisningsukene og i mellom disse. Det er innlagt en periode med veiledet selvstudium (10 timer) mellom de to ukene med undervisning. Mappeevaluering gir grunnlag for sluttkarakter i emnet. I mappen inngår semesterprøve (25%), kursrapport (10%) og avsluttende muntlig eksamen (65%). Resultatet av hver del angis i prosentpoeng. Vurdering for hele mappen angis med bokstavkarakter. Undervisningen gis på engelsk ved behov.

Kursmaterieill: Joseph Wang: Analytical Electrochemistry 2. ed. Wiley-VCH 2000

Vurderingsform: Mappeevaluering

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	65/100	
GODKJENT RAPPORT		10/100	
SEMESTERPRØVE		25/100	

KJ8056 KJEMI BIOL SENSORER
Kjemiske og biologiske sensorer
Chemical and Biosensors

Faglærer: Førsteamanuensis Florinel Gabriel Banica
 Uketimer: Høst: 2F+10S = 7.5 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 Und.språk: Engelsk
 SP-reduksjon: KJ3056: 7.5 SP
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Ingen

Læringsmål: Emnet gir en fordypning i prinsippene for virkemåte og anvendelse av en rekke kjemiske og biologiske sensorer.

Forkunnskapskrav: Kunnskaper i Instrumentell analyse tilsvarende KJ2051.

Faglig innhold: Emnet gir en oversikt av prinsippene for virkemåten av en rekke kjemiske sensorer (elektrokjemiske, piezo-elektriske, optiske, enzymatiske, mikrobiologiske osv.) som brukes for å bestemme forskjellige kjemiske og biokjemiske stoffer, med eksempler på deres anvendelse i industri, miljøteknikk, bioteknologi og medisin. Kurset peker også på termodynamiske og kinetiske prinsipper som gir bakgrunn til kjemiske sensorer og inneholder et kapittel om supramolekylær kjemi. Anvendelse av mikroteknologi og avanserte materialer i sensorteknikk er en viktig del av kurset.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger (2 timer per uke). Undervisningen blir gitt på engelsk.

Kursmaterieill: 1. Kompendium.

2. Diamond, D.: Principles of chemical and biological sensors, J. Wiley, New York, 1998.

Vurderingsform: Muntlig

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	100/100	

KJ8070 VG AKVATISK KJEMI
Videregående akvatisk kjemi
Advanced Aquatic Chemistry

Faglærer: Førsteamanuensis Trond Peder Flaten
 Uketimer: Høst: 3F+21S = 15.0 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 SP-reduksjon: MNKKJ370: 15.0 SP, KJ3070: 15.0 SP
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Ingen

Læringsmål: Emnet tar sikte på å gi studentene en grundig teoretisk forståelse av prosessene som bestemmer den kjemiske sammensetningen av vann i naturen.

Anbefalte forkunnskaper: Emnet bygger på kunnskap tilsvarende deler av KJ2070.

Emnet er tenkt primært for kandidater som arbeider med geokjemiske og miljøkjemiske problemstillinger knyttet til vann, jord og sedimenter, men også andre kandidater, f.eks. innenfor limnologi, vil kunne ha god nytte av emnet.

Faglig innhold: Emnet gir en omfattende behandling av homogene og heterogene kjemiske likevekter i naturlige akvatiske systemer (syre/base-reaksjoner, utfelling/oppløsning, kompleksdannelse, red/oks-reaksjoner, vitring og overflatereaksjoner).

Læringsformer og aktiviteter: Emnet undervises intensivt med 3 forelesningstimer hver dag i 3 uker. Undervisningsspråket er normalt norsk, men emnet kan gis på engelsk ved behov.

Kursmaterieill: W. Stumm J.J. Morgan: Aquatic Chemistry, 3. edition. New York: John Wiley, 1996.

Vurderingsform: Muntlig

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	100/100	

KJ8100 ORG MED FARM KJEMI
Organisk medisinsk og farmasøytisk kjemi
Organic Medicinal and Pharamaceutical Chemistry

Faglærer: Professor II Derek James Chadwick
 Uketimer: Vår: 4F+8S = 7.5 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 Und.språk: Engelsk
 SP-reduksjon: DIK3030: 7.5 SP
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Ingen

Læringsmål: Målet er å oppnå en forståelse av drug design og legemidlenes virkemåte ved at det fokuseres på både kjemiske og mekanistiske forklaringer samt korte biologiske beskrivelser. Nye og komplekse molekylstrukturer vil bli presentert, men det forventes ikke at strukturelle detaljer skal huskes. Derimot forventes det at studenten tilegner seg en generell kunnskap om stoffgrupper og strukturer (eks. beta-laktamer, nucleosid analoger osv.) i løpet av kurset.

Anbefalte forkunnskaper: Grunnkurs i organisk kjemi.

Faglig innhold: Innledningsvis blir det gitt en statistisk oversikt over verdens helsesituasjon mht. døds-/sykdomsårsaker, tapte arbeidsår o.a.. Tidligere medisinske løsninger samt fremtidige muligheter for utvikling av legemidler diskuteres.

Videre vil de to følgende temaene blir behandlet i kurset:

- fysiokjemiske aspekter ved "drug design", inkludert drug-reseptor interaksjoner, farmakokinetikk og drug metabolisme og fysiokjemiske egenskapet som er relevante i forbindelse med drug design.

- anvendelse av legemidler på de viktigste terapeutiske områdene; inkludert anti-infeksjonsmidler (anti-bakterie, anti-virale, antiparasitt o.a.), anticancer legemidler, hjerte- og blodtrykksmedisiner og legemidler som virker på sentralnervesystemet.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger gis konsentret over to uker. Timeplan avtales med studentene. Undervisningen gis på engelsk.

Kursmaterieill: Medicinal Chemistry Principles and Practice 2nd edition ed. F.D. King, The Royal Society of Chemistry, Cambridge, 2002 (ISBN 0-85404-631-3); Wilson and Gisvold's Textbook of Organic Medicinal and Pharmaceutical Chemistry, Tenth Edition, ed. J.N. Delgado, O. Gisvold and W.A. Remers, Lippincott-Raven, 1998 (ISBN 0397515839). The Practice of Medicinal Chemistry, 2nd. Edition ed. C.G. Wermuth, Academic Press, 2003 (ISBN 0-12-744481-5).

Utvalgte publikasjoner av nyere dato.

Vurderingsform: Skriftlig

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
SKRIFTLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	1/1	

KJ8104 ORG SYNTSE
Nye metoder i organisk syntese
New Methods in Organic Synthesis

Faglærer: Professor Anne Fiksdahl
 Uketimer: Høst: 3F+9S = 7.5 SP
 Tid: Undervises ikke studieåret 2007-2008

Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Øvinger

Læringsmål: Studenten vil settes i stand til å anvende ny teknologi for å utføre organisk syntese. Videre vil studenten få en oppdatert oversikt over nyere anvendelse av avanserte syntesemetoder.

Anbefalte forkunnskaper: Solid kunnskap i syntetisk organisk kjemi; TKJ4111 Organisk kjemi VK, TKJ4135 Organisk syntese VK, TKJ4130 Organisk syntese lab og TKJ4180 Fysikalsk organisk kjemi eller tilsvarende.

Faglig innhold: Emnet dekker

- i) ny teknologi i organisk syntese (bruk av ultralyd, mikrobølger som energikilde, ioniske løsningsmidler, fast fase syntese, superkritiske løsningsmidler),
- ii) cross coupling Pd katalyserte reaksjoner (Heck, Stille, Suzuki, Sonogashira, Sonogashira),
- iii) organokatalyse,
- iv) fluororganisk kjemi.

Læringsformer og aktiviteter: Emnet undervises hvert annet år, neste gang høsten 2008. Forelesninger og kollokvier/øvinger (ca 3 timer per uke). Eksamen kan bli muntlig hvis 4 eller færre eksamensmeldte studenter. Undervisningen foregår på engelsk ved behov.

Kursmaterieill: Oppgis ved forelesningsstart. Studiematerialet vil bestå av lærebøker og artikler fra den nyeste litteratur.

Vurderingsform:	Skriftlig			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	SKRIFTLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	1/1	

KJ8105 ORG METALL SYNTESE
Organometalliske forbindelser i organisk syntese
Organometallic Compounds in Organic Synthesis

Faglærer: Førsteamanuensis Odd Reidar Gautun
 Uketimer: Høst: 4F+2Ø+6S = 7.5 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 SP-reduksjon: DIK3035: 7.5 SP
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Ingen

Læringsmål: Emnet skal gi det teoretiske grunnlaget for bruk av de mest anvendte metallorganiske forbindelser i organisk syntese.

Anbefalte forkunnskaper: Bygger på TKJ4135 Organisk syntese VK eller tilsvarende kurs.

Faglig innhold: Overgangsmetallene blir stadig viktigere i moderne organisk kjemi. Spesielt gjelder dette organiske transformasjoner som ikke er mulige eller er vanskelige å oppnå ved klassisk organisk kjemi. Viktig er det også at organometalliske komplekser inngår i en rekke katalytiske prosesser. I emnet blir det gitt en innføring i binding og struktur av overgangsmetallkomplekser, samt en oversikt over deres elementære reaksjoner. Videre blir det lagt særlig vekt på anvendelse av metallkompleksene i organisk syntese. Nyere litteratur blir forelest.

Læringsformer og aktiviteter: Emnet undervises annet hvert år, neste gang høsten 2007. Forelesninger (4 timer per uke) og øvinger (2 timer per uke). Emnet undervises på engelsk ved behov.

Kursmaterieill: L.S. Hegedus: Transition Metals in the Synthesis of Complex Organic Molecules 2. utg., W.H. Freeman University Science books, 1999, ISBN 1-891389-04-1.

Vurderingsform:	Skriftlig			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	SKRIFTLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	1/1	

KJ8106 AVANSERT ORG KJEMI
Avansert organisk kjemi
Advanced Organic Chemistry

Faglærer: Professor Per Henning Carlsen
 Uketimer: Høst: 1F+11S Vår: 1F+11S = 7.5 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 SP-reduksjon: DIK3036: 7.5 SP KJ8102 og KJ8103, 7,5 sp. Det er ingen reduksjon mot DIK3036 slik det står nå.
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Ingen

Læringsmål: Studenten skal oppnå dyptgående kunnskaper i organisk kjemi, nødvendige for studentens doktorstudium

Faglig innhold: Avansert syntetisk og fysikalsk organisk kjemi med spesiell vekt på områder som gir nødvendig fordypning for den enkelte PhD student. Utarbeidelse av en prosjektplan for forsknings- og utviklingsarbeid innenfor organisk kjemi kan inngå.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger, øvinger, individuelt lesepensum, litteraturstudier og/eller prosjektarbeid. Undervisningen gis på engelsk ved behov. Eksamen kan bli muntlig hvis 5 eller færre eksamensmeldte studenter.

Kursmaterieill: Avansert syntetisk og fysikalsk organisk kjemi og relaterte områder, med spesiell vekt på emner som gir nødvendig fordypning for den enkelte PhD student. Se nettside for mer informasjon: <http://www.kok.chembio.ntnu.no/chemtalk/Undervisning/educat/Graduate/KJ8106/KJ8106.htm>

Vurderingsform:	Skriftlig			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	SKRIFTLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	100/100	

KJ8200 KJEMBILDE
Kjemisk billedbehandling
Chemical image analysis

Faglærer:	Professor Bjørn Kåre Alsberg			
Uketimer:	Vår: 2F+4Ø+6S = 7.5 SP			
Tid:	Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.			
SP-reduksjon:	DIK3050(v.2): 7.5 SP			
Karakter:	Bokstavkarakterer	Obl. aktiviteter:	Ingen	

Læringsmål: Studenten skal kunne teori, algoritmer og bruk av utvalgte metoder innen data og billedanalyse anvendt på hyperspektrale bilder.

Anbefalte forkunnskaper: Emnet forutsetter emne TKJ4175 Kjemometri grunnkurs, eller tilsvarende kunnskaper, og basiskunnskaper innen lineær algebra, statistikk og instrumentering.

Faglig innhold: Kurset omhandler bruk av kjemimetrisk dataanalyse og billedbehandling på hyperspektrale bilder (kjemisk bildebehandling). Noen av metodene som gjennomgås er: wavelet og Fourier transformer, derivering, SIS, EMSC, flerveis metoder, segmentering, pikselklassifisering og kurveresolusjon.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger (2 timer per uke). En prosjektoppgave skal leveres og må være bestått før muntlig eksamen. Prosjektoppgaven bedømmes etter karakterskala "bestått/ikke-bestått".

Undervisningen gis på engelsk ved behov.

Vurderingsform:	Muntlig/Arbeider			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	80/100	
	ARBEIDER		20/100	

KJ8202 TERMODYNAMIKK
Termodynamikk for hydrokarbonblandinger
Thermodynamics of Hydrocarbon Mixtures

Faglærer:	Professor Signe Kjelstrup			
Uketimer:	Vår: 2F+10S = 7.5 SP			
Tid:	Undervises ikke studieåret 2007-2008			
SP-reduksjon:	DIK3052: 7.5 SP			
Karakter:	Bokstavkarakterer	Obl. aktiviteter:	Ingen	

Læringsmål: Kurset skal gi trening i å anvende grunnkunnskaper i termodynamikk på hydrokarbonblandinger, slik som naturgass og råolje.

Anbefalte forkunnskaper: Emnet forutsetter emne TMT4140 eller tilsvarende.

Faglig innhold: Emnene er termodynamiske tilstander, tilstandsligninger og deres grunnlag for faselikevekter, gasser og gas-sblandinger, energifunksjoner for blandinger, Gibbs-Duhems Ligning, likevektskriterier, og egenskaper ved faseomvandlinger. Videre diskuteres fasediagrammer, væske-gass og væske-væske likevekter, løselighet av gass i væske og væske i væske, og fordeling av komponenter på faser i likevekt.

Læringsformer og aktiviteter: Emnet foreleses normalt annet hvert år, neste gang vår 2009. Forelesninger, øvinger og kolokvier (2 timer per uke).

Kursmaterieell: J.M. Prausnitz, R.N. Lichtenthaler og E.G. de Azevedo: Molecular Thermodynamics of Fluid-phase Equilibria, 3. utg. Prentice Hall, Englewood Cliffs.

Vurderingsform:	Skriftlig			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	SKRIFTLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	1/1	

KJ8203 STAT TERMODYNAMIKK
Statistisk termodynamikk og regnemaskinsimuleringer
Statistical Thermodynamics and Computer Simulations

Faglærer:	Professor Per-Olof Åstrand			
Uketimer:	Vår: 3F+3Ø+6S = 7.5 SP			
Tid:	Undervises ikke studieåret 2007-2008			
SP-reduksjon:	DIK3053: 7.5 SP			
Karakter:	Bestått/Ikke bestått	Obl. aktiviteter:	Ingen	

Læringsmål: Hensikten med kurset er å anvende statistisk mekanikk på regnemaskinsimuleringer av væsker.

Faglig innhold: Emnet gir først en repetisjon av de grunnleggende lovene i klassisk termodynamikk og en innføring i statistisk termodynamikk. Sammenhengen mellom disse belyses. Bruk av numeriske metoder for å løse de formelle ligningene i statistisk mekanikk diskuteres og anvendes på systemer som hard-kule-modeller, Lennard-Jones-systemer, og enkelte ionesystemer. Metodene er "Monte Carlo"-metoden og molekylodynamikk. Resultatene fra regenmaskinøvinger benyttes til å diskutere tilstandsligninger for rene gasser og væsker, og for væskeblandinger. Videre diskuteres strukturer i væskefase for forskjellige systemer. Til slutt i kurset blir koblede transportprosesser i væsker og gasser behandlet.

Læringsformer og aktiviteter: Emnet foreleses annet hvert år, neste gang våren 2009. Forelesninger, øvinger og gruppearbeid. Emnet har mappeevaluering hvor prosjektoppgaver inngår. Resultatet av hver vurderingsdel oppgis i prosentpoeng. Hele mappen vurderes etter karakterregel Bestått/Ikke bestått. Bestått tilsvarer bokstavkarakter B eller bedre. Undervisningen gis på engelsk ved behov.

Kursmaterieill: J. M. Haile: Molecular Dynamics Simulations. Elementary Methods, John Wiley Sons, New York, 1992.

Vurderingsform: Mappeevaluering

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
ARBEIDER		1/1	

KJ8204 KVANT STR-AKT.RELASJ

Kvantitativ struktur-aktivitetsrelasjon

Quantitative Structure-Activity Relationships

Faglærer: Professor Bjørn Kåre Alsberg

Uketimer: Vår: 3F+2Ø+7S = 7.5 SP

Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.

SP-reduksjon: DIK3054(v.2): 7.5 SP

Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Ingen

Læringsmål: Studenten skal kjenne teorien for og kunne bruke utvalgte metoder innen struktur-aktivitets relasjoner.

Anbefalte forkunnskaper: Emnet forutsetter emne TKJ4175 Kjemometri grunnkurs, eller tilsvarende kunnskaper, og basiskunnskaper innen lineær algebra, statistikk og kvantekjemi.

Faglig innhold: Emnet vil ta for seg ulike måter å representere molekyler i struktur-aktivitets relasjoner (QSAR). Standard teoretiske og empiriske deskriptorer vil bli diskutert. Av spesiell interesse er struktur representasjoner basert på Atoms in molecules (AIM) teori og kvantesimilaritet. I tillegg vil klassiske metoder som COMFA og COMSIA også bli presentert.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger (ca. 3 timer per uke). En prosjektoppgave skal leveres og må være bestått før muntlig eksamen. Prosjektoppgaven vurderes etter karakterskala "bestått/ikke-bestått".

Undervisningen gis på engelsk ved behov.

Vurderingsform: Muntlig/Arbeider

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
MUNTLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	80/100	
ARBEIDER		20/100	

KJ8205 MOLEKYLMODELLERING

Molekylmodellering

Molecular Modelling

Faglærer: Professor Per-Olof Åstrand

Uketimer: Vår: 3F+3Ø+6S = 7.5 SP

Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.

Karakter: Bestått/Ikke bestått Obl. aktiviteter: Øvinger

Læringsmål: Emnet gir det teoretiske grunnlaget for molekylmekanikk, intermolekylære krefter og solvatisering.

Forkunnskapskrav: Emnet forutsetter emne TKJ4165 og TKJ4205 eller tilsvarende kunnskaper i kvantekjemi og beregningsskemi.

Faglig innhold: Emnet gir det teoretiske grunnlaget for molekylmekanikk, intermolekylære krefter og solvatisering. Videre diskuteres teoretiske modeller for reaktivitet og reaksjonsdynamikk (katalyse), optiske elektroniske egenskaper av molekylære materialer (nanostruktur) og frie energiberegninger av bindingsaffinitet(f.eks. drug design).

Læringsformer og aktiviteter: Emnet undervises annet hvert år, neste gang våren 2008. Forelesninger, øvinger og prosjektoppgaver. Emnet kan bli undervist konsentrert i tre perioder (1 uke per periode): 3 timer forelesning og 3 timer øvinger per dag (totalt 90 timer). Emnet har mappeevaluering hvor øvingene (teller 1/3) og to prosjektoppgaver (teller 2/3) inngår som vurderingsdeler. Resultatet av hver vurderingsdel oppgis i prosentpoeng. Hele mappen vurderes etter karakterregel Bestått/Ikke bestått. Bestått tilsvarer bokstavkarakter B eller bedre. Undervisningen gis på engelsk ved behov.

Vurderingsform: Mappeevaluering

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
ARBEIDER		1/3	
GODKJENT RAPPORT		2/3	

KJ8206 VIDR KVANTEKJEM MET
Videregående kvantekjemiske metoder
Advanced Quantum Chemical Methods

Faglærer: NN
 Uketimer: Høst: 3F+3Ø+6S = 7.5 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Øvinger

Læringsmål: Studentene skal oppnå en fortrolighet med annen- kvantifiseringsformalisme, gjøre det mulig å utvikle nye modeller og forstå litteraturen innenfor kvantekjemi. Undervisningen gis på engelsk ved behov.

Anbefalte forkunnskaper: Emnet forutsetter emne TKJ4165 eller tilsvarende kunnskaper i kvantekjemi.

Faglig innhold: Emnet gir en introduksjon til annen kvantifiseringsformalismen, modeller for beskrivelse av elektronkorrelasjon, tidsavhengig perturbasjonsteori og responsteori for beskrivelse av molekylære egenskaper.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger (3 timer per uke) og øvinger (3 timer per uke).

Kursmaterieill: Notater og tidsskriftartikler

Vurderingsform: Muntlig

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	100/100	

KJ8207 MIKROMATRISSE ANALYSE
Avansert mikromatrise dataanalyse
Advanced Microarray Data Analysis

Faglærer: Professor Bjørn Kåre Alsberg
 Uketimer: Høst: = 7.5 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Forelesninger, Øvinger

Læringsmål: Studenten skal forstå og kunne anvende de mest vanlige metodene for eksperimentell design, preprosessering/filtrering og dataanalyse av mikromatriser. Studenten skal også kunne kritisk vurdere de statistiske resultater og gjøre effektiv bruk av biologisk informasjon.

Forkunnskapskrav: ST1201 Statistiske metoder og MA1202 Lineær algebra med anvendelser eller tilsvarende.

Anbefalte forkunnskaper: TKJ4175 Kjeometri grunnkurs, BT8102 Molekylær og cellulær bioinformatikk.

Faglig innhold: Den delen av kurset som omfatter eksperimentell design vil inneholde faktoriell og fraksjonell faktoriell design.

Delen som omhandler preprosessering/filtrering vil inneholde støyfjerning, transformasjoner og normaliseringsmetoder. Delen om dataanalyse vil inneholde noe klassisk statistikk (hypotese testing, multiple sammenlikninger), metoder for å finne differensielt uttrykte gener, ikke-veiledet klassifisering (hierarkisk klyngeanalyse, k means clustering, prinsipal komponent analyse, Kohonen nettverk), veiledet klassifisering (diskriminant delvis minste kvadraters regresjon) and regresjon (multipel lineær regresjon, delvis minste kvadraters regresjon) og bruk av bakgrunnsinformasjon (genontologi/genannotering, metabolske nettverk)

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger, øvinger og selvstudium.

20 timer øvinger.

15 timer forelesninger.

Undervisningen blir gitt konsentrert i en uke.

Eksamen varer i 2 timer, og blir arrangert i forbindelse med underviningsuken i form av Multiple choice - oppgaver. Eksamen kan bli muntlig hvis få studenter er eksamensmeldt.

Undervisningen gis på engelsk ved behov.

Vurderingsform: Skriftlig

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
SKRIFTLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	1/1	

KJ8208 VIDR IRREV TERMODYN
Videregående irreversibel termodynamikk
Advanced Irreversible Thermodynamics

Faglærer: Professor Signe Kjelstrup
 Uketimer: Vår: 2F+3Ø+7S = 7.5 SP
 Tid: Undervises ikke studieåret 2007-2008
 Und.språk: Engelsk
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Øvinger

Læringsmål: Studentene skal lære å beregne entropiproduksjon for egne problemstillinger og bruke dette til å definere dynamisk forløp i egne system.

Anbefalte forkunnskaper: Det er en fordel å ha tatt emnet TKJ4200 Irreversibel termodynamikk grunnkurs.

Faglig innhold: Entropiproduksjon blir beregnet. Krefter i ikkelikevekt system defineres. Fluksligninger i system med konsentrasjons-, trykk og temperaturgradienter analyseres, spesielt system med overflater. Grunnlaget for kobling av varme-, masse- og ladningstransport repeteres. Teorien blir anvendt på en rekke eksempler innen analytisk kjemi, biologi, kjemiteknikk, oljerellevante problemstillinger og elektrolyse. Konstruksjon av energioptimale system.

Læringsformer og aktiviteter: Emnet undervises annet hvert år, neste gang vår 2009.

Emnet undervises på engelsk etter behov. Forelesninger (2 timer per uke) og øvinger (3 timer per uke).

Kursmaterieill: S. Kjelstrup og D. Bedeaux: Irreversible Thermodynamics of Heterogeneous Systems.

Kompendium:

S. Kjelstrup, D. Bedeaux: Elements of irreversible thermodynamics for engineers, Int. Centre of Applied Thermodynamics, Istanbul Technical University, Istanbul, Turkey, 2001.

Vurderingsform: Arbeider

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
ARBEIDER		1/1	

Institutt for nevromedisin

KLMED8001ELF

Elementær forskningsmetodikk i psykiatri (ELF)

Research Training in Psychiatry

Faglærer: Professor K Gunnar Gøtestam

Koordinator: Post doktor Einar Vedul-Kjelsås

Uketimer: Høst: Vår: = 24.0 SP

Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.

Karakter: Bestått/Ikke bestått Obl. aktiviteter: Prøveforelesning, Forskningsprotokoll, prøveforelesning, godkjent rapport, Posterpresentasjon, godkjent rapport, Hovedoppgave

Læringsmål: Kurset går over 4 semestre med start i januar første året, slutt desember andre året. Etter gjennomgått kurs skal kandidaten ha lært å kjenne forskningsprosessens ulike komponenter, og kunne være en aktiv deltaker i et forskningsprosjekt hvor kompetent person har hovedansvaret og kan veilede kandidaten.

- 1) En begrenset ambisjon med programmet er at det skal gi innblikk i forskningsarbeid (vanligvis avsluttet etter to år) for å kunne delta aktivt i andres prosjekter.
- 2) For å søke utdanningsstipend, forutsettes noen forskningsbakgrunn. Kurset vil være en god bakgrunn for en slik søknad.
- 3) Noen av deltakerne fører programmet videre til doktorgrads-arbeid (PhD) for leger, psykologer og evt andre.

Forkunnskapskrav: Gjennomgått eller gjennomgår masterstudium eller lignende

Ha med seg ett (planlagt) eget prosjekt som det skal arbeides med under kurset.

Gjennomført helseutdanning (lege, psykolog, sykepleier, etc)

Anbefalte forkunnskaper: Være noe kjent med forskningsarbeid (teoretisk eller praktisk).

Statistikkpakke på PC er en forutsetning for deltagelse på kurset.

Det anbefales sterkt minst to års klinisk erfaring.

Faglig innhold: Ukentlig forskningsseminar à 1 1/2 time (med 2-3 heldager per semester), som dekker følgende deler, dels teoretisk (foreleses), dels praktisk (som øves):

- (a) Litteratursøkning (1/2 semester)
- (b) Problemformulering (1/2 semester)
- (c) Eksperimentelt design
- (d) Statistisk metodikk
- (e) Manuskriptskrivning

1. I løpet av kurset skal en vitenskapelig studie gjennomføres og ferdigstilles. Den skal ha et kvalitetsnivå slik at den er publisierbar i et internasjonalt tidsskrift.

2. Individuell veiledning ved en forskningsveileder, det er ønskelig at søker selv ordner med dette

3. Litteraturlæsning etter avtale med veileder

4. Gruppeseminarer innen forskjellige temaområder

5. Gjeste forelesninger og seminarer, bl a forskningsseminar med flere av våre Østmarkaforelesere

6. DMFs forskerkurs: Medisinsk forskning i teori og praksis. Søking i PubMed og andre medisinske databaser. SPSS for Windows: Statistikkpakke på PC er en forutsetning for deltagelse i kurset, med doktorgrad som målsetting. Andre forskerkurs ved NTNU eller andre universitetet kan også være aktuelle.

7. To muntlige presentasjoner, en om eget prosjekt; en pedagogisk presentasjon rettet mot pasienter, pårørende eller allment publikum

8. Posterpresentasjon av den vitenskapelige artikkel (siste semester)

9. Gjennomføre en vitenskapelig artikkel med mål for publisering i internasjonalt tidsskrift

10. Kongresspresentasjoner av egne resultater ved nasjonal/internasjonal kongress.

Læringsformer og aktiviteter: Syv ganger per semester:

- 1 1/2 times seminar hver uke; heldagssem (5 tim) 2-3 ganger per semester

- 0 min forelesning

- 60 min seminar, med en blanding av PBL og prosjektarbeid (med eget prosjekt)

Tre ganger per semester:

- heldag (5 tim.) med eget prosjektarbeid som drøftes i hele gruppen.

Kursmaterieill: A Kazdin: Research design in clinical psychology. 4th Ed. New York: Allyn Baker, 2002 American Psychological Association: Publication Manual,* 5th ed APA: Washington DC., 2001.

S Friis P Vaglum: Fra idé til prosjekt. En innføring i klinisk forskning. Oslo: Tano, 1986 (senere opplag).

Anbefalt lesing:

K. Ringdal. Enhet og mangfold. samfunnsvitenskapelig forskning og kvantitativ metode. Forlag: Fagbokforl. Utgitt: 2001.

A. Bjørndal., D. Hofoss. Statistikk for helse-og sosialfagene.

J. Pallant. SPSS Survival Manual. Open University Press, Philadelphia.

Vurderingsform:

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
OPPGAVE		1/1	

KL MED8002MINI-ELF

Forskningskurs i psykiatri - lokal versjon (Mini-ELF)

Basic Researc Training in Psychiatry

Faglærer: Professor K Gunnar Gøtestam, Professor II Olav Morten Linaker

Koordinator: Professor II Olav Morten Linaker

Uketimer: Høst: Vår: = 10.0 SP

Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.

Karakter: Bestått/Ikke bestått Obl. aktiviteter: Oppretting av en forskningsprotokoll, Godkjenning av protokoll, Presentasjon av arbeidet

Læringsmål: Etter gjennomgått kurs skal kandidaten ha lært å kjenne forskningsprosessens ulike komponenter, og kunne være en aktiv deltaker i et forskningsprosjekt hvor kompetent person har hovedansvaret og kan veilede kandidaten. En begrenset ambisjon med programmet er at innblikk i forskningsarbeid skal kunne gi grunnlag for å kunne delta aktivt i andres prosjekter. Det kan også være en god forberedelse for å søke stipend. Det innleverte arbeid skal kunne danne grunnlag for gjennomføring av et faktisk forskningsprosjekt.

Forkunnskapskrav: Gjennomført helseutdannelse på masternivå eller tilsvarende (lege, psykolog, sykepleier m/fordypning, etc)

Minst to års klinisk erfaring

Ansatt i Helse Midt-Norge.

Anbefalte forkunnskaper: Ha med seg ett (planlagt) eget prosjekt eller en prosjektidé som det skal arbeide med under kurset.

Faglig innhold: Regelmessige forskningsseminar (se Læringsformer ovenfor) som dekker følgende deler, dels teoretisk (foreleses), dels praktisk (som øves): (1) Rammebetingelser, (2) Problemformulering, (3) Litteratursøkning, (4) Eksperimentelt design, (5) Andre design, (6) Oppsummering av våren, (7) Basal statistikk, (8) Skriveprosessen, (9) Oppsummering av året. I tillegg vil en hele tiden arbeide med praksis tilrettelegging for gjennomføring av prosjekter.

Læringsformer og aktiviteter: Seminarform med en blanding av PBL og prosjektarbeid (med eget prosjekt)

10 heldager (5 timer)

1 1/2 time forelesning

3 1/2 øvingstimer med veiledning i gruppe.

Vurderingsform:

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	50/100	
GODKJENT RAPPORT		50/100	

Institutt for kreftforskning og molekylær medisin

KL MED8003LIVS MÅL

Livskvalitetsmålinger

Quality of Life

Faglærer: Professor Stein Kaasa

Uketimer: Vår: = 4.0 SP

Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.

Karakter: Bestått/Ikke bestått Obl. aktiviteter: Gruppearbeid

Læringsmål: Kurset vil gi en grundig innføring i emnet. Det legges spesielt vekt på analyser av data og bruk og forståelse av publiserte resultater. Noen av de mest brukte skjemaene vil bli presentert. Kurset er ment å gi et grunnlag for planlegging og gjennomføring av kliniske studier. Det kan også ses på som en introduksjon til feltet for som møter kliniske studier med subjektiv helse /livskvalitet som et endepunkt i sitt daglige arbeid.

Forkunnskapskrav: Utdanning tilsvarende masternivå, medisinerstudenter opptatt på Forskerlinjen. Andre med redusert kompetanse etter individuell vurdering

Anbefalte forkunnskaper: Generell kjennskap til livskvalitetsmålinger og/eller kliniske studier og noe statistikk er en fordel, store deler av kurset vil foregå på engelsk.

Faglig innhold: I flere land er det et krav fra kliniske forskningsgrupper at man alltid skal vurdere om det skal gjøres livskvalitetsmålinger i nye kliniske studier. Måling av livskvalitet og subjektiv helse er spesielt viktig i forbindelse med studier på lindrende (palliativ) behandling. Det er også økende interesse for å benytte resultater fra slike målinger som et sekundært endepunkt i studier hvor vi ønsker å forbedre overlevelse eller helbredelse for pasienter med alvorlige kroniske lidelser. Kurset vil dekke flere aspekter vedrørende målinger av livskvalitet og subjektiv helse i kliniske undersøkelser og randomiserte studier, inklusive valg av skjema, metode, design av studier og praktiske problemer knyttet til gjennomføring av studier, analyse og forståelse av dataene, rapportering av resultater og konklusjoner.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger og gruppearbeid.

Vurderingsform:	Skriftlig			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	SKRIFTLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	1/1	

KL MED8004 MED STAT I

Medisinsk statistikk, del I

Medical Statistics, Part I

Faglærer: Professor Geir Jacobsen, Professor Stian Lydersen, Forsker Pål Richard Romundstad, Førsteamanuensis II Eirik Skogvoll

Koordinator: Professor Stian Lydersen

Uketimer: Høst: = 7.5 SP

Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.

SP-reduksjon: HLS3550: 7.5 SP Nytt emne som gir reduksjon: ST3000 - 5 studiepoeng

Karakter: Bestått/Ikke bestått Obl. aktiviteter: Gruppearbeid, Innlevering av øvinger

Læringsmål: Studentene skal beherske grunnleggende deskriptiv og analytisk medisinsk statistikk innen det definerte faglige innhold.

Forkunnskapskrav: Utdanning tilsvarende masternivå, medisinerstudenter opptatt på Forskerlinjen. Andre med redusert kompetanse etter individuell vurdering

Anbefalte forkunnskaper: Matematikk fra videregående skole.

Faglig innhold: Sannsynlighetsregning, estimering, hypotesetesting, ett- og toutvalgs problemstillinger, styrke- og utvalgsberegning samt ikke-parametriske metoder.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger og øvinger. Øvinger må være godkjent for å få eksamensadgang.

Kursmaterieill: Rosner, B: "Fundamentals of Biostatistics", 6th ed. 2005

Vurderingsform:	Muntlig			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	1/1	

KL MED8005 MED STAT II

Medisinsk statistikk, del II

Medical Statistics, part II

Faglærer: Professor Stian Lydersen, Forsker Pål Richard Romundstad, Førsteamanuensis II Eirik Skogvoll

Koordinator: Professor Stian Lydersen

Uketimer: Vår: = 7.5 SP

Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.

SP-reduksjon: St2303 3,5 poeng ST3000 2,5 poeng

Karakter: Bestått/Ikke bestått Obl. aktiviteter: Gruppearbeid, Innlevering av øvinger

Læringsmål: Studentene skal forstå og kunne benytte statistikk innen det definerte faglige innhold.

Forkunnskapskrav: Utdanning tilsvarende masternivå, medisinerstudenter opptatt på Forskerlinjen. Andre med redusert kompetanse etter individuell vurdering

Anbefalte forkunnskaper: Medisinsk statistikk del I, eller tilsvarende.

Faglig innhold: Analyse av krysstabeller for uavhengige og for parede data. Variansanalyse (enveis- og flerveis, også ikke-parametriske metoder), faktoriell forsøksdesign, enkel og multippel lineær regresjon, korrelasjon, overlevelsesanalyse og logistisk regresjon.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger og øvinger. Øvinger må være godkjent for å få eksamensadgang.

Kursmaterieill: Rosner, B: "Fundamentals of Biostatistics", 6th ed. 2005

Vurderingsform:	Muntlig			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	1/1	

KL MED8006 ANV MEDSTAT**Anvendt medisinsk statistikk****Applied Medical Statistics**

Faglærer:	Førsteamanuensis II Eirik Skogvoll			
Uketimer:	Vår: = 5.0 SP			
Tid:	Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.			
SP-reduksjon:	ST 2303 4 sp			
Karakter:	Bestått/Ikke bestått	Obl. aktiviteter:	Forelesninger, Oppgave	

Læringsmål: Innsikt i statistiske metoder og deres anvendelse utover de generelle prinsipper som dekkes av grunnkursene i medisinsk statistikk.

Forkunnskapskrav: Mastergrad eller tilsvarende innen helsefag, medisin eller samfunnsvitenskapelige fag. Medisinstudenter opptatt på Forskerlinjen. Andre med redusert kompetanse etter individuell vurdering

Anbefalte forkunnskaper: Medisinsk statistikk del I og II, eller tilsvarende.

Faglig innhold: Blant mulige tema er modellvalg i multipl linear regresjon, generell lineær modell, repeterte målinger, diagnostiske tester, planlegging av kliniske forsøk, manglende verdier.

Læringsformer og aktiviteter: Seminar og forelesninger

Kursmaterieill: Oppgis ved oppstart. Se kursets (siste) hjemmeside:

http://www.medisin.ntnu.no/ikm/Anv_medstat_h06.html

Vurderingsform:	Muntlig/Oppgave			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	1/2	
	OPPGAVE		1/2	

KL MED8007 KLINFORSK**Klinisk forskning (klinisk epidemiologi og randomiserte kontrollerte forsøk)****Clinical Research (Clinical Epidemiology and Randomized Controlled Trials)**

Faglærer:	Professor II Per Grønnaas Farup			
Uketimer:	Høst: = 5.0 SP			
Tid:	Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.			
Karakter:	Bestått/Ikke bestått	Obl. aktiviteter:	Gjennomføre oppgave mellom samlingene og eksamen	

Læringsmål: Studenten skal lære å vurdere kliniske målemetoder og diagnostiske tester, samt design, organisering, gjennomføring og rapportering av kliniske studier. Hovedvekten legges på det randomiserte kontrollerte kliniske forsøk.

Forkunnskapskrav: Utdanning tilsvarende masternivå, medisinstudenter opptatt på forskerlinjen, andre med redusert kompetanse etter individuell vurdering.

Anbefalte forkunnskaper: Ingen spesielle forkunnskaper i klinisk forskning eller statistikk utover kunnskaper innen medisin/helsefag på masternivå. Hvis man ikke har medisinsk bakgrunn anbefales først kurs i klinisk forskning, epidemiologi og evt. statistikk på mastergradsnivå.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger, gruppearbeid, hjemmeoppgave

Kursmaterieill: Stephen B Hulley et al. Designing Clinical research (second edition)

Forlag: Lippincott Williams Willkins. 2001. ISBN 0-7817-2218-7

Alejandro Jadad: Randomised Controlled Trials. BMJ Books 1998. ISBN 0-7279-1208-0

Vurderingsform:	Skriftlig			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	SKRIFTLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	1/1	

Institutt for kjemisk prosesssteknologi**KP8100 VG PROSESS-SIMUL****Videregående prosess-simulering****Advanced Process Simulation**

Faglærer:	Professor Terje Hertzberg			
Uketimer:	Høst: 3F+3Ø+7S = 7.5 SP			
Tid:	Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.			
Und.språk:	Engelsk			
SP-reduksjon:	DIK2082(v.2): 7.5 SP			
Karakter:	Bokstavkarakterer	Obl. aktiviteter:	Øvinger og prosjekt	

Forkunnskapskrav: Forutsetter elementære kunnskaper i kjemiteknikk, matriseregning, numeriske metoder og programmering. Ved regneøvingene benyttes datamaskin.

Anbefalte forkunnskaper: .

Faglig innhold: Emnet undervises siste gang høsten 2007. Emnet omhandler bruk av datamaskin for stasjonær simulering av prosessutstyr og prosessanlegg.

Emner som tas opp:

- Løsning av store sett av ikke-lineære og algebraiske ligninger
- Modulære systemer
- Ligningsorienterte systemer
- Identifikasjon av struktur og fastlegging av beregningsgang
- Optimalisering i prosess simulatorer
- Bruk av termodynamiske og fysikalske data.

Obligatoriske regneøvinger/Prosjektoppgave.

Kursmaterieell: Utdelt materiale.

Vurderingsform: Mappeevaluering

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	75/100	
ARBEIDER		25/100	

KP8102 TREKJ TREFOREDL PROS
Trekjemi i treforedlingsprosessene
Wood Chemistry in Pulping and Paper Making

Faglærer: Førsteamanuensis Størker Moe
 Uketimer: Høst: 15S = 9.0 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 Und.språk: Engelsk, Norsk
 SP-reduksjon: DIK2087(v.2): 9.0 SP
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Ingen

Læringsmål: Emnet skal gi dybdekunnskap om de ulike kjemiske forbindelsene som bygger opp planter som brukes for framstilling av papir, samt de kjemiske reaksjonene under framstilling av papirfiber. Emnet skal også gi det teoretiske grunnlaget for valg av kjemiske analysemetoder for karakterisering av komponentene i vedfiberen

Forkunnskapskrav: Generell, fysikalsk og organisk kjemi tilsvarende sivilingeniør kjemi- og bioteknologi

Anbefalte forkunnskaper: Faget forutsetter kunnskaper tilsvarende fag TKP4125 Papir- og fiberteknologi samt TKP4750 Papir- og fiberteknologi fordypningsemne, men kan godt følges av kandidater med gode forkunnskaper innen organisk kjemi og karbohydratkjemi

Faglig innhold: Emnet foreleses annet hvert år, neste gang høsten 2007.

Cellulose, hemicellulose, lignin og harpiks: Lokalisering, oppbygning, struktur og egenskaper. Kjemiske reaksjoner under pappmasseframstilling. Analytiske metoder anvendt på vedkomponenter.

Det detaljerte innholdet av faget avgjøres til en viss grad av kandidaten(e)s spesifikke problemstillinger.

Læringsformer og aktiviteter: Kollokvium og selvstudium.

Kursmaterieell: Materiale fra bl.a. følgende bøker:

* Sjöström, E (1993): "Wood chemistry: fundamentals and applications", Academic Press, New York (ISBN 0#8209;12#8209;647481#8209;8)

* Back, E.L., Allen, L.H. (2000): "Pitch Control, Wood Resin and Deresination", TAPPI Press, Atlanta (ISBN 0#8209;89852#8209;519#8209;5)

* Sjöström, E., Alén, R (eds) (1998): "Analytical methods in wood chemistry, pulping, and papermaking", Springer series in wood science, Springer Verlag, Heidelberg (ISBN 3#8209;540#8209;63102#8209;X)

* Lin, S.Y., Dence, C.W. (eds) (1992): "Methods in lignin chemistry", Springer series in wood science, Springer Verlag, Heidelberg (ISBN 3#8209;540#8209;50295#8209;5)

* Stenius P (ed) (2000): "Papermaking science and technology 3. Forest products chemistry", Fapet Oy, Helsinki (ISBN 952#8209;5216#8209;03#8209;9)

* Krässig, H.A. (1993): "Cellulose: structure, accessibility, and reactivity", Gordon and Breach Science, Yverdon (ISBN 2#8209;88124#8209;798#8209;9)

Vurderingsform: Mappeevaluering

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
PRØVEFORELESNING		50/100	
MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	50/100	B

KP8104 KRYSTALLISASJON
Industriell krystallisasjon og felling
Industrial Crystallization and Precipitation

Faglærer: Professor II Didrik Malthe-Sørensen
 Koordinator: Førsteamanuensis Jens-Petter Andreassen
 Uketimer: Vår: 2F+2Ø+11S = 9.0 SP
 Tid: Undervises ikke studieåret 2007-2008
 Und.språk: Engelsk, Norsk
 SP-reduksjon: DIK2091(v.2): 9.0 SP
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Øvinger

Læringsmål: Studentene skal bli i stand til å dimensjonere krystallisasjonsreaktorer gjennom en grundig faglig forståelse av hvilke forhold som bestemmer partikkelstørrelsesfordelingen til det krystallinske produktet. I tillegg skal de kunne forutsi hvordan forandringene i produktet er påvirket av parametere som endrer kinetikken for nukleering og partikkelvekst.

Anbefalte forkunnskaper: Grunnleggende kunnskap i faststoffkjemi og kjemisk reaksjonsteknikk.

Faglig innhold: Kurset tilbys annet hvert år, neste gang våren 2009.

Emnet gir en teoretisk og praktisk innføring i mekanismer og kinetikk ved industriell krystallisasjon og utfelling av faste stoffer fra væskefase. Områder som belyses vil være: Reaksjonskrystallisasjon og felling, utsaltingskrystallisasjon, kjølekrystallisasjon og inndamping. Det legges vekt på eksperimentelle teknikker og tolkning av forsøksdata som skal føre frem til valg og drift av ulike krystallisatorer. Betydningen av overmetningen, temperatur og løsningsmiddelkjemi på mekanismene og hastigheten for kjernedannelse, krystallvekst og agglomerering er en sentral del av emnet. Innvirkningen av disse prosessene på krystallenes størrelsesfordelingen vil bli belyst, blant annet med ligninger for populasjonsbalansen i ulike systemer.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger/kollokvier/øvingsoppgaver/prosjektrapport.

Kursmaterieill: J.W. Mullin: Crystallization, 4th Edition, Butterworth-Heinemann Ltd., London 2001.

Utdelt materiale.

Vurderingsform:	Mappeevaluering			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	GODKJENT RAPPORT		25/100	
	MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	75/100	

KP8106 GASSRENSING
Gassrensing med kjemiske absorbenter
Gas Cleaning with Chemical Solvents

Faglærer: Professor Hallvard Fjøsne Svendsen
 Uketimer: Høst: 3F+6Ø+5S = 9.0 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 Und.språk: Engelsk, Norsk
 SP-reduksjon: DIK2094: 9.0 SP
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Prosjektarbeid

Læringsmål: Forstå grunnlaget for dimensjonering av absorpsjonstårn og for design og energiforbruk i absorpsjonsprosesser. Kunne modellere absorpsjonstårn stasjonært.

Forkunnskapskrav: TKP4105 Separasjonsteknikk pluss TKP4110 Kjemisk reaksjonsteknikk eller tilsvarende forkunnskaper

Anbefalte forkunnskaper: TKP4160 Transportprosesser

Faglig innhold: Emnet foreleses annet hvert år, neste gang høst 2007.

Emnet behandler grunnlaget for valg av prosessstype og for dimensjonering av apparatur for rensing av gasser med kjemiske løsningsmidler. Spesielt sikter faget mot fjerning av CO₂, H₂S og vann fra naturgass og industrielle gasser, og CO₂ og SO₂ fra forbrenningsgasser.

Blant annet følgende tema omhandles:

- Rensekrav, tilgjengelig teknologi, og uløste problemer.
- Rigorøse, termodynamiske og semiempiriske likevektsmodeller.
- Teorier for modellering av masseoverføringsprosesser.
- Kinetikkmodeller med vekt på koplingen mellom masseoverføring mellom fasene og kjemisk reaksjon.
- Renseeffektivitet, energibehov og muligheter for energiintegrering, selektivitet, kjemisk stabilitet, osv.
- Kriterier for valg mellom prosesser for spesifiserte anvendelser.
- Apparattyper, og metoder for bestemmelse av gass-væske likevekter og kinetiske data.

Hvis det er få studenter avholdes eksamen muntlig.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger, kollokvier og prosjektarbeid

Kursmaterieill: Oppgis ved kursets start

Vurderingsform:	Mappeevaluering			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel

GODKJENT RAPPORT	25/100
MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett 75/100

KP8107 MEMBRANSEPARASJON VG
Videregående kurs i membranprosesser/væskesystemer,
Advanced Course in Membrane Separation Processes/Liquid Processes

Faglærer:	Professor Tor Ove Leiknes		
Koordinator:	Professor May-Britt Hägg		
Uketimer:	Vår: 2F+2Ø+11S = 9.0 SP		
Tid:	Undervises ikke studieåret 2007-2008		
Und.språk:	Engelsk		
SP-reduksjon:	DIK2095: 9.0 SP		
Karakter:	Bokstavkarakterer	Obl. aktiviteter:	Ingen

Læringsmål: Læringsmål: Å kunne planlegge og beregne anlegg for membranseparasjon på basis av karakteristiske data for væskefase, membraner og moduler.

Forkunnskapskrav: Emnet forutsetter grunnleggende kunnskaper i kjemiteknikk og membranteknikk.

Faglig innhold: Emnet tilbys annet hvert år, neste gang våren 2009. Emnet omfatter kjemiske, fysikalske og termodynamiske forhold ved framstilling og karakterisering av membraner, analyse av transport- og foulingmekanismer i membraner og moduler, med særlig vekt på membranfiltrering (MF, UF, NF og RO). Videre behandles oppbygging av membranlegg samt teknisk gjennomføring av membranseparasjoner. Emnet kan etter avtale med kandidatene suppleres med andre del-emner innen membranteknologi

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger, kollokvier, selvstudier, individuell rapport/artikkel (teller 20 % av karakter)

Kursmaterieill: Oppgis ved kursets start

Vurderingsform:	Muntlig/Rapport			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	80/100	
	GODKJENT RAPPORT		20/100	

KP8108 TERMODYNAMIKK VG
Videregående termodynamikk : Anvendelser innen fase- og reaksjonslikevekter
Advanced Thermodynamics : With applications to Phase and Reaction Equilibria

Faglærer:	Førsteamanuensis Tore Haug-Warberg		
Uketimer:	Høst: 3F+1Ø+10S = 9.0 SP		
Tid:	Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.		
Und.språk:	Engelsk		
SP-reduksjon:	DIK2099(v.2): 9.0 SP		
Karakter:	Bokstavkarakterer	Obl. aktiviteter:	Øvinger

Læringsmål: 1) Overordnet innblikk i termodynamisk funksjonslære.

2) Inngående kjennskap til termodynamiske likevekt- og stabilitetsprinsipper

3) Erfaring fra utvikling og implementering av termodynamiske beregningsrutiner

Forkunnskapskrav: Termodynamikk, fysikalsk kjemi og lineær algebra

Anbefalte forkunnskaper: Praktisk kjennskap til termodynamikk for multikomponente blandinger, numeriske metoder og lineær algebra. Det er en stor fordel om kandidaten har tidligere erfaring med matematisk modellbygging. Programmeringsfaring er også verdifullt.

Faglig innhold: Emnet undervises hvert år.

Del I: Termodynamisk metodelære med utgangspunkt i Euler-homogene funksjoner. Generalisering av begrepene intensive og ekstensive variable. Bytte av tilstandsvariable ved hjelp av Legendre-transformasjoner. F.eks. $U(S,V,N)$ til $A(T,V,N)$ og videre til $G(T,p,N)$. Derivasjonsegenskaper til de transformerte størrelsene. Utvidelse til multikomponente blandinger. Bruk av termodynamiske tilstandsfunksjoner i reaksjons- og fasevektberegninger. Beregning av tilstandsdiagrammer. Direkte substitusjon og Newton-Lagrange formulering, lineær programmering. Termodynamiske optimalitet- og stabilitetskrav.

Del II: Individuelt tilpasset prosjektarbeid. Aktuelle temaer er: implementasjon av termodynamiske modeller, bruk av eksperimentelle data i parameterestimering, utvikling av termodynamiske beregningsrutiner for simuleringsformål.

Læringsformer og aktiviteter: Ordinære forelesninger (del I) fulgt opp av et individuelt prosjektarbeid (del II). Kollokvier og studentpresentasjoner er obligatorisk i del II.

Kursmaterieill: 1) M. Modell and R. C. Reid "Thermodynamics and Its Applications", 2nd ed., Prentice-Hall, Chapter 9 (30 pp.)

2) H. Callen "Thermodynamics and an Introduction to Thermostatistics", 2nd ed., John Wiley (1985), Chapters 3 and 5 (40 pp.)

3) Egne forelesningsnotater (50 pp.)

4) Individuelt valgte artikler (ca. 30 pp.)

Vurderingsform:	Arbeider			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	GODKJENT RAPPORT		1/1	

KP8110 GASSRENS MED MEMBRAN
Gassrensing med membraner, videregående
Membrane Gas Purification, advanced course

Faglærer: Professor May-Britt Hägg
 Uketimer: Vår: 2F+2Ø+11S = 9.0 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 Und.språk: Engelsk
 SP-reduksjon: DIK2580: 9.0 SP
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Ingen

Anbefalte forkunnskaper: Noe kunnskaper innen grunnleggende membranteknologi. Om mulig anbefales å følge fordypningsemnet i membranteknologi som tilbys 9. semester i siv.ing. studiet ved IKP

Faglig innhold: Emnet tilbys annet hvert år, neste gang våren 2008.

Emnet tar sikte på å gi en fordypende forståelse av forskjellen i transport av gasser gjennom forskjellige typer materialer. Dette vil forklare membranenes forskjellige separasjonsegenskaper, og gi grunnlag for riktig valg av materiale for en membran separasjonsprosess.

Innhold: Transport av gasser (ideelle, ikke-ideelle) gjennom polymere, uorganiske (karbon, glass, keramer, metaller), og hybride materialer. Betydning av løselighet og diffusjon, adsorpsjon, porestørrelser og porestørrelsesfordeling, polare og ikke-polare gassblandinger. Separasjonsegenskaper for forskjellige gassblandinger ved endrede prosessbetingelser (trykk, temperatur). Betydning av materialets kjemiske struktur, gassenes fysiske egenskaper, interaksjoner mellom gass og membranmateriale. Aldring - nedbrytningsmekanismer. Eksempler på miljøvennlige membranprosesser (tørking av naturgass, alternative metoder for CO₂-fjerning, gjenvinning av VOC, oppgradering biogass, gjenvinning av H₂, m.m.).

Læringsformer og aktiviteter: Kollokvier, selvstudier, individuell rapport/artikler (vil telle 20 % av karakter).

Kursmateriell: Oppgis ved kurssets start

Vurderingsform: Muntlig/Rapport

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	80/100	
GODKJENT RAPPORT		20/100	

KP8112 ANVENDT HET KAT
Anvendt heterogen katalyse
Applied Heterogeneous Catalysis

Faglærer: Professor Anders Holmen
 Uketimer: Høst: 2F+2Ø+6S = 6.0 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 Und.språk: Engelsk
 SP-reduksjon: DIK2597(v.2): 6.0 SP
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Ingen

Anbefalte forkunnskaper: Det forutsettes kunnskaper tilsvarende emne TKP4155 Reaksjonskinetikk og katalyse.

Faglig innhold: Emnet gis annet hvert år, neste gang høsten 2007.

Emnet er ment å gi en innføring i moderne katalyseteorier for de viktigste gruppene av heterogene katalysatorer: metaller, metalloksyder og zeolitter. Eksempler på industrielle anvendelser. Videre vil emnet omfatte kinetiske beskrivelser av delprosessene (adsorpsjon, overflate-reaksjon, diffusjon etc.). Det vil også bli gitt en innføring i eksperimentelle metoder (reaktorsystemer o.l.) for studier av heterogene katalysatorer.

Læringsformer og aktiviteter: Seminarer

Kursmateriell: Pensum består av utvalgte notater og tidsskriftartikler.

Vurderingsform: Skriftlig

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
SKRIFTLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	1/1	D

KP8113 KARAKT HET KAT
Karakterisering av heterogene katalysatorer
Characterization of Heterogeneous Catalysts

Faglærer: Førsteamanuensis Magnus Rønning
 Uketimer: Høst: 2F+2Ø+6S = 6.0 SP
 Tid: Undervises ikke studieåret 2007-2008
 Und.språk: Engelsk
 SP-reduksjon: DIK2598(v.2): 6.0 SP
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Ingen

Anbefalte forkunnskaper: Det forutsettes kunnskaper tilsvarende emne TKP4155 Reaksjonskinetikk og katalyse

Faglig innhold: Emnet gis annet hvert år, neste gang høsten 2008.

Ved heterogen katalyse skjer reaksjonene på overflaten av faste stoffer som metaller, metalloksider og zeolitter. Det er i første rekke forholdene på selve overflaten som er bestemmende for katalysatorens aktivitet, selektivitet og levetid. Metoder til å karakterisere faste overflater og adsorberte forbindelser på overflaten er derfor av avgjørende betydning for forståelsen av katalytiske reaksjoner.

Dette emnet er ment å gi en oversikt over de aktuelle metoder samt en detaljert innføring i bruken av disse på katalytiske systemer. Emnet omfatter såvel kjemiske som spektroskopiske metoder.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger og seminarer

Kursmaterieill: Pensum består av utvalgte tidsskriftartikler.

Vurderingsform: Skriftlig

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
SKRIFTLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	1/1	D

KP8115 VG PROSESSREGULERING

Videregående prosessregulering

Advanced Process Control

Faglærer: Professor Morten Hovd

Koordinator: Professor Sigurd Skogestad

Uketimer: Høst: 2F+3Ø+7S = 7.5 SP

Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.

Und.språk: Engelsk, Norsk

Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Øvinger

Læringsmål: Grunnlag for forskningsarbeid innen prosessregulering

Anbefalte forkunnskaper: Grunnleggende kunnskaper i reguleringsteknikk tilsvarende et fag på 7.5 Sp

Faglig innhold: Emnet undervises hvert år.

Emnet undervises delvis sammen med fordypningsmodulen (5. klasse) i VG prosessregulering, men har tillegsemner samt et større teorisemner.

Studenter som tidligere har tatt fordypningsmodulen vil i tillegg få en prosjektoppgave.

Følgende delemner inngår:

1. Reguleringsstrategier for totale prosessanlegg ("plantwide control") med vekt på de strukturelle valg: Hva skal reguleres og måles og hvordan skal variables parres.
2. Struktur, regulatorinnstilling og overvåkning av den stabiliserende basisreguleringen.
3. Multivariabel regulering, inkl. praktisk bruk av modell-basert prediktive regulering (MPC).
4. Regulerbarhetsanalyse av multivariable systemer.

Hvis det er få studenter avholdes eksamen muntlig.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger, kollokvier, prosjektarbeid, inviterte eksterne forelesere

Kursmaterieill: Tidsskriftartikler og utdrag fra boka "Multivariable feedback control" av Skogestad og Postlethwaite (2005).

Vurderingsform: Muntlig

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	1/1	

KP8117 PAPIRFYSIKK OG KJEMI

Papirfysikk og papirkjemi

Paper Physics and Paper Chemistry

Faglærer: Professor Øyvind Weiby Gregersen

Uketimer: Vår: 15S = 9.0 SP

Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.

Und.språk: Engelsk, Norsk

Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Øvinger

Anbefalte forkunnskaper: Emnet forutsetter kunnskaper tilsvarende emne TKP 4125 Papir og fiberteknologi, samt fordypningsemnet TKP4560 Papir og Fiberteknologi, fordypningsemne.

Faglig innhold: Emnet foreleses annet hvert år, neste gang våren 2008.

Emnet skal gi en grunnleggende forståelse av papirets materialeegenskaper. Sentrale tema er hvordan papirets materialeegenskaper påvirkes av råvarer og papirproduksjonsprosessen og hvordan ulike materialeegenskaper påvirker sluttbruksegenskapene til papir slik som trykbarhet, konverteringsegenskaper, absorpsjonsegenskaper og lignende. Emnet skal gi et innblikk i den nyeste forskningen innen de viktigste delene av papirfysikk og papirkjemi. Det detaljerte innholdet av emnet avgjøres til en viss grad av kandidatens spesifikke problemstillinger.

Læringsformer og aktiviteter: Seminarer og selvstudium

Kursmaterieill: Utvalgte monografier og artikler

Vurderingsform:	Skriftlig			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	SKRIFTLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	1/1	D

KP8118 VG REAKTORMOD
Videregående reaktormodellering
Advanced Reactor Modelling

Faglærer:	Professor Hugo Atle Jakobsen			
Uketimer:	Vår: 3F+2Ø+14S = 12.0 SP			
Tid:	Undervises ikke studieåret 2007-2008			
Und.språk:	Engelsk, Norsk			
SP-reduksjon:	KP8103: 9.0 SP			
Karakter:	Bokstavkarakterer	Obl. aktiviteter:	Ingen	

Læringsmål: Vi tar sikte på å utdype studentenes grunnleggende forståelse av transportprosesser for masse, varme og bevegelsesmengde med vekt på modellering av strømningsfenomener, for derved å gjøre den i stand til å utvikle mer fundamentale og realistiske modeller for ulike typer en- og flerfasereaktorer.

Anbefalte forkunnskaper: Kurset forutsetter emnene: Transportprosesser og Reaktorteknologi, eller tilsvarende kunnskaper. I tillegg er det en fordel om studentene har noe kjennskap til numeriske metoder og programmering.

Faglig innhold: Emnet undervises hvert år, neste gang våren 2009.

Tid for undervisning avtales med studentene.

Beskrivelse av transportprosesser for masse, varme og bevegelsesmengde med vekt på modellering av strømningsfenomener. Koplingen mellom kinetikk, masse- og varme-transportprosesser, og strømningsfenomener i enfase røretank-, fluidized bed-, gass/væske- og slurry reaktorer blir diskutert. Eksperimentelle studier av strømningsrelaterte variable i de forskjellige reaktorene danner grunnlaget for forståelsen av strømningsfenomene og derved også den teoretiske modelleringen av disse. Emnet inneholder derfor en kort introduksjon til prinsippene bak et utvalg av målemetoder som ofte anvendes innen reaktorteknologi.

Hvis det er få studenter avholdes eksamen muntlig.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger/kollokvier

Kursmaterieill: Kompendium: General Reactor Technology Fundamentals (GREATFUN). p. 600.

Vurderingsform:	Skriftlig			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	SKRIFTLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	1/1	

KP8119 SURF POLY INT
Surfaktanter og polymerer i vandig løsning
Surfactants and Polymers in Aqueous Solutions

Faglærer:	Førsteamanuensis Wilhelm Robert Glomm, Professor Johan Sjöblom			
Koordinator:	Professor Johan Sjöblom			
Uketimer:	Høst: 3F+12S = 9.0 SP			
Tid:	Undervises ikke studieåret 2007-2008			
Und.språk:	Engelsk, Norsk			
Karakter:	Bokstavkarakterer	Obl. aktiviteter:	Ingen	

Læringsmål: Dette kurset knytter sammen innholdet i TKP4130 Polymerkjemi med innholdet i emnet TKP4115 Overflate- og Kolloidkjemi for å gi en helhetlig forståelse av interaksjonen mellom polymerer og surfaktanter.

Anbefalte forkunnskaper: Det forutsettes kunnskaper tilsvarende TKP4115 Overflate og kolloidkjemi. TKP4130 Polymerkjemi anbefales

Faglig innhold: Emnet undervises annet hvert år, neste gang høsten 2008.

Norsk emnebeskrivelse: Emnet dekker egenskapene hos konsentrerte surfaktantsystemer, enkle polymersystemer (inkludert protein), og blandede surfaktant-polymersystemer i vandig løsning. Hovedtyngden av undervisningen vil fokusere på egenskapene til blandede systemer - surfaktant-surfaktant systemer og surfaktant-polymer systemer (inkludert surfaktant-protein). Det gis innføring i surfaktant-polymer interaksjoner, kritisk assosiasjonskonsentrasjon, faseoppførsel og reologi for blandede systemer, i tillegg til tekniske applikasjoner av disse. Det vil bli gitt eksempler fra aktuell forskning.

Læringsformer og aktiviteter: Seminarer og selvstudium

Kursmaterieill: Lærebok/textbook: Surfactants and Polymers in Aqueous Solution, 2nd Edition, 2004

Forfattere: Krister Holmberg, Bo Jönsson, Bengt Kronberg og Björn Lindman

Utgiver: John Wiley Sons, LTD.

Antall pensumsider: 527

Vurderingsform:	Muntlig			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	1/1	

KP8120 KOLL KJEMI FUNK MATR
Kolloidkjemi og funksjonelle materialer
Colloid Chemistry and Functional Materials

Faglærer: Professor II Egil Gulbrandsen, Professor II Michael Wilhelm Stöcker
 Koordinator: Førsteamanuensis Gisle Øye
 Uketimer: Vår: 3F+14S = 9.0 SP
 Tid: Undervises ikke studieåret 2007-2008
 Und.språk: Engelsk
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Ingen

Læringsmål: Innføring i metoder for fremstilling og egenskaper av funksjonelle materialer for anvendelser hovedsakelig innen katalyse og adsorpsjon

Anbefalte forkunnskaper: Generell innsikt i kjemi, samt TKP4115 Overflate- og kolloidkjemi

Faglig innhold: Kurset holdes annet hvert år, neste gang våren 2009. I kurset blir det beskrevet hvordan kolloidale strukturer som miceller, flytende krystaller og inverterte miceller kan anvendes ved fremstilling av funksjonelle materialer. Syntese og karakteriseringsmetoder for mikro- og mesoporøse materialer blir spesielt vektlagt. De viktigste karakteriseringsmetodene som gjennomgås er gass adsorpsjon, røntgen- og elektronspektroskopiteknikker, fast-fase NMR og ESR spektroskopi. Eksempler på anvendelse av materialene vil bli gitt, med spesiell vekt på heterogen katalyse og adsorpsjon.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger

Kursmateriell: Utdelt materiell

Vurderingsform: Muntlig

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
MUNTLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	100/100	D

KP8121 KOLLOID POLYMER VK
Videregående kurs i overflate, kolloid og polymerkjemi
Surface, Colloid and Polymer Chemistry Special Topics

Faglærer: Førsteamanuensis Wilhelm Robert Glomm, Førsteamanuensis Gisle Øye
 Koordinator: Professor Johan Sjöblom
 Uketimer: Høst: 5F+5S Vår: 5F+5S = 6.0 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Ingen

Læringsmål: Målet med dette emnet er å tilby PhD studenter spesifikk fordypning i emner som er tilpasset til eller umiddelbart komplimentære til deres doktorgradsarbeid.

Del A: Å bevisstgjøre deltakerne på viktige vurderinger ved bruk av kjemometri/data-analyse på eksperimentelle data, og å diskutere/presentere avanserte anvendelser av kjemometri.

Del B: Målsetningen med dette kurset er å gi en forståelse av hvordan man modifiserer overflater (plane flater så vel som nanopartikler) med polymerer og andre makromolekyler opp mot spesifikke applikasjoner innen nanoteknologi.

Del C: Å gjøre studentene kjent med eksperimentelle teknikker for karakterisering av kolloidale systemer (inkludert polymerer). Både underliggende teori og mulige applikasjoner vil bli presentert.

Anbefalte forkunnskaper: Anbefalte forkunnskaper varierer etter emne, og vil annonseres når forelesning av et emne kunngjøres.

Del A: Kunnskaper tilsvarende TKP4130 Polymerkjemi, og TKP4115 Overflate og Kolloidkjemi.

Del B: TKP4115 Overflate- og Kolloidkjemi

Faglig innhold: Faget undervises første gang høsten 2006, og videre enten høst eller vår etter behov.

Faglig innhold og spesifikke læringsmål er inndelt etter emner. Kun to emner er tatt med i denne beskrivelsen. Flere emner kan legges til etter ønske og behov. Kursstart vil bli annonsert i god tid før forelesninger påbegynnes.

Kurset består av tre uavhengige emner, del A og B som ved behov vil bli forelest hver for seg.

Del A: Makromolekyler på Overflater.

Målsetningen med dette kurset er å gi et sammendrag av aktuelle emner fra soft condensed matter on surfaces og overflatemodifisering generelt, og deres anvendelse innen nanoteknologi. Tematisk kan disse emnene deles inn i (en mer detaljert inndeling finnes i den engelske versjonen): Klassifisering av overflater og karakteriseringsteknikker, små molekyler på overflater (herunder self-assembled monolayers), makromolekyler på overflater, og utvalgte emner fra aktuell forskning.

Del B:Faglig innhold: Emnet dekker teori og applikasjoner for et utvalg eksperimentelle teknikker anvendt på kolloidale systemer, herunder også polymerer. Hovedtyngden av kurset tar for seg eksperimentelle teknikker som er spesifikke for kolloidale systemer. Der kurset beskriver konvensjonelle eksperimentelle teknikker (f. eks. UV-vis, NIR), vil det bli lagt vekt på aspektene som er karakteristiske for kolloidale systemer (for eksempel scattering og quenching ved optisk karakterisering). Emnet kan deles opp i følgende tema: Molekylær spektroskopi, lysspredning, overflate/grenseflate teknikker, reologi, kalorimetri og mikroskopi. Det vil bli gitt eksempler fra aktuell forskning.

Læringsformer og aktiviteter: Seminar og selvstudium

Kursmateriell: Del A: Kompendium: Soft Condensed Matter on Surfaces (deles ut ved forelesningsstart)

Forfatter: Jan Genzer, Antall Pensumsider: 101.

Del B:

- Principles of Colloid and Surface Chemistry, Third Edition

Forfattere: Paul Hiemenz, Raj Rajagopalan

Utgiver: Marcel Dekker

Kapitlene 4-7, 12: Tilsammen 229 sider

- Physical Chemistry Sixth Edition

Forfatter: Peter Atkins

W.H. Freeman Company

Utvalgte deler, til sammen ~100 sider

- Emulsions and Emulsion Stability, Second Edition

Editor: Johan Sjöblom

Kapittel 12: 62 sider

Antall pensumsider: 391

Vurderingsform:

Muntlig

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	100/100	D

KP8123**KOLLOIDKJ PROSESSIND****Kolloidkjemi for prosessindustrien****Colloid Chemistry for Process Industry**

Faglærer: Førsteamanuensis Gisle Øye

Koordinator: Professor Johan Sjöblom

Uketimer: Vår: 4F+11S = 9.0 SP

Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.

Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Ingen

Læringsmål: Å gi studentene en innføring i industriell anvendelse av overflate- og kolloidkjemi

Anbefalte forkunnskaper: Emnet forutsetter kunnskaper tilsvarende emne TKP4115 Overflate og kolloidkjemi

Faglig innhold: Kurset undervises annet hvert år, neste gang vår 2008.

Kolloidkjemi i oljeindustrien (3 Sp)

Kurset vil belyse den viktige rolle kolloidkjemi spiller innen oljeteknologien offshore. Fenomener som beskrives i kurset er PVT diagram, mekanismer for asfaltutfelling ved lave trykk (eller forandrede løselighetsbetingelser), separasjon av vann/olje/gass, emulsjonsproblematikk (forekomst, mekanismer for stabilisering og destabilisering av vann-i-råolje emulsjoner og olje-i-vann emulsjoner), elektrokoalescens, gasshydrater (forekomst, naturlig transporterbarhet og stabilisering av suspensjoner) samt funksjonalitet hos ulike typer av ioljefeltkemikalier (inhibitorer, demulgatorer, kinetiske inhibitorer, deforamere, fuktemidler etc.).

Foreleser: Professor Johan Sjöblom, NTNU, Dr NN fra oljeindustrien

Kolloidkjemi i papirindustrien (3 Sp)

Kurset har til hensikt å belyse den viktige rolle kolloidkjemien spiller ved papir-fremstilling. Fenomen som behandles i kurset er polyelektrolytters løslighets-egenskaper samt deres adsorpsjon på faste overflater så som; cellulosefibrer, oppløste vedsubstanser og kolloider i sirkulasjonsvannet; flokkulering, retensjon og avvanning; spredning, fuktning og adhesjon; overflatekjemien hos "dry strength" additiver; vekselvirkning mellom trykkfarger og papiroverflater; skumstabilisering; karakterisering av papir og fibrer med spektroskopiske- og mikroskopi teknikker.

Foreleser: Professor Per Stenius, Tekniska Högskolan i Helsingfors

Kolloidkjemi i næringsmiddelindustrien (3 Sp)

Kurset vil belyse den viktige rollen kolloidkjemi har innen ulike typer næringsmidler. Fenomener som beskrives mer i detalj tar utgangspunkt i lipidenes kjemi (klassifisering, strukturer, funksjonalitet, eksempler så som monoglycerider og fosfolipider), faselikevekter med vann og olje (dannelse av flytende krystaller, omvendte kolloidale strukturer og mikroemulsjoner), lipider i monolag, ulike typer av overflatelag, filmer og skum; vekselvirkning med proteiner og polymerer; nærings-middelemulsjoner og emulsjonsteknologi; biomembraner og penetrasjon av farmasøytiske molekyler; oppbygging av næringsmidler som melk, krem, tørkede emulsjoner, margarin, smør, brød og majones, samt lipidenes funksjonalitet i disse.

Foreleser: Professor Kåre Larsson, Lunds Universitet/Camurus

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger og lab. demonstrasjoner

Kursmaterieill: Oppgis ved kursets start.

Vurderingsform:

Muntlig

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	1/1	

KP8124 MOD KAT REAK
Modellering av katalytiske reaksjoner
Modelling of Catalytic Reactions

Faglærer: Professor De Chen
 Uketimer: Vår: = 6.0 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Ingen

Anbefalte forkunnskaper: Det forutsettes kunnskaper tilsvarende emne TKP4155 Reaksjonskinetikk og katalyse.

Faglig innhold: Emnet gis hvert annet år, første gang vår 2008. Emnet gir en innføring i metoder for å sette opp en mikrokinetisk modell, måter for å finne, eventuelt estimere, hastighetskonstanter og mikrokinetisk simulering. Det fokuseres også på mikrokinetisk analyse av reaksjonssystemer på atomært nivå. Et prosjektarbeid på mikrokinetisk modellering av et utvalgt reaksjonssystem er inkludert i kurset.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesnings-seminarer + prosjekt

Kursmateriell: James A. Dumesic, Dale F. Rudd, Luis M. Aparicio, James E. Rekoske, Andres A. Trenino, The microkinetics of heterogeneous catalysis. ACS professional Reference Book, Washington, DC 1993.

Utvalgte tidsskriftartikler

Vurderingsform:		Mappeevaluering		
Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel	
GODKJENT RAPPORT		60/100		
MUNTLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	40/100		

KP8125 FRAM KAT MAT
Framstilling av katalytiske materialer
Design and preparation of catalytic materials

Faglærer: Førsteamanuensis Hilde Johnsen Venvik
 Uketimer: Vår: 2F+2Ø+6S = 6.0 SP
 Tid: Undervises ikke studieåret 2007-2008
 Und.språk: Engelsk
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Ingen

Læringsmål: Studentene skal bli i stand til å gjøre kvalifiserte valg og justeringer vedrørende katalysator-framstillingsmetode og synteseparametere. De skal til en viss grad kunne vurdere egnethet for oppskalering og industriell produksjon.

Anbefalte forkunnskaper: Det forutsettes kunnskaper tilsvarende emne TKP4155 Reaksjonskinetikk og katalyse, samt grunnleggende kunnskap i faststoffkjemi.

Faglig innhold: Emnet undervises annet hvert år, neste gang våren 2009.

Emnet skal gi en oversikt over prinsippene for design og framstilling av heterogene katalysatorer. Grunnleggende teori og modeller for dannelsen av fast materiale vil bli gjennomgått. Syntesemetoder for bærermaterialer så vel som den katalytisk aktive fasen beskrives, f. eks. utfelling/samfelling, impregnering inkl. incipient wetness og ionebytte, avsetning-utfelling, sol-gel-baserte metoder, ulike pyrolyse- og CVD-baserte metoder. Ulike trinn i framstillingen, inkludert tørking, kalsinering og reduksjon, samt hvilke parametere som påvirker/kontrollerer den ferdige katalysatorens egenskaper diskuteres. Sentrale materialklasser som alumina, silica og zeolitter beskrives. Videre omfattes katalytisk framstilling av karbon nanofibre (CNF), og det gis en innføring i kombinatoriske metoder for parallell syntese/og eller testing av nye katalysatorsystemer. Utfordringer og metoder ved oppskalering av synteser og industriell framstilling av katalysator behandles.

Læringsformer og aktiviteter: Seminarer

Kursmateriell: Utvalgte notater og tidsskriftartikler.

Vurderingsform:		Skriftlig		
Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel	
SKRIFTLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	100/100	D	

KP8126 ANV PROS KJEM
Anvendt prosesskjemometri
Applied process chemometrics

Faglærer: Professor II Kim H. Esbensen
 Uketimer: Vår: 3F+3Ø+6S = 7.5 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 Und.språk: Engelsk
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Øvinger, godkjent rapport

Læringsmål: Gi en praktisk innføring i avanserte kjemometriske metoder for prosess tekniske anvendelser

Forkunnskapskrav: Emnet forutsetter elementære kunnskaper i matriseregning, numeriske metoder og statistikk.

Faglig innhold: Emnet undervises hvert år, og for første gang våren 2008.

Bilineære data modeller, multivariat projeksjonsmodellering.

Forutsetninger, metoder, implementasjon.

Validering av multivariate prediksjonsmodeller.

Sammenheng med TOS.

Introduksjon til Theory of Sampling (TOS).

Prosess sampling og variografi.

Akustisk prosess kjemometri.

Andre aktuelle tema.

Kursmaterieill: Kim Esbensen: Multivariate Data Analysis - in practice,

5th. Ed, Camo Process AS, Oslo, 2002.

Handouts

Vurderingsform:	Skriftlig/Arbeider			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	SKRIFTLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	75/100	A
	ARBEIDER		25/100	

Institutt for konstruksjonsteknikk

KT8202 UTMATTINGSANALYSE

Utmattingsanalyse

Fatigue Analysis

Faglærer: Professor Per Jahn Haagenen

Uketimer: Vår: 3F+2Ø+7S = 7.5 SP

Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.

SP-reduksjon: DIB7970: 7.5 SP

Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Øvinger

Læringsmål: Kurset tar sikte på å gi studenten en innføring i karakteristiske trekk ved utmattingsprosessen for metalliske materialer og de viktigste påvirkningsfaktorene. Han skal erverve kunnskaper til kunne velge løsningsmetodikk og relevante standarder for utmattingsproblemer for forskjellige komponenter.

Anbefalte forkunnskaper: Tilsvarende TMM4240 og TMM4195.

Faglig innhold: Videregående behandling av høy- og lavsyklus utmatting. Mikromekanismer ved initiering og vekst av utmattingssprekker. Virkninger av korrosjon, fretting og temperatur. Materialeffekter, middelspenningseffekter. Overflatens betydning, produksjonstekniske forhold, overflatemodifisering mht økning av utmattingsstyrke. Tøyingsstyrt utmatting, virkninger av syklisk plastisitet, kjerveffekter. Bruddmekanikk/utmattning; modellering av sprekkvekst, små sprekker, terskelområdet.

Spredning i forsøksdata, probabilistisk dimensjonering. Dimensjoneringskriterier ved flerakset spenningstilstand. Variabel amplitude belastning, lineær og ikkelineær delskadeteori. Implementering av teori i dimensjoneringsstandarder.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger og gruppearbeid.

Litteraturstudium over oppgitt tema med skriftlig rapport.

Kursmaterieill: Kompendier og utvalgt litteratur.

Vurderingsform:	Skriftlig			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	SKRIFTLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	1/1	D

KT8205 ARMERINGSKORROSJON
Korrosjon av stål i betongkonstruksjoner
Corrosion of Steel in Concrete Structures

Faglærer: Professor II Roar Myrdal
 Koordinator: Professor Øystein Vennesland
 Uketimer: Høst: 3F+2Ø+7S = 7.5 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 SP-reduksjon: DIB7987: 7.5 SP
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Øvinger

Læringsmål: Kurset skal gi kunnskaper om vedlikehold og reparasjon av armerte betongkonstruksjoner - med spesiell vekt på armeringskorrosjon. Det blir lagt vekt på å gi en grundig innføring i de elektrokjemiske prinsipper både for armeringskorrosjon og av bruk av elektrokjemiske metoder for vedlikehold eller reparasjon av betongkonstruksjoner.

Anbefalte forkunnskaper: Tilsvarende emnene TKT4225 og TKT4215.

Faglig innhold: Innføring i elektrokjemi og korrosjonsteori. Mekanismer for skader i betong. Inspeksjon og kontroll av betongkonstruksjoner med feltmetoder og laboratoriemetoder. Vedlikehold og reparasjon av konstruksjoner utsatt for armeringskorrosjon.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger og gruppearbeid.

Et litteraturstudium med skriftlig rapport.

Kursmaterieell: Diverse rapporter og tidsskriftartikler.

Vurderingsform: Muntlig

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	1/1	

KT8211 DYNAMISK ANALYSE
Beregningsmetoder for dynamisk analyse av konstruksjoner
Computational Methods in Structural Dynamics

Faglærer: Professor Svein N Remseth, Professor Einar Norleif Strømmen
 Koordinator: Professor Einar Norleif Strømmen
 Uketimer: Høst: 3F+2Ø+7S = 7.5 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Ingen

Læringsmål: Hensikten med emnet er å gi innsikt i avanserte beregningsmetoder innen konstruksjonsdynamikken.

Anbefalte forkunnskaper: Det forutsettes grunnlag tilsvarende pensum i TKT4201 Konstruksjonsdynamikk.

Faglig innhold: Emnet foreleses annet hvert år, neste gang høsten 2007. Emnet dekker karakterisering og modellering av konstruksjoners dynamiske egenskaper, metoder for beregning av dynamisk respons i tids- og frekvensplanet, beregning av fri svingning, samt dynamisk stabilitet. Det gis en kort innføring i bølgeforplantning relatert til konstruksjoner og fundamentsamvirke. For respons fra naturlaster behandles metoder for stokastisk analyse. Anvendelser vil omfatte beregninger av respons fra vind, jordskjelv, støt og eksplosjoner.

Kursmaterieell: Utdelte notater og tidsskriftartikler. Kompendium innen en del av stoffet.

Vurderingsform: Muntlig

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	1/1	

KT8212 NUM SIM ARM BETONG
Numerisk simulering av armert betong
Numerical Simulation of Reinforced Concrete

Faglærer: Professor Svein Ivar Sørensen
 Uketimer: Høst: 4F+2Ø+6S = 7.5 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Øvinger

Læringsmål: Gi en oversikt over eksisterende kunnskap mht ikke-lineær modellering av armert betong med elementmetodeanvendelser.

Forkunnskapskrav: Grunnleggende kunnskaper i betongkonstruksjoner.

Elastisitetsteori.

Elementmetoden.

Anbefalte forkunnskaper: Grunnleggende kunnskaper i betongkonstruksjoner.

Elastisitetsteori.

Plastisitetsteori.

Elementmetoden.

Faglig innhold: Matematiske modeller for beskrivelse av oppførsel av armert betong. Risskriterier, bruddkriterier, ikkelineær spenning-tøyningens beskrivelse, armeringsmodeller.

Elementmetoden for ikkelineære problemer.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger.

Obligatoriske øvinger og prosjektoppgave.

Kursmaterieill: Chen, W.F.: Plasticity in Reinforced Concrete

R. de Borst: Computational Methods in Non-linear Solid Mechanics, Part 1 + 2.

Tidsskriftartikler.

Vurderingsform:	Muntlig			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	1/1	

KT8213 BETONGSTRUKTUR
Betong: Struktur-egenskapsforhold
Concrete: Structure-Property Relationship

Faglærer: Professor Erik Johan Sellevold

Uketimer: Høst: 2F+4Ø+6S = 7.5 SP

Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.

Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Øvinger

Læringsmål: Gi forståelse og oversikt over fysiske mekanismer i betongs faststoff- og porestruktur som påvirker og styrer betongmaterialers makroegenskaper (fasthet, volumstabilitet, transportegenskaper, bestandighet), inkl. vannets betydning.

Forkunnskapskrav: TKT 4215 Betongteknologi 1.

Faglig innhold: Emnet gir en innføring i dagens status på områdene:

1) kjemisk og fysisk mikrostruktur og porestruktur av herdet sementpasta, 2) vannets rolle som del av strukturen såvel som i adsorbent tilstand og som porevann, 3) strukturen av overgangssonen mellom tilslag og pasta.

Bindemiddelsammensetningens og tilslagstypens betydning for disse forhold tas opp.

Metoder til å bestemme mikrostruktur, porestruktur og feilstruktur (inhomogenitet, riss etc.) dekkes.

Forholdet mellom mikro- og porestruktur og sentrale bruksegenskaper som volumstabilitet, fukttransport og bestandighet tas opp. Det vil bli lagt vekt på høyfast betong hvor bruk av silikastøv og høy dosering av tilsetningsstoffer er forutsetninger.

Læringsformer og aktiviteter: Undervisningen gjennomføres dels i form av forelesninger, dels som kollokvier.

Kursmaterieill: Undervisningen vil bli basert på nyere forskningsrapporter.

Vurderingsform:	Muntlig/Rapport			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	2/3	
	GODKJENT RAPPORT		1/3	

KT8214 BEREGN KRYP OG SVINN
Beregningsmetoder for kryp og svinn i betongkonstruksjoner
Creep and Shrinkage in Concrete Structures

Faglærer: Professor Terje Kanstad

Uketimer: Vår: 4F+1Ø+7S = 7.5 SP

Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.

Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Øvinger

Læringsmål: Gi forståelse og oversikt over kryp, svinn og temperatureffekter i betong og hvordan disse best mulig kan tas hensyn til i avanserte beregningsmetoder.

Anbefalte forkunnskaper: Grunnlag i betongkonstruksjoner tilsvarende emnene TKT 4110 Betongkonstruksjoner 1 og TKT4220 Betongkonstruksjoner 2.

Faglig innhold: Forskjellige materialmodeller og beskrivelser av kryp og svinn i betong med virkning av forskjellig material-sammensetning, herdebetingelser og omgivelsenes klima. Forenklete og mer avanserte løsningsmetoder for håndregning og anvendelse i elementmetodeprogram.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger og øvinger.

Kursmaterieill: Rapporter, artikler.

Vurderingsform:	Skriftlig/Arbeider			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	SKRIFTLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	70/100	D
	ARBEIDER		30/100	

KT8215 IKKELIN ANALYSE EM
Ikkelineær statisk og dynamisk analyse med elementmetoden
Nonlinear Static and Dynamic Analysis by the Finite Element Method
 Faglærer: Professor Kjell H. Holthe, Professor Bjørn Helge Skallerud, Professor Zhiliang Zhang
 Koordinator: Professor Bjørn Helge Skallerud
 Uketimer: Vår: $3F+2Ø+7S = 7.5$ SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Øvinger

Læringsmål: Kurset tar sikte på å gi studentene en moderne fremstilling av numeriske løsningsmetoder i ikkelineære elementanalyser.

Anbefalte forkunnskaper: KT8301 Kontinuumsmekanikk eller tilsvarende.

Faglig innhold: Numeriske løsningsmetoder i ikkelineære elementanalyser. Kurset inneholder bl.a. eksplisitt og implisitt tidsintegrasjon, likevektsiterasjoner, linearisering og stabilitetsanalyser av løsningsalgoritmer. Videre behandles kontakt-støt. Ikke-lineariteter klassifiseres (material, geometrisk, randbetingelser).

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger og øvinger. 2/3 av øvingene kreves godkjent for å få adgang til eksamen.

Kursmaterieell: T. Belytschko, W.K. Liu and B. Moran, Nonlinear Finite Elements for Continua and Structures, Wiley, 2000
 B. Skallerud: Kompendium.

Vurderingsform: Skriftlig

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
SKRIFTLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	1/1	D

KT8216 IKKELIN EM TEKNOLOGI
Ikkelineære elementmetoder - Elementteknologi
Nonlinear Finite Element Methods - Element Technology

Faglærer: Professor Kjell Magne Mathisen
 Uketimer: Høst: $3F+2Ø+7S = 7.5$ SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Øvinger, Prosjekt

Læringsmål: Kurset tar sikte på å gi et grunnlag i formulering av elementer for ikkelineære analyser.

Anbefalte forkunnskaper: KT8301 Kontinuumsmekanikk eller tilsvarende.

Faglig innhold: Kontinuums-elementer basert på alternative variasjonsformuleringer: Svak form for blandede og hybride elementer, elementer basert på antatte tøyninger, konvergens og nøyaktighet, underintegrerte elementer, stabilitet og "timeglass" kontroll.

Bjelker og skall: Bjelketeorier, kontinuums- og resultatbaserte elementer, skjær- og mebranlåsning, elementer basert på antatte tøyninger, underintegrerte elementer med ett-punkts integrasjon.

Felestimering og adaptivitet: Postprosesseringsteknikker, kvalitet og nøyaktighet av feilestimat, regenerering av elementnett og adaptivitet.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger og øvinger. 2/3 av øvingene kreves godkjent for å få adgang til eksamen.

Kursmaterieell: T. Belytschko, W.K. Liu and B. Moran, Nonlinear Finite Elements for Continua and Structures, Wiley, 2000.

Vurderingsform: Muntlig/Rapport

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	2/3	
GODKJENT RAPPORT		1/3	

KT8302 REOLOGI IKKE-NEW FL
Reologi og ikke-Newtonske fluider
Rheology and Non-Newtonian Fluids

Faglærer: Førsteamanuensis Erling Nardo Dahl, Professor emeritus Fridtjov Irgens
 Koordinator: Førsteamanuensis Erling Nardo Dahl
 Uketimer: Høst: $3F+2Ø+7S = 7.5$ SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 SP-reduksjon: DIO1011: 7.5 SP
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Øvinger

Læringsmål: Kurset tar sikte på å gi studentene en introduksjon til reologi, som er læren om deformasjon og strømming av materialer; væsker og faste stoffer med fluid respons.

Anbefalte forkunnskaper: KT8301 Kontinuumsmekanikk eller tilsvarende.

Faglig innhold: Klassifikasjon av fluide materialmodeller. Strømningsfenomener for ikke-newtonske fluider. Termodynamikkens grunnligninger for strømming. Deformasjonskinematikk. Viskometriske strømminger. Strekkstrømminger. Viskometre og reometre: sylinder-, kapillar-, parallell-plate og konus-plate-viskometre. Materialmodeller: generalisert Newton-fluid,

lineære og ikkelineære viskoelastiske modeller, viskoplastiske modeller, korrotasjonelle modeller. Granulære materialer. Anvendelser av modellene på strømning i rør, kapillarer, spalter, ringsrom (annuli), konvergerende kanaler og dyser. Filmstrømning. Ekstrudering. Filmblåsing.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger.

Kursmaterieell: F. Irgens: Kompendium

Barnes, H.A., Hutton, J.F., Walters, K.: An Introduction to Rheology. Rheology series, Vol. 3, Elsevier, 1989.

Vurderingsform:	Skriftlig			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	SKRIFTLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	1/1	D

KT8305 KONTINUUMSMEKANIKK

Kontinuumsmekanikk Continuum Mechanics

Faglærer:	Professor Kjell H. Holthe
Uketimer:	Høst: 3F+2Ø+7S = 7.5 SP
Tid:	Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
Karakter:	Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Øvinger

Læringsmål: Emnet gir en grunnleggende beskrivelse av termomekanikken for kontinuerlige media og gir et fundament for matematisk modellering av materialer ved konstitutive ligninger.

Anbefalte forkunnskaper: KT8301 Kontinuumsmekanikk eller tilsvarende.

Faglig innhold: Tensoranalyse i kartesiske koordinater. Kinematikk. Bevegelsesligninger. Generell spenningsanalyse. Generell deformasjonsanalyse, små og store deformasjoner, deformasjonskinematikk. Generelle prinsipper for oppbygging av konstitutive ligninger. Materialsymmetri. Isotrope og anisotrope materialegenskaper. Lineære og ikkelineære elastiske materialer. Bølger i elastiske materialer. Viskøse fluider. Viskoelastisitet. Hyperelastisitet. Plastisitet og viskoplastisitet. Reologiske materialer. Termodynamikk.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger og øvinger. 2/3 av øvingene kreves godkjent for å få adgang til eksamen.

Kursmaterieell: F. Irgens: Kompendium (på norsk) og diverse notater.

Vurderingsform:	Skriftlig			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	SKRIFTLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	1/1	C

KT8306 PLASTISITETSTEORI

Plastisitetsteori Plasticity Theory

Faglærer:	Professor Kjell H. Holthe, Professor Odd Sture Hopperstad
Koordinator:	Professor Odd Sture Hopperstad
Uketimer:	Vår: 3F+2Ø+7S = 7.5 SP
Tid:	Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
Karakter:	Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Øvinger

Læringsmål: Kurset tar sikte på å gi studentene en moderne fremstilling av plastisitetsteori med hovedvekt på metaller og legeringer, inkludert viskoplastisitet (tøyningshastighetsavhengig oppførsel), termodynamikk og indre variable, store deformasjoner, materialinstabilitet og numeriske metoder.

Anbefalte forkunnskaper: KT8301 Kontinuumsmekanikk eller tilsvarende.

Faglig innhold: Fenomenologi og fysiske mekanismer, flytekriterier, flytelover, fastningsregler, viskoplastisitet, plastisk anisotropi, spenningsoppdatering, konsistent linearisering, materialinstabilitet, store deformasjoner, Clausius-Duhem ulikheten, stabilitetspostulater.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger og øvinger. 2/3 av øvingene kreves godkjent for å få adgang til eksamen.

Kursmaterieell: T. Belytschko, W.K. Liu and B. Moran, Nonlinear Finite Elements for Continua and Structures, Wiley, 2000.

Vurderingsform:	Skriftlig			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	SKRIFTLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	1/1	D

Institutt for tverrfaglige kulturstudier

KULT8850 FORSKNING OG SAMFUNN

Forskning og samfunn Research and Society

Faglærer:	Professor Knut Holtan Sørensen
Uketimer:	Høst: Vår: = 7.5 SP
Tid:	Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.

Karakter: Bestått/Ikke bestått Obl. aktiviteter: Deltakelse/oppmøte

Læringsmål: Emnet gir en bred innføring i historisk og sosiologisk vitenskapsteori, med særlig vekt på samspillet mellom vitenskap og samfunn.

Forkunnskapskrav: Forutsetter opptak til PhD-program.

Faglig innhold: Emnet gir en bred innføring i historisk og sosiologisk vitenskapsteori, med særlig vekt på samspillet mellom vitenskap og samfunn. Dette utdypes spesielt i relasjon til framveksten av moderne vitenskap og teknologi som belyses blant annet gjennom konstruktivistiske og feministiske tilnærminger. Følgende tema behandles: Vitenskapshistorie og det moderne universitetet, vitenskapens sosiale organisering, normative og sosiologiske teorier om forskning, kjønn i akademia, tverrfaglighet, forskningsetikk, vitenskapskritikk og kunnskaps- og forskningspolitikk.

Studenter som trenger 10 studiepoeng, må velge KULT8851 der kravene til omfang av semesteroppgaven er forholdsvis større.

Læringsformer og aktiviteter: Obligatorisk deltakelse i undervisningen

Vurderingsform:	Oppgave			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	OPPGAVE		1/1	

KULT8851 FORSKNING SAMFUNN

Forskning og samfunn

Research and Society

Faglærer: Professor Knut Holtan Sørensen

Uketimer: Høst: Vår: = 10.0 SP

Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.

Karakter: Bestått/Ikke bestått Obl. aktiviteter: Deltakelse/oppmøte

Læringsmål: Emnet gir en bred innføring i historisk og sosiologisk vitenskapsteori, med særlig vekt på samspillet mellom vitenskap og samfunn.

Forkunnskapskrav: Avlagt Mastergrad og opptak på PhD-program.

Faglig innhold: Emnet gir en bred innføring i historisk og sosiologisk vitenskapsteori, med særlig vekt på samspillet mellom vitenskap og samfunn. Dette utdypes spesielt i relasjon til framveksten av moderne vitenskap og teknologi som belyses blant annet gjennom konstruktivistiske og feministiske tilnærminger. Følgende tema behandles: Vitenskapshistorie og det moderne universitetet, vitenskapens sosiale organisering, normative og sosiologiske teorier om forskning, kjønn i akademia, tverrfaglighet, forskningsetikk, vitenskapskritikk og kunnskaps- og forskningspolitikk.

Studenter som bare trenger 7,5 studiepoeng, kan velge KULT8850 der kravene til omfang av semesteroppgaven er forholdsvis redusert.

Læringsformer og aktiviteter: Obligatorisk deltakelse i undervisning og gruppearbeid.

Vurderingsform:	Oppgave			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	OPPGAVE		1/1	

KULT8860 TALE/TEKST/TOLKNING

Tale, tekst og tolkning, Forskerkurs i design og metode

Talk, Text and Interpretation, Doctoral Course in Design and Methodology

Faglærer: Professor Knut Holtan Sørensen

Uketimer: Vår: = 7.5 SP

Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.

Karakter: Bestått/Ikke bestått Obl. aktiviteter: Deltakelse

Læringsmål: Emnet gir en avansert innføring i kvalitativ forskningsmetode og design med vekt på tilnærminger og strategier som er felles for humanistiske og samfunnsvitenskapelige emner.

Forkunnskapskrav: Avlagt Mastergrad og opptak på PhD-program.

Faglig innhold: Emnet gir en avansert innføring i kvalitativ forskningsmetode og design med vekt på tilnærminger og strategier som er felles for humanistiske og samfunnsvitenskapelige fag. Det legges spesiell vekt mulighetene ved å kombinere forskjellige former for metoder. Deltakerne får anledning til å arbeide i grupper, både med oppgitte og selvvalgte problemstillinger.

Kurset har et pensum på om lag 800 sider og går over tre dager. Det er også et tilbud om veiledningsseminar som støtte til skriving av det essayet som må godkjennes som del av emnet.

Studenter som trenger 10 studiepoeng, må velge KULT8861 der kravene til omfang av semesteroppgaven er forholdsvis større.

Læringsformer og aktiviteter: Obligatorisk deltakelse i undervisningen.

Vurderingsform:	Oppgave			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	OPPGAVE		1/1	

KULT8861 TALE/TEKST/TOLKNING**Tale, tekst og tolkning, Forskerkurs i design og metode****Talk, Text and Interpretation, Doctoral Course in Design and Methodology**

Faglærer: Professor Knut Holtan Sørensen

Uketimer: Vår: = 10.0 SP

Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.

Karakter: Bestått/Ikke bestått Obl. aktiviteter: Deltakelse

Læringsmål: Emnet gir en avansert forståelse av kvalitativ forskningsmetode og design med vekt på tilnærminger og strategier som er felles for humanistiske og samfunnsvitenskapelige emner.

Forkunnskapskrav: Forutsetter opptak til PhD-program

Faglig innhold: Emnet gir en avansert forståelse av kvalitativ forskningsmetode og design med vekt på tilnærminger og strategier som er felles for humanistiske og samfunnsvitenskapelige fag. Det legges spesiell vekt mulighetene ved å kombinere forskjellige former for metoder. Deltakerne får anledning til å arbeide i grupper, både med oppgitte og selvvalgte problemstillinger. Kurset har et pensum på om lag 800 sider og går over tre dager. Det er også et tilbud om veiledningsseminar som støtte til skriving av semesteroppgaven som må godkjennes for at faget regnes som bestått.

Studenter som bare trenger 7,5 studiepoeng, kan velge KULT8860 der kravene til omfang av semesteroppgaven er forholdsvis redusert.

Læringsformer og aktiviteter: Obligatorisk deltakelse i undervisningen.

Vurderingsform: Oppgave

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
OPPGAVE		1/1	

KULT8870 KV/KJØNNSSSTUDIER**Kvinne- og kjønnsstudier****Women's and Gender Studies**

Faglærer: Professor Kari Melby

Koordinator: Professor Knut Holtan Sørensen

Uketimer: Høst: Vår: = 7.5 SP

Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.

Karakter: Bestått/Ikke bestått Obl. aktiviteter: Deltakelse

Forkunnskapskrav: Avlagt mastergrad i tverrfaglige kulturstudier eller tilsvarende.

Faglig innhold: Emnet belyser sentrale utfordringer og debatter i nordisk og internasjonal forskning om kjønn. Det konkrete innhold vil variere.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger/seminar eller ledet selvstudium.

Skriving av essay (10-15 sider).

Undervisning i emnet tilbys med forbehold om at nok kandidater melder seg opp og at instituttet har tilstrekkelig ressurser til å gjennomføre undervisningen.

Vurderingsform: Oppgave

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
OPPGAVE		1/1	

KULT8871 TEKN VIT OG KULT**Teknologi, vitenskap og kultur****Technology, Science and Culture**

Faglærer: Professor Knut Holtan Sørensen

Uketimer: Høst: Vår: = 7.5 SP

Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.

Karakter: Bestått/Ikke bestått Obl. aktiviteter: Deltakelse

Forkunnskapskrav: Avlagt mastergrad i tverrfaglige kulturstudier eller tilsvarende.

Faglig innhold: Emnet belyser sentrale utfordringer og debatter i internasjonal forskning innen teknologi og vitenskapsstudier. Det konkrete innhold vil variere.

Studenter som trenger 10 studiepoeng, kan velge KULT8873 der kravene til omfang av semesteroppgaven er forholdsvis større.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger/seminar eller ledet selvstudium.

Skriving av essay (10-15 sider).

Undervisning i emnet tilbys med forbehold om at nok kandidater melder seg opp og at instituttet har tilstrekkelig ressurser til å gjennomføre undervisningen.

Vurderingsform: Oppgave

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
OPPGAVE		1/1	

KULT8872 SAMF OG KULTURTEO**Samfunns- og kulturteoretiske emner
Topics in Social and Cultural theory**

Faglærer: Professor Knut Holtan Sørensen
 Uketimer: Høst: Vår: = 7.5 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 Karakter: Bestått/Ikke bestått Obl. aktiviteter: Deltakelse

Forkunnskapskrav: Forutsetter opptak til PhD-program.

Faglig innhold: Emnet belyser grunnlagsproblemer og teoretiske utfordringer i forskningen om samfunn og kultur. Det konkrete innholdet vil variere.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger/seminar eller ledet selvstudium.

Skriving av essay (10-15 sider).

Undervisning i emnet tilbys med forbehold om at nok kandidater melder seg opp og at instituttet har tilstrekkelig ressurser til å gjennomføre undervisningen.

Vurderingsform: Oppgave

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
OPPGAVE		1/1	

KULT8873 TEKN VIT OG KULT**Teknologi, vitenskap og kultur
Technology, Science and Culture**

Faglærer: Professor Knut Holtan Sørensen
 Uketimer: = 10.0 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 Karakter: Bestått/Ikke bestått Obl. aktiviteter: Deltakelse

Forkunnskapskrav: Avlagt mastergrad i tverrfaglige kulturstudier eller tilsvarende.

Faglig innhold: Emnet belyser sentrale utfordringer og debatter i internasjonal forskning innen teknologi og vitenskapsstudier. Det konkrete innhold vil variere.

Studenter som bare trenger 7,5 studiepoeng, kan velge KULT8871 der kravene til omfang av semesteroppgaven er forholdsvis redusert.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger/seminar eller ledet selvstudium. Skrivning av essay. Undervisning i emnet tilbys med forbehold om at nok kandidater melder seg opp og at instituttet har tilstrekkelig ressurser til å gjennomføre undervisningen.

Vurderingsform: Oppgave

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
OPPGAVE		1/1	

KULT8891 FRIE FAGEMNER**Frie fagemner
Elective**

Faglærer: Professor Knut Holtan Sørensen
 Uketimer: Høst: Vår: = 7.5 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 Karakter: Bestått/Ikke bestått Obl. aktiviteter: Deltakelse

Forkunnskapskrav: Mastergrad eller tilsvarende.

Faglig innhold: Faglig relevante kurs som kan tas lokalt, nasjonalt og internasjonalt.

Læringsformer og aktiviteter: Læringsformer, aktiviteter og vurderingsform vil variere.

Vurderingsform: Oppgave

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
OPPGAVE		1/1	

Institutt for matematiske fag

MA8001 DRGRSEM MATEMATIKK**Doktorgradsseminar i matematikk
Mathematical Seminar for PhD-students**

Faglærer: Professor Lars Peter Lindqvist
 Uketimer: Høst: 12S Vår: 12S = 7.5 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.

Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Ingen

Faglig innhold: Seminaret holdes etter avtale, høst og vår. Emnet kan omfatte utvalgte emner på videregående nivå.

Kursmaterieill: Oppgis ved semesterstart

Vurderingsform: Muntlig

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	100/100	

MA8002 DRGRSEM I BIOM BR
Doktorgradsseminar i biomodellering for brukere
Applied biomodelling for PhD students

Faglærer: Professor Steinar Engen, Førsteamanuensis Jarle Tufto

Koordinator: Professor Steinar Engen

Uketimer: Høst: 12S = 7.5 SP

Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.

Karakter: Bokstavkarakter Bestått/Ikke bestått Obl. aktiviteter: Ingen

Anbefalte forkunnskaper: Mastergrad i biologi og kunnskaper i matematikk og statistikk svarende til MA0001, MA0002, ST0101 og ST0201

Faglig innhold: Seminaret holdes etter avtale i høstsemesteret. Studenter må møte på første forelesning i ST2302 eller ST2301.

Faglig innhold vil være innen stokastiske populasjonsmodeller eller matematisk genetikk etter avtale.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger og selvstudium.

Der bestått tilsvarer B eller bedre.

Kursmaterieill: Oppgis ved semesterstart

Vurderingsform: Muntlig

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	1/1	

MA8102 DYN SYST ERGODETEORI
Dynamiske systemer og ergodeteori
Dynamical Systems and Ergodic Theory

Faglærer: Professor Christian Fredrik Skau

Uketimer: Vår: 4F+8S = 7.5 SP

Tid: Undervises ikke studieåret 2007-2008

Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Ingen

Anbefalte forkunnskaper: TMA4225 (SIF5052) Analysens grunnlag. For studenter med eksamen i fag med gamle emneko-

der: Emnet bygger på MNFMA320 Analysens grunnlag.

Faglig innhold: Emnet foreleses hvert annet år, neste gang våren 2009, forutsatt at nok studenter melder seg. Dersom det melder seg få studenter, vil kurset kun gis som ledet selvstudium. Dette emnet omfatter studier av transformasjoner av topologiske rom, eventuelt målrom, og asymptotiske egenskaper til slike transformasjoner. Opprinnelsen til ergodeteorien var den såkalte ergodehypotesen, som lå til grunn for klassisk statistisk mekanikk slik den ble grunnlagt av Boltzmann og Gibbs. Stikkord er målbevarende systemer, Birkhoffs punktvisse ergodeteorem, rekurrens, systemer med diskret spektrum, entropi, og minimale dynamiske systemer.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger, evt. som ledet selvstudium.

Kursmaterieill: Oppgis ved kursstart.

Vurderingsform: Muntlig

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	100/100	

MA8103 IKKE-LINEÆRE PDL
Ikke-lineære partielle differensialligninger
Nonlinear Partial Differential Equations

Faglærer: Professor Helge Holden

Uketimer: Vår: 4F+8S = 7.5 SP

Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.

Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Ingen

Anbefalte forkunnskaper: Emnet forutsetter Matematikk 1-4. Emnet TMA4305 (SIF5088) Partielle differensialligninger er en fordel.

Faglig innhold: Kurset foreleses hvert annet år, forutsatt at nok studenter melder seg. Foreleses neste gang våren 2008. Dersom det melder seg få studenter, vil kurset kun gis som ledet selvstudium.

Grunnleggende matematiske og numeriske egenskaper som studeres for konserveringslover er: eksistens av løsninger, sjokkløsninger, entropi-betingelser, Rankine-Hugoniot betingelsen. Numeriske teknikker inkluderer frontfølging, differensemetoder, Riemannløser, Glimms metode, frontfølging. Anvendelser i gassdynamikk og petroleumsreservoarer vil bli diskutert.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger, eventuelt som ledet selvstudium.

Kursmaterieill: H. Holden, N. H. Risebro: Front Tracking for Hyperbolic Conservation Laws, Springer 2002

Vurderingsform:	Muntlig			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	100/100	

MA8104 WAVELETS

Wavelets

Wavelets

Faglærer:	Professor Yuri Lyubarskii			
Uketimer:	Vår: 4F+8S = 7.5 SP			
Tid:	Undervises ikke studieåret 2007-2008			
Karakter:	Bokstavkarakterer	Obl. aktiviteter:	Ingen	

Anbefalte forkunnskaper: Det forutsettes kjennskap til Fourier-analyse tilsvarende innholdet av TMA4170 (SIF5027) Fourier-analyse.

Faglig innhold: Kurset foreleses hvert annet år, forutsatt at nok studenter melder seg, neste gang våren 2009. Dersom det melder seg få studenter, vil kurset kun gis som ledet selvstudium.

Emnet behandler det matematiske grunnlaget for wavelet-teori: Kontinuerlig og diskret wavelet transform, wavelet-basiser og wavelet packets, wavelets og singulære integraler. Anvendelser innen f.eks. signalteori, bildebehandling, numerisk analyse diskuteres.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger, evt. ledet selvstudium.

Kursmaterieill: Oppgis ved kursstart.

Vurderingsform:	Muntlig			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	100/100	

MA8105 DIST SOB ANV

Distribusjonsteori og Sobolevrom med anvendelser

Distribution Theory and Sobolev spaces with Applications

Faglærer:	Professor Helge Holden			
Uketimer:	Vår: 4F+8S = 7.5 SP			
Tid:	Undervises ikke studieåret 2007-2008			
Karakter:	Bokstavkarakterer	Obl. aktiviteter:	Ingen	

Anbefalte forkunnskaper: Kurset forutsetter bakgrunn i reell analyse (Lebesgues mål- og integrasjonsteori), og det er ønskelig med noe bakgrunn i partielle differensialligninger.

Faglig innhold: Emnet foreleses hvert annet år, neste gang våren 2009 forutsatt at nok studenter melder seg. Dersom det melder seg få studenter, vil kurset kun gis som ledet selvstudium.

Kurset gir en innføring i de matematiske metoder og strukturer som er fundamentale for studiet av partielle differensialligninger, variasjonsanalyse etc. Videre er kurset nyttig for å oppnå en grunnleggende forståelse av numeriske metoder.

Følgende sentrale områder behandles: Distribusjonsteori, Sobolevrom, funksjonalanalyse, spesielt relevante kompakthetsargumenter og feilestimater. Utvalgte emner.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger, evt. som ledet selvstudium.

Kursmaterieill: Oppgis ved kursstart.

Vurderingsform:	Muntlig			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	100/100	

MA8106 HARMONISK ANALYSE

Harmonisk analyse

Harmonic Analysis

Faglærer:	Professor Kristian Seip			
Uketimer:	Vår: 12S = 7.5 SP			
Tid:	Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.			
Karakter:	Bokstavkarakterer	Obl. aktiviteter:	Ingen	

Faglig innhold: Emnet foreleses hvert annet år, neste gang våren 2008 forutsatt at nok studenter melder seg. Dersom det melder seg få studenter, vil kurset kun gis som ledet selvstudium.

Kurset behandler sentrale begreper og resultater fra moderne harmonisk analyse, som omfatter ulike videreutviklinger av Fourieranalysen. Et aktuelt tema kan være harmonisk analyse knyttet til studiet an singulære integraler og komplekse og reelle metoder. Noen nøkkelbegreper er: maksimal-funksjoner, Calderon-Zygmund-dekomposisjoner, Hilbert-transformen, Littlewood-Paley-teori, Hardy-rom, Carleson-mål, Cauchy-integraler, singulære integraloperatorer. En annen mer abstrakt retning innen harmonisk analyse består i en generalisering av klassisk Fourieranalyse fra enhetssirkelen til lokalkompakte abelske grupper. Nøkkelbegreper i denne generaliseringen er: Haarmålet, konvolusjon, den duale gruppen og Fouriertransformen, positiv-definitte funksjoner, inversjonsteoremet, Plancherels teorem, Pontryagins dualitetsteorem, og Bohr-kompaktifiseringen.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger, eventuelt som ledet selvstudium. Ved utsatt eksamen (kontinuasjoneksamen) kan skriftlig eksamen bli endret til muntlig eksamen.

Kursmaterieill: Oppgis ved kursstart.

Vurderingsform:	Skriftlig			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	SKRIFTLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	100/100	D

MA8107 OPERATORALGEBRAER

Operatoralgebraer

Operator Algebras

Faglærer:	Professor Trond Digernes			
Uketimer:	Høst: 4F+8S	= 7.5 SP		
Tid:	Undervises ikke studieåret 2007-2008			
Karakter:	Bokstavkarakterer	Obl. aktiviteter:	Ingen	

Anbefalte forkunnskaper: TMA4230 (SIF5054) Funksjonalanalyse eller tilsvarende. For studenter med eksamen i emne med tidligere emnekoder: Emnet bygger på MNFMA325 Funksjonalanalyse.

Faglig innhold: Emnet gir en innføring i teorien for C^* -algebraer og von Neumann algebraer. Teorien vil bli illustrert ved konkrete eksempler: Approsimativt endelig-dimensjonale (AF-) algebraer; type I, II og III faktorer; gruppealgebraer; den hyperendelige III-faktoren.

Læringsformer og aktiviteter: Emnet foreleses hvert annet år forutsatt at nok studenter melder seg, neste gang høsten 2008. Dersom det melder seg få studenter, vil kurset kun gis som ledet selvstudium.

Kursmaterieill: Oppgis ved kursstart.

Vurderingsform:	Muntlig			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	100/100	

MA8108 VIDR KOMPL ANAL

Videregående kompleks analyse

Advanced Complex Analysis

Faglærer:	Professor Yurii Lyubarskii			
Uketimer:	Høst: 4F+8S	= 7.5 SP		
Tid:	Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.			
Karakter:	Bokstavkarakterer	Obl. aktiviteter:	Ingen	

Faglig innhold: Emnet foreleses hvert annet år, neste gang høsten 2007, forutsatt at nok studenter melder seg. Dersom det melder seg få studenter, vil kurset kun gis som ledet selvstudium.

Kurset er beregnet som en introduksjon til noen moderne områder innen kompleks analyse, som f.eks. rom av analytiske funksjoner, kvasi-konforme avbildninger, univalente funksjoner. Formålet er å forberede studentene til å arbeide innen disse områdene, og spesielt å bruke metoder fra moderne kompleks analyse innen andre grener av matematikk (som harmonisk analyse og differensialligninger) så vel som i anvendte disipliner (fluid-dynamikk, signalanalyse, statistikk).

Innholdet kan variere, avhengig av studentenes behov og interesser.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger, evt. som ledet selvstudium.

Kursmaterieill: Oppgis ved kursstart.

Vurderingsform:	Muntlig			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	100/100	

MA8109 STOK PROS SYST TEORI

Stokastiske prosesser i systemteori

Stochastic Processes in Engineering Systems

Faglærer:	Professor Harald E Krogstad			
Uketimer:	Høst: 4F+8S	= 7.5 SP		
Tid:	Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.			
Karakter:	Bokstavkarakterer	Obl. aktiviteter:	Ingen	

Anbefalte forkunnskaper: Kurset forutsetter elementære kunnskaper om sannsynlighetsteori som gitt i NTNUs grunnkurs, samt matematisk modenhet.

Faglig innhold: Emnet vil bli forelest hvert annet år, neste gang høsten 2007. Dersom det melder seg få studenter, vil kurset gå som ledet selvstudium.

Innhold: Oversikt over nødvendig mål og sannsynlighetsteori. Uavhengighet og betinget forventning. Spektralrepresentasjon og stokastisk løsning av differensialligninger. Brownske bevegelser. Ito-integralet. Martingaler. Stokastiske differensialligninger. Diffusjon. Anvendelser av stokastisk modellering.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger, evt. ledet selvstudium.

Kursmaterieill: Oppgis ved kursstart.

Vurderingsform:	Muntlig			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	100/100	

MA8202 KOMMUTATIV ALGEBRA

Kommutativ algebra Commutative Algebra

Faglærer:	Professor Øyvind Solberg			
Uketimer:	Høst: 4F+8S	= 7.5 SP		
Tid:	Undervises ikke studieåret 2007-2008			
Karakter:	Bokstavkarakterer	Obl. aktiviteter:	Ingen	

Læringsmål: Gi studenten en innføring i kommutativ algebra.

Anbefalte forkunnskaper: MA3201 Ringer og moduler, MA3202 Kommutative algebra og Galoisteori.

Faglig innhold: Kurset foreleses hvert annet år, forutsatt at nok studenter melder seg. Neste gang høsten 2008. Dersom det melder seg få studenter, vil kurset kun gis som ledet selvstudium.

Innholdet i emnet kan variere, men vil ha en kjerne som omfatter idealer, moduler, kjede-betingelser, spektret til en ring, Hilberts Nullstellensatz, assosierte primideal- og dekomposisjonsteoremer, integrale elementer og ringer, valuasjonsringer, Dedekindringer, graderte ringer, dimensjonsteori. Det kan også være inni regulære følger, Koszulkompleks, regulære-, Cohen-Macaulay og Gorenstein ringer.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger, evt. som ledet selvstudium.

Kursmaterieill: Matsumura, H.: Commutative ring theory, Cambridge Studies in Advanced Mathematics, 8

Vurderingsform:	Muntlig			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	1/1	

MA8203 ALGEBRAISK GEOMETRI

Algebraisk geometri Algebraic Geometry

Faglærer:	Professor Alexei Roudakov			
Uketimer:	Vår: 4F+8S	= 7.5 SP		
Tid:	Undervises ikke studieåret 2007-2008			
Karakter:	Bokstavkarakterer	Obl. aktiviteter:	Arbeider/oppgave	

Anbefalte forkunnskaper: MA3201 Ringer og moduler og MA3202 Galoisteori. Studenten må også ha noen kjennskap til kommutativt algebra.

Faglig innhold: Kurset foreleses hvert 4. år, forutsatt at nok studenter melder seg. Foreleses neste gang våren 2011. Dersom det melder seg få studenter, vil kurset kun gis som ledet selvstudium.

Innholdet i emnet kan variere men kurset må omfatte affine og projektive varieteter, divisors, regulere og rasjonale avbildninger,

glatte og singulære punkter, oppløsning av singulariteter og Riemann- Roch-teoremet til kurver, elliptisk kurver.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger, noen oppgaver til hjemarbeid, evt. ledet selvstudium.

Kursmaterieill: Oppgis ved kursstart.

Vurderingsform:	Mappeevaluering			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	100/100	

MA8204 REPRTEORI ENDEL GR
Representasjonsteori for endelige grupper
Representation Theory of Finite Groups

Faglærer: Professor Sverre Olaf Smalø
 Uketimer: Vår: 4F+8S = 7.5 SP
 Tid: Undervises ikke studieåret 2007-2008
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Ingen

Anbefalte forkunnskaper: MA3201 Ringer og moduler og MA3202 Kommutativ algebra og Galoisteori. For studenter med eksamen i emne med tidligere emnekoder: Emnet bygger på MNFMA318 Ringer og moduler og MNFMA319 Kommutativ algebra og Galoisteori.

Faglig innhold: Kurset foreleses hvert 4. år, forutsatt at nok studenter melder seg. Foreleses neste gang våren 2009. Dersom det melder seg få studenter, vil kurset kun gis som ledet selvstudium.

Emnet omfatter karakterteori, teorien for vertices og sources, og Brauerkorrespondanse.

Læringsformer og aktiviteter: Læringsformer, eventuelt som ledet selvstudium.

Kursmateriell: Oppgis ved kursstart.

Vurderingsform: Muntlig

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	100/100	

MA8205 REPR FOR ALGEBRAER
Representasjonsteori for algebraer
Representation Theory of Algebras

Faglærer: Professor Øyvind Solberg
 Uketimer: Vår: 1F+4Ø+8S = 7.5 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Ingen

Anbefalte forkunnskaper: MA3203 Ringteori og MA3204 Homologisk algebra.

Faglig innhold: Kurset foreleses hvert annet år, forutsatt at nok studenter melder seg. Foreleses neste gang våren 2008. Dersom det melder seg få studenter, vil kurset kun gis som ledet selvstudium.

Innholdet i emnet kan variere, men det vil ha en kjerne som omfatter: algebraer gitt ved quiver, representasjon av quiver, nesten splittesakte følger, Brauer-Thrall I, klassifikasjon av hereditære algebraer av endelig representasjonstype, funktorkategorier og vippeteori for artinske algebraer.

For studenter med eksamen i emne med tidligere emnekoder: Undervisningen bygger på MNFMA327 og MNFMA330.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger, evt. ledet selvstudium.

Kursmateriell: Oppgis ved kursstart.

Vurderingsform: Muntlig

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	100/100	

MA8401 IKKE-LIN DYN SYST
Ikke-lineære dynamiske systemer
Non-linear Dynamical Systems

Faglærer: Professor Nils A. Baas
 Uketimer: Høst: 4F+8S = 7.5 SP
 Tid: Undervises ikke studieåret 2007-2008
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Ingen

Anbefalte forkunnskaper: Kunnskaper tilsvarende TMA4165/SIF5025 Differensiallikninger og dynamiske systemer.

Faglig innhold: Kurset foreleses hvert tredje år, forutsatt at nok studenter melder seg. Foreleses neste gang høsten 2009. Dersom det melder seg få studenter vil kurset kun gis som ledet selvstudium.

Kurset tar sikte på å gi en grunnleggende innføring i den moderne teori for dynamiske systemer og gi et grunnlag for videre studier innen feltet. Det vil også være til støtte for andre fag som benytter dynamiske systemer. I kurset vil en behandle en rekke moderne teknikker, både innen kontinuerlige og diskrete systemer (itererte avbildninger). Det vil bli lagt vekt på å forstå samspillet mellom differensiabel og symbolsk dynamikk. Sentrale emner vil være bifurkasjonsteori, kaos og attraktorer.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger, evt. som ledet selvstudium.

Kursmateriell: Oppgis ved kursstart.

Vurderingsform: Muntlig

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	100/100	

MA8402 LIE-GR OG LIE-ALGEBR
Lie-grupper og Lie-algebraer
Lie Groups and Lie Algebras

Faglærer: Professor Eldar Straume
 Uketimer: Vår: 4F+8S = 7.5 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Ingen

Faglig innhold: Kurset foreleses hvert tredje år, forutsatt at nok studenter melder seg. Foreleses neste gang våren 2008. Dersom det melder seg få studenter, vil kurset kun gis som ledet selvstudium.

Kurset gir en grunnleggende innføring i klassiske Lie-grupper, med hovedvekt på matrisegrupper og spesielle eksempler så som SU(2), SO(3), Lorentz- og Poincaré-gruppen, deres struktur, Lie-algebraer og representasjoner. Videre vil anvendelse av Lie-teori bli belyst ved eksempler som kan velges fra områder som geometri, differensiallikninger, klassisk fysikk eller kvantemekanikk.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger, evt. som ledet selvstudium. Øvinger, hjemmearbeid og/eller hjemmeprosjekt.

Kursmateriell: Oppgis ved kursstart.

Vurderingsform: Muntlig

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	100/100	

MA8403 ALGEBR TOP III
Algebraisk topologi III
Algebraic topology III

Faglærer: Professor Nils A. Baas
 Uketimer: Høst: 4F+8S = 7.5 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Ingen

Anbefalte forkunnskaper: TMA4190 Mangfoldigheter, MA3403 Algebraisk topologi I og MA3405 Algebraisk topologi II.

Faglig innhold: Kurset foreleses hvert annet år, forutsatt at nok studenter melder seg. Foreleses neste gang høsten 2007. Dersom det melder seg få studenter, vil kurset kun gis som ledet selvstudium.

Innholdet kan variere noe fra år til år, men vil dekke sentrale emner for dr.grads-studenter innen området. Sentrale emner vil være metoder fra generaliserte homologiteorier og kohomologiteorier, kategoriteori og simplisiell teori.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger, eventuelt som ledet selvstudium.

Kursmateriell: Oppgis ved kursstart.

Vurderingsform: Muntlig

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	100/100	

MA8404 NUM INT AV TIDSAVH D
Numerisk integrasjon av tidsavhengige differensiallikninger
Numerical Integration of Time Dependent Differential Equations

Faglærer: Professor Brynjulf Owren
 Uketimer: Vår: 4F+8S = 7.5 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Ingen

Faglig innhold: Emnet foreleses hvert annet år, forutsatt at nok studenter melder seg. Foreleses neste gang våren 2008. Dersom det melder seg få studenter, vil kurset kun gis som ledet selvstudium.

Kurset vil innledningsvis ta for seg generelle teknikker for løsning av ordinære differensiallikninger som Runge-Kutta og lineære flerskrittmetoder. Deretter drøftes moderne numeriske metoder for spesielle anvendelser, for eksempel ligninger med konserveringslover og gitte underliggende geometriske strukturer.

I siste delen av kurset vil en ta for seg tidsintegrasjon av partielle differensiallikninger. Moderne skjemaer basert på for eksempel splitting og eksponensialbaserte teknikker vil bli presentert og analysert.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger, eventuelt som ledet selvstudium.

Kursmateriell: Oppgis ved kursstart.

Vurderingsform: Muntlig

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	100/100	

MA8502 NUMERISK PDL
Numerisk løsning av partielle differensialligninger
Numerical Solution of Partial Differential Equations

Faglærer: Professor Einar Rønquist
 Uketimer: Høst: 4Ø+8S = 7.5 SP
 Tid: Undervises ikke studieåret 2007-2008
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Ingen

Faglig innhold: Kurset foreleses hvert annet år, forutsatt at nok studenter melder seg. Foreleses neste gang høsten 2008. Dersom det melder seg få studenter, vil kurset kun gis som ledet selvstudium.

Kurset vil behandle utvalgte emner innen analyse og bruk av elementmetoden i beregningsorientert mekanikk med spesiell fokus på beregningsmetoder for inkompressibel væskestrøm. Høy ordens spektral elementmetoder vil bli brukt i forbindelse med den romlige diskretiseringen. Disse metodene vil bli diskutert i forbindelse med løsning av Poisson problemet, det stasjonære Stokes problemet, og problemer som inkluderer konveksjon. Tidsdiskretisering vil inkludere operator splittemetoder. Behandling av generelle grensebetingelser og deformert geometri vil bli diskutert. Videre vil effektiv beregning av avledede størrelser fra den numeriske løsningen bli diskutert.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger, evt. som ledet selvstudium.

Kursmaterieell: Oppgis ved kursstart.

Vurderingsform: Muntlig

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	100/100	

MA8701 GEN STATISTISKE MET
Generelle statistiske metoder
General Statistical Methods

Faglærer: Professor Bo Henry Lindqvist
 Uketimer: Vår: 4F+8S = 7.5 SP
 Tid: Undervises ikke studieåret 2007-2008
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Ingen

Anbefalte forkunnskaper: TMA4295 (SIF5084) Statistisk inferens eller tilsvarende kunnskaper.

Faglig innhold: Emnet foreleses hvert annet år, bare hvis et tilstrekkelig antall interesserte melder seg. Foreleses neste gang våren 2009. Dersom det melder seg få studenter, vil kurset kun gis som ledet selvstudium.

Emnet tar sikte på å gi en bred innføring i de grunnleggende prinsipper for statistisk inferens. Sammen med emne MA8700 (DIF5920) Sannsynlighetsteori og asymptotiske teknikker danner det en teoretisk basis for doktorgradsstudenter innen statistikk.

Aktuelle temaer er:

Bayesiansk kontra frekventistisk inferens. Robusthet. Randomisering og resampling. Likelihood- prinsippet. Ikke-parametriske og semiparametriske statistiske metoder. Empirisk Bayes metoder.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger, evt. som ledet selvstudium.

Kursmaterieell: Oppgis ved kursstart.

Vurderingsform: Muntlig

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	100/100	

MA8702 VID MOD STAT METODER
Videregående moderne statistiske metoder
Advanced Modern Statistical Methods

Faglærer: Professor Håvard Rue
 Uketimer: Vår: 4F+8S = 7.5 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Øvinger

Anbefalte forkunnskaper: TMA4300 (SIF5085) Moderne statistiske metoder, TMA4295 (SIF5084) Statistisk inferens, TMA4270 (SIF5074) Multivariabel analyse.

Faglig innhold: Emnet foreleses hvert annet år, neste gang våren 2008, forutsatt at nok studenter melder seg. Dersom det melder seg få studenter, vil kurset kun gis som ledet selvstudium.

Emnet tar sikte på å gi en teoretisk og metodologisk innføring i moderne statistiske metoder. Emnet vil omhandle et utvalg av følgende tema: teori og metodikk for Markov chain Monte Carlo, Hidden Markov chains, Gaussiske Markov felt, mixtures, ikke-parametriske metoder og regresjon, splines, bootstrapping, klassifikasjon og grafiske modeller. Relativ vektlegging av de forskjellige emnene vil variere etter behov.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger, evt. ledet selvstudium.

Kursmaterieell: Oppgis ved kursstart.

Vurderingsform:	Mappeevaluering			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	ARBEIDER		30/100	
	MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	70/100	

MA8703 EKSTREMVERDISTAT

Ekstremverdistatistikk

Extreme Value Statics

Faglærer:	Professor Arvid Næss			
Uketimer:	Vår: 4F+8S = 7.5 SP			
Tid:	Undervises ikke studieåret 2007-2008			
Karakter:	Bokstavkarakterer	Obl. aktiviteter:	Ingen	

Anbefalte forkunnskaper: Emnet forutsetter generelle kunnskaper i statistikk og stokastiske prosesser på nivå med TMA4270 (SIF5074) Multivariabel analyse og TMA4265 (SIF5072) Stokastiske prosesser, uten at kurset direkte bygger på disse emnene.

Faglig innhold: Emnet foreleses hvert annet år, neste gang våren 2009 (med forbehold), forutsatt at nok studenter melder seg. Dersom det melder seg få studenter, vil kurset kun gis som ledet selvstudium.

Stikkord for kursets innhold: Klassisk ekstremverditeori, asymptotiske fordelinger. Ekstremverdier for stasjonære følger.

Nivåkryssinger og ekstremverdier for stasjonære stokastiske prosesser. Maksimumsverdier for normalfordelte prosesser. Statistiske metoder for analyse av ekstremverdi-data, Gumbel metoder, topp-over-terskel metoder. Resamplings-teknikker for beregning av konfidensintervaller for ekstremverdi-estimer.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger, evt. ledet selvstudium.

Kursmaterieell: Oppgis ved kursstart.

Vurderingsform:	Muntlig			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	100/100	

MA8704 SANNSYNL OG ASYMPTOT

Sannsynlighetsteori og asymptotiske teknikker

Probability Theory and Asymptotic Techniques

Faglærer:	Professor Bo Henry Lindqvist			
Uketimer:	Høst: 4F+8S = 7.5 SP			
Tid:	Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.			
Karakter:	Bokstavkarakterer	Obl. aktiviteter:	Ingen	

Anbefalte forkunnskaper: Emnet forutsetter god statistisk bakgrunn, TMA4295 (SIF5084) Statistisk inferens eller tilsvarende.

Faglig innhold: Emnet foreleses bare hvis et tilstrekkelig antall interesserte melder seg, neste gang høsten 2007. Dersom det melder seg få studenter, vil kurset kun gis som ledet selvstudium.

Emnet gir en bred innføring i klassisk sannsynlighetsteori og asymptotiske teknikker mot anvendelser innen statistikk. Sammen med emne MA8701 (DIF5921) Generelle statistiske metoder danner det en teoretisk basis for doktorgradsstudenter innen statistikk.

Innholdet omfatter grunnleggende sannsynlighetsteori, konvergens av følger av stokastiske variable, karakteristiske funksjoner, klassiske grenseresultater, prediksjon og betinget forventning, asymptotiske resultat for maximum likelihood estimatorer og likelihood ratio tester, asymptotiske ekspansjoner, Laplace-, Edgeworth- og sadelpunkt-approximasjoner.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger, evt. som ledet selvstudium.

Kursmaterieell: Oppgis ved kursstart.

Vurderingsform:	Muntlig			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	100/100	

MA8901 TREND MATDID FORSK

Trender innen nyere matematikdidaktisk forskning - metoder og temaer i et norsk, nordisk og internasjonalt perspektiv

Trends within Mathematical Educational Research - Methods and Themes in a Norwegian, Nordic and International perspective

Faglærer:	Professor II Tine Wedege-Mathiassen			
Koordinator:	Professor Kari Hag			
Uketimer:	Høst: Vår: = 7.5 SP			
Tid:	Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.			
Karakter:	Bokstavkarakterer	Obl. aktiviteter:	Ingen	

Læringsmål: Studentene skal etter endt kurs være i stand til å arbeide selvstendig med egne forskningsprosjekter i matematikdidaktikk.

Anbefalte forkunnskaper: Studentene bør ha gjennomført et kurs i grunnleggende forskningsmetoder, eller ha arbeidet med forsknings- eller utviklingsprosjekter innen fagdidaktikk i egen skolepraksis eller i forbindelse med hovedfag.

Faglig innhold: Emnet foreleses bare dersom det finnes nok interesserte studenter. Matematikdidaktikk er et relativt nytt forskningsfelt, som når det gjelder forskningsmetoder tar i bruk tradisjoner fra psykologi, pedagogikk, sosialantropologi og sosiologi. I dette kurset vil studentene få en innføring i forskningsmetoder knyttet til design av intervjuer, spørreskjemaer og holdningsmålinger.

Dette, og kunnskaper om ulike forskningsmetoder fra tidligere kurs, vil så bli brukt i analyse av forskningsartiklene som legges opp som en del av pensumlitteraturen. Studentene skal gjennomføre et eget lite forskningsprosjekt der de tar i bruk en av disse metodene. Studentene kunne beskrive metoder og vurdere styrker og svakheter i sitt eget prosjekt og i artikler de har lest. Studentenes prosjekt kan være knyttet til arbeidet med egen avhandling.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesningene holdes som intensive perioder med hel- og halvdagsseminarer. Vurderingen er et skriftlig foredrag/paper som presenteres til en muntlig eksamen (seminar) som er åpent for publikum.

Kursmaterieill: Oppenheim, A.N. (2001, reprint): Questionnaire, Design, Interviewing and Attitude Measurement. Continuum 300 sider.

Tidsskriftsartikler.

Vurderingsform:	Muntlig			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	1/1	

MA8902 KOMP I MAT OG MATUND

Kompetanser i matematikk og matematikkundervisning - konstruktivisme og læring i et livslangt perspektiv

Competences in Mathematics and the Teaching and Learning of Mathematics - Constructivism in a Liflong Learning Perspect

Faglærer: Professor II Tine Wedege-Mathiassen

Koordinator: Professor Kari Hag

Uketimer: Høst: Vår: = 7.5 SP

Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.

Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Ingen

Læringsmål: Studentene skal etter endt kurs være i stand til å arbeide selvstendig med egne forskningsprosjekter i matematikdidaktikk.

Anbefalte forkunnskaper: Studentene bør ha gjennomført et kurs i grunnleggende forskningsmetoder, eller ha arbeidet med forsknings- eller utviklingsprosjekter innen fagdidaktikk i egen skolepraksis eller i forbindelse med hovedfag.

Faglig innhold: Emnet foreleses bare dersom det er tilstrekkelig med studenter. I kurset skal vi gjøre en grunnleggende analyse av kompetansebeskrivelsene i Niss bok og tolke dem i forhold til aktuelle norske læreplaner. Vi vil gå inn på hvordan matematikklæring og undervisning på alle nivå kan forbedres ved en bevissthet rundt og fokusering på kompetanser. Niss m.fl. har delt inn matematisk kompetanse i åtte delkompetanser, som hver for seg er viktige elementer i en helhetlig matematikkforståelse.

Dagens læringssyn bygger på det vi kaller konstruktivisme og sosial konstruktivisme. Vi vil gå inn på hvilke konsekvenser dette har for læring av matematikk sett i lys av kompetanser, og læring i et livslangt perspektiv, både i forhold til begynneropplæring, læring i videregående skole, på universitets/høgskolenivå og læring for voksne som vender tilbake til utdanningsinstitusjonene etter å ha vært i ykreslivet en periode.

Artiklene vi leser vil bli tolket i forhold til disse perspektivene.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesningene holdes som intensive perioder med hel- og halvdagsseminarer. Vurderingen er et skriftlig foredrag/paper som presenteres til en muntlig eksamen (seminar) som er åpent for publikum.

Kursmaterieill: Niss, M. (2002): Kompetencer i Matematikklæring. Uddannelsessyrelsene temahæfteserie nr 18 - 2002, Undervisningsministeriets forlag.

Pensumsider: Hele boka - 335 sider.

Mason, John (2002): the Discipline of Noticing. Routledge Falmer.

Pensumsider: Hele boka - 2871 sider.

Utvalgte artikler fra bl.a. Journal of Research of Mathematics Education. NCTM (National Council of Teachers Education).

Vurderingsform:	Muntlig			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	100/100	

Institutt for sirkulasjon og bildediagnostikk

MEDT8001 MED TEK FORSK KURS

Medisinsk teknologi forskerkurs

Medical Technology

Faglærer: Senioringeniør Tonni Franke Johansen

Uketimer: Høst = 5.0 SP

Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.

SP-reduksjon: SMED8000: 1.0 SP, SOS8509: 1.0 SP SMED8004 1,0 SP

Karakter: Bestått/Ikke bestått Obl. aktiviteter: Gruppediskusjoner, Presentasjon av eget forskningsprosjekt, Godkjent rapport

Læringsmål: Emnet skal gi studenten en helhetlig forståelse av fagområdet medisinsk teknologi, for å gi grunnlag for god anvendelse av egen fagspesialitet innenfor medisinsk teknologi.

Forkunnskapskrav: Utdanning tilsvarende masternivå, medisinerstudenter opptatt på Forskerlinjen. Andre med redusert kompetanse etter individuell vurdering.

Studenten må ha startet arbeidet med sitt prosjekt slik at han/hun kan presentere det med tilstrekkelig faglig tyngde i gruppediskusjon.

Anbefalte forkunnskaper: Ingen.

Faglig innhold: Emnet vil presentere viktige forskningsprosjekter innen medisinsk teknologi ved NTNU/SINTEF/St.Olavs hospital, med vekt på både oppnådde resultater og nye problemstillinger. Emnet omfatter også forskningsetiske retningslinjer, personvern, pasientrettigheter og andre samfunnsmessige aspekter ved forskning innen medisinsk teknologi.

Studenter i emnet skal aktivt forholde seg til tverrfagligheten innen medisinsk teknologi ved å presentere og diskutere eget forskningsprosjekt for de øvrige studentene i emnet, utarbeide en web-side som presenterer prosjektet som del av satsingsområdet medisinsk teknologi, vurdere mulige etiske og samfunnsmessige utfordringer ved eget prosjekt og se mulig samarbeids-potensiale for sitt prosjekt med andre fagmiljø.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger.

Presentasjon av egne prosjekt, gruppediskusjoner.

Webpublisering av prosjekt, Essay.

Vurderingsform: Muntlig

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	1/1	

MEDT8002 ULTRALYD BILDEDIAGNO

Ultral lyd bildediagnostikk

Ultrasound Imaging

Faglærer: Professor Hans Torp

Uketimer: Høst = 7.5 SP

Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.

Karakter: Bestått/Ikke bestått Obl. aktiviteter: Lab oppgave m/skriftlig rapportering, Semesteroppgave med presentasjon

Læringsmål: Emnet skal gi en grundig innføring i prinsipper og begrensninger i ultralyd B-mode, Doppler, fargedoppler og vevsdoppler teknikker i 2 og 3 dimensjoner, og en bred oversikt over anvendelse innen diagnose og behandlingstøtte. Emnet skal også gi inngående kunnskap og praktiske ferdigheter innen en eller noen få spesifikke kliniske anvendelser, inkludert bruk av dataverktøy for analyse og etterbehandling.

Forkunnskapskrav: Grunnleggende matematikk og fysikkunnskaper. Kunnskap om anatomi og fysiologi tilsvarende medisinsk embetseksamen. Utdanning tilsvarende mastergradnivå. Medisinerstudenter opptatt på Forskerlinjen. Andre med redusert kompetanse etter individuell vurdering

Anbefalte forkunnskaper: Erfaring med klinisk bruk av ultralyd.

Faglig innhold: Ultralyd bølgeforplantning og stråleforming. Ulineære effekter. Ultralyd probe-teknologi for 2D og 3D avbildning. Oppløsning, kontrast, akustisk støy og bildeartifakter, demonstrert ved datasimulering, in vitro og in vivo avbildning. Kontinuerlig og pulset ultralyd for blodstrømsmåling. Hemodynamikk og anvendelser i kardiologi og vaskulært. Fargedoppler og vevsdoppler. Strain og strain-rate avbildning. Ultralydkontrastmidler. Pasientsikkerhet ved ultralyd. Termiske og mekaniske effekter på humant vev. Digital lagring, pasientarkiv og nettverk. Programvare for visualisering og analyse av 2D og 3D ultralyd-data. Oversikt over anvendelse bla. innen kardiologi, vaskulær avbildning, obstetrikk, kirurgi, ...

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger, ukentlige kollokvier.

Bildeanalyse og systematisering av data.

Vurderingsform: Muntlig

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	1/1	

MEDT8003 DEKOMP OG BOBL**Dekompresjonsteori og bobledannelse
Decompression Theory and Bubble Formatin**

Faglærer: Professor Alf O Brubakk
 Uketimer: Høst: Vår: = 8.0 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 Karakter: Bestått/Ikke bestått Obl. aktiviteter: Forelesninger

Læringsmål: Kurset skal gi innsikt og kunnskap om de viktigste modeller for gassopptak og eliminasjon og fordeling av gasser i organismen. Kunnskap om og innsikt i de viktigste teoretiske modeller for bobledannelse. Kurset skal gi både praktisk kunnskap og grunnleggende teori for hvordan dekompresjonsprosedyrer utvikles på et nivå som kan gjøre studenten i stand til selvstendig vurdering av disse. Kurset skal gi kunnskap om sammenhengen mellom bobledannelse og skader og prinsippene for behandling av disse. Kurset skal gi studenten grunnlag for selvstendig planlegging og gjennomføring av studier av dekompresjonsprosessen.

Forkunnskapskrav: Utdanning tilsvarende mastergradsnivå. Medisinstudenter opptatt på forskerlinjen. Andre etter individuell vurdering.

Anbefalte forkunnskaper: Basale kunnskaper innen fysiologi, fysikk og matematikk.

Faglig innhold: Beskrivelse av forskjellige modeller (dissolved gas models, phase models, diffusion models), spesielt vil bli lagt vekt på komparative aspekter. Teoretiske og eksperimentelt grunnlag for de forskjellige modellene og hvordan dekompresjonsprosedyrer er bygget opp. Evaluering av dekompresjonsprosedyrer. Lokalisering av bobler og skademekanismer. Behandling av dekompresjonsskader. Langtidseffekter av dekompresjon.

Læringsformer og aktiviteter: 10 timer forelesning, 4 uker ledet selvstudium.

Kursmaterieill: Ingen

Vurderingsform:	Rapport			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	GODKJENT RAPPORT		1/1	

MEDT8004 HYP FYS**Hyperbar fysiologi
Mechanisms in Hyperbaric Physiology**

Faglærer: Professor Alf O Brubakk
 Uketimer: Høst: Vår: = 5.0 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 Karakter: Bestått/Ikke bestått Obl. aktiviteter: Forelesninger

Læringsmål: Kurset skal gi innsikt og kunnskap om de viktigste effektene av det hyperbare miljø på biologiske organismer, og gi studenten kunnskaper om basale mekanismer for trykkeffekter. Kurset skal gi både praktisk kunnskap og grunnleggende teori for hvilke kliniske symptomer trykk kan gi og hvordan prosedyrer kan utvikles for å motvirke dette. Kurset skal gi kunnskap om sirkulatoriske og ventilatoriske forhold ved opphold i vann. Kurset skal videre gi kunnskap om effekten av forskjellige gasser, spesielt med vekt på toksiske effekter og hvordan disse kan motvirkes. Kurset skal gi studenten grunnlag for selvstendig planlegging og gjennomføring av studier av forskningsprosjekt innen disse områdene.

Forkunnskapskrav: Utdanning tilsvarende masternivå, medisinerstudenter opptatt på Forskerlinjen. Andre med redusert kompetanse etter individuell vurdering.

Anbefalte forkunnskaper: Basale kunnskaper innen fysiologi.

Faglig innhold: Beskrivelse av trykkeffekter på organismen, spesielt vil det bli lagt vekt på komparative aspekter. Teoretiske og eksperimentelt grunnlag for de forskjellige effektene, hvordan disse effektene kan gi kliniske symptomer. Og hvordan de kan forhindres. Beskrivelse av forskjellige gassblandinger i pustegasser under trykk, effekter på organismen og hvordan skader kan forhindres. Effekter av bruk av pustestyr på organismen. Oversikt over effekt av nedsenking i vann på sirkulasjon og ventilasjon.

Læringsformer og aktiviteter: 10 timer forelesning, 2 uker ledet selvstudium.

Kursmaterieill: Ingen

Vurderingsform:	Rapport			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	GODKJENT RAPPORT		1/1	

MEDT8005 FORSKMET I HYP FYS**Forskningsmetoder i hyperbar fysiologi
Research Methods in Hyperbaric Physiology**

Faglærer: Professor Alf O Brubakk
 Uketimer: Høst: Vår: = 6.0 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 Karakter: Bestått/Ikke bestått Obl. aktiviteter: Forelesninger

Læringsmål: Kurset skal gi innsikt og kunnskap om de viktigste metodene som benyttes innen hyperbar fysiologi. Kurset skal gi både praktisk kunnskap og grunnleggende teori for de enkelte metoder på et nivå som kan gjøre studenten i stand til selvstendig planlegging og gjennomføring av prosjekt.

Forkunnskapskrav: Utdanning tilsvarende masternivå, medisinerstudenter opptatt på Forskerlinjen. Andre med redusert kompetanse etter individuell vurdering.

Anbefalte forkunnskaper: Basale kunnskaper innen fysiologi.

Faglig innhold: Beskrivelse av forskjellige modeller (dyr, mennesker, isolerte organer), med fordeler og ulemper med disse, spesielt vil bli lagt vekt på komparative aspekter. Teori og praksis som basis for de mest brukte metodene (dekompresjonsevaluering, vurdering av sirkulasjon-og ventilasjon, immunologiske metoder, isolerte kar, isolerte hjerter, ultralydmetoder, temperatur). Etikk og vitenskapelig teori.

Læringsformer og aktiviteter: 10 timer forelesning, 10 timer kurs, 2 uker ledet selvstudium.

Kursmaterieill: Ingen.

Vurderingsform:	Rapport			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	GODKJENT RAPPORT		1/1	

Institutt for nevromedisin

MEDT8006 MED INFO BEHANDL I **Medisinsk informasjonsbehandling I** **Medical Information Handling**

Faglærer: Førsteamanuensis Arild Faxvaag

Uketimer: Høst: 15F+20Ø/Vår: 15F+20Ø = 7.5 SP

Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.

Karakter: Bestått/Ikke bestått Obl. aktiviteter: Deltagelse i PBL med innlevering av 4 PBL oppgaver

Læringsmål: MI1-1 Praktisk kjennskap til et begrepsapparat for fagområdet medisinsk informasjonsbehandling
MI1-2 Kunnskap om helseinformasjon

- * MI1-2a Forskjellene mellom "data", "informasjon" og "kunnskap" i helsesektoren og ellers
- * MI1-2b Hva slags informasjonsobjekter som oppstår og brukes under ytelse av (pasientrettede) helsetjenester
- * MI1-2c Hvordan denne informasjonen oppstår, hvem som frembringer informasjonen og bruk av informasjon og kunnskap i kliniske beslutningsprosesser (klinisk beslutningslære, "medisinsk logikk")
- * MI1-2d Bruk av klinisk informasjon til andre formål som kvalitetsutvikling, ledelse, forskning m.v.
- * MI1-2e Hvordan klinisk informasjon anvendes når flere tjenesteytere samarbeider om å yte tjenester til samme pasient (samarbeide mellom generalister og spesialister, samarbeide mellom leger og annet helsepersonell)
- * MI1-2f De ulike former for medisinsk kunnskap og hvordan den blir til
- * MI1-2g Informasjon som representasjoner

MI1-3 Kunnskap om produksjon av klinisk informasjon

- * MI1-3a Metoder, teknikker og systemer for produksjon av klinisk informasjon (alt fra spørreskjema, undersøkelsesteknikker, laboratorieanalyser, billeddannende undersøkelser, bruk av sensorer i biometriske analyser)
- * MI1-3b Teknikker for presentasjon av klinisk informasjon

MI1-4 Kunnskap om IT-systemer for lagring og bruk av klinisk informasjon

- * MI1-4a Systemer for lagring og bruk av klinisk informasjon
- MI1-4a1 Elektronisk pasientjournal (EPJ)
- MI1-4a2 Problem-orientert journal og andre måter å organisere journaldokumentasjon på
- * MI1-4b Systemer for planlegging og pasientlogistikk
- * MI1-4c Systemer for (datastøttet) samarbeide
- * MI1-4d Systemer for beslutningsstøtte (kunnskapssystemer)

MI1-5 Kjennskap til lover og forskrifter som regulerer bruk av klinisk informasjon

- * MI1-5a Primærhelsetjenesten og spesialisthelsetjenesten
- * MI1-5b Pasienters rettigheter
- * MI1-5c Helsepersonells arbeide
- * MI1-5d Pasientjournal og andre helseregistre, personvern
- * MI1-5e Bruk av sensitive personopplysninger til kvalitetssikring, forvaltning og forskningsformål

MI1-6 Kjennskap til arbeidet i nasjonale og internasjonale IT-standardiseringsorganisasjoner

- * MI1-6a CEN, HL-7, ISO og open EHR sitt arbeid for standardisering av innhold i EPJ
- * MI1-6b Kodeverk og klassifiseringsorganisasjoner som ICD-10, SNOMED og UMLS

Forkunnskapskrav: Helsepersonell: Fullført grunnutdanning på hovedfag/ masternivå eller tilsvarende.

Ikke helsepersonell: Fullført grunnutdanning på hovedfag/masternivå eller tilsvarende. I tillegg fullført "MFEL1010 Medisin for ikke-medisinere".

Anbefalte forkunnskaper: Pensum: Introduction to Clinical Informatics (Computers in Health Care) av Patrice Degoulet, Marius Fieschi. (Springer-Verlag (1999) ISBN: 0387946411) Alle kapitler bortsett fra nr. 1.

Referanser: se <http://hiwiki.idi.ntnu.no/hiwiki/index.php/MEDT8006-references>

Faglig innhold: Se

Dette kurset er rettet mot helsepersonell som ønsker en mer grunnleggende innsikt i bruken av informasjon og IKT i helsesektoren enn det som gis på legestudiet eller i andre helsefaglige grunnutdanninger ved å sette søkelys på de måter å behandle informasjon på som er felles for alt klinisk arbeide. Kurset antas å være egnet for

-Leger og annet helsepersonell med utdanning på masternivå (fullført hovedoppgave

-- som skal ta PhD eller annen videreutdanning innen helseinformatikk eller helseadministrasjon

-- eller som deltar som representant for brukere i IT-utviklingsprosjekter

-- eller som har planer om et IT-system på egen avdeling / i egen organisasjon

-Ikke-helsepersonell som har fullført medisin for ikke-medisinere eller tilsvarende og som ønsker å ta kurset som ledd i en universitetsutdanning innen helseinformatikk eller helseadministrasjon.

Læringsformer og aktiviteter: 30 forelesningstimer fordelt på 2 semester, 20 timer gruppearbeide (i form av 4 PBL oppgaver)

Kursmaterieell: Pensum: Introduction to Clinical Informatics (Computers in Health Care) av Patrice Degoulet, Marius Fieschi. (Springer-Verlag (1999) ISBN: 0387946411) Alle kapitler bortsett fra nr. 1.

Referanser: se <http://hiwiki.idi.ntnu.no/hiwiki/index.php/MEDT8006-references>

Vurderingsform: Hjemmeeks

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
HJEMMEKSAMEN		1/1	

Institutt for sirkulasjon og bildediagnostikk

MEDT8007 SIM.METODER ULTRALYD

Simuleringsmetoder ved ultralyd bildediagnostikk

Simulation Methods in Ultrasound Imaging

Faglærer: Professor Hans Torp

Uketimer: Høst = 7.5 SP

Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.

Karakter: Bestått/ikke bestått Obl. aktiviteter: Laboratorieoppgaver med godkjent rapport

Læringsmål: Emnet skal gi det teoretiske grunnlaget for simulerings-teknikker ved ultralyd bølgeforplantning, stråleforming og spredning, inkludert ulineære effekter. Kurset skal også gi praktiske ferdigheter i bruk av aktuelle simuleringsverktøy, samt eksperimentell verifikasjon av simuleringsresultater in vitro og in vivo.

Forkunnskapskrav: Utdanning tilsvarende mastergradsnivå. Medisinstudenter opptatt på forskerlinjen. Andre etter individuell vurdering

Anbefalte forkunnskaper: Emnet forutsetter kunnskaper tilsvarende TTK4160 Medisinsk billedannelse og TTK4165 Signalbehandlingsmetoder i medisinsk billedannelse.

Faglig innhold: Lineær bølgeforplantning beskrevet ved romlig impulsrespons, angulær spektrum - metode, og endelig differens metode. Modeller for ulineær bølgeforplantning, og tilhørende simuleringsalgoritmer. Stråleforming ved 1D og 2D array. Spredning fra biologisk vev og kontrastmiddel. Beskrivelse

av ultralyd billedannelse i k-space. Simulering av ultralyd- bilder ut fra objektmodeller i 2D og 3D

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger og ukentlige kollokvier.

Laboratorieoppgaver med rapportering.

Vurderingsform: Muntlig

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	1/1	

MEDT8008 MR SPECTRO

Klinisk MR Spektroskopi

Clinical MR Spectroscopy

Faglærer: Forsker Tone Frost Bathen, Post doktor Beathe Sitter, Stipendiat Torill Eidhammer Sjøbakk

Koordinator: Professor Ingrid Susann Gribbestad

Uketimer: Vår = 5.0 SP

Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.

Und.språk: Engelsk, Norsk

Karakter: Bestått/ikke bestått Obl. aktiviteter: Forelesninger og praktiske øvinger

Læringsmål: Emnet skal gi en grundig innføring i prinsipper og begrensninger av MR spektroskopi En bred oversikt over anvendelse innen diagnose og behandlingsstøtte vil bli gitt.

Emnet skal også gi inngående kunnskap og praktiske ferdigheter innen en eller noen få spesifikke kliniske anvendelser, inkludert bruk av dataverktøy for analyse og etterbehandling.

Forkunnskapskrav: Utdanning tilsvarende mastergradnivå / radiografhøyskole. Medisinerstudenter opptatt på Forskerlinjen. Andre med redusert kompetanse etter individuell vurdering

Anbefalte forkunnskaper: Noe erfaring med bruk av MR klinikk eller forskning.

Faglig innhold: Gi deltagerne en innføring i bruk av klinisk MR spektroskopi; både in vivo og ex vivo med hovedvekt på proton MRS. Kurset skal gi deltagerne forståelsen av mulighetene og begrensningene ved denne teknikken. Parametere som volum-lokalisering (PRESS, STEAM, MRSI), vannundertrykking, relaksasjon og koblingskonstanter vil bli forklart. Også prosessering og kvalitetskontroll og tolkning av spekter. Det vil bli gjennomført øvinger både ved opptak av in vivo MRS i friske frivillige ved Siemens 3T-systemet og ex vivo MRS av vevsprøver ved bruk HR MAS (600MHz). I tillegg vil kursdeltagerne få prøvd prosessering ved bruk av MRUI, LCModel, XWIN-NMR og MestreC. En innføring i bruk av multivariat analyse vil også inngå.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger og praktiske demonstrasjoner (40 timer)

Kursmaterieell: Litteratur og støtteark deles ut ved oppstart.

Vurderingsform:	Oppgave	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
OPPGAVE			1/1	

Institutt for produktutvikling og materialer

MM8100 PRODSIM VK Produktsimulering videregående kurs Advanced Product Simulation Based on the Finite Element Method

Faglærer:	Professor Ole Ivar Sivertsen		
Uketimer:	Vår: 2F+3Ø+7S = 7.5 SP		
Tid:	Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.		
Und.språk:	Engelsk, Norsk		
SP-reduksjon:	DIO2001(v.2): 7.5 SP		
Karakter:	Bokstavkarakterer	Obl. aktiviteter:	Øvinger

Læringsmål: Emnet skal gi grunnleggende forståelse for teori bak simuleringprogram samt hvordan simuleringmoduler spiller sammen.

Anbefalte forkunnskaper: Kurset forutsetter fordypningstema "Produktsimulering" eller tilsvarende kunnskap.

Faglig innhold: Emnet behandler modellerings- og simuleringsteknikker for transmisjoner, friksjon og regulering samt integrasjonsmetoder for ikke-lineære strukturproblemer. Optimaliseringsteknikker, sensitivitetsanalyse og noen ikke-lineære elementmetodeteknikker behandles. En kortfattet diskusjon omkring emnene rekursive algoritmer, symbolsk koding, visualisering, brukergrensesnitt, oa. For å gå opp til eksamen kreves innlevering på prosjektarbeid godkjent.

Læringsformer og aktiviteter: Ledet selvstudium og prosjektarbeid.

Kursmaterieell: Oppgis ved kursstart.

Vurderingsform:	Muntlig/Arbeider	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
MUNTLLIG EKSAMEN		Kunngjøres på nett	2/3	
OPPGAVE			1/3	

MM8101 KONSTR METODIKK Konstruksjonsmetodikk Design Methodology

Faglærer:	Førsteamanuensis Detlef Blankenburg		
Uketimer:	Vår: 2F+5Ø+5S = 7.5 SP		
Tid:	Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.		
Und.språk:	Engelsk		
SP-reduksjon:	DIO2003: 7.5 SP		
Karakter:	Bestått/Ikke bestått	Obl. aktiviteter:	Øvinger

Læringsmål: Formålet med emnet er å gjøre deltakerne i stand til å betrakte konstruksjonsaktiviteten fra et vitenskapelig standpunkt. Innsikt i konstruksjonsteori og modeller skal understøtte teoretisk fundament. Velge forskningsmåte på grunnlag av oversikt i konstruksjonsforskning.

Anbefalte forkunnskaper: PhD.student innen relevant fagområde. Det anbefales sterkt at kandidaten allerede har gjennomført ett års studium.

Faglig innhold: Av emner som blir gjennomgått kan nevnes: konstruksjonsteori av ulike skoler, forskning i konstruksjonsmetodikk, konstruksjon i industrien, datamaskiners rolle i konstruksjon, modellering i forskning, design thinking, forskningsmetodikk tilpasset dr.ing.forskning på fagområdet.

Læringsformer og aktiviteter: 2/3 deler av emnet undervises som sommerkurs et sted i Europa. Kurset undervises i to konsentrerte perioder, vanligvis i juni og august, med forelesninger og gruppearbeid. Det kreves forarbeid til hver samling samt en refleksjonsrapport etter siste samling. Delkarakter til sommerkurset er "Bestått/Ikke bestått", der "Bestått" tilsvarer B eller bedre sammenholdt med NTNUs karakterskala. 1/3 del av kurset består av et ledet selvstudium og avholdes etter sommerkurset og avsluttes med innlevering av et paper.

Kursmaterieill: Oppgis ved kursstart.

Vurderingsform: Rapport

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
GODKJENT RAPPORT		1/1	

MM8200 EKSTRUDERING/FORMING

Aluminium teknologi: Ekstrudering og forming

Aluminium Technology: Extrusion and Forming

Faglærer: Professor Sigurd Støren, Professor Torgeir Welo

Koordinator: Professor Sigurd Støren

Uketimer: Høst: 2F+2Ø+8S = 7.5 SP

Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.

Und.språk: Engelsk, Norsk

SP-reduksjon: DIO2009: 7.5 SP

Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Øvinger og semesterprosjekt

Læringsmål: Studentene

- behersker den grunnleggende plastisitetsteori og dens anvendelse av teorien for å utarbeide analytiske løsninger for ekstrudering (glidelinjeteori) og forming/formbarhet til tynnveggede profiler og plater.

- forstår de praktiske aspekter av samspillet mellom verktøy og elasto-termo-plastisk flyt av aluminium ved ekstrudering og tilknyttede formeprosesser (konstitutive ligninger og evolusjon av mikrostruktur, friksjon og modeller for friksjon, termoelastiske forskyvninger av verktøy under flytforløpet, presisjon og egenskaper til sluttproduktet)

- har opparbeidet innsikt og ferdigheter i bruk av FEM-analyse for analyse av ekstrudering og nedstrøms formeprosesser.

Anbefalte forkunnskaper: Fasthetslære

Kontinuumsmekanikk

Material- og bearbeidingsteknikk, grunnkurs

Faglig innhold: Plastisitetsteoriens grunnligninger og dens anvendelse innen forming av metaller(Slab-metodikk, grenselastløsninger, glidelinjeteori for plan tøyning)

Konstitutive ligninger ved varmforming (Zener-Hollomon ligninger, bestemmelse av parametere, prøvemeter, følsomhet)

Formbarhet til tynnveggede plater og profiler (Fastning, anisotropi, krystallplastisitet, tøyninglokalisering, skadeutvikling, skjærbrudd, formbarhetsdiagram, betydning av formen på flyteflaten i lastpunktet)

Ekstrudering av aluminiumprofiler; teori og praksis

Strekk-bøying og lokal forming; teori og praksis (hydroforming, pregning og inkrementell forming) av tynnveggede aluminiumprofiler og plater.

Endelig elementmetoder (FEM). Flytanalyse, friksjonsmodellering, verktøy; belastning, variabilitet, optimalisering.

Inovasjoner in the value chain; from billet to final component or system.

Læringsformer og aktiviteter: Halve kurset gies i form av forelesninger og øvinger. 4 av 5 øvinger må være godkjent før eksamen. (Karakteren teller 50% av samlet karakter)

Andre halvdel av kursbelastningen er et individuelt semesterprosjekt der studenten velger emne tilknyttet metallplastisitet og formingsprosesser tilknyttet ekstrudering og forming tynnveggede aluminium profiler. Semesterprosjektet bearbeides gjennom hele semesteret og det utarbeides en rapport som leveres inn 2 dager før presentasjon av oppgaven.

Kursmaterieill: Wagoner, R.H. Chenot, J.-L.: "Metal Forming Analysis" Cambridge University Press 2001.

Theory and Practice of Aluminium Extrusion

Støren, S. Mo, P.T.: "Extrusion" Ch. 8 in Handbook of Aluminium Vol. 1. Physical Metallurgy and Processes (Eds.:Totten, G.E. MacKenzie, D.S.), Marcal Dekker 2003, pp. 385- 480

Støren, S.: Lecture Notes

Sheet Metal Formability

Marciniak, Z. Duncan, J.: "Mechanics of Sheet Metal Forming" Ch. 3.: "Tensile instability". Edward Arnold 1992

Støren, S. Rice, J.R.: "Localized necking in thin sheets" Journal of the Mechanics and Physics of Solids 23 (1975) 421-441

Stretch bending and Local Forming of Aluminium Section

Welo, T.: "Bending and Forming of Aluminium Sections" Compendium

Selected articles

Kuroda, M. Tvergaard, V.: "A phenomenological plasticity modell with non-normality effects representing observations in crystal plasticity". Journal of the Mechanics and Physics of Solids 49 (2001) 1239-1263

Hwang, Y.-M. Lin, Y.-K.: "Analysis and finite element simulation of the tube bulge hydroforming process". Journal of Materials processing technology 125-126 (2002) 821-825.

Vurderingsform: Muntlig/Rapport

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
---------------	----------	------------	--------------

GODKJENT RAPPORT	50/100
MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett 50/100

MM8201 STØPERIFT
Støperidrift og støpesimulering
Foundry Management and Casting Simulation

Faglærer:	Professor II Morten Andre Langøy
Uketimer:	Vår: 3F+3Ø+6S = 7.5 SP
Tid:	Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
Und.språk:	Engelsk, Norsk
Karakter:	Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Ingen

Læringsmål: Gi kunnskap og innsikt i moderne støperidrift og produktutvikling.

Anbefalte forkunnskaper: Tilsvarende TMM4180 Støperiteknikk

Faglig innhold: Det vil bli undervist om god metodikk i realisering av produkter via støping (som rapid prototyping, støpesimulering og DAK/DAP) og moderne støperidrift med vekt på kontinuerlig forbedring.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger, kollokvier, regne- og laboratorieøvinger. Betydelig selvstudie forventes. En godkjent rapport utgjør 100% av endelig karakter i emnet.

Kursmaterieill: Oppgis ved kursstart.

Vurderingsform:	Rapport			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	GODKJENT RAPPORT		100/100	

MM8300 PLASTKOMPOSITTER
Polymerbaserte komposittmaterialer
Composite Materials and Design

Faglærer:	Professor II Andreas Echtermeyer, Førsteamanuensis Nils Petter Vedvik
Koordinator:	Professor II Andreas Echtermeyer
Uketimer:	Vår: 2F+5Ø+5S = 7.5 SP
Tid:	Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
Und.språk:	Engelsk, Norsk
SP-reduksjon:	DIO2008: 7.5 SP
Karakter:	Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Øvinger

Læringsmål: Gi kunnskap om polymerbaserte komposittmaterialer med hensyn på oppbygning, egenskaper, dimensjonering, konstruksjon og tilvirkning.

Anbefalte forkunnskaper: Materialteknikk og kontinuumsmekanikk er en fordel.

Faglig innhold: Oppbygging og egenskaper til fiber, matriks og kjernematerial. Termiske og mekaniske egenskaper til kompositter: mikromekaniske modeller, laminatteori, skademekanikk og mekanismer, bruddkriterier. Strukturer: Rotasjonssymmetriske, bjelker, skall, sandwich. FE analyse for kompositter med hovedvekt på skallelement. Tilvirkningsmetoder: Manuell og automatisert opplegging, injisering, vikling, pressforming, profiltrekking. Testmetoder.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger tilknyttet øvinger. Utstrakt bruk av dataassistert analyse, simulering og visualisering: Maple, Matlab, Ansys.

Kursmaterieill: Oppgis ved kursstart.

Vurderingsform:	Skriftlig			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	SKRIFTLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	1/1	D

MM8301 KOMPOSITTPROSESSER
Produksjonsprosesser for polymer og kompositter
Composite Processing

Faglærer:	Professor Kristiina Oksman
Uketimer:	Vår: 2F+10S = 7.5 SP
Tid:	Undervises ikke studieåret 2007-2008
Und.språk:	Engelsk
Karakter:	Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Temaoppgave

Læringsmål: Studenter skal kjenne til hvordan ulike komposittprodukter bearbeides og de skal ha mer djuptgående teoretiske kunnskaper om de ulike bearbeidingsteknikker og produksjonsprosesser.

Anbefalte forkunnskaper: Materialteknikk, materialteknologi og kunnskap om polymere materialer og kompositter.

Faglig innhold: Kurset skal gi forståelse og beskrivelse av bearbeidningsteknikker for avanserte polymere komposittmaterialer. Kurset tar opp følgende emner: komposittmaterialer (fiberarmeringer og polymere matrise materialer), komposittprodukter og produksjonsprosesser. Produksjonsprosesser og bearbeidingsmetoder inkluderer blant annet ekstrudering, kompounding, vakuumpufusjon, RTM, pressforming, pultrudering og fibervikling.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger.

Selvstudier.

Temaoppgave.

Kursmaterieell: Composite manufacturing; Materials, Products and Process Engineering, S. K. Mazumdar

Manufacturing processes for advanced composites, F. C. Campbell

Reactive Extrusion; Principles and Practice, M. Xanthas

Kopiert material om nanokomposittprosesser.

Vurderingsform: Muntlig/Rapport

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	1/2	
GODKJENT RAPPORT		1/2	

MM8302 NANOKOMPOSITTER

Nanokompositter/prosesser, egenskaper og applikasjoner

Nanocomposites/process, Properties and Applications

Faglærer: Professor Kristiina Oksman

Uketimer: Høst: 2F+10S = 7.5 SP

Tid: Undervises ikke studieåret 2007-2008

Und.språk: Engelsk

Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Rapport og seminar

Læringsmål: Studenter skal kjenne til hvordan man bearbeider nanokompositter av leira og cellulose, hvordan man karakteriserer disse materialer, hvilke egenskaper kan oppnås men nanofibrer/partikler i polymere matrise materialer. Studenter skal kunne forstå hvordan tillvirkningsprosessen påvirker micro(nano)strukturen og egenskaper.

Forkunnskapskrav: Materialteknikk og Polymere materialer og kompositter

Anbefalte forkunnskaper: Materialteknikk og Polymere materialer og kompositter.

Faglig innhold: Emnet foreleses ikke i studieåret 2007-2008. Kurset skal gi forståelse og beskrivelse av polymer baserte nanokompositter. Kurset tar opp følgende emner: ulike nano materialer som anvendes som armering i polymerer, kjemiskbehandling/separering av nanofibrer og nanopartikler, tillvirkningsprosesser, egenskaper, karakterisering av nanokompositter og framtida produkter for emballage, medisinske applikasjoner mm.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger, temaoppgave

Kursmaterieell: Nanocomposite science and technology, P. M. Ajay, P. V. Braun, L. S. Shadler, 2003

og material som gis etter avtale

Vurderingsform: Muntlig/Rapport

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	1/2	
GODKJENT RAPPORT		1/2	

MM8403 UTMATTINGSDIMENSJ

Utmattingsdimensjonering

Fatigue Design

Faglærer: Professor Gunnar Härkegård

Uketimer: Høst: 3F+2Ø+7S = 7.5 SP

Tid: Undervises ikke studieåret 2007-2008

Und.språk: Engelsk

SP-reduksjon: DIO2010: 7.5 SP

Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Øvinger

Læringsmål: Å selvstendig kunne utvikle og bruke avanserte metoder for prediksjon av styrke og levetid til mekaniske komponenter under utmattingsbelastning.

Anbefalte forkunnskaper: Kunnskaper tilsvarende TMM4195 Dimensjonering mot utmatting

Faglig innhold: Initiering og vekst av utmattingssprekker. Utmattning ved kjerver. Probabilistisk utmattingsdimensjonering.

Vurdering av utmattingsstyrke og levetid basert på elementanalyse.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger og prosjektarbeid som presenteres ved seminar.

Kursmaterieell: Oppgis ved kursstart.

Vurderingsform: Muntlig/Arbeider

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	3/5	A
ARBEIDER		2/5	

MM8404 MODELLERING AV BRUDD
Modellering av sprøtt og duktilt brudd
Modelling of Fracture (MOF)

Faglærer: Professor Christian Thaulow
 Uketimer: Vår: 2F+3Ø+7S = 7.5 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 Und.språk: Engelsk, Norsk
 SP-reduksjon: DIO2011: 7.5 SP
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Øvinger

Læringsmål: Lære å modellere sprø og duktile brudd i metaller.

Anbefalte forkunnskaper: Generell siv.ing.utdanning. Det er en fordel med noe grunnleggende kunnskap fra bruddmekanikk og materialteknologi.

Faglig innhold: I) INTRODUKSJON.Oversikt og mål. Aktuell programvare. Resultater fra forskningsprosjekter de senere årene.II) MODELLERING AV SPRØTT BRUDD. Bruddmekanismer og metallografiske observasjoner. Definisjon av begrepet constraint og utvikling at T-spenning og Q-parameter. Local approach og Weibull spenningen. Modellering av sveiste forbindelser og utvikling av J-Q-M teorien. III) MODELLERING AV DUKTILT BRUDD. Bruddmekanismer og metallografiske observasjoner. Analytiske løsninger og utvikling av Gurson modellen. Celle-modeller og Complete Gurson Model. IV) SPRØTT/DUKILT OMSLAGSOMRÅDE. Mekanismer og utfordringer. Virkning av begrenset duktil sprekkvekst på det lokale spenning-tøyningsfeltet.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesning, gruppearbeid, seminar, computer beregninger.

Kursmaterieill: Utvalgte referanse-papers

Vurderingsform: Muntlig

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	1/1	

MM8405 VIDEREG TRIBOLOGI
Videregående tribologi
Advanced Tribology

Faglærer: Professor Roy Johnsen, Professor Kristian Tønder
 Koordinator: Professor Kristian Tønder
 Uketimer: Høst: 2F+4Ø+6S = 7.5 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 Und.språk: Engelsk
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Øvinger

Læringsmål: Kurset skal gi innsikt i problemene som angår i relativ bevegelse, dvs. friksjon, slitasje og smøring samt de teoretiske og praktiske konsekvensene av disse.

Anbefalte forkunnskaper: Kurset forutsetter kunnskaper tilsvarende fordypningsemne Tribologi.

Faglig innhold: Beskrivelse og karakterisering av virkelige overflater. Utledning av teorier for friksjon, slitasje og smøring. Dette sees i sammenheng med egenskapene til aktuelle materialer og til overflatenes oppbygning og mikrostruktur. Videre behandles konsekvensene for opplagrede konstruksjoners dynamiske egenskaper. Andre delemner: praktisk design av tribologiske komponenter samt sviktmekanismer og korrektive tiltak.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesning og selvstudium.

Kursmaterieill: Oppgis ved kurssets start.

Vurderingsform: Muntlig

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	100/100	

Institutt for kreftforskning og molekylær medisin

MOL8001 MOLEKYLÆR FYSIOLOGI
Molekylær fysiologi: Mekanismer og metoder
Molecular Physiology: Mechanisms and Methods

Faglærer: Førsteamanuensis II Steinar Lundgren, Førsteamanuensis Chun-Mei Zhao
 Koordinator: Professor Duan Chen
 Uketimer: Høst: Vår: = 4.5 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 Und.språk: Engelsk
 Karakter: Bestått/Ikke bestått Obl. aktiviteter: Forelesninger, Individuelle diskusjoner med fagekspert, Selvstudium

Læringsmål: Læringsmål:

1. Gi kandidatene innblikk i teoretiske og metodologiske tilnæringer som brukes i molekylær fysiologi og systembiologi
2. Få kunnskap om nyere innsikt i (state-of-the-art or to-be-done) molekylær fysiologi og systembiologi, spesielt fokusert på medisin.

Forkunnskapskrav: Utdanning tilsvarende masternivå. Medisinstudenter opptatt på Forskerlinjen. Andre med redusert kompetanse etter individuell vurdering. (jfr anbefalte forkunnskaper)

Anbefalte forkunnskaper: Grunnleggende kunnskaper i fysiologi, molekylærbiologi, molekylær cellebiologi tilsvarende MOL4010, BI1001, BI1004, BI1005, BI2012, BI2014, ZO2020, BO2020, BI3016.

Faglig innhold: Målgruppe: PhD kandidater med interesse i molekylær biologi/fysiologi/medisin. Kurset vil bidra med kunnskap om hvordan molekylære mekanismer kan være årsak til fysiologiske prosesser og hvordan disse prosesser er regulert, såkalt molekylær fysiologi.

PhD forskningsprogram er ofte one gene, one PhD student. Ideen bak en slik tilnærming er man kan forstå hele levende vesener ved å studere dets individuelle deler, med å identifisere undergrupper av gener og proteiner som fungerer i den fysiologiske kontekst eller fungerer dårlig slik at sykdom oppstår. Denne såkalte mekaniske tilnærming har oppstått i håpet om å forstå biologiske systemer og fokusere på det svakeste ledd i systemet, reparere det og derved få bukt med sykdommen, molekylær medisin.

I det forskning og teknologi utvikles hurtig får vi mer verktøy for å intervensere og flere parametere kan måles. I dag har vi mulighet til å studere genuttrykk til tusenvis av gener og hundrevis av proteiner ved hjelp av mikromatrise teknologi som gir oss detaljert molekylært øyeblikksbilder av livet inne i normale og syke celler. Vi forsøker å studere hvordan millioner av molekyler er organisert i store proteinnettverk hvor helheten er større enn summen av de enkelte deler. For å bli i stand til dette er en ny tilnærming, såkalt systems biology utviklet basert på å forstå informasjons utveksling og molekylær fysiologi som tar hånd om cellene og organismens tilpasningsevne.

Læringsformer og aktiviteter: Kurset vil gi rike muligheter til å lære og å diskutere molekylær fysiologi og systembiologi. Dette feltet representerer en ny tilnærming til medisinsk forskning sammenlignet med postgenomic biologi, bioinformasjon, omics, molekylær fysiologi og annet.

Kurset er bygd opp med forelesninger, individuelle diskusjoner med eksperter, samt aktiv selv studium.

Avsluttende eksamen vil være muntlig fremstilling av eget prosjekt sett i lys av systembiologi i form av egen presentasjon. Det vil og bli lagt vekt på kandidatens aktivitet i løpet av kurset.

Kursmaterieill: Oversikter (reviews), original artikler og hand outs av forelesningsbildene med plass til notater.

Vurderingsform: Muntlig

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	1/1	

MOL8002 MOLMEK**Molekylære forsvarsmekanismer mot sykdom****Molecular Mechanisms of Host Defence**

Faglærer: Professor Hans Einar Krokan

Uketimer: Vår: = 9.0 SP

Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.

Karakter: Bestått/Ikke bestått Obl. aktiviteter: Deltakelse på seminarer

Læringsmål: Kurset tar utgangspunkt i den basale cellebiologiske og molekylærbiologiske forskning ved Institutt for Kreftforskning og Molekylær medisin ved DMF. Studentene skal derved få en innføring i eksperimentell biologisk forskning på celle og molekylærnivå, og hvilke begrensninger og muligheter det gir i å forstå grunnleggende naturvitenskapelige problemer og muligheter for medisinsk behandling.

Forkunnskapskrav: Mastergrad biologi, kjemi og fysikk. Fullført medisinstudium (uten turnus) eller medisinstudenter tatt opp på Forskerlinjen. Andre med annen / lavere kompetanse etter individuell vurdering.

Anbefalte forkunnskaper: Grunnleggende kunnskaper i medisin, cellebiologi, molekylærbiologi på masternivå.

Faglig innhold: Kurset inneholder en cellebiologisk og molekylærbiologisk forståelse av celle-vekst og -død, av reparasjons- og vedlikeholdsprosesser i celler, av basale immunologiske mekanismer i en organisme, og en beskrivelse av kreftutvikling på molekylært-, cellulært- og organisme-nivå.

Vurderingsform: Skriftlig

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
SKRIFTLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	1/1	

MOL8003 MIKROARR M LAB**Mikroarrayteknologi og dataanalyse med laboratoriekurs****Microarray Technology and Data Analysis - with Laboratory Training**

Faglærer: Førsteamanuensis II Martin Tremén R. Kuiper, Professor Arne Kristian Sandvik

Koordinator: Professor Arne Kristian Sandvik

Uketimer: Vår: = 7.5 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 SP-reduksjon: MOL8004 - 4,5 sp
 Karakter: Bestått/Ikke bestått Obl. aktiviteter: Forelesninger, Lab øvinger, Ledet selvstudium

Læringsmål: Kandidaten skal kjenne grunnlaget for mikromatriseteknologi, ha kunnskap om sentrale prinsipper for data-analyse og sentrale bruksområder for teknologien og ha grunnlag for etiske refleksjoner omkring bruk av denne teknologien. Kandidater som har deltatt på laboratoriekurset skal i tillegg kunne gjennomføre mikromatriseforsøk.

Forkunnskapskrav: Utdanning tilsvarende masternivå, medisinstudenter opptatt på Forskerlinjen, andre med redusert kompetanse etter individuell vurdering

Anbefalte forkunnskaper: Grunnleggende kunnskaper i molekylærbiologi, molekylær cellebiologi og data-analyse tilsvarende MOL4010, BI1001, BI1005, BI2012, BI2014 BI3016, MA0301, ST1201, ST1101, IT1103, IT1105 (TDT4120), TDT4145, TKJ4175, BT8102.

Faglig innhold: Mikroarrayteknologi (produksjon, ulike format, isolering og merking av prøve, hybridisering, bildeanalyse) Eksperimentell design, data preprocessing og -analyse (statistiske metoder, databaser for lagring av eksperimentelle data, analysemetoder)

Mikromatrise-basert funksjonell genomforskning.

Etiske perspektiv på mikroarrayteknologi og genetisk risikoinformasjon.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger, demonstrasjoner, laboratoriearbeid

18 timer forelesninger

10 timer ledet selvstudium

20 timer laboratorieøvinger

5 timer laboratorieforelesninger

Vurderingsform: Skriftlig

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
SKRIFTLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	3/4	
UTØVENDE AKTIVITET		1/4	

MOL8004 MIKROAR U LABB

Mikroarrayteknologi og dataanalyse - uten laboratoriekurs

Microarray Technology and Data Analysis - without Laboratory Training

Faglærer: Førsteamanuensis II Martin Tremén R. Kuiper, Professor Arne Kristian Sandvik

Koordinator: Professor Arne Kristian Sandvik

Uketimer: Vår: = 4.5 SP

Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.

SP-reduksjon: MOL8003: 4.5 SP

Karakter: Bestått/Ikke bestått Obl. aktiviteter: Forelesninger, Ledet selvstudium

Læringsmål: Kandidaten skal kjenne grunnlaget for mikromatriseteknologi, ha kunnskap om sentrale prinsipper for data-analyse og sentrale bruksområder for teknologien og ha grunnlag for etiske refleksjoner omkring bruk av denne teknologien.

Forkunnskapskrav: Utdanning tilsvarende masternivå. medisinstudenter opptatt på Forskerlinjen. Andre med redusert kompetanse etter individuell vurdering.

Anbefalte forkunnskaper: Grunnleggende kunnskaper i molekylærbiologi, molekylær cellebiologi og data-analyse tilsvarende MOL4010, BI1001, BI1005, BI2012, BI2014 BI3016, MA0301, ST1201, ST1101, IT1103, IT1105 (TDT4120), TDT4145, TKJ4175, BT8102.

Faglig innhold: Mikroarrayteknologi (produksjon, ulike format, isolering og merking av prøve, hybridisering, bildeanalyse) Eksperimentell design, data preprocessing og -analyse (statistiske metoder, databaser for lagring av eksperimentelle data, analysemetoder)

Mikromatrise-basert funksjonell genomforskning.

Etiske perspektiv på mikroarrayteknologi og genetisk risikoinformasjon.

Læringsformer og aktiviteter: 18 timer forelesning

10 timer ledet selvstudium

Vurderingsform: Skriftlig

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
SKRIFTLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	1/1	

MOL8005 MOL MEK OPPG SKRIVIN

Molekylære forsvarsmekanismer mot sykdom - oppgave skriving

Molecular Mechanisms of Host defence - Essay Part

Faglærer: Professor Hans Einar Krokan

Uketimer: Vår: = 6.0 SP

Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.

Karakter: Bestått/Ikke bestått Obl. aktiviteter: Skriving av essay

Læringsmål: Kurset tar sikte på at studentene skal lære seg å skrive en popularisert artikkel om et vitenskapelig emne. Kravene til essayet er at det uten vesentlig omarbeiding skal kunne publiseres som en oversiktsartikkel i tidsskrifter som f.eks. "Tidsskrift for Den Norske Lægeforening" eller "NBS Nytt". Artikkelen kan være på inntil 10 sider, med inntil 3 figurer og ikke mere enn 10 referanser. Emne og tittel på artikkelen må godkjennes av kursleder

Forkunnskapskrav: MOL 8002

Anbefalte forkunnskaper: Grunnleggende kunnskaper i medisin, cellebiologi, molekylærbiologi på masternivå

Læringsformer og aktiviteter: Selvstudium - skriving av et essey

Vurderingsform:	Hjemmeeks			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	HJEMMEEKSAMEN	Kunngjøres på nett	1/1	

MOL8006 RECEPTOR

Receptor signalling and trafficking

Receptor Signalling and Trafficking

Faglærer:	Professor Terje Espevik		
Uketimer:	Vår: = 10.0 SP		
Tid:	Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.		
Und.språk:	Engelsk		
Karakter:	Bestått/Ikke bestått	Obl. aktiviteter:	Ingen

Læringsmål: Etter å ha gjennomgått dette kurset skal studentene forstå og kunne gjøre rede for

- Metoder som brukes for å studere reseptor-signalering og intracellulær trafikkering
- Hvordan intracellulær trafikkering regulerer reseptor-signalering
- Betydningen av intracellulær trafikkering i erhvervet og medfødt immunitet
- Signalformidling via vekstfaktor-reseptorer, og hvordan fortyrrelser i denne signaleringen kan være forbundet med kreftutvikling
- Signalformidling via cytokinreseptorer
- Betydningen av Toll-lignende reseptorer i medfødt immunitet
- Signalformidling ved programmert celledød (apoptose)
- Hormon-signalering via G-protein-koblede reseptorer
- Signalformidling og intracellulær trafikkering av nukleære reseptorer
- Signalformidling i synapsen, og resyklering av synaptiske vesikler

Forkunnskapskrav: Mastergrad biologi, kjemi og fysikk. Fullført medisinstudium (uten turnus) eller medisinstudent tatt opp som på Forskerlinjen. Andre med redusert kompetanse etter individuell vurdering, jfr anbefalte forkunnskaper.

Anbefalte forkunnskaper: Grunnleggende kunnskaper i medisin, cellebiologi, molekylærbiologi på masternivå.

Faglig innhold: Communication between cells by way of proteins, peptides and small molecules that activate cellular receptors is crucial for the development and function of all multicellular organisms. Dysfunctional receptor signalling is the cause of a variety of diseases, and most prescription drugs target specific receptors. This advanced course will describe the most commonly used methods for studying receptor signalling and will discuss cell signalling downstream of the most important receptor classes. Examples of signalling in development, physiology and disease will be provided. Because receptor signalling is tightly coupled to the intracellular trafficking of receptors, such trafficking - and its impact on signalling - will also be discussed in depth. The course will consist of a combination of lectures (by specialists in receptor signalling and trafficking), colloquia and presentations of selected topics by the students. It should be relevant for advanced students within biochemistry, molecular/cell biology, medicine and pharmacy.

Læringsformer og aktiviteter: Kurset går over 2 uker (i oktober) og består av 26 timer forelesninger, 8 timer kollokvier og 2 timer obligatoriske studentfremleggelse

Kursmaterieell: Molecular Biology of the Cell (Alberts et al.) 4. utgave. Kapittel 13 (Intracellular vesicular traffic) og kapittel 15 (Cell communication). Tilsammen 130 sider.

I tillegg: 170 sider fra utvalgte oversiktsartikler

Vurderingsform:	Skriftlig			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	SKRIFTLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	1/1	

Institutt for marin teknikk

MR8100 TEORI FOR PROSJEKT

Teori for marin prosjektering

Theory of Marine Design

Faglærer:	NN		
Uketimer:	Vår: 2F+4Ø+6S = 7.5 SP		
Tid:	Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.		
SP-reduksjon:	DIN0572: 7.5 SP		

Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Øvinger

Læringsmål: Emnet skal gi dem som gjennomfører emnet - på en tilfredsstillende måte - evne til å planlegge et prosjekteringsarbeid ut fra den generelle viten og innsikt som manifesteres i teoretiske prosjekteringsmodeller.

Anbefalte forkunnskaper: TMR4115 Prosjekteringsmetoder, TMR4150 Fartøys-prosjektering eller TMR4805 Eksperter i team eller tilsvarende.

Faglig innhold: Følgende emner behandles i kurset:

- Utdyping av prosjekteringsbegrepet
- Etablering av bakgrunn og underlag for marine prosjekter
- Abstraksjon, ideutvikling og bearbeidelse
- Modelling av prosjekteringsprosessen
- Modell som kommunikasjonsverktøy
- Nytteverdien av prosjekteringsmodeller
- Kriterier for systeminndeling og avgrensning.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger. Obligatorisk øving: Utarbeidelse av emnerapport. Både den muntlige eksamen og semesterrapporten må ha karakteren B for at man skal få bestått i emnet.

Kursmaterieell: Pensumlitteratur:

Oppgis ved kursstart.

Vurderingsform:	Muntlig/Arbeider	Dato/Tid	Tell. andel	Hjelpemiddel
	Vurderingsdel			
	MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	50/100	D
	GODKJENT RAPPORT		50/100	

MR8102 ULYKKESANALYSE

Undersøkelse og analyse av ulykker

Investigation and Analysis of Accidents

Faglærer: Professor Svein Kristiansen
 Uketimer: Høst: 3F+6Ø+3S = 7.5 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 SP-reduksjon: DIN0581: 7.5 SP
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Øvinger

Læringsmål: Hensikten med kurset er å gi kompetanse i undersøkelse og analyse av ulykker. Herunder også grunnlag for utforming av databaser for skipsulykker. Mer generelt utvikle forståelsen av ulykker som fenomen

Anbefalte forkunnskaper: Grunnleggende risikoanalyse og arbeidslivsfag.

Faglig innhold: Menneskelig adferd i ulykkesituasjoner. Estimering av menneskelig pålitelighet (HEP). Betydningen av organisering og ledelse for å forstå ulykker. Hvordan inkorporere menneskelige og organisasjonsmessige faktorer i risikoanalysemodeller.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger og øving i form av et prosjekt om aktuelt tema innefor emnet.

Kursmaterieell: Pensumlitteratur:

- Hollnagel, E., 1998: Cognitive Reliability and Error Analysis Method. Elsevier (kap. 1-7).
- Johnson, Chr.: Viewpoints and Bias in Accident Reports. ESREL 2000. A.A. Balkema.
- Koht, H., 1993: Administrative Breakdown, NKSH-notat nr. 93-6. NKHS Notabene.
- Reason, J., 1990: Human Error. Cambridge University Press (kap 1-3, 7-8).
- Reason, J., 1997: Managing the Risks of Organizations Accidents. Ashgate (kap 7 9).
- Ware, J.R. et al., 1989: Modeling of Human BEhaviour for Marine Safety, USCG (CG-D-18-80).
- Wilson, J.R., E.N. Corlett, 1990: Evaluation of Human Work. Taylor Franics (kap. 28).

Vurderingsform:	Mappeevaluering	Dato/Tid	Tell. andel	Hjelpemiddel
	Vurderingsdel			
	ARBEIDER		1/1	

MR8103 AKTIVE FISKEMETODER

Aktive fiskemetoder

Active Fishing Methods

Faglærer: Førsteamanuensis Ludvig Karlsen
 Uketimer: Høst: 2F+3Ø+5S = 6.5 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Ingen

Læringsmål: Forstå de aktive fiskemetodenes virkeprinsipper, fangsteffektivitet og seleksjonsforhold. Kunne gjennomføre form- og motstandsanalyser av tauede redskaper.

Forkunnskapskrav: Emne: TMR4135 Prosjektering av fiske og arbeidsfartøy
 Fordypningstema: TMR16 Redskapsteknikk for fiske og havbruk.

Anbefalte forkunnskaper: Emne: TMR4135 Prosjektering av fiske og arbeidsfartøy
Fordypningstema: TMR16 Redskapsteknikk for fiske og havbruk.

Faglig innhold: Virkeprinsipper for snurrevad, snurpenot, bunntål og pelagisk trål. Betydning av fiskens reaksjonsatferd. Seleksjonsforhold. Redskapenes oppbygging og konstruksjon. Belastninger og styrkeforhold. Materialer. Vedlikehold. Operasjon og håndtering. Fangstbehandling.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger
Øvinger,

Prosjektoppgave,

Ekskursjoner,

Modell-laging og -forsøk (opsjonelt).

Kursmaterieill: Ludvig Karlsen: Redskapslære og fangstteknikk

Ludvig Karlsen: Redskapsteknologi i fiske

E. Dahle og T. Gustafson: TRÅL- Konstruksjon og hydronymiske forhold

A.L. Fridman: Calculations for fishing gear design

Forelesningsnotater.

Vurderingsform:	Skriftlig			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	SKRIFTLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	1/1	C

MR8202 BRUDDMEK SVEIS KONST
Bruddmekanisk dimensjonering av sveiste konstruksjoner
Fracture Mechanics Design of Welded Structures

Faglærer: Professor Stig Berge

Uketimer: Vår: $3F+3Ø+6S = 7.5$ SP

Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.

Und.språk: Engelsk, Norsk

SP-reduksjon: DIN1080: 7.5 SP

Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Øvinger, prosjektarbeid

Læringsmål: Studentene skal lære bruddmekanisk teori og metoder for dimensjonering av marine konstruksjoner mot utmatting og brudd, metoder for drift og vedlikehold av bærende konstruksjoner.

Forkunnskapskrav: Grunnleggende materialteknikk og bruddmekanikk, tilsvarende TMR 4200 Utmatting og brudd i marine konstruksjoner.

Anbefalte forkunnskaper: TMR4200 Utmatting og brudd i marine konstruksjoner eller tilsvarende.

Faglig innhold: Grunnlag i bruddmekanikken. Elastiske og elastiskplastiske bruddparametre (KIC, J-integral, CTOD, R-kurve). Bruddmekanisk dimensjonering med hovedvekt på CTOD-metoder. Utmattingsberegning ved bruddmekaniske metoder. Beregning av spenningsintensitetsfaktorer. Terskeeffekter. Kumulativ skade, vekselvirkningseffekter.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger. Praktiske beregningsprosedyrer. Regneøvinger, laboratorie-demonstrasjoner. Obligatorisk prosjektarbeid.

Kursmaterieill: T.L. Anderson: Fracture Mechanics-Fundamentals and Applications, særtrykk, forelesningsnotater.

Vurderingsform:	Mappeevaluering			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	MAPPEEVALUERING		100/100	

MR8203 SLANKE MARINE KONSTR
Dynamisk analyse av slanke marine konstruksjoner
Dynamic Analysis of Slender Marine Structures

Faglærer: Professor Carl Martin Larsen

Uketimer: Vår: $2F+4Ø+6S = 7.5$ SP

Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.

Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Prosjektarbeid

Læringsmål: Lære å forstå statisk og dynamisk oppførsel av slanke marine konstruksjoner slik at man kan utføre nødvendige analyser for design og verifikasjon av denne typen konstruksjoner.

Forkunnskapskrav: TMR4190 Elementmetoden

TMR4185 Marin dynamikk.

Anbefalte forkunnskaper: TMR4190 Elementmetoden

TMR4185 Marin dynamikk

TMR4700 Marine konstruksjoner, fordypning / Dynamisk analyse.

Faglig innhold: Beskrivelse av felles trekk for slanke marine konstruksjoner. Virkning av oppdrift, indre og ytre trykk, indre strømning. Modeller for ytre hydrodynamiske laster. Modellering av ikkelineære krefter i dynamisk analyse. Virvelinduserte svingninger. Statisk og dynamisk analyse med elementmetoden. Stokastisk analyse. Design og analyse av stigerør og strekstag. Hivkompensering av stigerør. Optimalisering av stigerør.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger og øvinger. Større øvinger (prosjektarbeid) er obligatoriske.

Kursmaterieill: Kompendier og artikler.

Vurderingsform:	Muntlig			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	1/1	

MR8204 ULYKKESLASTER

Analyse og dimensjonering av marine konstruksjoner under ulykkeslaster

Analysis and Design of Marine Structures against Accidental Actions

Faglærer:	Professor Jørgen Amdahl			
Uketimer:	Vår: 3F+6Ø+8S = 10.5 SP			
Tid:	Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.			
SP-reduksjon:	DIN1082: 10.5 SP			
Karakter:	Bokstavkarakterer	Obl. aktiviteter:	Øvinger, Prosjekt	

Læringsmål: i) Kunnskap om grunnleggende prinsipper for dimensjonering mot ulykkeslaster
 ii) Grundig forståelse av konstruksjoners mekaniske oppførsel ved maksimal motstand og i sammenbruddsområdet
 iii) God ferdighet i bruk av enkle metoder (plastisk analyse) til å bestemme energiopptak, deformasjon/skade og motstand ved ulykkeslaster

iv) God ferdighet i bruk av avansert dataprogram for analyse av realistiske ulykkeslaster for ulike marine - (plattformer, skip) og landbaserte konstruksjoner.

Anbefalte forkunnskaper: TMR4205 Kneking og sammenbrudd

TMR11 Konstruksjonsanalyse

eller tilsvarende kunnskaper.

Faglig innhold: Ulykkeslaster fra skipskollisjon (mot andre skip, plattformer og bruer), grunnstøting, fallende last, eksplosjon, brann, abnormale miljølaster, jordskjelv, reststyrke av skadet konstruksjon. Dimensjoneringsfilosofi med særlig referanse til regelverk for Norsjøen. Grunnleggende teori for elasto-plastisk og ideell plastisk analyse ved store deformasjoner og ved høye temperaturer. Teorien bak det ulineære rammeprogrammet USFOS. Stor vekt legges på presentasjon av praktisk anvendbare metoder. Regneeksempler, dels på datamaskin med bruk av USFOS.

Grunnlaget for dimensjonering mot ulykkeslaster i henhold til NORSOK Standard N-004 gjennomgås i detalj.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger, regneøvinger, dataøvinger, prosjektarbeid (detaljert analyse av repons på ulykkeslast).

Kursmaterieill: "Nonlinear Analysis of Offshore Structures" by B. Skallerud and J. Amdahl, Research Studies Press, UK, 2002
 Forelesningsnotater og tidsskrift- og konferanseartikler.

Vurderingsform:	Skriftlig			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	SKRIFTLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	100/100	C

MR8205 VG KONSTR ANAL

Videregående emner i modellering og analyse av konstruksjoner

Advanced Topics in Structural Modelling and Analysis

Faglærer:	Professor Torgeir Moan			
Uketimer:	Høst: 3F+6Ø+3S = 7.5 SP			
Tid:	Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.			
Karakter:	Bokstavkarakterer	Obl. aktiviteter:	Ingen	

Læringsmål: Få en forståelse av hvordan kompliserte marine konstruksjoner kan modelleres og analyseres for å etablere en basis for dimensjonering i henhold til grensetilstandsmetoden.

Anbefalte forkunnskaper: TMR4190 Elementmetoden og TMR4215 Sjøbelastninger eller tilsvarende.

Faglig innhold: Hensikten med kurset er å etablere metodikk for modellering og analyse av konstruksjoner, med henblikk på dimensjonering i henhold til ulike grensetilstander under hensyntagen til relevante laster. Konstruksjonsmodellen baseres på elementmetoden. Temaer: Modellering og analyse av avstivede plater og skall som konstruksjonskomponenter og som systemer i form av skip og plattformer. Vurdering av feilkilder i konstruksjonsanalysen avhengig av matematisk modellering av last og konstruksjon, samt diskretiserings- og avrundingsfeil i elementmetoden.

Innføring i statisk og dynamisk analyse av konstruksjoner med geometrisk ikke-lineær og elasto-plastisk material oppførsel.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger, øvinger samt et lite prosjekt.

Kursmaterieill: Pensumlitteratur vil bestå av utdrag av:

Moan, T., "Finite Element Modelling and Analysis of Marine Structures", September 2003, Dept. of Marine Technology, NTNU.

Cook, R.D. et al., "Concepts and Applications of Finite Element Analysis", Wiley, 1989.

Crisfield, M.A., "Nonlinear Finite Element Analysis of Solids and Structures", Vol. 1, 1991, Faltinsen, O.M.: Hydrodynamics of High-Speed Marine Vehicles, Cambridge Univ. Press, 2005, Juncher-Jensen, J.: Load and Global Response of Ships, Elsevier, 2001. Artikler.

Vurderingsform:	Skriftlig/Arbeider			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	SKRIFTLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	70/100	C
	ARBEIDER		30/100	

MR8206 KONSTR PÅLITELIGHET
Konstruksjoners pålitelighet
Structural Reliability

Faglærer:	Professor Torgeir Moan	
Uketimer:	Vår: 3F+6Ø+9S = 11.5 SP	
Tid:	Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.	
Karakter:	Bokstavkarakterer	Obl. aktiviteter: Øvinger

Læringsmål: Få en forståelse av det teoretiske grunnlaget for pålitelighetsanalyse av konstruksjoner og anvendelsen av dette på marine og andre bærende konstruksjoner. Bli i stand til å utføre databaserte pålitelighetsanalyser.

Anbefalte forkunnskaper: TMR4235 Sjøbelastningsstatistikk eller tilsvarende.

Faglig innhold: Hensikten med emnet er å etablere en metodikk for sannsynlighetsteoretisk modellering og analyse av konstruksjoner oppførsel og sikkerhet. Det vil bli lagt vekt på skip, plattformkonstruksjoner, rør- og flytebroer. Emnet omfatter følgende: Sannsynlighetsteoretisk beskrivelse av konstruksjonskomponenters kapasitet mot sprø og duktile brudd samt utmatting. Ulike mål for pålitelighet av enkle konstruksjonskomponenter, inklusive FORM/SORM, integrasjons- og simuleringmetoder. Systempålitelighet. Bayes' oppdatering av påliteligheten ved bruk av resultater fra prøvebelastning, inspeksjon etc. Dimensjoneringsregler basert på sannsynlighetsteoretiske metoder. Inspeksjonsplanlegging. Probabilistisk risikoanalyse av konstruksjoner.

Læringsformer og aktiviteter: Obligatoriske regneøvinger. Et mindre prosjektarbeide.

Kursmaterieill: T. Moan: Structural Reliability and Risk Analysis, Lecture Notes, Department of marine structures, NTNU, 1996.

R.E. Melchers: Structural Reliability, Ellis Horwood Ltd. New York, 1999.

Tidsskrifts- og konferanseartikler.

Vurderingsform:	Skriftlig/Arbeider			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	SKRIFTLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	70/100	C
	ARBEIDER		30/100	

MR8207 STOK MET MAR KONSTR
Stokastiske metoder anvendt i ikkelineær analyse av marine konstruksjoner
Stochastic Methods Applied in Nonlinear Analysis of Marine Structures

Faglærer:	Professor Torgeir Moan	
Uketimer:	Høst: 2F+3Ø+6S = 7.0 SP	
Tid:	Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.	
Karakter:	Bokstavkarakterer	Obl. aktiviteter: Øvinger

Læringsmål: Få en forståelse av det teoretiske grunnlaget for analyse av stokastiske, ikke-lineære, bølge-induserte lastvirkninger, samt anvendelse av dette i tilknytning til marine konstruksjoner og operasjoner.

Anbefalte forkunnskaper: TMR4235 Sjøbelastningsstatistikk eller tilsvarende.

Faglig innhold: Emnet er rettet mot analyse av marine konstruksjoner utsatt for stokastiske belastninger. Det vil bli lagt vekt på anvendelse av metoden på aktuelle eksempler innen marin konstruksjonsteknikk. Emnet tar sikte på å gi en innføring i følgende områder:

- Generell innføring i flerdimensjonale (vektor-) stokastiske prosesser
- Anvendelse på beregning av respons av lineære og ikke-lineære systemer (en og flere frihetsgrader)
- Monte Carlo simulering av en og flerdimensjonale prosesser. Ekvivalent linearisering, pertubasjonsmetoder, Volterra-rekker
- Lastvirkning for dimensjonering mot sammenbrudd og utmatting
- Analyse av målte eller simulerte tidsrekker for lastvirkning (filtrering, valg av modeller, parameter- estimering).

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger. Obligatoriske øvinger.

Kursmaterieill: Utvalgte deler av:

M.K. Ochi: Applied Probability and Stochastic Processes, John Wiley Sons, New York

J.B. Roberts and P.D. Spanos: Random Vibration and Statistical Linearization, Wiley, Chichester, VK, 1990, T. Moan: Time Domain Analysis of Stochastic Response of Marine Structure, Department of Marine Technology, NTNU, Lecture Notes, December 2006. Tidsskriftsartikler.

Vurderingsform:	Skriftlig/Arbeider			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	SKRIFTLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	70/100	C
	ARBEIDER		30/100	

MR8300 HYDRODYN MAR KON 1
Hydrodynamikk for marine konstruksjoner 1
Hydrodynamic Aspects of Marine Structures 1

Faglærer: Professor Odd Magnus Faltinsen
 Uketimer: Vår: 3F+5Ø+9S = 10.5 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 SP-reduksjon: DIN1575: 10.5 SP
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Øvinger

Læringsmål: Målet er å gi studentene kunnskap om å utvikle matematisk fysisk baserte modeller og computerprogram for bølgeinduserte bevegelser og laster på skip og havkonstruksjoner når potensiell strømming virker på dem.

Anbefalte forkunnskaper: Kunnskaper tilsvarende pensum i emne TMR4215 Sjøbelastninger.

Faglig innhold: Kilde og dipolmetoder anvendt på hydrodynamiske problem for marine konstruksjoner. Effekt av bølger og strøm. Konvensjonelle skip og hurtiggående fartøy i stille vann og bølger. Ikkelineære hydrodynamiske belastninger på marine konstruksjoner. CFD metoder. Slamming. Whipping. Bølgedriftslaster i irregulær sjø. Sum-frekvens effekter. Springing.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger. Obligatoriske øvinger løst som gruppearbeid.

Kursmaterieell: O.M. Faltinsen: Lecture notes about sink-source methods and wave-induced loads.

O.M. Faltinsen: Sea Loads on Ships and Offshore Structures, Cambridge University Press, 1990.

O.M. Faltinsen: Hydrodynamics of High-Speed Marine Vehicles, Cambridge University Press.

Vurderingsform: Muntlig

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell. andel	Hjelpemiddel
MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	1/1	

MR8303 OVERFLATEB KIN DYN
Overflatebølgers kinematikk og dynamikk
Kinematics and Dynamics of Ocean Surface Waves

Faglærer: Professor Dag Myrhaug
 Uketimer: Høst: 3F+5Ø+9S = 10.5 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 SP-reduksjon: DIN1582: 10.5 SP
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Øvinger

Læringsmål: Hensikten med emnet er å gi grunnleggende kunnskap om og forståelse av havbølger.

Forkunnskapskrav:

Anbefalte forkunnskaper: Kunnskaper tilsvarende emne TMR4210 Marin hydrodynamikk og konstruksjonsteknikk GK1.

Faglig innhold: Emnet tar for seg deterministisk beskrivelse av tyngdedrevne overflatebølger. Emnets hoveddeler er: Transiente bølger; Cauchy-Poisson problemet. Trykkforstyrrelse på en strøm. Skipsbølger. Dybde- og strømfrefraksjon av bølger. Analogi med geometrisk optikk. Konservering av bølgevirkning. Ikke-lineære bølger på dypt og grunt vann. Ikke-lineære egenskaper ved bølger med liten amplitude. Ikke-lineære bølge teorier. Brytende bølger.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger og obligatoriske øvinger.

Kursmaterieell: C.C. Mei: The Applied Dynamics of Ocean Surface Waves, World Scientific, Publishing Co., Singapore, 1989. Diverse tidsskriftartikler.

Vurderingsform: Muntlig

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell. andel	Hjelpemiddel
MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	1/1	

MR8304 GRENSELAG NÆR HAVB
Grensesjiktstrømning nær havbunnen
Seabed Boundary Layer Flow

Faglærer: Professor Dag Myrhaug
 Uketimer: Høst: 3F+5Ø+9S = 10.5 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Ingen

Læringsmål: Hensikten med emnet er å gi grunnleggende kunnskap om og forståelse av strømming nær havbunnen og den virkning den har på sedimenttransport.

Anbefalte forkunnskaper: Forkunnskaper tilsvarende TMR4210 Marin hydrodynamikk og konstruksjonsteknikk GK1.

Faglig innhold: Emnets hoveddeler er: Grensesjikt under strøm og bølger. Samvirke mellom bølger og strøm i grensesjiktet. Virkning av bølger og strøm på sandbunn. Suspensjon av sand under bølger og strøm. Sedimenttransport. Erosjon rundt konstruksjoner.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger og obligatoriske øvinger.

Kursmaterieell: Pensumlitteratur vil bestå av utdrag fra følgende bøker:

Fredsøe, J. and Deigaard, R., "Mechanics of Coastal Sediment Transport", World Scientific, Singapore, 1992.

Nielsen, P., "Coastal Bottom Boundary Layers and Sediment Transport", World Scientific, Singapore, 1992.

Soulsby, R.L., "Dynamics of Marine Sands", Thomas Telford, London, UK, 1997.

Sumer, B.M. and Fredsøe, J., "The Mechanics of Scour in the Marine Environment", World Scientific, Singapore, 2002.

I tillegg utvalgte tidsskriftsartikler.

Vurderingsform: Muntlig

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	1/1	C

MR8306 HYDRODYN MAR KON 2
Hydrodynamikk for marine konstruksjoner 2
Hydrodynamic aspects of Marine Structures 2

Faglærer: Professor Odd Magnus Faltinsen

Uketimer: Høst: 3F+5Ø+9S = 10.5 SP

Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.

Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Øvinger

Læringsmål: Gi fysisk forståelse som skal gjøre studenten i stand til å lage beregningsprogram innenfor emnet. Videre å kunne bruke kunnskapene innenfor nye anvendelser.

Anbefalte forkunnskaper: TMR4220 Skipshydrodynamikk

Faglig innhold: Grenseskiktstrømning. Ustabilitet og transisjon til turbulens. Løftende flate teori. Avløst strømning rundt butte legemer. Medstrøm og jet strømning. Slank-skips teori. Manøvrering. Marin hydrodynamiske anvendelser.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger. Obligatoriske øvinger. Øvingene løses som gruppearbeid.

Kursmaterieell: F.M. White: Viscous flow, McGraw-Hill.

J.N. Newman: Marine Hydrodynamics, MIT Press.

O.M. Faltinsen: Hydrodynamics og High-Speed Marine Vehicles, Cambridge University Press.

Lecture notes on CFD methods.

Vurderingsform: Muntlig

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	1/1	

MR8400 MOD OG AN AV MASK 1
Modellering og analyse av maskinsystemer 1
Modelling and Analysis of Machinery Systems 1

Faglærer: Førsteamanuensis Eilif Pedersen

Uketimer: Høst: 3F+7Ø+9S = 12.0 SP

Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.

Und.språk: Engelsk, Norsk

SP-reduksjon: DIN2055: 12.0 SP

Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Øvinger, Prosjekt

Læringsmål: Målet er å gi studentene kunnskap og metoder nødvendig for å utvikle matematisk fysisk baserte modeller for maskinerisystemer.

Anbefalte forkunnskaper: Emnet bygger på kunnskaper tilsvarende emne TMR4275 Modellering, simulering og analyse av dynamiske system og TTK4105 Reguleringssteknikk.

Faglig innhold: Emnet behandler videregående modellering av maskinsystemer og gir en videreføring av formulering av tilstandsrommodeller ved bruk av båndgrafer. Følgende hovedemner omhandles:

Multiport generalisering av grunnleggende elementer. Modellformulering av termofluidsystemer, med eksempler fra hydrauliske system, dampkjeler, dieselmotorer, gassturbiner, stempel-kompressorer og varmevekslere. Formulering av båndgraf-modeller av kontinuerlige system med eksempler fra hydrauliske og strukturelle systemer. Formulering av modeller av elektriske komponenter og systemer vha båndgrafer. Praktisk anvendelse av datamaskin for systemsimulering.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger, øvinger, dataøvinger og prosjekter.

Kursmaterieell: Karnopp D., Margolis, D. L., Rosenberg R. C., "System Dynamics - Modeling and Simulation of Mechatronic Systems" 3rd Ed., John Wiley Sons Inc."

Artikler og notater.

Vurderingsform: Muntlig/Arbeider

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	50/100	
MAPPEEVALUERING		50/100	

MR8401 MOD OG AN AV MASK 2
Modellering og analyse av maskinsystemer 2
Modelling and Analysis of Machinery Systems 2

Faglærer: Professor Harald Valland
 Uketimer: Vår: 3F+3Ø+6S = 10.5 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 SP-reduksjon: DIN2090: 10.5 SP
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Øvinger

Læringsmål: Lære det teoretiske grunnlaget for modellering og simulering av dynamiske prosesser i forbrenningsmotorer og kombinerte systemer for effektproduksjon.

Anbefalte forkunnskaper: Emnet bygger på kunnskaper tilsvarende emne TMR4280 Forbrenningsmotorer.

Faglig innhold: Emnet tar sikte på innføring i analyse av dynamiske prosesser i termiske systemer med reelle arbeidsmedier. Eksempler som belyser metodene vil hovedsaklig tas fra forbrenningsmotorer og kombinerte effektproduksjonssystemer.

Følgende tema behandles:

- Tilstandsligninger for reelle medier
- Faselikevekt og kjemisk likevekt
- Termodynamiske relasjoner
- Elementer i en simuleringsmodell for en dieselmotor: forbrenning, varmetransport, massestrøm og ladningsveksling
- Simulering av dieselmotorprosesser
- Parameterestimering, analyse av prosesser basert på målte tilstandsforløp
- Dynamiske prosesser i væske-damp systemer.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger, kollokvium
 Øvingsarbeider.

Kursmaterieill: Kompendium og lærebøker.

Vurderingsform: Skriftlig/Arbeider

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
SKRIFTLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	70/100	C
ARBEIDER		30/100	

MR8402 MEK SVINGNINGER
Mekaniske svingninger
Mechanical Vibrations

Faglærer: Professor Maurice F. White
 Uketimer: Høst: 3F+5Ø+9S = 10.5 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 SP-reduksjon: DIN2555: 10.5 SP
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Øvinger

Læringsmål: Lære studentene å bruke ulike metoder å beregne og analysere vibrasjoner i maskineri.

Anbefalte forkunnskaper: Det er en fordel å ha tatt fordypningsemnet Maskindynamikk, eller tilsvarende.

Faglig innhold: Emnet tilsikter en innføring i spesielle emner innen mekaniske svingninger, herunder både kontinuerlige og diskrete systemer, og med eksempler fortrinnsvis hentet fra roterende maskineri. Emnet omfatter følgende tema:

- Mekaniske, elektriske og hydrodynamiske belastninger
- Systemrespons og overføringsfunksjoner
- Matrisemetoder og overføringsmatriser
- Kritiske turtall og modal analyse
- Elementmetoder anvendt i rotordynamikk
- Ustabilitet og hvirvling av rotorsystemer
- Dynamiske egenskaper av lagre og tetninger
- Svingningsmålinger, tilstandskontroll og diagnostikk.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger, obligatoriske regneøvinger og prosjektoppgaver.

Kursmaterieill: Tidsskriftsartikler/forelesningsnotater.

Vurderingsform: Skriftlig

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
SKRIFTLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	1/1	D

MR8403 VEDLIKEHOLDSSTYRING2**Vedlikeholdsstyring 2
Maintenance Management 2**

Faglærer: Professor Magnus Rasmussen
 Uketimer: Vår: 2F+4Ø+6S = 7.5 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 Und.språk: Engelsk, Norsk
 SP-reduksjon: DIN2556(v.2): 7.5 SP
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Øvinger/Arbeider

Læringsmål: Formålet med emnet er å utvikle et faglig grunnlag for formulering og analyse av modeller for reparasjon og vedlikehold av utstyr og systemer i situasjoner hvor det opptrer usikkerhet i parametrene og hvor det er konflikt mellom ulike mål.

Anbefalte forkunnskaper: Tilvarende TMR4260 "Driftsteknikk, Grunnkurs" og Tema "Driftsteknikk, Vedlikehold".

Faglig innhold: Emnets hoveddeler er:

-Pålitelighet og tilgjengelighetskarakteristikk av utstyr og systemer med spesiell vekt på modellering av reparerbare systemers pålitelighet og tilgjengelighet.

-Teori for optimale intervaller for inspeksjon og vedlikehold under ulike scenarier og med ulik tilgang til tilstandsinformasjon.

-Modeller for vedlikehold og utskifting av multi-utstyr systemer.

-Modellering av alternative angrepsmåter for forsyning og lagring av reservedeler for ulike scenarier for vedlikehold og reparasjon.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger og obligatoriske øvinger/arbeider.

Emnet foreleses hvert år, men kan bli avlyst hvis mindre enn to interesserte melder seg.

Kursmaterieill: Tidsskriftartikler og notater. Blir oppgitt ved start av emnet.

Vurderingsform: Muntlig/Arbeider

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	1/2	D
ARBEIDER		1/2	

Institutt for materialteknologi

MT8100 TRANSPORTPROSESSER**Transportprosesser
Transport Phenomena**

Faglærer: Professor Kemal Nisancioglu
 Uketimer: Høst: 2F+1Ø+7S Vår: 2F+1Ø+7S = 12.0 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 Und.språk: Engelsk, Norsk
 SP-reduksjon: DIK0051: 12.0 SP
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Øvinger

Læringsmål: Emnet gir enhetlig behandling av impuls-, varme- og massetransport i kjemiske og elektrokjemiske prosesser.

Anbefalte forkunnskaper: Status som PhD-kandidat innen teknologiske fag ved fakultetet.

Faglig innhold: Emnet undervises annet hvert år, neste gang 2007/2008.

Fenomeniske lover. Ligningene for flukstetthet. Utledning av konserveringsligningene og løsning av disse for særegne system. Konvektiv transport i laminær og turbulent strømming. Grensesjikt-teori. Transport i multikomponente systemer. Konsentrert løsningsteori for masseoverføring. Koblede prosesser. Transport over fasegrenser. Effekt av homogen og heterogen reaksjonskinetikk. Ladingsoverføring og strømfordeling i elektrokjemiske system. Matematiske metoder vil bli introdusert etterhvert som de blir nødvendig for løsning av spesifikke problem.

Læringsformer og aktiviteter: Regneøvinger.

Kursmaterieill: Pensumlitteratur:

R.B. Bird, W.E. Stewart, E.N. Lightfoot: Transport Phenomena, 2nd Ed. Wiley, New York 2002.

Vurderingsform: Arbeider

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
ARBEIDER		1/1	

MT8101 KINETIKK ELEKTRODEPR**Kinetikk for elektrodeprosesser
Electrochemical Kinetics**

Faglærer: Professor Geir Martin Haarberg, Professor II Christian Rosenkilde
 Koordinator: Professor Geir Martin Haarberg

Uketimer: Høst: 2F+1Ø+7S Vår: 2F+1Ø+7S = 12.0 SP
 Tid: Undervises ikke studieåret 2007-2008
 SP-reduksjon: DIK5010: 12.0 SP
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Ingen

Læringsmål: Målet er å gi en omfattende forståelse for grunnleggende prinsipper for bruk av eksperimentelle metoder for å studere kinetikk for elektrodereaksjoner.

Anbefalte forkunnskaper: Det forutsettes kunnskaper tilsvarende emnene TMT4250 Elektrokjemi, grunnkurs og TMT4310 Elektrokatalyse og energiteknologi.

Faglig innhold: Emnet undervises annet hvert år, neste gang 2008/09.

Emnet gir en videregående behandling av noen sentrale emner innen elektrokjemien med hovedvekten på irreversible fenomener som kinetikk for elektrodereaksjoner med

ladningsoverførings- og diffusjonskontroll. Følgende emner behandles: Ladning på grenseflater, grenseflatespenning og elektrokapillaritet, kapasitet og struktur av det elektriske dobbeltskikt.

Forskjellige typer overspenning, med inngående behandling av kinetikken for ladningsoverføringsprosesser med trinnreaksjoner og for diffusjonskontrollert massetransport.

Eksperimentelle metoder, teori og anvendelse til bestemmelse av kinetiske parametre.

Læringsformer og aktiviteter: Undervisningen baseres på forelesninger, øvinger, kollokvier og selvstudium.

Frivillige regneøvinger.

Kursmaterieill: Pensumlitteratur:

R. Greef et al.: "Instrumental Methods in Electrochemistry", Ellis Horwood, New York, 1990. ISBN 0-13-472093-8.

J.O-M. Bockris and A K N Reddy: Modern Electrochemistry Vol II, New York 2000.

A.J. Bard and L.R. Faulkner: Electrochemical Methods - Fundamentals and Applications J. Wiley. New York, 1980.

Vurderingsform: Muntlig

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	1/1	

MT8102 KORROSJON/OVERFLATE

Korrosjon og overflateteknologi

Corrosion and Surface Technology

Faglærer: Professor Kemal Nisancioglu

Uketimer: Høst: 2F+1Ø+3S Vår: 2F+1Ø+3S = 7.5 SP

Tid: Undervises ikke studieåret 2007-2008

Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Ingen

Læringsmål: Videregående seminar for analyse og diskusjoner av aktuelle emner innen korrosjonsvitenskap og -teknologi.

Anbefalte forkunnskaper: Emnet bygger på undervisningen i korrosjon og materialteknologi ved instituttet, eller tilsvarende kunnskaper.

Faglig innhold: Emnet undervises annet hvert år, neste gang 2008/09.

Følgende emner vil bli videreført og utdypet: Lavtemperatur oksidasjon og passivitet, Cabrera-Mott teori, passivskiktets halvledende og elektrokjemiske egenskaper. Lokal korrosjon: Spaltkorrosjon, gropkorrosjon. Effekt av mikrostruktur og metallurgiske forhold på korrosjon: Korngrensekorrosjon, spenningskorrosjon, selektiv korrosjon, "dealloying", effekt av hydrogen i metaller, effekt av termomekanisk prosessering. Mikrobiologisk korrosjon. Høytemperaturkorrosjon. Effekt av miljø. Korrosjonsbeskyttelse: Design metoder for katodiskbeskyttelse, korrosjonsinhibitorer, kjemisk prosessering og overflatebehandling. Materialelegenskaper og materialvalg: Stål, lettmetaller, nikkel, titan, kobberlegeringer. Relevante metoder for karakterisering og testing av materialer. Korrosjonsovervåking.

Læringsformer og aktiviteter: Undervisningen baseres på forelesninger, kollokvier og selvstudium.

Frivillige øvinger.

Kursmaterieill: Utvalgte tidsskriftartikler.

Vurderingsform: Muntlig

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	1/1	A

MT8103 HALVLEDER-ELEKTROKJ

Halvleder-elektrokjemi

Semiconductor Electrochemistry

Faglærer: Professor Svein Sunde

Uketimer: Høst: 2F+1Ø+5S Vår: 2F+1Ø+5S = 10.0 SP

Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.

Und.språk: Engelsk, Norsk

Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Ingen

Læringsmål: Kurset skal gi studenten tilstrekkelig med basiskunnskaper innen Halvlederelektrokjemi til å kunne lese faglitteratur på dette området og benytte kunnskapene i egen forskning.

Anbefalte forkunnskaper: Kurset er beregnet for studenter med bakgrunn i kjemi, fysikk, elektronikk og materialteknologi.

Faglig innhold: Emnet undervises annet hvert år, neste gang 2007/08. Innhold: Beskrivelse av elektronstruktur og -statistikk for faste stoffer. Halvlederoverflaters elektronstruktur. Kontakter mellom faste stoffer. Transportprosesser i faste stoffer og løsninger. Elektrokjemiske celler. Modeller for romladninger og elektriske dobbelsjikt. Mott-Schottky-plott og effekten av overflatetilstander. Modeller for beskrivelse av elektronoverføring mellom faste stoffer og elektrolytter. Elektronoverføring mellom halvledere og eksiterte molekyler. Elektrokjemiske og fotoelektrokjemiske måleteknikker. Anvendelser av halvleder-elektrokjemi i beskrivelsen av stabilitet av metaller og halvledere. Fotoelektrokjemiske anvendelser (utnyttelse av solenergi). Fotoelektrokjemiske prosesser på halvleder-nanopartikler.

Læringsformer og aktiviteter: Undervisningen er basert på forelesninger, øvinger, kollokvier og selvstudium.

Kursmaterieell: Pensumlitteratur:

R. Memming: "Semiconductor Electrochemistry", Wiley - VCH (2001).

Kompendier og artikler.

Vurderingsform:	Muntlig			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	1/1	

MT8104 LETTM ELEKTROLYSE 1

Lettmetallelektrolyse 1

Electrolysis of Light Metals 1

Faglærer: Professor Geir Martin Haarberg, Professor II Knut Arne Paulsen

Koordinator: Professor Geir Martin Haarberg

Uketimer: Høst: 4F+2Ø+6S = 7.5 SP

Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.

Und.språk: Engelsk

Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Ingen

Læringsmål: Målet er å gi en grunnleggende teoretisk forståelse for prinsippene for gjennomføring av smelteelektrolyseprosesser for framstilling av aluminium og magnesium.

Anbefalte forkunnskaper: Grunnkunnskaper innenfor kjemi og elektrokjemi.

Faglig innhold: Emnet undervises annet hvert år, neste gang høsten 2007.

Emnet omfatter den grunnleggende teori for elektrolyseprosesser for fremstilling av lettmetaller med hovedvekt på aluminiumelektrolyse og magnesiumelektrolyse. Emnet danner basis for det etterfølgende emnet, TMT8300 Lettmetallelektrolyse 2, som behandler råstoffer og de mer prosess tekniske aspekter.

Følgende temaer blir inngående behandlet: Fasediagrammer, Elektrolyttens struktur og termodynamikk, Fysikalsk-kjemiske egenskaper, Elektrodereaksjoner, Strømutbytte, Metalløselighet, Inerte elektroder.

Læringsformer og aktiviteter: Pensum blir gjennomgått ved forelesninger og gruppediskusjoner avhengig av antall studenter. Frivillige regneøvinger.

Kursmaterieell: Pensumlitteratur:

Utvalgte deler av følgende bøker:

J. Thonstad, P. Fellner, G.M. Haarberg, J. Hives, H. Kvande and Å. Sterten: Aluminium Electrolysis.

Fundamentals of the Hall-Heroult Process, 3rd edition, Aluminium Verlag, Dusseldorf, 2001.

J. Thonstad: Aluminum Electrolysis, Electrolyte and Electrochemistry, in Advances in Molten Salt Chemistry 6. ed. G. Mamantov, Elsevier 1987.

G.J. Kipouros, D.R. Sadoway: The Chemistry and Electrochemistry of Magnesium Production, in Advances in Molten Salt Chemistry 6. ed.: G. Mamantov, Elsevier 1987.

N. Høy Pettersen, T. Aune, K. Andreassen, D. Øymo, T. Haugerød, O. Skåne: Magnesium, Ullmanns

Encyclopedia of Industrial Chemistry, Vol. 15A, 559-580, VCH, Weinheim 1990.

Noen forelesningsnotater og tidsskriftartikler og patenter vil også inngå i pensum.

Vurderingsform:	Muntlig			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	1/1	

MT8105 ELEKTROKJEM ENERGI

Elektrokjemisk energiteknologi

Electrochemical Energy Technology

Faglærer: Førsteamanuensis Frode Seland

Uketimer: Høst: 2F+1Ø+6S Vår: 2F+1Ø+5S = 10.0 SP

Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.

SP-reduksjon: DIK5014: 10.5 SP

Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Ingen

Læringsmål: Å gi studenten er grundig innføring i forskjellige elektrokjemiske energisystemer, samt å gi fordeler og ulemper ved disse sammenliknet med alternative systemer.

Forkunnskapskrav: Grunnleggende kunnskaper i elektrokjemi/fysikalsk kjemi

Anbefalte forkunnskaper: Emnet bygger på grunnleggende kunnskaper i elektrokjemi/fysikalsk kjemi/elektrokjemisk energiteknologi

Faglig innhold: Emnet undervises annet hvert år, neste gang 2007/08.

Emnet inneholder følgende hoved- og del-emner:

- Generell sammenheng mellom energiformer.
- Lagring og omdanning av kjemisk energi til elektrisk energi.
- Energiomvandling i batterier
- Materialer, spesifikk energitetthet, elektrodereaksjoner, kinetikk, ytelse, effekt, bruksområder.
- Elektrokatalyse
- Brenselceller
- Lavtemperatursystem, faste og væskeformede elektrolytter, elektroder, materialer og morfologi, elektrodereaksjoner, PEM-teknologi.
- Saltsmeltesystem (MCFC).
- Faststoffsystem (SOFC), materialer, stabilitet,
- Termodynamikk, transportprosesser, elektrodereaksjoner, kinetikk, blandede ledere.
- Sammenheng energiomsättning/ytelse, design, optimalisering, ulike brenslere, samproduksjon elenergi/varme.
- Solenergi
- Fotovoltaiske og fotoelektrokjemiske celler, materialer, energiomsättning, ytelse.
- Energilagring og overføring
- Hydrogen som lagringsmedium; Produksjon, lagring og bruk av hydrogen.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger, kollokvier, frivillige øvinger og selvstudium.

Kursmaterieill: Pensumlitteratur:

Fra utvalgte bøker og oversiktsartikler.

Vurderingsform:	Muntlig			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	1/1	D

MT8200 VIDR KJEM METALLURGI
Videregående kjemisk metallurgi
Advanced Chemical Metallurgy

Faglærer:	Professor Leiv Kolbeinsen			
Uketimer:	Vår: 3F+2Ø+7S = 7.5 SP			
Tid:	Undervises ikke studieåret 2007-2008			
Und.språk:	Engelsk, Norsk			
SP-reduksjon:	DIK5050: 7.5 SP			
Karakter:	Bokstavkarakterer	Obl. aktiviteter:	Regneøvinger/semesteroppgave	

Læringsmål: Emnet tar sikte på en dypere forståelse av sammenhengen mellom termodynamikk og reaksjonskinetikk i høytemperatur, heterogene metallurgiske prosesser.

Anbefalte forkunnskaper: Forutsetter emnet TMT4140/TMT4141 Anvendt termodynamikk eller TMT4155 Heterogene likevekter og fasediagram eller tilsvarende kunnskaper.

Faglig innhold: Emnet undervises annet hvert år, neste gang våren 2009. Emnet tar sikte på en dypere forståelse av metallurgisk termodynamikk og faller naturlig i to deler. I første del behandles de faste stoffers termodynamikk og deres likevekter med gasser. Følgende emner behandles: termodynamiske målemetoder, overslagsmetoder for termodynamiske data, tilstandsdiagrammer for faste systemer, gass-/faststofflikevekter for flerkomponentsystemer. I annen del behandles metallurgiske smelter og oppløsninger. Følgende emner behandles: termodynamiske relasjoner for smelter og for deres likevekter med faste faser og gasser, statistiske modeller for metall- og saltmelteblandinger, slaggers struktur og deres reaksjoner med metallsmitter og gass.

Læringsformer og aktiviteter: Regneøvinger og en semesteroppgave.

Kursmaterieill: Pensumlitteratur:

Opplyses ved kursstart.

Vurderingsform:	Muntlig/Arbeider			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	75/100	
	ARBEIDER		25/100	

MT8201 REDUKSJONSSMELTING
Videregående elektrisk reduksjonssmelting
Advanced Electrometallurgy

Faglærer: Professor II Halvard Tveit
 Koordinator: Professor Merete Tangstad
 Uketimer: Vår: 3F+2Ø+7S = 7.5 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 Und.språk: Engelsk, Norsk
 SP-reduksjon: DIK5051: 7.5 SP
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Øvinger

Læringsmål: Emnet tar sikte på å gi en dypere teoretisk forståelse av de elektriske smeltereduksjonsprosessene som benyttes for framstilling av ferrolegeringer.

Anbefalte forkunnskaper: Forutsetter emnet TMT4140 eller TMT4141 Anvendt termodynamikk eller tilsvarende kunnskaper.

Faglig innhold: Emnet undervises annet hvert år, neste gang vår 2008.

Emnet omfatter en analyse av noen prosesser for fremstilling av ferrolegeringer og beslektede produkter. Både slaggførende og slaggfrie reduksjons- og raffineringsprosesser for fremstilling av Mn- og Si- legeringer behandles. Faseforhold, fordelingslikevekter, kinetiske forhold og prosessmekanismer diskuteres. Betydningen av ulike prosessparametre vurderes i lys av teoretiske forhold.

Læringsformer og aktiviteter: En litteraturoppgave inngår i øvingsopplegget.

Kursmaterieill: Pensumlitteratur:

Referanser gis.

Vurderingsform: Mappeevaluering

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
MUNTLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	70/100	
OPPGAVE		10/100	
GODKJENT RAPPORT		20/100	

MT8205 METALL MODELL SVEIS
Metallurgisk modellering av sveising
Metallurgical Modelling of Welding

Faglærer: Professor Øystein Grong
 Uketimer: Høst: 3F+3Ø+7S = 7.5 SP
 Tid: Undervises ikke studieåret 2007-2008
 SP-reduksjon: DIK5058: 7.5 SP
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Øvinger

Læringsmål: Nå forskningsfronten internasjonalt innenfor det valgte tema for spesialisering

Anbefalte forkunnskaper: Emnet forutsetter gode forkunnskaper i fysikalsk metallurgi og kjemisk termodynamikk.

Faglig innhold: Emnet undervises annet hvert år, neste gang høsten 2008.

Emnet behandler dynamiske modeller for beskrivelse av materialers respons på de ulike kjemiske og fysiske forhold disse blir utsatt for ved sveising og varmebehandling.

Følgende del-emner blir berørt, med spesiell vekt på en tallmessig diskusjon der dette lar seg gjøre:

- Termiske forhold
- Desoksydasjon
- Størkning
- Kornvekst
- Fasetransformasjoner
- Kinetikk ved oppløsning/utfelling av partikler
- Relasjoner mellom mikrostruktur og mekaniske egenskaper
- Diffusjon av hydrogen

Læringsformer og aktiviteter: Øvingsarbeider avtales med hver enkelt student som ledet selvstudium, og avsluttes med en rapport over det valgte tema. Besvarelsen inngår i eksamensbedømmelsen.

Kursmaterieill: Pensumlitteratur:

Ø. Grong: Metallurgical Modelling of Welding, Second Edition, The Institute of Materials, London (1997).

Vurderingsform: Muntlig/Arbeider

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
MUNTLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	1/2	
ARBEIDER		1/2	

MT8206 JERN STÅL METALLURGI**Jern og stålmetallurgi****Iron and Steel Metallurgy**

Faglærer: Professor Øystein Grong
 Uketimer: Vår: 3F+3Ø+7S = 7.5 SP
 Tid: Undervises ikke studieåret 2007-2008
 SP-reduksjon: DIK5059: 7.5 SP
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Øvinger

Læringsmål: Nå forskningsfronten innenfor det valgte tema for spesialisering

Anbefalte forkunnskaper: Emnet forutsetter gode forkunnskaper i fysikalsk metallurgi og kjemisk termodynamikk.

Faglig innhold: Emnet undervises annet hvert år, neste gang våren 2009.

Emnet tar sikte på en allsidig belysning av teori og praksis ved fremstilling av jern og stål. Følgende delemerer blir behandlet, med spesiell vekt på en tallmessig diskusjon der dette lar seg gjøre:

- kjemiske forhold ved desoksydasjon
- kimdannning, vekst og separasjon av desoksydasjonsprodukter
- inokuleringsmekanismer i støpejern og kornforfining av stål
- reaksjonsforløp ved størkning
- metoder for bestemmelse av volumfraksjon, størrelsesfordeling og kjemisk sammensetning av ikke-metalliske inneslutninger
- faseformasjoner i jern og stål, herunder kimdannning på ikke-metalliske inneslutninger
- relasjoner mellom mikrostruktur og mekaniske egenskaper.

Læringsformer og aktiviteter: Ved semesterets begynnelse vil det bli gitt en individuell litteraturoppgave over et oppgitt emne.

Besvarelsen inngår i eksamensbedømmelsen.

Kursmaterieill: Pensumlitteratur:

Utvalgte deler av:

E.T. Turkdogan: Physical Chemistry of High Temperature Technology.

R. Kiessling: Inclusions in Steel.

R. Elliott: Cast iron Technology.

R.W.K. Honeycombe: Steels.

Ø. Grong: Metallurgical Modelling of Welding.

Vurderingsform: Muntlig/Arbeider

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	1/2	
ARBEIDER		1/2	

MT8207 ELEKTRONMIKROSKOPI**Elektronmikroskopi****Electron Microscopy**

Faglærer: Professor Jarle Hjelen, Professor Jan Ketil Solberg
 Koordinator: Professor Jan Ketil Solberg
 Uketimer: Vår: 2F+2Ø+8S = 7.5 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 SP-reduksjon: DIK5060: 7.5 SP
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Øvinger

Læringsmål: Emnet tar sikte på å gi en teoretisk fordypning på en del områder innen anvendelse av SEM, mikrosonde og TEM.

Anbefalte forkunnskaper: Emnet er beregnet på studenter i materialteknologi som har mye selvstendig mikroskoparbeid i sitt PhD-studium. Emnet krever derfor eksamen i emne TMT4300 Lys- og elektronmikroskopi eller tilsvarende kunnskaper i scanning og transmisjon elektronmikroskopi

Faglig innhold: Emnet undervises annet hvert år, neste gang våren 2008.

Mikroanalyse er en meget sentral del av kurset. Andre aktuelle områder er ny SEM-teknologi, optimalisering av kjøreparametre, SEM-relaterte prøveprepareringsteknikker, fraktografi, elektron-mikrodiffraksjon, elektron-spredningsteori, avbildning av gitterfeil i TEM og EELS.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger. Laboratorieøvinger med praktisk bruk av instrumentene.

Kursmaterieill: Pensumlitteratur: Goldstein, Newbury, Echlin, Joy, Fiori and Lishin: Scanning Electron Microscopy and X-ray Microanalyses. (Utvalgte deler.) Jeol: Practical Techniques for Microprobe Analyses.

Forelesningsnotater i mikrosonde og TEM vil bli utlevert.

Vurderingsform: Muntlig

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	1/1	

MT8208 UTMATTING AV METALL**Utmatting av metaller****Fatigue of Metals**

Faglærer: Professor Hans Jørgen Roven
 Uketimer: Høst: 4F+4Ø+4S = 7.5 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 Und.språk: Engelsk
 SP-reduksjon: DIK5061: 7.5 SP
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Øvinger

Læringsmål: Kandidaten skal erverve seg solide, grunnleggende kunnskaper omkring fenomenet utmatting. Videre, kunnskaper knyttet til deformasjonsmekanismer og sammenhenger mellom mikrostruktur og utmattingsegenskaper skal beherske i stor detalj.

Anbefalte forkunnskaper: Emnet forutsetter noe grunnlag i materialteknologi og dislokasjonsteori, f.eks. gjennom emnene TMT4170 Materialteknologi 1, TMT4240 Met. Mikrostruktur/egenskaper 1 eller TMM4105 Materialteknikk.

Faglig innhold: Emnet undervises annet hvert år, neste gang høsten 2007.

Emnet innledes med en beskrivelse av sentrale fenomenologiske sider ved utmatting samt viktige konsekvenser av disse. Videre defineres sentrale fysiske parametre i en enkel utmattingstest, hysteresekurven, plastisk tøyning, syklisk materialrespons og tøyningshastighet.

Deretter behandles: Grunnleggende mikromekanismer for utmattingsskade. Betydning av slip-mode.

Lokalisering av plastisitet. Overflatefenomener. Dislokasjonsstruktur utvikling og materialrespons i FCC, BCC og HCP enkrystaller. Rene polykrystaller, kommersielle aluminium- og stållegeringer.

Avanserte metall-matriks kompositter (MMC). Mikrostruktur-effekter (kornstørrelse, partikler, atomer i fast løsning, stabilefeilsenergi osv.). Fysisk liten sprekk og kort sprekk. Beregningsmodeller for overflateforgroving og for vekst av korte/lange sprekker.

Læringsformer og aktiviteter: En øving innen:

Alt. 1: Matematisk modellering av utmatting.

Alt. 2: Utmatting av avanserte materialer.

Alt. 3: Termisk utmatting.

Alt. 4: Selvvalgt tema.

Kursmaterieell: Pensumlitteratur:

Utvalgte tidsskriftartikler og deler av lærebøker.

Vurderingsform: Muntlig/Arbeider

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	67/100	
ARBEIDER		33/100	

MT8209 SKADEANALYSE**Skadeanalyse av metaller****Failure Analysis of Metals**

Faglærer: Professor Jan Ketil Solberg
 Uketimer: Vår: 2F+2Ø+8S = 7.5 SP
 Tid: Undervises ikke studieåret 2007-2008
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Øvinger

Læringsmål: Gi en oversikt over de vanligste skademekanismene i metaller.

Anbefalte forkunnskaper: Emnet krevet eksamen i emnene TMT4240 Metallenes mikrostruktur og egenskaper og TMT4300 Lys- og elektronmikroskopi.

Faglig innhold: Emnet undervises annet hvert år, neste gang våren 2009.

Emnet innledes med en generell oversikt over ikke-destruktiv testing, fraktografi og duktile og sprø brudd. Deretter omhandles brudd og skader som oppstår under utmatting (bl.a. termisk utmatting, kontaktutmatting og korrosjonsutmatting), korrosjon av ulike typer (bl.a. spenningskorrosjon), slitasje, bearbeiding, støping, varmebehandling og sveising. Hydrogensprøhet behandles som eget tema.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger og laboratorieøvinger.

Kursmaterieell: Pensumlitteratur: Colangelo and Heiser: Analysis of Metallurgical Failures.

Vurderingsform: Muntlig

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	1/1	

MT8210 VG STØPERIMETALLURGI
Videregående støperimetallurgi
Advanced Solidification Metallurgy

Faglærer: Professor Lars Arnberg
 Uketimer: Høst: 2F+3Ø+7S = 7.5 SP
 Tid: Undervises ikke studieåret 2007-2008
 SP-reduksjon: DIK5063(v.2): 7.5 SP
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Øvinger

Faglig innhold: Emnet undervises annet hvert år, neste gang høsten 2008.

Emnet inneholder en fordypning i støperimetallurgi og omfatter matematisk beskrivelse av varmestrømmen ved støping av enkle geometrier, kimdannning og fasegrensekinetikk. Vekst av metallkrystaller til plan front, cellulært eller dendrittisk størknet. Flerfasereaksjoner inkl. eutektisk og peritektisk størkning.

Strømning av metallsmelte under støping og størkning. Mikro- og makroseigring inkl. invers seigring.

Utfelling av sekundære faser inkl. slagger og gass.

Læringsformer og aktiviteter: Frivillige øvinger.

Kursmaterieell: Pensumlitteratur:

Flemings M.C.: Solidification Processing.

Vurderingsform: Skriftlig

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
SKRIFTLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	1/1	

MT8213 MOD SIMUL MIKROSTRUK
Modellering og simulering av materialers mikrostruktur
Modelling and Simulation of Materials Microstructure and Properties

Faglærer: Professor II Olaf Engler
 Koordinator: Professor Knut Marthinsen
 Uketimer: Høst: 3F+2Ø+7S = 7.5 SP
 Tid: Undervises ikke studieåret 2007-2008
 Und.språk: Engelsk, Norsk
 SP-reduksjon: DIK5066: 7.5 SP
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Dataøvinger/semesterrapport

Læringsmål: Etablere kunnskap om og ferdigheter i bruk av "state of the art" datamaskinmodeller for mikrostruktur og teksturutvikling under termomekanisk behandling av Al-legeringer.

Anbefalte forkunnskaper: Emnet forutsetter gode forkunnskaper i fysikalsk metallurgi samt gode basis datakunnskaper (programmering og bruk av datamaskiner for beregningsformål).

Faglig innhold: Emnet undervises annet hvert år, neste gang høsten 2008.

Emnet tar sikte på å gi en innføring i et utvalg av modeller og metoder for å modellere og simulere materialers nano-/mikrostruktur og mekaniske egenskaper. Hovedvekt vil være på modellering og simulering av mikrostruktur-utvikling under termisk og mekanisk behandling av metaller, og aluminium i særdeleshet.

Emner som vil bli berørt vil være:

En generell introduksjon til modellering og datamaskinsimulering i materialvitenskap; Litt om modeller og modelleringsverktøy på ulike lengdeskalaer (fra atomær skala til kontinuumsnivå); Modeller for utvikling av deformasjonstekstur; Modeller for substrukturutvikling og arbeidsherdning ved plastisk bearbeiding; Modeller for gjenvinning, rekrystallasjon og kornvekst (inklusive Monte Carlo Pottsmodeller og Cellular Automata).

Læringsformer og aktiviteter: Undervisningen vil legges opp som en kombinasjon av forelesninger, kollokvier og selvstudium. I tillegg vil det være et eget øvingsopplegg (dataøvinger/demonstrasjoner) som vil gi opplæring i og erfaring med bruk av utvalgte modeller for å simulere struktur- og tekstur-utvikling ved termomekanisk behandling av Al-legeringer. Øvingsopplegget krever innlevering av en skriftelig rapport.

Kursmaterieell: Utvalgte tidsskriftartikler og deler av bøker (oppgis ved semesterstart)

Vurderingsform: Muntlig/Rapport

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	75/100	
GODKJENT RAPPORT		25/100	

MT8214 VG SILISIUM - SOLCEL
Videregående silisium - solceller
Advanced Silicon - Solar Cells

Faglærer: Førsteamanuensis Turid Worren
 Koordinator: Professor Otto Lohne

Uketimer: Vår: 2F+3Ø+7S = 7.5 SP
 Tid: Undervises ikke studieåret 2007-2008
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: 5 godkjente øvinger

Læringsmål: Kandidatene skal bli fortrolige med teorier for virkemåten til solceller og bruk av de viktigste instrumentene som brukes til å karakterisere silisium skiver anvendt til solceller. Emnet skal videre gi teoretisk forståelse av hvordan ulike mikrostrukturer dannes og påvirker effektiviteten til ferdige solceller.

Forkunnskapskrav: Materialteknologi 1 og 2 (TMT4170 og TMT4175) eller tilsvarende.

Lys- og elektronmikroskopi (TMT4300).

Anbefalte forkunnskaper: Emnet bygger på teoretiske kunnskaper i materialvitenskap og halvlederteknologi og forutsetter generelle ferdigheter i metallografi og bruk av SEM.

Faglig innhold: Emnet undervises neste gang våren 2009, deretter annet hvert år. Emnet gir en generell forståelse av virkemåten til solcellers ulike strukturelementer (kontakter, doping, pn-overganger etc.). Rettet størkning og forhold ved plan front vekst. Utfelling av partikler under støping og deres effekt på saging.

Karakterisering av silisium skiver:

- Preparering av silisium skiver (Polering, etsing, kjemisk polering etc.)
- Kornstørrelse og orienteringer (SEM, EBSD etc.)
- Korngrenser (inkludert CSL og subkorn) (SEM)
- Dislokasjonstetthetsmålinger (Lysmikroskop og PVScan)
- Levetidsmålinger/resistivitetsmålinger
- Kjemisk analyse (SEM, GDMS, FTIR (C og O) etc.)
- Inneslutninger (Infrarød spektr., oppløsningsteknikker etc.)

Effekt av mikrostruktur på solcelleeffektivitet.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger, kollokvier. Laboratorieøvinger med praktisk bruk av instrumenter.

Kursmaterieell: Martin A. Green: Operating Principles, Technology and System Applications.

A. Luque and S. Hegedus: Handbook of Photovoltaic Science and Engineering.

Jenny Nelson: The physics of Solar Cells.

Instrumentmanualer.

Vurderingsform:	Muntlig/Arbeider			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	2/3	
	ARBEIDER		1/3	

MT8215 DISLOK PLAST BEARB
Dislokasjonsteori anvendt på termomekanisk bearbeiding av metaller
Dislocation Theory Applied to Thermo-Mechanical Treatments of Metals

Faglærer: Professor Erik Aasmund Nes

Uketimer: Høst: 2F+2Ø+6S = 7.5 SP

Tid: Undervises ikke studieåret 2007-2008

Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Ingen

Forkunnskapskrav: Emnet forutsetter emne TMT4220 Materialenes mekaniske egenskaper.

Faglig innhold: Emnet undervises annet hvert år, neste gang høsten 2008.

Emnet innledes med en generell beskrivelse av substrukturutviklingen under plastisk deformasjon av metaller. Deretter behandles: Dislokasjonsklatrang og statisk gjenvinning. Noen grunnleggende teorier for deformasjonsharding, inkludert de forskjellige herdestadier og betydningen av dynamisk gjenvinning i denne sammenheng. Plastisk deformasjon av flerfase systemer.

Tilslutt varmforming.

Læringsformer og aktiviteter: Frivillige regneøvinger.

Vurderingsform:	Skriftlig			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	SKRIFTLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	1/1	

MT8216 REKRYST OG TEKSTUR
Rekrystallisasjon og tekstur
Recrystallization and Texture

Faglærer: Professor Erik Aasmund Nes

Uketimer: Høst: 2F+2Ø+5S = 7.5 SP

Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.

Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Ingen

Anbefalte forkunnskaper: Emnet er basert på emnene TMT4220 Materialenes mekaniske egenskaper 1 og TMT4225 Materialenes mekaniske egenskaper 2.

Faglig innhold: Emnet undervises annet hvert år, neste gang høsten 2007.

Emnet innledes med en generell beskrivelse av avfastningsforløpet ved gløding av kalddeformerte metaller. Deretter behandles: Struktur etter kaldvalsing, lagret energi, mikrostruktur og strukturelle heteogeniteter som transisjonsbånd og skjærbånd. Kimdanning av rekrystallisasjon, mulige kimdannelse. Rekrystallisasjon av to-fase legeringer. Tekstur utvikling, deformasjonsteksturer, glødeteksturer.

Læringsformer og aktiviteter: Frivillige regneøvinger.

Kursmaterieell: Pensumlitteratur:

Utvalgte deler av:

F.J. Humphreys and M. Hatherly: Recrystallization and Relating Annealing Phenomena.

Vurderingsform:	Skriftlig			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	SKRIFTLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	1/1	

MT8217 MET REAKSJONSKINETIKK
Metallurgisk reaksjonskinetikk
Kinetics of Metallurgical Reactions

Faglærer: Professor Leiv Kolbeinsen

Uketimer: Høst: 3F+2Ø+5S = 7.5 SP

Tid: Undervises ikke studieåret 2007-2008

Und.språk: Engelsk, Norsk

Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Øvinger og semesteroppgave

Læringsmål: Anvendelse av generelle prinsipper fra kjemisk reaksjonskinetikk på prosesser for metallframstilling som grunnlag for dimensjonering av reaktorer for metallurgiske prosesser.

Anbefalte forkunnskaper: Emnet forutsetter gode kunnskaper i termodynamikk, varme, masse- og impulsoverføring.

Faglig innhold: Emnet undervises annet hvert år, neste gang høsten 2008.

Emnet omfatter bruk av reaksjonskinetiske metoder i studiet av og dimensjonering av reaktorer for metallurgiske prosesser, og i hovedsak ved prosesser for fremstilling av metallene. Elektrolyseprosesser inngår ikke. Spesielt vil emnet omfatte heterogene reaksjoner som: Reaksjoner mellom faste stoffer og et fluid (gass eller væske), reaksjoner mellom faste stoffer via gassformige mellomprodukt og mellom to fluider (slagg og metall).

Læringsformer og aktiviteter: Regneøvinger og semesteroppgave.

Kursmaterieell: Pensumlitteratur:

Kompendium og utvalgte tidsskriftartikler og deler av bøker.

Vurderingsform:	Skriftlig/Arbeider			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	SKRIFTLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	75/100	
	ARBEIDER		25/100	

MT8300 LETTM ELEKTROLYSE 2
Lettmetallelektrolyse 2
Electrolysis of Light Metals 2

Faglærer: Professor II Knut Arne Paulsen

Uketimer: Vår: 3F+2Ø+7S = 7.5 SP

Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.

Und.språk: Engelsk

SP-reduksjon: DIK3010: 7.5 SP

Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Ingen

Anbefalte forkunnskaper: Det er en fordel med kunnskaper tilsvarende emne MT8104 Lettmetallelektrolyse 1. Emnet er en videreføring av dette, med vekt på industriell anvendelse.

Faglig innhold: Emnet undervises hvert år. Emnet omfatter mer praktiske anvendelser av teorien for lettmetallelektrolyse og legger hovedvekten på aluminiumelektrolysen. Hovedemnene er: Energibalans og termokjemi, badkjemi, tilsatsstoffer og badets fysikalsk-kjemiske egenskaper, alumina, egenskaper og løselighet i badet, oksidmating, strømutbytte og energiforbruk, magnetfelt, drift av industrielle celler, prosesskontroll, praktiske forbedringer av prosessen i fortid, nåtid og fremtid.

Læringsformer og aktiviteter: Frivillige øvinger.

Kursmaterieell: Pensumlitteratur: K. Grjotheim og H. Kvande: "Introduction to Aluminium Electrolysis - Understanding the Hall-Heroult Process", 2nd Edition, Aluminium Verlag, Düsseldorf, 1993.

Vurderingsform:	Muntlig			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	1/1	D

MT8301 KARBON MATERIALTEKN**Karbonmaterialteknologi
Carbon Materials Technology**

Faglærer: Professor II Morten Sørli
 Uketimer: Vår: = 7.5 SP
 Tid: Undervises ikke studieåret 2007-2008
 Und.språk: Engelsk
 SP-reduksjon: DIK3011: 7.5 SP
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Kollokvium

Læringsmål: Emnet vil gi en introduksjon til karbonvitenskap, -teknologien og materialer. De viktigste og mest fundamentale områdene vil bli dekket i større dybde. Fra et ingeniørmessig ståsted vil det bli vist hvordan en ved valg av råmaterialer og prosessbetingelser kan gi karbonmaterialene spesifikke egenskaper som dekker store egenskaps- og bruksområder.

Anbefalte forkunnskaper: BSc eller tilsvarende.

Faglig innhold: Emnet undervises annet hvert år, neste gang våren 2009.

Emnet gir en gjennomgang av karbonmaterialer som brukes industrielt med spesiell vektlegging på de grunnleggende egenskaper og prinsipper som har gitt karbon dets brede industrielle anvendelighet. Videre foreleses det i nyere områder innen karbontechnologien som er blitt viet stor vitenskapelig interesse. Emner som undervises er bl.a.: råmaterialer, karboniseringsprosessen, grafittisering, karbons ildfastegenskaper, oksidasjonsprosesser, karbonelektroder i metallurgisk og elektrometallurgisk industri, karbonfibre og karbon-karbon kompositter, aktivt karbon, interkalasjonsforbindelser, syntetiske diamanter og fullerener.

Læringsformer og aktiviteter: I slutten av semesteret må hver student presentere et 30 minutters kollokvium innen valgte (blant flere oppgitte) emner av pensum i faget. Presentasjonen inngår i eksamensbedømmelsen. Emnet undervises på engelsk.

Kursmateriell: Pensumlitteratur:

Utdrag av bøker og tidsskriftartikler.

Vurderingsform: Skriftlig/Semesterprøve

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
SKRIFTLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	70/100	
SEMESTERPRØVE		30/100	

MT8305 SEMENTKJEMI**Sementkjemi
Cement Chemistry**

Faglærer: Professor II Harald Justnes
 Uketimer: Vår: 2F+2Ø+8S = 7.5 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 SP-reduksjon: DIK3015: 7.5 SP
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Ingen

Anbefalte forkunnskaper: Emnet bygger på grunnfag kjemi.

Faglig innhold: Emnet undervises hvert år.

Oversikt over emnets hovedemner og delemner:

Sementkomponenter og deres faseforhold: Portland sement og deres bestanddeler.

Høytemperaturkjemi. Kjemi ved fabrikasjon av Portland sement. Hydratasjon av de enkelte sementfaser og sement, reaksjonsforløp og produkter. Holdbarhet av sementsystemer.

Kjemiske tilsetningsstoffer til betong (kompositt sementer). Aluminat-sement og andre spesialelementer (for eksempel Laven-ergisementer). Ildfaste sementer. Polymerer i sementbaserte materialer.

Læringsformer og aktiviteter: Frivillige øvinger.

Kursmateriell: Pensumlitteratur:

Structure and Performance of Cements, 2nd Edition, Edited by J. Bensted and P. Barnes, Spon Press, London, 2002, ISBN 0-419-23330-X.

Vurderingsform: Muntlig

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	1/1	

MT8306 VIDEREG KER MATR VIT
Videregående keramisk materialvitenskap
Advanced Ceramics Processing

Faglærer: Professor Mari-Ann Einarsrud
 Uketimer: Vår: 2F+10S = 7.5 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 Und.språk: Engelsk
 SP-reduksjon: DIK3016: 7.5 SP
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Ingen

Læringsmål: Studentene som har bestått emnet skal ha oppnådd en dyp forståelse av utvalgte deler innen keramisk materialvitenskap og kunne bruke dette på egne problemstillinger.

Anbefalte forkunnskaper: Emnet bygger på emne TMT4145 Keramisk materialvitenskap.

Faglig innhold: Emnet undervises annet hvert år, neste gang våren 2008.

Emnet bygger på emne TMT4145 Keramisk materialvitenskap og gir videregående kunnskap om spesielt utvalgte emner innen området.

Temaer som behandles er:

Pulver syntese/karakterisering.

Overflate/kolloidkjemi relatert til keramisk materialvitenskap.

Diffusjon, kornvekst og utvikling av mikrostruktur i kondenserte faser.

Sintring; fast fase og væskefase.

Relasjon mellom mikro-/nanostruktur og egenskaper.

Læringsformer og aktiviteter: Undervisningen baseres på kollokvier.

Frivillige øvinger.

Kursmaterieill: Pensumlitteratur:

Opplyses ved kursets start.

Vurderingsform: Muntlig

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	1/1	

MT8307 MATTERM
Materialers termodynamikk
Thermodynamics of Materials

Faglærer: Professor Tor Grande
 Uketimer: Høst: 2F+10S = 7.5 SP
 Tid: Undervises ikke studieåret 2007-2008
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Ingen

Læringsmål: Emnet tar sikte på å gi studentene en grunnleggende forståelse av kjemisk termodynamikk anvendt på materialer. Temaer som det vil bli fokusert på er stabiliteten av faser, effekten av overflater og grenseflater, atomistiske modeller for faste og flytende blandinger samt teoretiske metoder for å beregne termodynamiske data

Forkunnskapskrav: Kjemisk termodynamikk

Anbefalte forkunnskaper: Kjemisk termodynamikk

Faglig innhold: Emnet undervises annet hvert år, neste gang høsten 2008. Termodynamiske modeller for defekter i ioniske materialer, fasediagrammer og fasestabilitet, overflater, grenseflater og adsorpsjon, trender i dannelsesentalpi for uorganiske forbindelser, varmekapasitet og entropi, atomistiske blandingsmodeller, teoretiske beregninger av termodynamiske data

Læringsformer og aktiviteter: Undervisningen baseres på forelesninger, kollokvier og selvstudium.

Kursmaterieill: Svein Stølen and Tor Grande, Chemical thermodynamics of Materials, John Wiley Sons Ltd, 2004

Joackim Maier, Physical Chemistry of Ionic Materials, John Wiley Sons Ltd, 2004

Vurderingsform: Muntlig/Semesterprøve

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	75/100	
SEMESTERPRØVE		25/100	

MT8308 VIDEREG FASTSTOFFKJ
Videregående faste stoffers kjemi
Advanced Solid State Chemistry

Faglærer: Professor II Stein Julsrud
 Uketimer: Høst: 3F+1Ø+2S Vår: 3F+1Ø+2S = 7.5 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Ingen

Anbefalte forkunnskaper: Kunnskaper i faststoff fysikk/kjemi og uorganisk kjemi.

Faglig innhold: Emnet undervises annet hvert år, neste gang høsten 2007 - våren 2008.

Emnet gir en bred gjennomgang av faststoffkjemien med hovedvekt på uorganiske materialer. Emner som behandles er bl.a.:

- Sammenheng mellom struktur og bindingsforhold
- Defekter og ustøkiometri
- Sammenheng mellom struktur og elektroniske, magnetiske og optiske egenskaper.
- Design av materialer for spesielle formål (elektriske, magnetiske, optiske etc.)

Læringsformer og aktiviteter: Undervisningen baseres på kollokvier og forelesninger.

Frivillige øvinger.

Kursmaterieell: Pensumlitteratur:

Opplyses ved kursets start.

Vurderingsform: Muntlig

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	1/1	D

Institutt for nevromedisin

NEVR8001 HJERNE 13C

Hjernemetabolisme studert med 13C kjerne magnet resonans spektroskopi og andre metoder Brain Metabolism Studied by 13C Nuclear Magnet Resonance Spectroscopy and Other Methods

Faglærer: Professor Ursula Sonnewald

Uketimer: Høst: = 7.5 SP

Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.

Und.språk: Engelsk, Norsk

Karakter: Bestått/Ikke bestått Obl. aktiviteter: Forelesningene, Presentasjon

Læringsmål: Kandidaten har fått innblikk hjernens metabolisme studert med 13C kjerne magnet resonans spektroskopi (NMRS) og andre metoder i hjerneforskning.

Forkunnskapskrav: Elementær viten om hjernen og basal biokjemi.

Utdanning tilsvarende mastergradsnivå. Medisinstudenter opptatt på forskerlinjen. Andre etter individuell vurdering

Anbefalte forkunnskaper: NEVR 3010.

Faglig innhold: Kurset gir en generell innføring i hjernemetabolisme med særlig vekt på interaksjoner mellom astrocytter og nevroner. Dette blir studert i cellekulturer og dyremodeller av nevrologiske og psykiatriske sykdommer. Deltakerne vil også få innsikt i 13C NMRS teknikken. Da kreves ikke store forkunnskaper i NMR teori siden kurset vektlegger praktisk anvendelse i nevrovitenskap. Teori og forskningsresultater fra andre metoder vil også bli berørt.

Læringsformer og aktiviteter: 33 kurstimer

Vurderingsform: Muntlig

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
PRØVEFORELESNING		1/1	

NEVR8002 ASPEKT NEVROBIOLOGI

Aspekter i Nevrobiologi

Aspects of Neurobiology

Faglærer: Professor Ursula Sonnewald, Professor Tore Syversen

Koordinator: Professor Ursula Sonnewald

Uketimer: Høst: Vår: = 4.5 SP

Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.

Karakter: Bestått/Ikke bestått Obl. aktiviteter: Seminarer

Læringsmål: Formålet er å gi en innføring i nevrobiologisk forskning med retning metabolisme spesielt av glukose og glutamat

Forkunnskapskrav: Utdanning tilsvarende mastergradsnivå. Medisinstudenter opptatt på forskerlinjen. Andre etter individuell vurdering, krav: Basiskunnskap i Basal biokjemi og nevrobiologi

Anbefalte forkunnskaper: NEVR3010 eller NEVR2010

Faglig innhold: Forskjellige aspekter i nevrobiologi med tyngde på metabolisme og kjerne magnet resonans spektroskopi (NMR). Emner som blir berørt: Interaksjoner mellom neuron og astrocytter i cellekulturer og dyremodeller av nevrologiske sykdommer, som epilepsi og schizofreni. Innvirkning av tungmetaller på nerveceller. In vivo NMR spektroskopi av dyr og mennesker. Ex vivo NMR spektroskopi av celle ekstrakter og ekstrakter av forskjellige hjerneområder. Kurset kan holdes på engelsk. Undervisningen vil foregå en time hver annen uke, i løpet av høst og vår semestret.

Læringsformer og aktiviteter: seminarer

Seminarrekken går over et helt år. Kandidater kan når som helst hoppe inn i seminarrekken. Kontakt Ursula Sonnewald for å få seminar program .

Vurderingsform:	Muntlig			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	PRØVEFORELESNING		1/1	

Institutt for kreftforskning og molekylær medisin

NEVR8003 DYREEKSP**Forsøksdyrlære for forskere****Laboratory Animal Science for Researchers**

Faglærer:	Klinikkveterinær Ingolf Hanssen			
Uketimer:	Høst = 6.0 SP			
Tid:	Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.			
Karakter:	Bestått/Ikke bestått	Obl. aktiviteter: 5-dagers teoretisk kurs, Gruppearbeid, Individuell oppgave		

Læringsmål: Etter kurset bør forskeren:

- kjenne prinsippene bak moderne forsøksdyrlære og velferd
- kjenne lovverket som regulerer bruken av forsøksdyr i Norge
- kjenner de potensielle helsefarene forbundet med dyreforsøk, og hvordan man kan minimalisere disse farene
- forstå betydningen av de interne og eksterne faktorene som påvirker et forsøksdyr og som dermed kan påvirke utfallet av et dyreforsøk
- vite hvordan man bør arbeide for å standardisere disse faktorene mest mulig
- vite i grove trekk hvordan man foretar helsemonitorering av forsøksdyr
- forstå de viktigste prinsippene som legges til grunn ved valg av metoder for håndtering og behandling av forsøksdyr
- forstå prinsippene bak anestesi, analgesi og human avlaving av dyr
- forstå de generelle prinsippene som brukes for å planlegge dyreforsøk, herunder kvalitetskontroll
- ha kjennskap til de potensielle alternativer og supplementer til dyreforsøk som eksisterer
- kunne evaluere en publisert artikkel om dyreforsøk med vekt på måten dyrene beskrives og brukes på
- kjenne til og kunne anvende retningslinjer for god rapportering av dyreforsøk
- ha innsikt i de viktigste faktorene som avgjør driften av en forsøksdyravdeling samt å kunne foreta en enkel evaluering av en avdeling
- ha en holdning til forsøksdyr som gjenspeiler de tre Rene med fokus på dyreværn og dyrevelferd (Replace, Reduce, Refine)

Forkunnskapskrav: 3-årig grunnutdanning på universitets- eller høyskolenivå er nødvendig for at deltageren skal kunne bruke tittelen FELASA category C, Researcher når de øvrige obligatoriske aktivitetene (se nedenfor) er gjennomførte.

Anbefalte forkunnskaper: Biomedisinsk grunnutdanning på universitets- eller høyskolenivå, kurs i statistikk, kjennskap til litteratursøk på Internett og i bibliotek.

Faglig innhold: Lovgivning

Etikk, holdninger i samfunnet

Saksgang i dyreforsøk

Forsøksdyrbiologi, valg av dyreart

Genetiske miljøfaktorer som påvirker dyreforsøk

Helsefarer

Prinsipper ved håndtering av dyr

Anestesi, analgesi og human avlaving

Evaluering og kvalitetssikring av dyreforsøk, rapportering

Alternativer til dyreforsøk, litteratursøk.

Læringsformer og aktiviteter: Kateterforelesninger, demonstrasjoner og omvisninger, gruppearbeid og individuelle oppgaver. Kurset består totalt av 35 timer med forelesninger forberedelser til disse, 24 timer med selvstudium (gruppearbeid og individuelle oppgaver) og 21 timer med praktisk opplæring. Kravene er gitt av Landbruksdepartementet (<http://oslovet.veths.no/Opl/nye.html#KatC>).

Vurderingsform:	Skriftlig			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	SKRIFTLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett		

Institutt for nevromedisin

NEVR8004 CELL NEVROTOKS
Cellekulturer anvendt i nevrotoksikologi
Cell Culture Methods in Neurotoxicology

Faglærer: Professor Tore Syversen
 Uketimer: Høst: = 7.5 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 Und.språk: Engelsk, Norsk
 Karakter: Bestått/Ikke bestått Obl. aktiviteter: Deltakelse i undervisning, presentasjon

Læringsmål: Kandidaten skal delta i dyrking av cellekulturer. Undersøkelse i lysmikroskop og bestemmelse av cytotoxiske parametre, f.eks. protein, mitochondire-aktivitet, cellemembranens integritet. Praktisk bruk av radioaktive isotoper blir gjennomgått. Studenten skal selv planlegge og gjennomføre et forsøksoppsett.

Forkunnskapskrav: Grunnleggende kunnskaper i cellebiologi, biokjemi og toksikologi.

Utdanning tilsvarende masternivå, medisinerstudenter opptatt på Forskerlinjen. Andre med redusert kompetanse etter individuell vurdering

Anbefalte forkunnskaper: Cellebiologi, biokjemi.

Faglig innhold: Kurset skal gi en innføring i aktuelle metoder for å undersøke nevrotoksitet med cellekulturer. Ved siden av å dyrke cellelinjer skal kandidaten prøve en eller flere av de metoder for toksisitets-bedømmelse som anvendes løpende i vårt laboratorium. Sikker bruk av radioaktive isotoper gjennomgås spesielt. Forkunnskaper i biokjemi og cellebiologi er ønskelig, mens kurs i toksikologi eventuelt kan tas parallelt med dette kurset.

Læringsformer og aktiviteter: 33 kurstimer plus egen presentasjon.

Vurderingsform: Muntlig

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	1/1	

NEVR8007 LIT STUDY NEURO I
Litteraturstudium i nevrovitenskap for doktorgradsstudenter I
Neuroscience Literature Study for PhD Students I

Faglærer: Professor Edvard Ingjald Moser
 Uketimer: Høst: Vår: = 7.5 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 Und.språk: Engelsk, Norsk
 Karakter: Bestått/Ikke bestått Obl. aktiviteter: Ingen

Læringsmål: -

Forkunnskapskrav: Opptak på PhD-programmet i nevrovitenskap eller medisinstudent opptatt på Forkerlinjen. Kandidater som ennå ikke er tatt opp kan bli akseptert etter individuell vurdering.

Anbefalte forkunnskaper: -

Faglig innhold: Kurset skal gi en grundig forståelse av etablert kunnskap samt en innføring i nyere viten innenfor nevrovitenskap.

Læringsformer og aktiviteter: Selvstudium, 1-2 semester

Kursmaterieill: Pensum består av bøker og artikler lagt opp i samråd med veileder, og skal godkjennes av Programstyret.

Vurderingsform: Muntlig

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	1/1	

NEVR8008 LIT STUD NEURO II
Litteraturstudium i nevrovitenskap for doktorgradsstudenter II
Neuroscience Literature Study for PhD Students II

Faglærer: Professor Edvard Ingjald Moser
 Uketimer: Høst: Vår: = 15.0 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 Und.språk: Engelsk, Norsk
 Karakter: Bestått/Ikke bestått Obl. aktiviteter: Ingen

Læringsmål: -

Forkunnskapskrav: Opptak på PhD-programmet i nevrovitenskap eller Forskerlinjen for medisinstudiet. Kandidater som ennå ikke er tatt opp kan bli akseptert etter individuell vurdering.

Anbefalte forkunnskaper: -

Faglig innhold: Kurset skal gi en grundig forståelse av etablert kunnskap samt en innføring i nyere viten innenfor nevrovitenskapelig forskning.

Læringsformer og aktiviteter: Selvstudium, 2-3 semester

Kursmaterieill: Pensum består av bøker og artikler lagt opp i samråd med veileder, og skal godkjennes av Programrådet i nevrovitenskap.

Vurderingsform:	Muntlig			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	1/1	

NEVR8009 CELL MOL NEUROSCI
Cellulær og molekylær nevrovitenskap
Cellular and Molecular Neuroscience

Faglærer: Professor Hanna Mustaparta

Uketimer: Vår: = 10.0 SP

Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.

Und.språk: Engelsk, Norsk

SP-reduksjon: NEVR3020: 5.0 SP, NEVR3003: 4.0 SP, NEVR3004: 4.0 SP NEVR3001 4.0 SP NEVR3002 4.0 SP

Karakter: Bestått/Ikke bestått Obl. aktiviteter: Ingen

Læringsmål: Å gi en utdypet forståelse av nevralt struktur, nevralt signalmekanismer og deres funksjon.

Forkunnskapskrav: Opptak på PhD-programmet i nevrovitenskap eller Forskerlinjen for medisinstudiet. Kandidater som ennå ikke er tatt opp kan bli akseptert etter individuell vurdering.

Anbefalte forkunnskaper: -

Faglig innhold: Kurset er tverrfaglig og videreutvikler temaer fra kursene NEVR3001-4. Sentrale emner er signalisering i nerveceller, nevralt koding, mekanismene bak dannelsen av funksjonelle enheter som reseptive felt, naturlige og syntetiske nevralt nettverk og nevralt forklaringsmodeller for sensorisk persepsjon.

Innholdet overlapper med NEVR3001 og NEVR3002 og de fleste forelesningene er felles, men NEVR8009 har egen litteraturliste og krever større forståelse.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger og demonstrasjoner.

Kursmaterieill: Studenten setter opp en egen litteraturliste i samråd med koordinator. Det gis fleksibilitet i sammensetning av pensum, gitt at bredden i fagfeltet er ivarettatt.

Vurderingsform:	Muntlig			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	1/1	

NEVR8010 PHYS PSY COGN NEURO
Fysiologisk psykologi og kognitiv nevrovitenskap
Physiological Psychology and Cognitive Neuroscience

Faglærer: Professor Edvard Ingjald Moser

Uketimer: Høst: = 10.0 SP

Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.

Und.språk: Engelsk, Norsk

SP-reduksjon: NEVR3030: 5.0 SP, NEVR3001: 4.0 SP, NEVR3002: 4.0 SP NEVR3003 4.0 SP NEVR3004 4.0 SP

Karakter: Bestått/Ikke bestått Obl. aktiviteter: Ingen

Læringsmål: Å gi en utdypet forståelse av de nevralt grunnlaget for mental aktivitet med spesiell vekt på kognitive prosesser.

Forkunnskapskrav: Opptak på PhD-programmet i nevrovitenskap eller Forskerlinjen for medisinstudiet. Kandidater som ennå ikke er tatt opp kan bli akseptert etter individuell vurdering.

Anbefalte forkunnskaper: -

Faglig innhold: Kurset gir en grundig innføring i det biologiske grunnlaget for atferd og kognisjon. Det foreleses i de nevralt mekanismer for søvn, motivasjon hukommelse og læring, språk, oppmerksomhet, persepsjon og emosjoner. Andre sentrale tema er nevroinformatikk og nettverksmodeller for hjernefunksjon.

Kurset er basert på NEVR3003 og NEVR3004. Studenten anbefales å følge (en del av) forelesningene på disse kursene, men NEVR8010 krever større forståelse.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger og demonstrasjoner.

Kursmaterieill: Studenten setter opp en egen litteraturliste i samråd med koordinator. Det gis fleksibilitet i sammensetning av pensum, gitt at bredden i fagfeltet er ivarettatt.

Vurderingsform:	Muntlig			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	1/1	

Institutt for produktdesign

PD8300 DESIGNFORSKNING**Emner i Industriell design forskning
Topics in Industrial Design Research**

Faglærer: Førsteamanuensis Johannes Sigurjonsson, Førsteamanuensis Trond Are Øritsland
 Koordinator: Førsteamanuensis Johannes Sigurjonsson
 Uketimer: Vår: 2F+6Ø+4S = 7.5 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Ingen

Læringsmål: Målet er å gi trening i å kartlegge forskningsområde og behov innen utvalgt tema, finne forsknings spørsmål og egnede forskningsmetoder. strukturere og presentere forskningsresultater, både skriftlig og muntlig.

Anbefalte forkunnskaper: Designfaglig bakgrunn.

Faglig innhold: Emnets formål er å bidra til at PhD studentene får kunnskap om den vitenskaplige aktiviteten innen designforskning, samt om forskningspraksis innen de ulike forskningsområdene ved instituttet. PhD studenten skal i løpet av kurset analysere, strukturere og presentere et designforskningsproblem.

Læringsformer og aktiviteter: Seminarer

Presentasjoner

Skriftlige arbeider.

Kursmaterieill: oppgis ved kursstart.

Vurderingsform: Oppgave/Muntlig

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
OPPGAVE		80/100	
MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	20/100	

PD8301 ØKODESIGN**Økodesign
Ecological Design**

Faglærer: Førsteamanuensis Johannes Sigurjonsson
 Uketimer: Høst: 3F+2Ø+7S = 7.5 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 Und.språk: Engelsk
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Seminar 10-21. September

Vurderingsform: Arbeider

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
OPPGAVE		50/100	
SEMESTEROPPGAVE		50/100	

PD8401 INTERAKSJONSDESIGN**Interaksjonsdesign
Interaction design**

Faglærer: Førsteamanuensis Trond Are Øritsland
 Uketimer: Høst: 3F+6Ø+3S = 7.5 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Ingen

Læringsmål: Studentene skal få en dybdeinnføring i teori og metoder fra forskningsfronten innen menneske maskin interaksjon, anvendt på både analyse, design og testing. Gjennom en prosjektoppgave skal teorien kobles til studentens PhD prosjekt. Vitenskaplig skriving og presentasjon av arbeidet utgjør evalueringsgrunnlaget.

Anbefalte forkunnskaper: Relevant erfaring innen designrelatert arbeid.

Faglig innhold: Teoretiske og metodiske emner fra menneske-maskin interaksjonsforskning.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger, seminarer, collokvier og obligatorisk øving (prosjektarbeid).

Kursmaterieill: Oppgis ved kursstart.

Vurderingsform: Muntlig/Rapport

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	20/100	
GODKJENT RAPPORT		80/100	

Pedagogisk institutt

PED8004 FRA MOD TIL POSTMOD**Fra moderne til postmoderne pedagogikk (innføring i samfunnsfilosofiske temaer) m/paper
From Modern to Post-Modern Education (Introduction to Central Themes in Social Science
and Philosophy of Education)**

Faglærer: NN
 Uketimer: Høst: = 10.0 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 Karakter: Bestått/Ikke bestått Obl. aktiviteter: Undervisning og innlevering av paper

Læringsmål: Gjennom kurset ønsker man å gi grundig innføring i ulike samfunnsfilosofiske tematikker knyttet til spenningen mellom moderne og postmoderne pedagogikk.

Anbefalte forkunnskaper: Litteraturliste (og kompendium) vil bli utarbeidet. Kan fås ved Pedagogisk Institutt. Litteraturen bør leses før emnet starter opp.

Faglig innhold: Kurset vil gi et komplekst og spenningsfullt blikk på forholdet mellom en moderne og en postmoderne pedagogikk, både ved å gi levende innføringer i debattens mest sentrale perspektiver og argumenter, samt å gå nærmere inn på de viktigste idèleverandørene til slike diskurser. Skikkelser som blant annet H-G. Gadamer, J. Habermas, F. Nietzsche, J-F. Lyotard, J. Derrida, M. Foucault og H. A. Giroux vil stå sentralt. Men like viktig blir det (i) å plassere slike perspektiver inn i et mer omfattende samfunnsfilosofisk miljø og (ii) forsøkt å forstå hvordan slike diskurser kan være med på å prege den praktiske pedagogiske hverdag. Gjennom kurset blir det viktig å fange inn og klargjøre den praktiske og teoretiske spenningen mellom det moderne og postmoderne, og samtidig stille spørsmål om hvordan den pedagogiske og psykologiske praksis kan forstås, gitt at den i alle fall delvis kan lokaliseres innenfor det vi i dag kaller det postmoderne samfunn. Kurset vil også forsøke å plassere pedagogisk rådgivning inn i et slikt spenningsfelt.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger, workshops, gruppearbeid, seminar.
 Innlevering av paper 3 mnd. etter at kurset er avsluttet.

Kursmaterieill: Litteraturliste (og kompendium) vil bli utarbeidet. Kan fås ved Pedagogisk Institutt.

Vurderingsform: Oppgave

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
OPPGAVE		1/1	

PED8005 FRA MOD TIL POSTMOD**Fra moderne til postmoderne pedagogikk (innføring i samfunnsfilosofiske temaer) u/paper
From Modern to Post-Modern Education (Introduction to Central Themes in Social Science
and Philosophy of Education)**

Faglærer: NN
 Uketimer: Høst: = 3.5 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 Karakter: Bestått/Ikke bestått Obl. aktiviteter: Obligatorisk undervisning

Læringsmål: Gjennom kurset ønsker man å gi grundig innføring i ulike samfunnsfilosofiske tematikker knyttet til spenningen mellom moderne og postmoderne pedagogikk.

Anbefalte forkunnskaper: Litteraturliste (og kompendium) vil bli utarbeidet. Kan fås ved Pedagogisk Institutt. Litteraturen bør leses før emnet starter opp.

Faglig innhold: Kurset vil gi et komplekst og spenningsfullt blikk på forholdet mellom en moderne og en postmoderne pedagogikk, både ved å gi levende innføringer i debattens mest sentrale perspektiver og argumenter, samt å gå nærmere inn på de viktigste idèleverandørene til slike diskurser. Skikkelser som blant annet H-G. Gadamer, J. Habermas, F. Nietzsche, J-F. Lyotard, J. Derrida, M. Foucault og H. A. Giroux vil stå sentralt. Men like viktig blir det (i) å plassere slike perspektiver inn i et mer omfattende samfunnsfilosofisk miljø og (ii) forsøkt å forstå hvordan slike diskurser kan være med på å prege den praktiske pedagogiske hverdag. Gjennom kurset blir det viktig å fange inn og klargjøre den praktiske og teoretiske spenningen mellom det moderne og postmoderne, og samtidig stille spørsmål om hvordan den pedagogiske og psykologiske praksis kan forstås, gitt at den i alle fall delvis kan lokaliseres innenfor det vi i dag kaller det postmoderne samfunn. Kurset vil også forsøke å plassere pedagogisk rådgivning inn i et slikt spenningsfelt.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger, workshops, gruppearbeid, seminar.

Kursmaterieill: Litteraturliste (og kompendium) vil bli utarbeidet. Kan fås ved Pedagogisk Institutt.

Vurderingsform: Arbeider

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
ARBEIDER		100/100	

Institutt for petroleumsteknologi og anvendt geofysikk

PG8104 SEISMISK RESMONITOR
Seismisk reservoarmonitorering
Seismic Reservoir Monitoring

Faglærer: Professor Martin Landrø
 Uketimer: Vår: 5F+2Ø+9S = 10.0 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 Und.språk: Engelsk, Norsk
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Ingen

Læringsmål: Forstå hvordan repetert seismikk kan brukes til å fremme økt utvinning i et hydrokarbonreservoar. Vite hvilke ekstra krav som stilles til innsamling og prosessering av slike data. Forstå sammenhengen mellom reservoarparametre og de seismiske parametrene. Kjennskap til tolkning og analyse av repeterte seismiske data, og ulike teknikker for å skille mellom forskjellige produksjonsendringer.

Anbefalte forkunnskaper: Mastergrad i anvendt geofysikk eller faglærers godkjenning

Faglig innhold: Sammenheng mellom reservoarparametre og seismiske parametre. Krav til innsamling av repeterte seismiske data. Prosessering av repeterte seismiske data. Repeterbarhet og matching. Hva endrer seg i tillegg til reservoaregenskaper? Sammenheng mellom repeterte brønnlogger og repeterte seismiske data. Kobling til fluidsimulering. Differanseteknikker. Bruk av seismiske havbunnsdata til reservoarmonitorering. Teknikker til beregning av tidsskift og endring i reservoarkolonne. Monitorering av fluidbevegelser. Metoder for å skille mellom trykk og metningseffekter. Hvordan estimere kompaksjonsendringer i et reserovar. Felteksempler.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger, øvinger og gruppearbeid.

Kursmateriell: Forelesningsnotater og utvalgte tidsskriftartikler.

Vurderingsform:	Skriftlig			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	SKRIFTLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	100/100	D

PG8105 SEISMISK INVERSJON
Seismisk modellering og inversjon
Seismic Modelling and Inversion

Faglærer: Professor Bjørn Ursin
 Uketimer: Høst: 6F+3Ø+11S = 12.5 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 Und.språk: Engelsk
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Ingen

Læringsmål: Forståelse av avanserte seismiske metoder.

Anbefalte forkunnskaper: Mastergrad i anvendt geofysikk eller faglærers godkjenning

Faglig innhold: Metoder for å modellere bølgeutbredelse i en-dimensjonale og tre-dimensjonale anisotrope elastiske media. Seismisk inversjon defineres som et modelltilpasningsproblem med ukjente parametre som estimeres ved hjelp av Bayes estimering eller sannsynlighetsmaksimering (maximum likelihood). Numerisk løsning av lineær og ulineære minstekvadratsproblem. Parameter estimering og migrasjon i anisotrope elastiske media. Lineære og kvadratiske approksimasjoner av refleksjonskoeffisienter.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger, kollokvier og selvstudium.

Kursmateriell: Utvalgte tidsskriftartikler.

Vurderingsform:	Muntlig			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	100/100	

PG8106 MATEM GEOF
Matematisk geofysikk
Mathematical Geophysics

Faglærer: Professor II Lasse Amundsen
 Uketimer: Høst: 3F+1Ø+8S = 7.5 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 Und.språk: Engelsk, Norsk
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Ingen

Læringsmål: Studenten skal lære seg utvalgte matematiske aspekter av bølgefeltsteori for geofysiske anvendelser, med fokus på løsningsmetoder for noen utvalgte fundamentale problemer.

Anbefalte forkunnskaper: Mastergrad i anvendt geofysikk eller faglærers godkjenning.

Faglig innhold: Kurset introduserer studentene i en del matematiske aspekter av bølgefeltteori med geofysiske anvendelser. Fokus settes på seismiske forovermodeller og inversjon av noen av disse. Seismisk modellering i horisontalt lagdelte media behandles i detalj. Metodikk for seismisk dataprosessering som for eksempel deterministisk multippelfjerning, de-ghosting og wavelet estimering kan enkelt utledes fra modelleringsteorien for planlagsmodeller. Kurset behandler videre Green's funksjoner for bølgeligningen som er nyttige for seismiske sprednings- og bølgefeltsteoretiske løsninger for inhomogene media. Rayleigh's resiprositetsteorem utledes. Flere seismiske prosesseringsmetoder som følger fra dette teoremet, tas opp til behandling i kurset. Radon-transformen og dens anvendelse i seismikk diskuteres.

Til slutt gis en kort fremstilling av Maxwells ligninger og Lorentz resiprositetsteorem med eksempler på hvordan disse kommer til anvendelse i prosessering av marin-elektromagnetiske seabed logging data for hydrokarbon mapping.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger og øvinger.

Kursmaterieill: Forelesningsnotater.

Vurderingsform:	Muntlig			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	100/100	

PG8108 EL MAG SEISM INVERS
Elektromagnetiske og seismiske inversmetoder
Electromagnetic and Seismic Inverse Methods

Faglærer: Professor Bjørn Ursin

Uketimer: Høst: 6F+3Ø+11S = 12.5 SP

Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.

Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Ingen

Læringsmål: Emnet skal gi det teoretiske grunnlaget for generering av bilder og parameterestimering fra elektromagnetiske og seismiske data.

Anbefalte forkunnskaper: Mastergrad i anvendt geofysikk eller faglærers godkjenning

Faglig innhold: Metoder for å modellere elektromagnetisk og seismisk bølgeutbredelse i en-dimensjonale og tre-dimensjonale anisotrope media. Inversjon defineres som et modelltilpasningsproblem med ukjente parametre som estimeres ved hjelp av Bayes estimering eller sannsynlighetsmaksimering (maximum likelihood). Numerisk løsning av lineær og ulineære minstekvadratsproblemer. Parameterestimering og migrasjon i anisotrope media for elektromagnetiske og elastiske bølger.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger, kollokvier og selvstudium.

Kursmaterieill: Utvalgte tidsskriftartikler.

Vurderingsform:	Muntlig			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	100/100	

PG8201 PALAEOMAG PLATETEK
Palaomagnetisme og platetektonikk
Palaomagnetism and Plate Tectonics

Faglærer: Professor II Trond H. Torsvik

Uketimer: Høst: 2F+2Ø+8S = 7.5 SP

Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.

Und.språk: Engelsk, Norsk

Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Øvinger

Læringsmål: Forståelse av jordens magnetfelt og hvordan magnetfeltet kan brukes til å rekonstruere kontinenter gjennom geologisk tid ved hjelp av Gmap program systemet. I tillegg skal det tilegnes kunnskap om andre rekonstruksjonsmetoder som anvendelse av magnetiske anomalier, daterte vulkanske kjeder, seismisk tomografi, sedimentære facies og fauna utvikling. Videre forventes det at kandidatene tilegner seg grunnleggende kunnskaper om den platetektoniske utviklingen på jorden de siste 550 millioner år med fokus på dannelse og oppsprekking av Pangea superkontinentet og hvordan dette påvirket både overflate- (for eksempel klima og naturressurser) og dypere prosesser i jordens mantel og kjerne.

Anbefalte forkunnskaper: Mastergrad i anvendt geofysikk/geologi eller faglærers godkjenning.

Faglig innhold: Palaomagnetisme, eller studiet av permanent magnetisme i bergarter, er den mest kvantitative metode for å rekonstruere kontinenter i tidligere geologiske tidsepoker. Denne metoden er basert på den grunnleggende antagelse om at jordens magnetiske felt som et tidsmiddel kan beskrives som et geosentrisk aksialt dipol felt. Jordens overflate består av et dusin tektoniske plater som enten driver fra hverandre, for å danne ny havbunnskorppe, eller kolliderer, for å danne fjellkjeder som Himalaya. Noen ganger i geologiske tid, har kontinentene drevet sammen og dannet et superkontinent. Dette har hatt dramatisk effekt på både overflate- og dyp-prosesser i jorden. Dannelse og oppbrudd av superkontinenter er den mest slående demonstrasjon av vår planets ekstreme dynamiske karakterer.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger og databaserte øvinger (Gmap) i platetektonisk modellering.

Kursmaterieill: Forelesningshefte.

Vurderingsform:	Muntlig/Arbeider			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel

MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	75/100
ARBEIDER		25/100

PG8202 GEOFYSISK TOLKNING**Geologisk anvendelse av gravimetri og magnetometri****Interpretation of Combined Geophysics. Application of Gravimetry and Magnetometry in Geological Models**

Faglærer:	Førsteamanuensis II Jörg Ebbing	
Uketimer:	Høst: 2F+2Ø+8S = 7.5 SP	
Tid:	Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.	
Und.språk:	Engelsk	
Karakter:	Bokstavkarakterer	Obl. aktiviteter: Øvinger

Læringsmål: Oppnå teoretisk og praktisk kunnskap om anvendelse av gravimetri og magnetometri for å forbedre geologiske modeller/tolkninger. Lage egne modellberegninger og geologiske snitt samt tolkningskart.

Anbefalte forkunnskaper: Mastergrad i anvendt geofysikk eller faglærers godkjenning.

Faglig innhold: Anvendt magnetometri og gravimetri. Modellberegninger av tyngdefeltet og magnetfeltet basert på geologiske modeller fra seismikk ("forward models"). Bruk av petrofysiske data og seismiske data som grensebetingelser i bassengmodellering. 3D Euler deconvolusjon for å forstå geometri og begravningsdyp til vulkanske kilder til anomalier (intrasedimenter) og basementkilder. Bruk av filtreringsteknikker på data. Fremstilling av residualkart og isostatisk beregninger. Modellering av skorpeytikkelse. Sammenheng mellom isostasi, topografi og geoide.

Læringsformer og aktiviteter: Noen forelesninger. Selvstudium av "case histories". Praktiske øvingsoppgaver i tolkning og dataprosessering, modellberegninger (på PC).

Kursmaterieill: Watts, A.B., 2001. Isostasy and flexure of the lithosphere. Cambridge University Press.

+ Artikler

Vurderingsform:	Muntlig/Arbeider			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	50/100	
	ARBEIDER		50/100	

PG8300 FORMASJONSFYSIKK**Formasjonsfysikk****Rock Physics**

Faglærer:	Professor II Erling Fjær, Professor II Cor Kenter	
Koordinator:	Professor Rune Martin Holt	
Uketimer:	Høst: 3F+1Ø+8S = 7.5 SP	
Tid:	Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.	
Und.språk:	Engelsk, Norsk	
SP-reduksjon:	DIG4918: 7.5 SP	
Karakter:	Bokstavkarakterer	Obl. aktiviteter: Øvinger

Læringsmål: Kurset skal gi en fundamental forståelse av sammenhenger mellom ulike bergartsfysiske parametere og hvilke muligheter og begrensninger som ligger i eksisterende bergartsfysiske relasjoner, samt sette deltakeren i stand til å videreutvikle teoretiske modeller.

Anbefalte forkunnskaper: Mastergrad i petroleumsteknologi/anvendt geofysikk eller faglærers godkjenning.

Faglig innhold: Emnet foreleses annethvert år, neste gang høsten 2007. Emnet behandler sammenhenger mellom fysiske (primært akustiske, mekaniske og hydrauliske) egenskaper til porøse bergarter og deres mikrostruktur, og effekter av ytre variable, spesielt mekaniske spenninger. Tema som inkluderes i forelesningene vil være: Biot's poroelastisitetsteori. Effektiv medium teori for faste stoff med sprekker/inkludjoner. Beksrivelse av porøse media som kornpakninger. Anisotropi. Oppskaleringsteori: fraktaler, selvorganisert kritikalitet.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger og regneøvinger. Studentene skal gjennomføre en litteraturstudie over oppgitt tema med muntlig presentasjon, samt gjennomføre et begrenset forskningsarbeid i grupper. Disse øvingene vil telle 25% ved fastsettelse av karakteren.

Kursmaterieill: Kompendier, særtrykk.

Vurderingsform:	Skriftlig/Arbeider			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	SKRIFTLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	75/100	C
	ARBEIDER		25/100	

PG8301 UTV TEMA PETROFYS
Utvalgte tema innen petrofysikk
Selected Topics in Petrophysics

Faglærer: Professor Rune Martin Holt, Amanuensis Helge Langeland, Professor Ole Torsæter
 Koordinator: Amanuensis Helge Langeland
 Uketimer: Høst: 2F+2Ø+8S = 7.5 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 Und.språk: Engelsk
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Øvinger

Læringsmål: Kvalifisert til å anvende teoriene i et PhD-arbeid

Forkunnskapskrav: MSc-nivå innen petrofysikk og bergartsfysikk.

Anbefalte forkunnskaper: Mastergrad i anvendt geofysikk eller faglærers godkjenning.

Faglig innhold: Emnet foreleses annethvert år, neste gang høsten 2007. Innholdet i kurset kan variere avhengig av tema som deltakerne er interessert i og tilgjengelige forelesere. Innen petrofysikk og bergartsfysikk er det en rekke tema som enten ikke dekkes i de ordinære MSc-kursene eller som trenger større fordypning. Eksempler:

Petrofysikk: NMR, fordypning. Nye loggemetoder. Integrerte tolkningsmetoder. Innflytelse av fuktpreferanse i bergarter på petrofysiske målinger og tolkninger. Sedimentologi fra brønndata.

Bergartsfysikk: Seismiske attributter versus bergarts- og fluidegenskaper samt miljøforhold som trykk og temperatur.

Borekaks-analysemetoder. Karbonaters petrofysikk. Avbildningsmetoder i borehull og deres informasjonspotensiale.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger og kollokvier. Selvstudium. Øvinger.

Kursmateriell: Utdrag fra forskjellige tekstbøker og tidsskrifter.

Vurderingsform: Muntlig/Arbeider

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	70/100	
ARBEIDER		30/100	

PG8401 BRØNNMEK BRØNNKOMPL
Brønnmekanikk og brønnkomplettering
Well Mechanics and Completion

Faglærer: Professor Michael Golan
 Uketimer: Vår: 3F+2Ø+7S = 7.5 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 Und.språk: Engelsk
 SP-reduksjon: DIG4922: 7.5 SP
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Øvinger

Læringsmål: Kandidaten skal ha solid kunnskap om analyse og planlegging av brønnkomplettering.

Anbefalte forkunnskaper: Mastergrad i petroleumsteknologi eller faglærers godkjenning.

Faglig innhold: Emnet foreleses annethvert år, neste gang våren 2008. Emnet dekker de fundamentale deler av brønnmekanikk og design av brønnkomplettering. Videre beskriver emnet mekanikken til de enkelte komponenter som brønnen er bygget opp av, og diskuterer metoder for brønnkomplettering og vedlikehold. Emnet vil dekke følgende emner: styrkeberegning av brønnkomponenter, materialvalg, sikkerhet og pålitelighet av mekaniske systemer.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger, diskusjoner, programmering og løsning av øvinger.

Emnet foreleses på engelsk.

Kursmateriell: Kompendier laget av faglærer samt utvalgte publikasjoner og artikler.

Vurderingsform: Muntlig/Arbeider

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	50/100	
ARBEIDER		50/100	

PG8403 MOD OG SIM PROD PROS
Modellering og simulering av produksjonsprosesser
Modeling and Simulation of Production Processes

Faglærer: Professor Michael Golan
 Uketimer: Vår: 4F+2Ø+6S = 7.5 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 Und.språk: Engelsk
 SP-reduksjon: DIG4926: 7.5 SP
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Øvinger

Læringsmål: Utvikle kunnskaper for planlegging, analysering og optimalisering av produksjonssystemer.

Anbefalte forkunnskaper: Mastergrad i petroleumsteknologi eller faglærers godkjenning.

Faglig innhold: Emnet foreleses annethvert år, neste gang våren 2008. Emnet omhandler teori og anvendelse av modellering og simulering av petroleum produksjonsprosesser. Det fokuseres på strømming i produksjonssystemer og på feltstabilisering og behandling av reservoarfluider. Kommersielle programmer for produksjons- og prosessimuleringer vil bli brukt for å analysere produksjonssystemer.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger, diskusjoner, klasseøvinger og prosjekter. Emnet foreleses på engelsk.

Kursmaterieill: Kompendier laget av faglærer. Utvalgte publikasjoner og artikler.

Vurderingsform:	Muntlig/Arbeider			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	50/100	
	ARBEIDER		50/100	

PG8500 ERFARINGSOVERF BOR
Erfaringsoverføring innen boring
Experience Transfer in Drilling Engineering

Faglærer: Førsteamanuensis Pål Skalle
 Uketimer: Høst: 2F+4Ø+6S = 7.5 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 Und.språk: Engelsk, Norsk
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Øvinger

Læringsmål: Sette PhD-studenter i stand til å modellere kunnskap og å utvikle egne systemer for erfaringsoverføring.

Anbefalte forkunnskaper: Mastergrad i petroleumsteknologi eller faglærers godkjenning.

Faglig innhold: Prinsipper og filosofi bak oppbygging av en kunnskapsmodell innen et fagområde (ontology engineering); Prinsipp og metode bak eksisterende verktøy for Case Basert Resonerer (CBR); Metode for modellering av spesifikk kunnskap (hendelser); Bruk av generell og spesifikk kunnskap for problemløsning, planlegging og læringsformål.

Læringsformer og aktiviteter: Kollokvier, diskusjoner, mindre prosjekter. Hver student vil bygge sin egen domenemodell, sine egne case (minimum fem case med ulikt men relatert innhold). Matching mellom nytt og eksisterende case testes.

Kursmaterieill: Bøker, kompendium og utvalgte tidsskriftartikler.

Vurderingsform:	Muntlig/Arbeider			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	50/100	
	ARBEIDER		50/100	

PG8600 NUMERISKE RES MOD
Utvikling av numeriske reservoarmodeller
Development of Numerical Reservoir Models

Faglærer: Professor Jon Kleppe
 Uketimer: Vår: 1F+4Ø+7S = 7.5 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 Und.språk: Engelsk
 SP-reduksjon: DIG4901: 7.5 SP
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Øvinger

Læringsmål: Studenten skal opp state-of-art kunnskap innen utvalgte deler av reservoarsimuleringsområdet samt utvikle praktiske evner rettet mot utvikling og uttesting av reservoarsimuleringsmodeller.

Anbefalte forkunnskaper: Mastergrad i petroleumsteknologi eller faglærers godkjenning.

Faglig innhold: Emnet gjennomgår nyere litteratur over matematiske og numeriske metoder som benyttes i reservoarsimuleringsmodeller. Hovedvekten legges på en prosjektarbeid, hvor det skal utvikles en fullstendig reservoarsimuleringsmodell ved bruk av endelig differansemeter og Fortran, inkludert planlegging, programmering og uttesting. Type modell som skal utvikles avtales individuelt ved semesterstart.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger, selvstudium, litteraturgjennomgang, prosjektarbeid.

Kursmaterieill: Utvalgte deler av boken: C.C. Mattax and R.L. Kyte: Reservoir Simulation, Monograph Series, SPE, Richardson, TX (1990), 13.

Utvalgte artikler og notater.

Vurderingsform:	Muntlig/Arbeider			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	60/100	
	ARBEIDER		40/100	

PG8601 SPES RESERVOARMOD
Spesielle reservoarsimuleringsmodeller
Specialized Reservoir Simulation Models

Faglærer: Professor II Odd Steve Hustad
 Uketimer: Høst: 2F+1Ø+9S = 7.5 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 Und.språk: Engelsk
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Øvinger

Læringsmål: Kjennskap til ulike reservoar flømmingsprosesser og matematikken anvendt for dens modellering.

Anbefalte forkunnskaper: Mastergrad i petroleumsteknologi eller faglærers godkjenning.

Faglig innhold: Emnet gir en innføring i formulering og bruk av mer spesielle reservoar-simuleringsteknikker, blant annet knyttet til metoder for forbedret/økt oljeutvinning. Emnet omfatter:

* Komposisjonelle reservoarsimuleringsmodeller med anvendelser innen ulike gassfortreningsprosesser. Viktige parametre og deres anvendelse gjennomgås.

* Alternative modeller for blandbar gassfortrengning.

* Vannbaserte modeller for polymerflømming og sporstofftransport.

* Modeller for oppsprukne reservoarer.

Læringsformer og aktiviteter: Selvstudie og kollokvier.

Kursmaterieell: 1. SPOR Monograph (M.).

2. Reservoir Simulation, SPE M. Vol.13.

3. Phase Behavior, SPE M. Vol.20.

4. Miscible Displacement, SPE M. Vol.8.

5. Enhanced Oil Recovery, Prentice Hall.

6. Diverse artikler.

Vurderingsform: Muntlig/Arbeider

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	75/100	
ARBEIDER		25/100	

PG8603 FASE-OPPF PETR RES
Fase-oppførsel for petroleum reservoar fluid
Advanced Phase Behavior for Petroleum Reservoir Fluids

Faglærer: Professor Curtis Hays Whitson
 Uketimer: Vår: 3F+2Ø+7S = 7.5 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 Und.språk: Engelsk
 SP-reduksjon: DIG4905: 7.5 SP
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Øvinger

Læringsmål: Lære om olje og gassfase oppførsel relevant til petroleumsteknikk, inkludert reservoar, produksjon og grunnleggende prosesseteknikk.

Anbefalte forkunnskaper: Mastergrad i petroleumsteknologi eller faglærers godkjenning.

Faglig innhold: Emnet vil dekke følgende emner: Prøvetaking og testing, konvensjonell og spesiell PVT-analyse, kubiske tilstandsligninger, karakterisering av heptan-pluss fraksjoner, gass/væske likevektsberegninger med bruk av tilstandsligninger. Et bredt utvalg av olje- og gass-systemer vil bli analysert i henhold til de ovenstående emner. Noe programmering og kjøring på datamaskin er nødvendig, og så vel teoretisk som praktisk rettet prosjektarbeid vil måtte utføres av hver student. Prosjektarbeidet er obligatorisk.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesningene vil bli integrert med oppgaveløsninger.

Emnet blir forelest på engelsk.

Kursmaterieell: Pensumlitteratur: Phase Behavior, SPE Monograph, C.H.Whitson and M.R.Brue: Annet skrevet materiale.

Annen litteratur og elektronisk informasjon vil bli delt ut i forbindelse med kurset og forelesningene.

Vurderingsform: Muntlig/Arbeider

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	50/100	
ARBEIDER		50/100	

PG8604 ØKT OLJEUTVINNING**Økt oljeutvinning****Enhanced Oil Recovery**

Faglærer: Professor Curtis Hays Whitson
 Uketimer: Vår: 3F+2Ø+7S = 7.5 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 Und.språk: Engelsk
 SP-reduksjon: DIG4920(v.2): 7.5 SP
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Øvinger

Læringsmål: Emnet skal lære studentene til å evaluere EOR metoder for et gitt reservoar.

Anbefalte forkunnskaper: Mastergrad i petroleumsteknologi eller faglærers godkjenning.

Faglig innhold: Emnet vil behandle de økte oljeutvinningsmetoder (EOR) som benyttes for å øke utvinningen utover det som kan oppnås ved trykkavlastning. Vanninjeksjon, hydrokarbon (HC) gass injeksjon og kombinert vann/gass injeksjon er de vanligste EOR-metodene som er benyttet i industrien i dag.

Andre EOR-metoder (som vanligvis er dyre og teknisk kompliserte) er ikke-hydrokarbon (CO₂ og N₂) injeksjon, bruk av polymerer, geler, tensider og mikrobielle og termiske metoder. Emnet vil først og fremst ta for seg de reservoartekniske aspekter ved EOR-metoder som benytter HC gass og vanninjeksjon. Nøkkelparametre er mikroskopisk fortrengningseffektivitet (Buckley-Leverett teori), areal- og vertikal dekningsgrad. Variasjoner i reservoarbergartsegenskaper (og fluidegenskaper) dvs. heterogeniteter, kan ha avgjørende innvirkning på resultatet av en EOR-prosess. Derfor er nøyaktig geologisk beskrivelse svært viktig.

Læringsformer og aktiviteter: Et prosjekt som tar for seg oppbygging av en geologisk og numerisk modell som beskriver et oljefelt. Simuleringer av forskjellige forminskninger og EOR metoder vil bli brukt til å sammenligne alternative utviklingsstrategier, f.eks. optimalisering av tekniske aspekter og studie av sensitiviteten til parametre med nøkkelavviks resultater.

Kursmaterieill: Pensumlitteratur:

S.M. Skjæveland and J. Kleppe (ed.): SPOR Monograph.

Annen litteratur og elektronisk informasjon vil bli delt ut i forbindelse med kurset og forelesningene.

Vurderingsform: Muntlig/Arbeider

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	50/100	
ARBEIDER		50/100	

PG8605 DOBBEL PORØSITET**Dobbel porøsitet reservoarer****Dual Porosity Reservoirs**

Faglærer: Professor Ole Torsæter
 Uketimer: Vår: 3F+2Ø+7S = 7.5 SP
 Tid: Undervises ikke studieåret 2007-2008
 Und.språk: Engelsk, Norsk
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Øvinger

Læringsmål: Studentene skal lære teori og prosedyrer som benyttes for å evaluere dobbel porøsitet reservoarer slik at de blir i stand til å beregne reservoaroppførselen til denne type reservoarer.

Anbefalte forkunnskaper: Mastergrad i petroleumsteknologi eller faglærers godkjenning.

Faglig innhold: Emnet omhandler metoder for analyse av strømning i reservoarer med dobbel porøsitet. Emnet omfatter bl.a.: Klassifikasjon av reservoarer med dobbel porøsitet. Fysiske egenskaper. Modeller for en- og to-fase strømning. Drivmekanismer i dobbel porøsitet reservoarer. Produksjonsmodeller. Hovedvekten legges på modellparametrene absolutt og relativ permeabilitet og kapillærtrykk. Spontan imbibering er en viktig utvinningsmekanisme i mange dobbel porøsitet reservoarer med vanddriv, og denne prosessen blir behandlet i detalj.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger og øvinger.

Kursmaterieill: Forelesningsnotater og utvalgte artikler.

Vurderingsform: Muntlig/Arbeider

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	50/100	
ARBEIDER		50/100	

PG8606 RES OG PROD-GASS
Reservoar- og produksjonsteknikk for gass
Gas Engineering- Reservoir and Production

Faglærer: Professor Curtis Hays Whitson
 Uketimer: Vår: 3F+2Ø+7S = 7.5 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 Und.språk: Engelsk
 SP-reduksjon: DIG4927: 7.5 SP
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Øvinger

Læringsmål: Emnet skal lære hvordan man evaluerer gassbrønner og feltproduksjon.

Anbefalte forkunnskaper: Mastergrad i petroleumsteknologi eller faglærers godkjenning.

Faglig innhold: Emnet foreleses annethvert år, neste gang våren 2008. Emnet vil behandle utvinnings- og produksjonsteknologi for gass med følgende hovedtema:

1. Brønnytelse beregninger med "back-pressor" metoder som modellerer trykktap i reservoar, nærbrønner, produksjonsrør og stigerør.
2. Gass materialbalanse beregninger med vann innstrømming.
3. Produksjonsnedgang.
4. Gass brønntesting.
5. Produksjonsoppførsel for gass felt.
6. Ingeniørmessige betraktninger i utbygging av gass felt.
7. Gass kondensat reservoarer.
8. Høytrykk gass reservoarer.
9. Lagdelte reservoar.

Læringsformer og aktiviteter: Et prosjekt som tar for seg oppbygging av en geologisk og numerisk modell som beskriver et oljefelt. Simulering av forskjellige forminskingsstrategier. Optimalisering av brønn og feltproduksjon vil bli gjort, inkludert design for antall påbudte brønner, størrelse på foringsrør, størrelse på rørledninger.

Emnet foreleses på engelsk.

Kursmaterieill: Pensumlitteratur: C.H. Whitson, 1997: Gas Engineering, notes.

Litteratur og elektronisk informasjon vill bli utgitt i forbindelse med forelesningene.

Vurderingsform: Muntlig/Arbeider

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	50/100	
ARBEIDER		50/100	

PG8607 NUM MET RESERVOARSIM
Numeriske metoder i reservoarsimulering
Numerical Methods in Reservoir Simulation

Faglærer: Professor II Odd Steve Hustad
 Uketimer: Høst: 2F+1Ø+9S = 7.5 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 Und.språk: Engelsk
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Øvinger

Læringsmål: Få innsikt i forskjellige kommersielle simulator verktøy.

Forkunnskapskrav: Emne TPG4160 Reservoarsimulering eller tilsvarende.

Anbefalte forkunnskaper: Mastergrad i petroleumsteknologi eller faglærers godkjenning.

Faglig innhold: Emnet gir en utdypning i numeriske metoder anvendt i moderne reservoarsimuleringsmodeller. Emnet omfatter:

- * Spesielle differansemeter.
- * Kontroll-volum-metoder.
- * Tidsintegrasjon.
- * Lineær ligningsløsninger.
- * Stabilitet og numerisk dispersjon.

Læringsformer og aktiviteter: Selvstudie og kollokvier.

Kursmaterieill: 1. Reservoir Simulation, SPE Monograph, Volume 13.

2. Basic Applied Reservoir Simulation Textbook, Volume 7.

Vurderingsform: Muntlig/Arbeider

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	75/100	
ARBEIDER		25/100	

Institutt for produksjons- og kvalitetsteknikk

PK8100 INDUSTRIROBOTER **Industriroboter og automatiske handteringssystemer** **Industrial Robots and Automatic Handling Systems**

Faglærer: Professor Terje Kristoffer Lien
 Uketimer: Vår: 2F+4Ø+6S = 7.5 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 Und.språk: Engelsk, Norsk
 SP-reduksjon: DIO3002(v.2): 7.5 SP
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Øvinger

Læringsmål: Å oppnå innsikt i de grunnleggende egenskapene og oppbyggingen av industriroboter og oppbyggingen av styr-systemet og støttefunksjoner som elektronisk syn og kraftstyring.

Anbefalte forkunnskaper: Kunnskaper tilsvarende emnene TPK4145 Produksjonssystemer, TPK4125 Digital styring for mekatronikk og TTK4105 Reguleringsteknikk.

Faglig innhold: Definisjon og klassifikasjon av handteringsautomater (industriroboter), funksjonsprinsipper og anvendelsesområder for disse. Mekanisk oppbygging og egenskaper. Beskrivelse av styresystemenes oppbygging og programmeringsprinsipper. Styresystemenes funksjonsegenskaper, matematisk beskrivelse av den kinematiske struktur og løsningen av det in-verskinematiske problem. Industriroboters følersystemer (sensorer), elektronisk syn, kraftstyring og "intelligens".

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger/kollokvier samt fire større obligatoriske øvingsoppgaver. En del av øvingsarbeidet omfatter praktisk robot programmering. Hvis det er behov for det, vil forelesningene foregå på engelsk.

Kursmateriell: Karel Capek: R.U.R., New York, 1923; T. K. Lien: Banestyling for universelle handteringsautomater, NTH, Trondheim, 1980; W. Khalil and E. Dombre: Modeling, Identification and Control of Robots, London, 2002, ch. 1-6, ch 13; U. Rembold, C. Blume, R. Dillmann: Computer integrated manufacturing technology and systems, New York, 1985, p. 597-661.

Vurderingsform: Muntlig

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	1/1	D

PK8102 MATERIALAVV BEARB **Materialavvirkende bearbeiding** **Metal Cutting and Unconventional Machining Processes**

Faglærer: Professor Knut Sørby
 Uketimer: Høst: 2F+4Ø+6S = 7.5 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 Und.språk: Engelsk, Norsk
 SP-reduksjon: DIO3004(v.2): 7.5 SP
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Øvinger

Læringsmål: Gi studentene utvidet teoretisk og praktisk kunnskap om maskineringsprosesser.

Forkunnskapskrav: TPK4105 Bearbeidingsteknikk, eller tilsvarende.

Faglig innhold: Grunnleggende forhold ved sponfraskillende bearbeidingsprosesser som dreining, fresing, boring og sliping. Spondannelse, skjærekrefter, effektbehov og termiske forhold. Verktøymaskiner, verktøy materialer, slitasjeforhold, skjærevæsker, bearbeidingsdata og bearbeidingsøkonomi. Overflatekvalitet. Elektroerosjon og elektrokjemisk bearbeiding. Bearbeiding med laser, elektronstråle, ultralyd og vannstråle.

Læringsformer og aktiviteter: Kollokvier, teoretiske øvinger og laboratorieøvinger.

Kursmateriell: Boothroyd og Knight: Fundamentals of machining and machine tools.

Utvalgte artikler og forskningsrapporter.

Vurderingsform: Muntlig/Arbeider

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	75/100	
OPPGAVE		25/100	

PK8103 AVANSERT CI TEKNIKK **Avansert CI teknikk** **Advanced Computational Intelligence**

Faglærer: Professor Kesheng Wang
 Uketimer: Høst: 2F+3Ø+7S = 7.5 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 Und.språk: Engelsk
 SP-reduksjon: DIO3005(v.2): 7.5 SP
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Øvinger og prosjekt

Læringsmål: CI er (studiet av) adaptive mekanismer for å muliggjøre eller forenkle intelligent oppførsel i komplekse og skiftende miljøer. Emnet vil gi studentene evner til å bruke CI i løsningen av tekniske problemer som ikke lar seg løse av tradisjonelle matematiske metoder.

Forkunnskapskrav: Kunnskaper tilsvarende TPK4155 CI i produksjon.

Anbefalte forkunnskaper: Kunnskap om kunstige nervesystemer (ANNs), fuzzy logiske systemer (FLS) og genetiske algoritmer (GAs).

Faglig innhold: Emnet gir en systematisk introduksjon til grunnlag og metoder innen CI. Dette omfatter Kunstige neurale nett (ANN), Fuzzy-logiske systemer (FLS), Evolusjonsberegning, Svermintelligens, Neurofuzzy- og Fuzzyneurale systemer og Hybridintelligente systemer. Anvendelse av CI i design, produksjon og forretning vil bli demonstrert.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger og seminar.

Kursmaterieill: Kesheng Wang: Applied Computational Intelligence in Intelligent Manufacturing, Lecture Notes, 2001.

Andries P. Engelbrecht: Computational Intelligence - An introduction, Wiley, 2003.

Vurderingsform:		Muntlig/Arbeider		
Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel	
MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	50/100		
GODKJENT RAPPORT		50/100		

PK8104 PRODUKSJONSTEKN OPT
Produksjonsteknisk ikke-lineær optimering
Production Engineering Nonlinear Optimisation

Faglærer:	Professor Wolfgang Heinz Koch		
Uketimer:	Vår: 3F+3Ø+6S = 7.5 SP		
Tid:	Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.		
Und.språk:	Engelsk		
SP-reduksjon:	DIO3006(v.2): 7.5 SP		
Karakter:	Bokstavkarakterer	Obl. aktiviteter:	Øvinger

Læringsmål: Kurset tilbys for både ingeniør- og ledelsespersoneell innen feltet produksjons- og kvalitetsteknikk for å gjøre kjent og for å kunne ta i bruk de store muligheter innen anvendt optimalisering for best mulige utnyttelser av ressurs innen arbeidskraft, material, energi, tid, informasjon osv. Kurset er lagt til rette for alle interesserte i anvendt ikke-lineær optimalisering og skal gi innsikt i optimaliseringsmodellering, numerisk behandling og i anvendelsen av softwareverktøy for bearbeiding av tilsvarende problemstillinger innen en rekke fagfelt.

Anbefalte forkunnskaper: Kjennskap om maksima og minima for funksjoner med flere variabler og lineær optimalisering. Fordelaktig er ideer til forbedringsnødvendigheter og/eller -muligheter i fagfeltene av deltagerne.

Faglig innhold: Anvendt ikke-lineær optimalisering i produksjons- og kvalitetsteknikk, definisjon av matematisk optimalisering, oversikt over behandling/løsning av ikke-lineære optimaliseringsproblemer med både kontinuerlige og diskrete variabler, spesielle optimaliseringsoppgaver, grafiske optimaliseringsbidrag til kreativt/innovativt ingeniørarbeid (e.g., Computer-Aided Engineering), programvare verktøy (for eks. EUREKA: the solver, MS Excel Solver, MATLAB Optimization Toolbox, Pro/ENGINEER, NOSYS, ...), bruk av erfaringsbaserte systemer, systemanalyse via ikke-lineær optimalisering, utvalgte anvendelser i produksjonsteknikk og relaterte felt, derivering av en optimaliseringsbasert tilvirkningssystematikk.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger, øvinger, prosjektarbeid med tema innenfor dr.ing.prosjektets forskning, 2 kolokvier. Kurset krever en godkjent prosjektrapport over behandlingen av et anvendt optimeringsproblem med PC og annet eksperimentelt arbeid. Prosjektevaluering danner 70 % av den endelige karakteren i en muntlig eksamen. Kurset gis på engelsk. Dersom det er bare norskspråklige deltagere, kan kurset også gis på norsk.

Kursmaterieill: Koch, W. H.: "Lectures on Production Engineering Nonlinear Optimisation", Lecture Notes, Trondheim, 2007. Koch, W. H.: "Production Engineering Nonlinear Optimisation", Textbook, Trondheim, 2007.

Utvalgte artikler fra vitenskapelige tidsskrifter.

Vurderingsform:		Muntlig/Rapport		
Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel	
MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	30/100		
GODKJENT RAPPORT		70/100		

PK8105 TIDSKOMPR FREMSTTEKN
Tidskomprimerende fremstillingsteknologier
Time-Compression Manufacturing Technologies

Faglærer:	Professor Wolfgang Heinz Koch		
Uketimer:	Vår: 3F+3Ø+6S = 7.5 SP		
Tid:	Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.		
Und.språk:	Engelsk		
SP-reduksjon:	DIO3010: 7.5 SP		
Karakter:	Bokstavkarakterer	Obl. aktiviteter:	Øvinger

Læringsmål: Teoretisk og praktisk innføring i produksjonstilpassete fremgangsmåter for tidskomprimering innenfor fremstillingen av vilkårlig friformede objekter (arbeidsstykker, også i form av verktøyer).

Det fokuseres på kunnskap og utvalgt praksis i verdiskapende prosesskjeder innen Rapid Manufacturing og Tooling (som kjerneområde innen Time-compression Manufacturing Technologies) og særlig på de tilhørende IKT-støtterutiner (e.g., Geometric Reverse Engineering) gjennom hele den verdiskapende prosessen inkluderende en utstrakt diskusjon av aktuelle forskningsproblestillinger.

Anbefalte forkunnskaper: Kunnskaper tilsvarende TPK4105 Bearbeidningsteknikk og TPK4145 Produksjonssystemer.

Faglig innhold: Innføring i Rapid Manufacturing Tooling, integrert i moderne ingeniørarbeidsmetoder som Design for Manufacturing, Concept og Concurrent Engineering, Geometric Reverse Engineering, Closed Quality Loop -, Agile Manufacturing. Teoretisk grunnlag og nødvendig Informasjons- og Kommunikasjonsteknologi (IKT) med praktisk bruk av både maskinvare- og softwareapplikasjoner samt praktiske eksempler fra utvalgte bruksområder.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger, PC-øvinger, 2 kollokvier og individuelt prosjektarbeid. Emnet krever en godkjent prosjektrapport hvor et friformobjekt skal fremtaks ved hjelp av oppnåede faglig kunnskap og PC eksperimentasjon.

Prosjektarbeidet dokumentert i form av en rapport og selve objektet teller 50 % ved fastsettelsen av karakter i muntlig eksamen. Kurset gis på engelsk. Dersom det er bare norskspråkelige deltagere kan kurset også gis på norsk.

Kursmaterieill: Koch, W. H.: "ICT for Time-compression Manufacturing Technologies (Rapid Manufacturing Tooling)", Lecture Notes, NTNU, Trondheim, 2007.

Utvalgte artikler fra vitenskapelige tidsskrifter.

Vurderingsform: Muntlig/Rapport

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	1/2	
GODKJENT RAPPORT		1/2	

PK8106 KD og DM
Kunnskapseksplotering og dataminering
Knowledge Discovery (KD) and Data Mining (DM)

Faglærer: Professor Kesheng Wang

Uketimer: Vår: 2F+3Ø+7S = 7.5 SP

Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.

Und.språk: Engelsk

Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Ingen

Læringsmål: Kursets hensikt er å gi en innføring og en bakgrunn for kunnskapseksplotering og dataminering i databaser og å presentere virkelige anvendelser av dataminering og avsløre relevante forskningsaktiviteter. Studentene skal forstå grunnleggende begrep underliggende KD og DM og få praktisk erfaring ved implementering av noen DM-algoritmer til virkelige caser som CRM, design og produksjon, medisinske diagnoser og offshoreindustrier. DM-systemene skal også bli innført i kurset.

Faglig innhold: Innføring til dataminering, begrep og oversikt av skritt; Preprosessering, datavasking og transformasjon; Clustering; Assosiasjonsregeler; Desisjonstre og regelinduksjon; Predikasjonsteknikk; Visualisering; DM-strategier i ingeniørvitenskap og forretningsvirksomhet; Avansert minering emner (multimedium data, tekst og web minering); Systemer til dataminering (IBM Intelligent miner, SPSS clementine).

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger og seminarer.

Kursmaterieill: Jiawei Han and Micheline Kamber, (2001) Data Mining - Concepts and Techniques, Morgan Kaufmann Publishers.

Vurderingsform: Muntlig/Arbeider

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	50/100	D
GODKJENT RAPPORT		50/100	

PK8107 SYSMOD
System Modelling
Systems Modelling

Faglærer: Førsteamanuensis Bassam A Hussein

Uketimer: Høst: 6Ø+6S = 7.5 SP

Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.

Und.språk: Engelsk

Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Reserach paper

Læringsmål: Utvikle detaljert forståelse og innsikt i problemområder knyttet til modellering av komplekse industrielle systemer. Beherske metoder og teknikker for system modellering og beslutningsprosesser.

Forkunnskapskrav: Ingen.

Anbefalte forkunnskaper: Ingen.

Faglig innhold: Emnet dekker følgende tema: Modellering som beslutningsstøtteverktøy. Modellering av komplekse tverrfaglige systemer. Array based logic, manufacturing systems theory.

Læringsformer og aktiviteter: Ledet selvstudium og Paper.

Kursmateriell: Bjørke, Øyvind: Manufacturing Systems Theory. Tapir 1995

Vurderingsform: Muntlig/Arbeider

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	40/100	D
ARBEIDER		60/100	

PK8200 RISIKOMODELLERING

Risikomodellering og risikoinndikatorer

Risk Influence Modelling and Risk Indicators

Faglærer: Professor Marvin Rausand

Koordinator: Professor Jørn Vatn

Uketimer: Høst: 3F+3Ø+6S = 7.5 SP

Tid: Undervises ikke studieåret 2007-2008

Und.språk: Engelsk

SP-reduksjon: DIO3007: 7.5 SP

Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Semesteroppgave

Læringsmål: I dette emnet skal studentene: (i) få grundig kjennskap til hvordan en kvantitativ risikoanalyse gjennomføres i ulike industrigrener, (ii) forstå hvordan risiko kan "overvåkes" i driftsfasen, (iii) få innsikt i hvordan risikoinndikatorer kan defineres og brukes, og (iv) få innsikt i hvordan risikoinfluens kan modelleres og beregnes.

Anbefalte forkunnskaper: Kunnskaper tilsvarende emnet TPK4120 Industriell sikkerhet og pålitelighet.

Faglig innhold: Emnet undervises annet hvert år. Neste gang høsten 2008

Definisjon og diskusjon av risikobegrepet. Diskusjon av hvordan risiko modelleres og analyseres innenfor ulike industrigrener. Modeller og metoder som beskriver hvordan organisatoriske faktorer kan inngå i analyse av risiko. Definisjon og drøfting av begrepet risikoinndikator. Etablering av mulige risikoinndikatorer i et praktisk system. Beskrivelse av koplingen mellom risikoinndikatorer og risikoen ved hjelp av influensdiagram. Beregning av risikoinfluens ved hjelp av Bayesianske nettverkmotoder.

Læringsformer og aktiviteter: Seminararbeid og individuelt prosjektarbeid. Prosjektarbeidet teller 50 % ved fastsettelse av karakter.

Kursmateriell: Utvalgte forskningsrapporter og tidsskrifts- og konferanseartikler (oppgis ved kursstart).

Vurderingsform: Muntlig/Arbeider

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	50/100	
ARBEIDER		50/100	

PK8201 PÅL SIKKER KRIT FUNK

Pålitelighet av sikkerhetskritiske funksjoner

Reliability of Safety-Critical Functions

Faglærer: Professor Marvin Rausand, Professor Jørn Vatn

Koordinator: Professor Marvin Rausand

Uketimer: Vår: 3F+3Ø+6S = 7.5 SP

Tid: Undervises ikke studieåret 2007-2008

Und.språk: Engelsk

SP-reduksjon: DIO3008: 7.5 SP

Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Semesteroppgave

Læringsmål: I dette emnet skal studentene få: (i) innsikt i ulike typer sikkerhetskritiske system samt hvilke krav som stilles til like systemer, (ii) lære hvordan påliteligheten til sikkerhetskritiske systemer kan beregnes, og (iii) innsikt i ulike problemstillinger knyttet til sikkerhetskritiske systemer - som fellesfeil, menneskelige og organisatoriske faktorer.

Anbefalte forkunnskaper: Kunnskap tilsvarende emnet TPK4120 Industriell sikkerhet og pålitelighet.

Faglig innhold: Faget undervises annet hvert år. Neste gang våren 2009.

Gjennomgang og drøfting av krav til sikkerhetskritiske funksjoner med spesiell vekt på IEC61508 standarden. Sikkerhetsbarrierer og sikkerhetsfunksjoner med spesiell vekt på "forsvar i dybden" konseptet. Risikoaksept og SIL-nivå (Safety Integrity Level). Modeller og metoder for beregning av påliteligheten til sikkerhetskritiske funksjoner. Kopling mellom sikkerhet og regularitet. Menneskelige og organisatoriske faktorer knyttet til sikkerhetskritiske funksjoner. Fellesfeil og beskyttelse mot fellesfeil.

Læringsformer og aktiviteter: Seminararbeid og individuelt prosjektarbeid. Prosjektarbeidet teller 50 % ved karakterfastsettningen.

Kursmateriell: Utvalgte forskningsrapporter og tidsskrifts- og konferanseartikler (oppgis ved kursstart).

Vurderingsform: Muntlig/Arbeider

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	50/100	
ARBEIDER		50/100	

PK8202 LOGISTIKKANALYSER
Analyse, modellering og design av industrielle verdikjeder
Analysis, Modelling and Design in Logistics Systems

Faglærer: Professor II Jan Ola Strandhagen
 Uketimer: Vår: 3F+3Ø+6S = 7.5 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 Und.språk: Engelsk
 SP-reduksjon: DIO3009: 7.5 SP
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Øvinger

Læringsmål: Studenten skal kunne analysere et gitt produksjonslogistikksystem ved bruk av ulike modellerings- og simuleringsteknikker. Skal også kunne designe et produksjonslogistikksystem.

Forkunnskapskrav: TPK4135 Produksjonslogistikk og TPK4160 Verdikjedestyring og anvendt beslutningsstøtte.

Anbefalte forkunnskaper: TPK4135 Produksjonslogistikk og TPK4160 Verdikjedestyring og anvendt beslutningsstøtte.

Faglig innhold: Emnet tar for seg tre hovedtema innen logistikk; metoder for analyse av logistikksystemer, ulike modelleringsteknikker og verktøy, samt design av industrielle logistikksystemer. Innen analyse vektlegges metoder for økonomisk analyse, materialflytanalyse og prosessanalyse. Modellering av systemer basert på prosessmodeller, virksomhetsmodeller og flere typer simuleringsteknikker. Fokus på bruk av diskret hendelsessimulering. Metoder for prinsipper for design av industrielle verdikjeder. Studenten skal levere en skriftlig oppgave basert på case som utgjør øvingsoppgaven i emnet.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger. Selvstudium. Skrivning av vitenskapelig artikkel.

Kursmaterieill: Artikler og utdrag fra bøker. Forelesningsmaterieill.

Vurderingsform:		Oppgave/Muntlig		
Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel	
OPPGAVE		1/2		
MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	1/2		

PK8203 PRESTASJONSMÅLING
Prestasjonsmåling og prestasjonsindikatorer
Performance Measurement and Performance Indicators

Faglærer: Professor Bjørn Andersen
 Uketimer: Høst: 1F+5Ø+6S = 7.5 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 Und.språk: Engelsk
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Øvinger

Læringsmål: Utvikle detaljert innsikt i problemområder knyttet til utvikling og innføring av et system for prestasjonsmåling.
Anbefalte forkunnskaper: Grunnleggende kunnskap tilsvarende masterstudiet i teknologi, gjerne med fokus på drifts- eller bedriftsledelse.

Faglig innhold: Emnet fokuserer på prestasjonsmåling generelt og dekker spesielt problemområder knyttet til utvikling og implementering av et system for prestasjonsmåling. Relevante emner inkluderer avklaring av organisasjonens prioriteringer, definisjon av viktige forretningsprosesser, utvikling av prestasjonsindikatorer og utvikling av selve systemet for prestasjonsmåling.

Læringsformer og aktiviteter: Emnet vil startes med en innledende forelesning, men hovedarbeidsformen er selvstendig studium av relevant litteratur og utarbeidelse av en rapport basert på dette.

Kursmaterieill: Bøker og artikler defineres etter den enkelte kandidats fokus.

Vurderingsform:		Arbeider		
Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel	
ARBEIDER		100/100		

PK8205 PROSESSFORBEDRING
Prosessmodellering og prosessforbedring
Process Modeling and Process Improvement

Faglærer: Førsteamanuensis Tom Fagerhaug
 Uketimer: Vår: 1F+5Ø+6S = 7.5 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Øvinger

Læringsmål: Utvikle detaljert innsikt i problemområder knyttet til prosessmodellering og prosessforbedring med denne modellen som utgangspunkt.

Anbefalte forkunnskaper: Grunnleggende kunnskap tilsvarende masterstudiet i teknologi, gjerne med fokus på drifts- eller bedriftsledelse.

Faglig innhold: Hensikten med emnet er å gi en grundig innføring i ulike aspekter vedrørende prosessmodellering og prosessmåling. Relevant innhold inkluderer ulike tilnærminger til prosessmodellering, og ulike modeller for prosessmodellering. Når det gjelder prosessforbedring omfatter innholdet utdrag fra fagbøker og vitenskapelige artikler innen områder som statusanalyse, etablering av forbedringsteam, selvevaluering, benchmarking, prosessforbedringsprosessen og evaluering.

Læringsformer og aktiviteter: Emnet vil starte med en innledende forelesning, men hovedarbeidsformen er selvstendig studium av relevant litteratur og utarbeidelse av en rapport basert på dette.

Kursmaterieill: Bøker og artikler defineres etter den enkelte kandidats fokus.

Vurderingsform:	Muntlig/Arbeider			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	50/100	D
	ARBEIDER		50/100	

PK8206 SIV
Styring og IKT i industrielle verdikjeder
Control and ICT in Industrial Supply Chains

Faglærer: Professor Heidi Dreyer
 Uketimer: Høst: 3F+3Ø+6S = 7.5 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 Und.språk: Engelsk
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Ingen

Læringsmål: Emnet skal gi studentene grunnleggende kunnskap om logistikk i industrielle verdikjeder med vekt på styring, IKT og strukturer. De skal kunne bruke denne kunnskapen til å forstå, utvikle, omstrukturere og forbedre industrielle verdikjedesystemer hvor informasjon og IKT løsninger er et viktig element.

Forkunnskapskrav: TPK 4135 Produksjonslogistikk og TPK 4160 Verdikjedestyring og anvendt beslutningsstøtte

Anbefalte forkunnskaper: TPK 4135 Produksjonslogistikk og TPK 4160 Verdikjedestyring og anvendt beslutningsstøtte

Faglig innhold: Effektive logistikkprosesser er essensielt for industriens konkurranseevne. Konsepter og løsninger må utvikles basert på verdikjedesystemets egenskaper hvor informasjons- og kommunikasjonsteknologi (IKT) er et viktig middel.

Emnet tar for seg tre hovedtema innen logistikk i industrielle verdikjeder: Avansert styring av logistikksystemer, IKT løsninger for integrasjon og automatisering i verdikjeder, verdikjedemodeller og -strukturer. Innen styring vektlegges ulike teorier og styringsmodeller for styring av logistikk og ulike prinsipper og teknikker for styring i verdikjeder. Prinsipper og modeller for lean og automatisert verdikjedestyring vektlegges spesielt. Ulike IKT løsninger for drift og kommunikasjon vil gjennomgås med vekt på de system og prosessmessige aspektene. De strukturmessige sidene av verdikjeden vil belyses gjennom teorier og konsepter for samarbeid og organisering.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger og kollokvier. Selvstudium. Skrivning av vitenskapelig artikkel.

Kursmaterieill: Artikklær og utdrag fra bøker. Forelesningsmaterieill.

Vurderingsform:	Muntlig/Arbeider			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	60/100	D
	OPPGAVE		40/100	A

PK8207 MAINTOP
Vedlikeholdsoptimalisering
Maintenance Optimisation

Faglærer: Professor Jørn Vatn
 Uketimer: Høst: 3F+2Ø+7S = 7.5 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 Und.språk: Engelsk
 SP-reduksjon: TPK5155 50% reduksjon
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Semesteroppgave

Læringsmål: Studentene skal få grunnleggende innsikt i det teoretiske grunnlaget og praktiske anvendelser av vedlikeholdsoptimalisering. Studentene skal kunne gjenkjenne standardsituasjoner for slik optimalisering, og kunne utvikle gode resonnementer for mer kompliserte situasjoner hvor vedlikeholdsoptimering kommer til anvendelse.

Anbefalte forkunnskaper: Basiskunnskaper i matematikk, sannsynlighetsregning og statistikk. Generell kunnskap i optimaliseringsteori. Emnene TPK4120 Industriell sikkerhet og pålitelighet og TPK4140 Driftssikkerhet og vedlikeholdsstyring eller tilsvarende forkunnskaper.

Faglig innhold: Vedlikeholdsstyring. Alders-, blokk- og minimale reparasjonsstrategier. Optimering av intervall og intervensjonsnivå ved modeller for tilstandskontroll. Gruppering av vedlikeholdsoppgaver, og optimering av strategier for gruppering. Utføring av vedlikehold ved mulighet. Reservedelsoptimalisering. Pålitelighetsstyrt vedlikehold (RCM). Optimering av fornyelse. Datainnsamling- og analyse for bruk i vedlikeholdsstyring. Vedlikeholdets betydning mht sikkerhet og pålitelighet for komplekse systemer. Bruk av numeriske metoder.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger, prosjektarbeid og enkeltstående øvinger. I forelesningene benyttes aktivt datamaskin for å løse regneoppgaver. Øvingsopplegget er også i stor grad basert på at studentene løser oppgaver på datamaskin. Undervisningen blir gitt på engelsk dersom studenter som ikke behersker norsk tar emnet.

Kursmaterieill: Utvalgte artikler og kapitler i bøker. Eget kurskompendium.

Vurderingsform:	Skriftlig			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	SKRIFTLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	100/100	A

Program for lærerutdanning

PLU8000 INTRO HØYERE INT UTD **Introduksjon til høyere internasjonal utdanning** **Introduction to International Higher Education**

Faglærer:	Førsteamanuensis Peter van Marion		
Koordinator:	NN		
Uketimer:	Høst: = 10.0 SP		
Tid:	Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.		
Und.språk:	Engelsk		
Karakter:	Bestått/Ikke bestått	Obl. aktiviteter:	Ingen

Læringsmål: The aim of the course is to provide an introduction to the field of comparative and international higher education. Students are made familiar with the history of higher education, globalisation as a new context of higher education and consequences following for the mission, production of research and learning, organisation and management of higher education institutions.

Forkunnskapskrav: Master degree in Educational Studies

Faglig innhold: The course is structured around four units of content:

1)International higher Education: General Introduction

The first unit will focus the history of higher education in different parts of the world and illuminate main research traditions and point out converging tendencies.

2)The Globalisation Context of Higher Education

Globalisation as concept and reality is described. The emergence of "new" universities (e.g. entrepreneurial, innovative, virtual, service universities, corporate) will be presented and analysed in relation to economical, cultural and technological changes.

3)Change Leadership in Universities and Colleges

As consequences of changed context (economy, technology and culture) universities' and colleges' changes in terms of their governance, leadership and management in general will be identified and analysed.

4)Changed production: New modes of knowledge production and new ways of organising learning

The changing agenda of deciding research policies at national and institutional levels is analysed. Moreover, tendencies of change in terms of how discipline-based and applied research is carried out will be studied. Consequences for organising of learning following from mass recruitment and changed expectations to qualifications from state and market will be analysed.

Læringsformer og aktiviteter: Seminars including lectures, discussions and presentations made by students. Students have to study a core content of about 400 pages. In addition there will be a list of recommended readings.

Vurderingsform: The exam is twofold. Firstly, the students have to write a research paper (15-20 pages) on a topic approved by the course professor, and applying core content and students' choice from the List of recommended readings. The paper is assessed by the course professor according to approved or not approved. A paper that is not approved can be revised and given new assessment. Secondly, the paper has to be presented orally in a seminar of research students and researchers, where a fellow student has prepared to act as discussant.

Vurderingsform:	Oppgave			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	OPPGAVE		1/1	

PLU8001 HIGHER EDUCATION MAN **Ledelse innen høyere utdanning** **Higher Education Management**

Faglærer:	Professor II Arild Tjeldvoll		
Uketimer:	Høst: = 10.0 SP		
Tid:	Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.		
Karakter:	Bestått/Ikke bestått	Obl. aktiviteter:	Ingen

Vurderingsform:	Oppgave			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	OPPGAVE		1/1	

Institutt for sosiologi og statsvitenskap

POL8501 POL ATF OFF OPINION
Politisk adferd og offentlig opinion
Political Behaviour and Public Opinion

Faglærer: Professor Ola Listhaug
 Uketimer: Høst: 4FVår: 4F = 10.0 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 SP-reduksjon: POL3501: 10.0 SP
 Karakter: Bestått/Ikke bestått Obl. aktiviteter: Ingen

Læringsmål: Formålet med emnet er å gi en oversikt over teorier og modeller i studiet av politisk adferd og offentlig opinion.

Forkunnskapskrav: Mastergrad eller tilsvarende i statsvitenskap.

Faglig innhold: Emnet gir en oversikt over teorier og modeller i studiet av politisk adferd og offentlig opinion. Det legges særlig vekt på studiet av politisk deltakelse, valgferd og politiske stridsspørsmål. Komparative analyser og studier som drøfter den langsiktige og kortsiktige dynamikken i disse fenomener vil bli gjennomgått.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger 2 timer pr. uke, gruppearbeid 2 timer pr. uke, veiledning av paperet.

Vurderingsform: Paper.

Paperet skal være en selvstendig behandling av et tema fra undervisningen. Det bør være på inntil 20 sider.

Kursmaterieill: Oppgis ved semesterstart.

Vurderingsform: Oppgave

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell. andel	Hjelpemiddel
OPPGAVE		1/1	

POL8502 ÅRSAKER TIL KRIG
Årsaker til krig
Causes of War

Faglærer: Førsteamanuensis Tanja Ellingsen
 Uketimer: Høst: 4FVår: 4F = 10.0 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 SP-reduksjon: POL3502: 10.0 SP
 Karakter: Bestått/Ikke bestått Obl. aktiviteter: Ingen

Læringsmål: Formålet med emnet er å gi studenten inngående kjennskap til teorier og empirisk forskning omkring årsaker til interne og internasjonale væpnede konflikter. Emnet tar også sikte å gi studentene praktisk erfaring i systematisk søking etter litteratur og data og i å gjøre selvstendig empirisk analyse. Data vil bli gjort tilgjengelig.

Forkunnskapskrav: Mastergrad eller tilsvarende i statsvitenskap.

Faglig innhold: Emnet gir en oversikt over de viktigste teorier for årsaker til mellomstatlige kriger, med visse referanser til teorier for borgerkriger og for voldsanvendelse på lavere nivå enn krig. De viktigste større empiriske undersøkelsene om krig vil bli gjennomgått og data vil bli gjort tilgjengelig for egne analyser. Teorier for lange fredsperioder vil også bli gjennomgått.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger 2 timer pr. uke, gruppearbeid 2 timer pr. uke, veiledning av paperet.

Vurderingsform: Paper.

Paperet skal være en selvstendig behandling av et tema fra undervisningen. Det bør være på inntil 20 sider.

Kursmaterieill: Oppgis ved semesterstart.

Vurderingsform: Oppgave

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell. andel	Hjelpemiddel
OPPGAVE		1/1	

POL8503 INTERNASJ POL ØKONOM
Internasjonal politisk økonomi
International Political Economy

Faglærer: Professor Indra Sirimevan de Soysa
 Uketimer: Høst: 4FVår: 4F = 10.0 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 Und.språk: Engelsk
 SP-reduksjon: POL3503: 10.0 SP
 Karakter: Bestått/Ikke bestått Obl. aktiviteter: Ingen

Læringsmål: Formålet med emnet er å gi studenten en innføring i internasjonal politisk økonomi.

Forkunnskapskrav: Mastergrad eller tilsvarende i statsvitenskap.

Faglig innhold: Emnet gir en innføring i internasjonal politisk økonomi. Dette feltet er i hurtig utvikling og kan kort defineres som studiet av sammenkoblingen av markeder og stater på det internasjonale nivå. Dette tema studeres både ved hjelp av teoretiske modeller og empiriske undersøkelser.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger 2 timer pr. uke, gruppearbeid 2 timer pr. uke, veiledning av paperet. Vurderingsform: Paper.

Paperet skal være en selvstendig behandling av et tema fra undervisningen. Det bør være på inntil 20 sider.

Kursmaterieill: Oppgis ved semesterstart.

Vurderingsform:	Oppgave			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	OPPGAVE		1/1	

POL8504 TEKN MILJØ FRAMTID
Teknologi, miljø og framtidutvikling
Environment, Technology and the Future

Faglærer: Professor Knut Erik Solem
 Uketimer: Vår: 4F = 10.0 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 SP-reduksjon: POL3504: 10.0 SP
 Karakter: Bestått/Ikke bestått Obl. aktiviteter: Ingen

Læringsmål: Formålet med emnet er å gi studenten spesialisert kunnskap om miljø, ressursforvaltning og samfunnsmessige aspekter av teknologi.

Forkunnskapskrav: Mastergrad eller tilsvarende i statsvitenskap.

Faglig innhold: Dette er et emne som gir spesialisert kunnskap om miljø, ressursforvaltning og samfunnsmessige aspekter av teknologi, og som ligger i skjæringspunktet mellom miljø, teknologi og politikk. Emnet inkluderer en videreutvikling og bruk av vitenskapelige metoder som: Delphianalyse, scenarier, tverrsnittanalyse, operasjonsanalyse og holistiske modeller. Vi ser også på Norges muligheter og framtidige rolle i det nye internasjonale systemet, med hensyn til politisk, teknologisk og global miljømessig utvikling.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger 2 timer pr. uke, gruppearbeid 2 timer pr. uke, veiledning av paperet. Vurderingsform: Paper.

Paperet skal være en selvstendig behandling av et tema fra undervisningen. Oppgaven bør være på inntil 20 sider. Undervisningen holdes på engelsk hvis nødvendig.

Kursmaterieill: Oppgis ved semesterstart.

Vurderingsform:	Oppgave			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	OPPGAVE		1/1	

POL8507 POLICY-ANALYSE
Policy-analyse
Policy Analysis

Faglærer: Førsteamanuensis Jon Arve Nervik
 Uketimer: Høst: 4F Vår: 4F = 10.0 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 SP-reduksjon: POL3507: 10.0 SP
 Karakter: Bestått/Ikke bestått Obl. aktiviteter: Ingen

Læringsmål: Det er et mål med kurset at studentene skal tilegne seg de grunnleggende ferdighetene som kreves i praktiske implementerings- og evalueringstudier. Kursoppgaven vil ha form av en slik studie.

Forkunnskapskrav: Mastergrad eller tilsvarende i statsvitenskap.

Faglig innhold: Kurset tar for seg teori og empiri om implementering og evaluering av offentlige tiltak. Det blir lagt vekt på de ulike tilnærings- og forskningsmetodene som brukes til å forstå innholdet og virkningene av tiltakene. Teori og metode hentes fra den internasjonale faglitteraturen, mens de praktiske eksemplene hovedsakelig er norske. Det er et mål med kurset at studentene skal tilegne seg de grunnleggende ferdighetene som kreves i praktiske implementerings- og evalueringstudier. Kursoppgaven vil ha form av en slik studie.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger 2 timer pr. uke, gruppearbeid 2 timer pr. uke, veiledning av paperet. Vurderingsform: Paper.

Paperet skal være en selvstendig behandling av et tema fra undervisningen. Det bør være på inntil 20 sider.

Kursmaterieill: Oppgis ved semesterstart.

Vurderingsform:	Oppgave			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	OPPGAVE		1/1	

POL8508 UTENRIKSPOLITIKK**Utenrikspolitikk****Foreign Policy**

Faglærer: Professor Torbjørn Lindstrøm Knutsen
 Uketimer: Høst: 4FVår: 4F = 10.0 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 SP-reduksjon: POL3508: 10.0 SP
 Karakter: Bestått/Ikke bestått Obl. aktiviteter: Ingen

Læringsmål: Emnet skal gi en innføring i utenrikspolitikk.

Forkunnskapskrav: Mastergrad eller tilsvarende i statsvitenskap.

Faglig innhold: Emnet gir en innføring i "utenrikspolitikk", ikke i "norsk utenrikspolitikk" spesielt, men i "utenrikspolitikk" i mer generell betydning. Emnet drøfter de institusjoner og prosesser som kjennetegner den politikk som foregår i grensesnittet mellom det nasjonale og det internasjonale; det redegjør for både for staters nasjonale beslutningsarena og deres internasjonale handlingsrom. Siden nasjonale institusjoner og det internasjonale handlingsrom varierer fra stat til stat vil dette kurset ha et komparativt tilsnitt, det vil bl.a. drøfte hvordan småstater (som f.eks Norge) er innskrevet i andre politiske rammebetingelser enn stormakter (som f.eks USA), og hvordan dette gir seg utslag i forskjellig utenrikspolitisk praksis.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger 2 timer pr. uke, gruppearbeid 2 timer pr. uke, veiledning av paperet.

Vurderingsform: Paper.

Paperet skal være en selvstendig behandling av et tema fra undervisningen. Det bør være på inntil 20 sider.

Undervisningen holdes på engelsk hvis nødvendig.

Kursmaterieill: Oppgis ved semesterstart.

Vurderingsform: Oppgave

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
OPPGAVE		1/1	

POL8509 MEDIE OPI POL ADF**Medier, opinion og politisk adferd****Media, Opinion and Political Behaviour**

Faglærer: Professor Anders Todal Jenssen
 Uketimer: Høst: 4FVår: 4F = 10.0 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 SP-reduksjon: POL3509: 10.0 SP
 Karakter: Bestått/Ikke bestått Obl. aktiviteter: Ingen

Læringsmål: Emnet skal gi studenten kunnskap om medie- og symbolmakt i opinionsformingen med fokus på hvordan politiske aktører, medier og velgere handler under endrede betingelser.

Forkunnskapskrav: Mastergrad eller tilsvarende i statsvitenskap.

Faglig innhold: Forrige århundre var sterkt preget av industrisamfunnets konfliktlinjer. Blant annet økt velgervandring, svakere partiidentifikasjon og raskt skiftende konfliktmønstre tyder på at massepolitikken endres. I dette kurset rettes søkelyset mot hvordan politiske aktører, medier og velgere handler under endrede betingelser: Hvorfor reagerer to velgere forskjellig på samme budskap? Er det følelser eller fornuft som styrer velgerne? Hvilke kommunikasjonsstrategier velger partiene når de er avhengige av massemediene? Har medieinstitusjonene blitt en maktfaktor og hvordan virker mediemakten? Det overordnende spørsmålet er om disse endringene er så dyptgripende at en kan snakke om en postindustriell politisk kultur.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger 2 timer pr. uke, gruppearbeid 2 timer pr. uke, veiledning av paperet.

Vurderingsform: Paper.

Paperet skal være en selvstendig behandling av et tema fra undervisningen. Det bør være på inntil 20 sider.

Kursmaterieill: Oppgis ved semesterstart.

Vurderingsform: Oppgave

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
OPPGAVE		1/1	

POL8510 ØSTEUR SYSTEM E 1740**Østeuropeiske systemer etter 1740****East European Systems since 1740**

Faglærer: Professor Sabrina Petra Ramet
 Uketimer: Høst: 4FVår: 4F = 10.0 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 Und.språk: Engelsk
 SP-reduksjon: POL3510: 10.0 SP
 Karakter: Bestått/Ikke bestått Obl. aktiviteter: Ingen

Læringsmål: Formålet med emnet er å gi studenten en oversikt over de viktigste endringene i politikk og samfunnsliv i Øst-Europa etter 1740.

Forkunnskapskrav: Mastergrad eller tilsvarende i statsvitenskap.

Faglig innhold: Emnet vil gi en oversikt over de viktigste endringene i politikk og samfunnsliv i Øst-Europa etter kommunismens fall. Det fokuseres på mulige forklaringer på endringene, med henblikk på forskjeller og likheter i de forskjellige landene.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger 2 timer pr. uke, gruppearbeid 2 timer pr. uke, veiledning av paperet.

Vurderingsform: Paper.

Paperet skal være en selvstendig behandling av et tema fra undervisningen. Det bør være på inntil 20 sider.

Kursmaterieell: Oppgis ved semesterstart.

Vurderingsform: Oppgave

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
OPPGAVE		1/1	

POL8511 KAT PROT KIR VER POL
De katolske og protestantiske kirker i verdenspolitikken
The Catholic and Protestant Churches in World Politics

Faglærer: Professor Sabrina Petra Ramet

Uketimer: Høst: 4F Vår: 4F = 10.0 SP

Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.

Und.språk: Engelsk

SP-reduksjon: POL3511: 10.0 SP, SVPOLX1/V02: 10.0 SP

Karakter: Bestått/Ikke bestått Obl. aktiviteter: Ingen

Læringsmål: Formålet med emnet er å gi studentene en oversikt over de katolske og protestantiske kirkers rolle i verdenspolitikken.

Forkunnskapskrav: Mastergrad eller tilsvarende i statsvitenskap.

Faglig innhold: Emnet vil gi en oversikt over katolsk og protestantisk historie. Det vil spesielt fokusere på den katolske kirken i Polen og USA og den protestantiske kirken i Tyskland og Norge.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger 2 timer pr. uke, gruppearbeid 2 timer pr. uke, veiledning av paperet.

Vurderingsform: Paper.

Paperet skal være en selvstendig behandling av et tema fra undervisningen. Det bør være på inntil 20 sider.

Kursmaterieell: Oppgis ved semesterstart.

Vurderingsform: Oppgave

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
OPPGAVE		1/1	

POL8512 SOVJET RUSSE 1917
Sovjetunionen og Russland siden 1917
The Soviet Union and Russia since 1917

Faglærer: Professor Sabrina Petra Ramet

Uketimer: Høst: 4F Vår: 4F = 10.0 SP

Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.

Und.språk: Engelsk

SP-reduksjon: POL3512: 10.0 SP

Karakter: Bokstavkarakter Bestått/Ikke bestått Obl. aktiviteter: Ingen

Læringsmål: Formålet med emnet er å gi studentene en oversikt over historie og politikk i Sovjetunionen og Russland etter 1917.

Forkunnskapskrav: Mastergrad eller tilsvarende i statsvitenskap.

Faglig innhold: Emnet vil gi studentene en introduksjon til historie og politikk i Sovjetunionen og Russland. Fokus vil rettes mot så vel Sovjetunionens revolusjonære opprinnelse og historiske utvikling som post-sovjetiske utviklingstrekk. Det vil bli fokusert spesielt på nasjonalitetspolitikk, kirke-stat-relasjoner og likestillingsspørsmål. En uke vil bli satt av til diskusjon av Ukraina og Hviterussland etter 1991.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger 2 timer pr. uke, gruppearbeid 2 timer pr. uke, veiledning av paperet.

Vurderingsform: Paper.

Paperet skal være en selvstendig behandling av et tema fra undervisningen. Det bør være på inntil 20 sider.

Kursmaterieell: Oppgis ved semesterstart.

Vurderingsform: Oppgave

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
OPPGAVE		1/1	

Psykologisk institutt

PSY8000 SELVVALGT PENSUM **Selvvalgt pensum - teori** **Individually Selected Text - Theory**

Faglærer: Professor Hans Morten Nordahl
 Uketimer: Høst: Vår: = 10.0 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 Karakter: Bestått/Ikke bestått Obl. aktiviteter: Ingen

Læringsmål: Hovedformål er å gi innsikt i teorier som er nødvendig for arbeidet med avhandlingen, men skal også gi bidrag til den generelle faglige opplæring som er ønskelig for kandidatens senere virke. Opplæringen skal gi faglig støtte og veiledning for kandidatens avhandlingsarbeid og kvalifisere for forskningsvirksomhet eller annet arbeid hvor det stilles store krav til vitenskapelig innsikt. Opplæringsdelen skal også gi grunnlag for et selvstendig, kritisk og reflektert forhold til egen og andres forskning gjennom fordypning i teoretiske emner, samt gi trening i formidling av forskningsresultater for vitenskapelige og andre fora.

Forkunnskapskrav: Cand. psychol., cand.polit./mastergrad i psykologi eller tilsvarende.

Faglig innhold: Varierer med det aktuelle tema som tas opp

Læringsformer og aktiviteter: Kurset er satt opp med individuelt lesepensum og åpner for stor grad av tilpasning til individuelle problemstillinger. Hvert kurs er satt opp med 10 timer veiledning inkl. tid til for og etterarbeid, og skal inneholde følgende momenter:

Godkjent oppsett av lesepensum (ca. 400 sider)

Fullført veiledning - 10 timer, individuelt eller i gruppe med andre som jobber innen samme problemstilling.

Kandidaten skal levere et skriftlig arbeide som gjør rede for de problemstillinger som er tatt opp mellom veileder og kandidat. Form, omfang og nivå på det skriftlige arbeidet er avklart i egne retningslinjer. Kandidaten skal i løpet av utdanningsperioden gi en presentasjon av det skriftlige arbeidet i et faglig forum (PhD forum).

Oppmelding til PSY8000 og PSY8001 gjøres via Stud web, men krever i tillegg at den enkelte PhD kandidat, selv tar kontakt med en aktuell veileder. Avtale inngås mellom kandidat og veileder på eget skjema som fås på Psykologisk institutt.

Vurderingsform:	Oppgave			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	OPPGAVE		1/1	

PSY8001 SELVVALGT METODE **Selvvalgt pensum - metode** **Individually Selected Text - Research Methods**

Faglærer: Professor Hans Morten Nordahl
 Uketimer: Høst: Vår: = 10.0 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 Karakter: Bestått/Ikke bestått Obl. aktiviteter: Ingen

Læringsmål: Hovedformål er å gi innsikt i forskningsmetoder som er nødvendig for arbeidet med avhandlingen, men skal også gi bidrag til den generelle faglige opplæring som er ønskelig for kandidatens senere virke. Opplæringen skal gi faglig støtte og veiledning for kandidatens avhandlingsarbeid og kvalifisere for forskningsvirksomhet eller annet arbeid hvor det stilles store krav til vitenskapelig innsikt. Opplæringsdelen skal også gi grunnlag for et selvstendig, kritisk og reflektert forhold til egen og andres forskning gjennom fordypning i forskningsmetodikk, samt gi trening i formidling av forskningsresultater for vitenskapelige og andre fora.

Forkunnskapskrav: Cand. psychol., cand.polit./mastergrad i psykologi eller tilsvarende.

Faglig innhold: Varierer med det aktuelle tema som tas opp.

Læringsformer og aktiviteter: Kurset er satt opp med individuelt lesepensum og åpner for stor grad av tilpasning til individuelle problemstillinger. Hvert kurs er satt opp med 10 timer veiledning inkl. tid til for og etterarbeid, og skal inneholde følgende momenter:

Godkjent oppsett av lesepensum (ca. 400 sider)

Fullført veiledning - 10 timer, individuelt eller i gruppe med andre som jobber innen samme problemstilling.

Kandidaten skal levere et skriftlig arbeide som gjør rede for de problemstillinger som er tatt opp mellom veileder og kandidat. Form, omfang og nivå på det skriftlige arbeidet er avklart i egne retningslinjer. Kandidaten skal i løpet av utdanningsperioden gi en presentasjon av det skriftlige arbeidet i et faglig forum (PhD forum). Oppmelding til PSY8000 og PSY8001 gjøres via Stud web, men krever i tillegg at den enkelte PhD kandidat, selv tar kontakt med en aktuell veileder. Avtale inngås mellom kandidat og veileder på eget skjema som fås på Psykologisk institutt.?

Vurderingsform:	Oppgave			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	OPPGAVE		1/1	

PSY8002 RIS PER OG RIS KOMM
Risikopersepsjon og risikokommunikasjon
Risk Perception and Risk Communication

Faglærer: Professor Britt-Marie Drott Sjøberg
 Uketimer: Vår: = 10.0 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 Karakter: Bestått/Ikke bestått Obl. aktiviteter: Obligatorisk deltakelse på forelesninger og seminar

Læringsmål: Kurset vil:

Gi et teoretisk fundament for arbeid i forskningsfeltet risikopersepsjon og risikokommunikasjon.
 Gi kunnskap om psykologiens, og andre relevante fagfelts viktige bidrag til forskningsområdet.
 Ta for seg ikke-eksperterers risikopersepsjon,
 Ta for seg etiske kontroverser med relasjon til risikovurdering
 Ta for seg deltakende prosesser (public participation issues).

Forkunnskapskrav: Cand. psychol., cand.polit./mastergrad i psykologi eller tilsvarende.

Faglig innhold: Risikopersepsjon har blitt et innflytelsesrikt og internasjonalt renommert forskningsområde. Det har ett utgangspunkt i diskusjonen om "sosial aksept" fra syttitallet. Forskningsområdet har etter hvert utviklet seg til et multidisiplinært felt med stor betydning for å forstå, og utvikle kommunikasjon om risiko og fare. Psykologi regnes som en sentral bidragsyter på området, som også inneholder bidrag fra andre samfunnsvitenskapelige og humanistiske forskningsområder og er sterkt knyttet til teknisk - naturvitenskapelige forskningsområder. Risikokommunikasjon fokuserer på forebyggende arbeid. Det handler både om å forstå kommunikasjonsprosesser og å forbedre informasjon og kommunikasjon i relasjon till risiko og fare. Forelesninger og seminar vil dekke utvalgte deler av emnets historikk samt ta for seg aktuell litteratur. Obligatorisk pensum (ca. 800 s).

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger og seminar, tre ganger á to dager (totalt 30 timer). En skriftlig semesteroppgave skal fordype en utvalgt problematikk på fagområdet. Oppgaven skal presenteres muntlig som en del av kurset. Det kreves minimum 5 påmeldte for at kurset kan avholdes.

Vurderingsform: Oppgave

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
OPPGAVE		1/1	

PSY8003 MULT KVANT FORSKMET
Multivariate kvantitative forskningsmetoder
Multivariate Research Methods

Faglærer: Professor Hans Morten Nordahl
 Uketimer: Vår: = 10.0 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 Karakter: Bestått/Ikke bestått Obl. aktiviteter: Deltakelse på forelesninger, seminar og Lab. øvelser

Læringsmål: Kurset vil:

Skolere deltakerne i multivariate statistiske teknikker som anvendes i eksperimentell / ikke eksperimentell forskning.
 Gi en generell gjennomgang av de mest benyttede statistiske forskningsmetoder.
 Skolere kandidaten i mer spesifikke, avanserte statistiske metoder og øvelser.

Forkunnskapskrav: Cand. psychol., cand.polit./mastergrad i psykologi eller tilsvarende.

Faglig innhold: Kurset tar utgangspunkt i programpakken SPSS med AMOS. Multivariate teknikker som vektlegges i kurssets generelle del er MANOVA/ MANCOVA, regresjonsanalyser (Multipel/ hierarkisk/ stepwise) og faktoranalyser. Kurset gir både teoretisk innføring og øvelser i PC - lab. Kurset (generell del, samt fordypningsseminar) er satt opp med 30 timer og går over fem dager. Anbefalt litteratur og tema for fordypnings-seminarene annonseres via instituttets hjemmesider.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger, seminar, lab. øvelser. Det kreves minimum 5 påmeldte for at kurset blir avholdt.

Vurderingsform: Oppgave

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
OPPGAVE		1/1	

PSY8004 KVALIT FORSKN METODE
Kvalitative forskningsmetoder
Qualitative Research Methods

Faglærer: Professor Hans Morten Nordahl
 Uketimer: Vår: = 10.0 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 Karakter: Bestått/Ikke bestått Obl. aktiviteter: Obligatorisk deltakelse på forelesninger, seminar og lab. øvelser

Læringsmål: Kurset skal gi:

En dypere forståelse av viktige dimensjoner ved å gjennomføre ulike typer kvalitative doktorgradsprosjekter.

En forståelse av både strukturerte og semi-strukturerte forskningsdesign. Med dette som utgangspunkt skal kurset videre gi en forståelse av; forholdet mellom tekst som data, strukturering av tekst analytisk tilnærming.

En kort fordypning i den vitenskapsteoretiske rasjonale (legitimering) for kvalitative tilnærminger

Skolering i spesifikke, avanserte kvalitative metoder og øvelser.

Forkunnskapskrav: Cand. psychol., cand.polit./mastergrad i psykologi eller tilsvarende.

Faglig innhold: Kurset tar sikte på å gi doktorgradsstudenter en dypere forståelse av viktige dimensjoner ved å gjennomføre ulike typer kvalitative doktorgradsprojekter. Det vil bli gjennomgått både strukturerte og semi-strukturerte forskningsdesign med vekt på forholdet mellom tekst som data, strukturering av tekst og analytisk tilnærming. Kurset gir en kort fordypning i den vitenskapsteoretiske rasjonale (legitimering) for kvalitative tilnærminger, og følger opp med fokus på mer spesifikke avanserte kvalitative metoder og øvelser. Kurset vil være problembasert der deltakerne jobber aktivt i grupper med problemstillinger tilknyttet de ulike temaene som presenteres.

Læringsformer og aktiviteter: Seminar - problembasert undervisning, lab. Øvelser (5 dager, 30 timer). Deltakerne skal jobbe i grupper med problemstillinger tilknyttet de ulike temaene som presenteres. Det kreves minimum 5 påmeldte for at kurset blir avholdt.

Vurderingsform:	Oppgave	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	Vurderingsdel			
	OPPGAVE		1/1	

Det historisk-filosofiske fakultet

RVI8870 RELFO 21 ÅRH
Religionsforskning i det 21. århundre
Religious Research in the 21st Century

Faglærer: Professor Per Oluf Hernæs
 Uketimer: Høst: = 7.5 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 Karakter: Bestått/Ikke bestått Obl. aktiviteter: Ingen

Forkunnskapskrav: Forutsetter opptak til PhD-program.

Faglig innhold: Emnet tar for seg noen grunnlagsteoretiske, metodiske og tematiske utviklinger og debatt i nyere religionsforskning, og setter disse inn i en historisk ramme.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesning/seminar eller ledet selvstudium. Essay skal knytte eget prosjekt til emnet. Undervisning i emnet tilbys med forbehold om at nok kandidater melder seg opp. Tid og sted for eventuell undervisning bekjentgjøres ved semesterstart.

Kursmaterieill: Pensum opplyses ved oppstart

Vurderingsform:	Opgave	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	Vurderingsdel			
	OPPGAVE		1/1	

Sosialantropologisk institutt

SANT8001 METODE
Metode
Method

Faglærer: Førsteamanuensis Harald Aspen
 Uketimer: Høst: Vår: = 10.0 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 Und.språk: Engelsk, Norsk
 Karakter: Bestått/Ikke bestått Obl. aktiviteter: Ingen

Læringsmål: Kurset dekker både erkjennelsesteoretiske spørsmål og praktisk metode i forbindelse med feltarbeid. Kursets innhold skal i størst mulig grad henvende seg direkte til de ambisjoner kursdeltakerne har og de utfordringer de står overfor i sine respektive doktorgradsarbeider.

Forkunnskapskrav: Mastergrad eller tilsvarende i sosialantropologi

Faglig innhold: Kursbeskrivelse: Kurset dekker både erkjennelsesteoretiske spørsmål og praktisk metode i forbindelse med feltarbeid. Kursets innhold skal i størst mulig grad henvende seg direkte til de ambisjoner kursdeltakerne har og de utfordringer de står overfor i sine respektive doktorgradsarbeider.

Pensum opplyses ved semesterstart.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger/seminarer: 18 timer

Vurderingsform:	Opgave	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	Vurderingsdel			
	OPPGAVE		1/1	

SANT8002 TEORI
Teori
Theory

Faglærer: Førsteamanuensis Harald Aspen
 Uketimer: Høst: Vår: = 10.0 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 Und.språk: Engelsk, Norsk
 Karakter: Bestått/Ikke bestått Obl. aktiviteter: Ingen

Læringsmål: Kurset tar for seg nyere antropologisk teoriutvikling i et faghistorisk perspektiv. Kurslederne vil, så langt det er mulig, sørge for at de teoretiske utfordringer kursdeltakerne står overfor i egne doktorgradsarbeider blir ivaretatt.

Forkunnskapskrav: Mastergrad eller tilsvarende i sosialantropologi

Faglig innhold: Kursbeskrivelse: Kurset tar for seg nyere antropologisk teoriutvikling i et faghistorisk perspektiv. Kurslederne vil, så langt det er mulig, sørge for at de teoretiske utfordringer kursdeltakerne står overfor i egne doktorgradsarbeider blir ivaretatt.

Pensum opplyses ved semesterstart.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger/seminarer: 18 timer

Vurderingsform:	Oppgave			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	OPPGAVE		1/1	

Institutt for sosialt arbeid og helsevitenskap

SARB8000 PHD SEM SOS ARBEID **PhD seminar i sosialt arbeid med framlegg A** **PhD Seminar in Social Work**

Faglærer:	Professor Jan Tøssebro			
Uketimer:	Høst: Vår: = 5.0 SP			
Tid:	Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.			
Karakter:	Bestått/Ikke bestått	Obl. aktiviteter:	Paper innleveres innen en oppgitt frist før seminaret, Deltakelse, framlegg av paper, kommentere andres paper	

Læringsmål: Å videreutvikle kandidatens kvalifikasjoner for arbeid som setter høye krav til vitenskapelig kompetanse, samt bidra til nødvendig faglig dybde og bredde.

Forkunnskapskrav: Mastergrad eller tilsvarende.

Faglig innhold: Innholdet vil variere. Paperet bør ha tilknytning til kursets tema, men samtidig bygge bro over til egen avhandling, for eksempel ved å handle om det metodiske eller teoretiske grunnlaget for eget arbeid, eventuelt kunnskapsstatus på det feltet en arbeider.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger, seminar, framlegg av deltakerne. Vurderingsform: Deltakelse, paper. Undervisningen kan foregå på engelsk.

Vurderingsform:	Oppgave			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	OPPGAVE		1/1	

SARB8001 PHD SEM SOS ARBEID **PhD seminar i sosialt arbeid uten framlegg A** **PhD Seminar in Social Work**

Faglærer:	Professor Jan Tøssebro			
Uketimer:	Høst: Vår: = 2.5 SP			
Tid:	Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.			
Karakter:	Bestått/Ikke bestått	Obl. aktiviteter:	Deltakelse, kommentere andres paper	

Læringsmål: Å videreutvikle kandidatens kvalifikasjoner for arbeid som setter høye krav til vitenskapelig kompetanse, samt bidra til nødvendig faglig dybde og bredde.

Forkunnskapskrav: Mastergrad eller tilsvarende

Faglig innhold: Innholdet vil variere fra gang til gang.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger, seminar, framlegg av deltakerne. Vurderingsform: Deltakelse, kommentar på andres paper. Undervisningen kan foregå på engelsk.

Vurderingsform:	Muntlig			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	1/1	

SARB8002 PHD SEM SOS ARBEID **PhD seminar i sosialt arbeid med framlegg B** **PhD Seminar in Social Work**

Faglærer:	Professor Jan Tøssebro			
Uketimer:	Høst: Vår: = 5.0 SP			
Tid:	Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.			
Karakter:	Bestått/Ikke bestått	Obl. aktiviteter:	Paper innleveres innen en oppgitt frist før seminaret, Deltakelse, framlegg av paper, kommentere andres paper	

Læringsmål: Å videreutvikle kandidatens kvalifikasjoner for arbeid som setter høye krav til vitenskapelig kompetanse, samt bidra til nødvendig faglig dybde og bredde.

Forkunnskapskrav: Mastergrad eller tilsvarende

Faglig innhold: Innholdet vil variere. Paperet bør ha tilknytning til kursets tema, men samtidig bygge bro over til egen avhandling, for eksempel ved å handle om det metodiske eller teoretiske grunnlaget for eget arbeid, eventuelt kunnskapsstatus på det feltet en arbeider.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger, seminar, framlegg av deltakerne.

Vurderingsform: Deltakelse, paper. Undervisningen kan foregå på engelsk.

Vurderingsform:	Oppgave			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	OPPGAVE		1/1	

SARB8003 PHD SEM SOS ARBEID
PhD seminar i sosialt arbeid uten framlegg B
PhD Seminar in Social Work

Faglærer: Professor Jan Tøssebro

Uketimer: Høst: Vår: = 2.5 SP

Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.

Karakter: Bestått/Ikke bestått Obl. aktiviteter: Deltakelse, kommentere andres paper

Læringsmål: Å videreutvikle kandidatens kvalifikasjoner for arbeid som setter høye krav til vitenskapelig kompetanse, samt bidra til nødvendig faglig dybde og bredde.

Forkunnskapskrav: Mastergrad eller tilsvarende

Faglig innhold: Innholdet vil variere fra gang til gang.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger, seminar, framlegg av deltakerne.

Vurderingsform: Deltakelse, kommentar på andres paper. Undervisningen kan foregå på engelsk.

Vurderingsform:	Muntlig			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	1/1	

SARB8004 PHD SEM SOS ARBEID
PhD seminar i sosialt arbeid med framlegg C
PhD Seminar in Social Work

Faglærer: Professor Jan Tøssebro

Uketimer: Høst: Vår: = 5.0 SP

Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.

Karakter: Bestått/Ikke bestått Obl. aktiviteter: Paper innleveres ennen en oppgitt frist før seminaret, Deltakelse, framlegg av paper, kommentere andres paper

Læringsmål: Å videreutvikle kandidatens kvalifikasjoner for arbeid som setter høye krav til vitenskapelig kompetanse, samt bidra til nødvendig faglig dybde og bredde.

Forkunnskapskrav: Mastergrad eller tilsvarende

Faglig innhold: Innholdet vil variere. Paperet bør ha tilknytning til kursets tema, men samtidig bygge bro over til egen avhandling, for eksempel ved å handle om det metodiske eller teoretiske grunnlaget for eget arbeid, eventuelt kunnskapsstatus på det feltet en arbeider.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger, seminar, framlegg av deltakerne.

Vurderingsform: Deltakelse, paper. Undervisningen kan foregå på engelsk.

Vurderingsform:	Oppgave			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	OPPGAVE		1/1	

SARB8005 PHD SEM SOS ARBEID
PhD seminar i sosialt arbeid uten framlegg C
PhD Seminar in Social Work

Faglærer: Professor Jan Tøssebro

Uketimer: Høst: Vår: = 2.5 SP

Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.

Karakter: Bestått/Ikke bestått Obl. aktiviteter: Deltakelse, kommentere andres paper

Læringsmål: Å videreutvikle kandidatens kvalifikasjoner for arbeid som setter høye krav til vitenskapelig kompetanse, samt bidra til nødvendig faglig dybde og bredde.

Forkunnskapskrav: Mastergrad eller tilsvarende

Faglig innhold: Innholdet vil variere fra gang til gang.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger, seminar, framlegg av deltakerne.

Vurderingsform: Deltakelse, kommentere andres paper. Undervisningen kan foregå på engelsk.

Vurderingsform:	Muntlig			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	1/1	

Institutt for samfunnsmedisin

SMED8002 EPIDEMIOLOGI II

Epidemiologi II

Epidemiology II

Faglærer: Professor Lars Johan Vatten
 Uketimer: Høst: = 7.5 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Ingen

Læringsmål: Forstå de vanligste studiedesign i epidemiologi, inklusive de problemer som ofte kan være til stede (bias og confounding). Lære de vanligst brukte multivariable analyseteknikkene i epidemiologi.

Forkunnskapskrav: Utdanning tilsvarende masternivå, medisinstudenter opptatt på forskerlinjen, andre med redusert kompetanse etter individuell vurdering. Master degree or similar.

Anbefalte forkunnskaper: KLME8007 Klinisk forskning,
 KLME8004 Medisinsk statistikk del I,
 KLME8005 Medisinsk statistikk del II

Faglig innhold: Studiedesign: kohort og case-control studier
 Bias og confounding, interaksjon og effekt modifisering
 Analyser av epidemiologiske data, både enkle analyser (2x2 abeller) med Mantel-Haenszel kji-kvadrattester, og multivariable regresjonsteknikker.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger og øvinger.

Vurderingsform: Skriftlig

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell. andel	Hjelpemiddel
SKRIFTLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	1/1	

SMED8003 HELSETJ FORSK

Helsetjenesteforskning

Health Services Research

Faglærer: Professor Jon Magnussen
 Uketimer: Høst: = 7.5 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 Karakter: Bestått/Ikke bestått Obl. aktiviteter: Forelesninger, Gruppearbeid

Læringsmål: Kandidatene skal ha en forståelse av prisnippene bak helsetjenestens oppbygging, organisering og finansiering. De skal videre kjenne de viktigste forskningsområdene innen helsetjenesteforskningen. Innen hvert av områdene vil kandidatene bli gjort kjent med sentrale forskningsarbeider, og gjennom dette er det et mål å gi en oversikt over ulike metodiske innfallsvinkler i helsetjenesteforskningen, både innen kvalitativ og kvantitativ metodikk.

Forkunnskapskrav: Utdanning tilsvarende masternivå, medisinstudenter opptatt på forskerlinjen, andre med redusert kompetanse etter individuell vurdering.

Faglig innhold: Emnet fokuserer på tre områder. I "Helsetjenestens organisering og finansiering" diskuteres innretning og oppbygging av ulike helsesystemer. I "Helseøkonomi" gies en oversikt over de viktigste helseøkonomiske analysemetoder og problemstillinger. I "Praksis, tilgjengelighet og kvalitet" diskuteres utvikling, tolkning og analyser av kvalitetsindikatorer, pasienttilfredshetsanalyser og variasjoner i medisinsk praksis.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger og gruppearbeid

Vurderingsform: Skriftlig

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell. andel	Hjelpemiddel
SKRIFTLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	1/1	

SMED8004 MED FORSK TEOR PRAKS

Medisinsk forskning i teori og praksis

Introduction to Research

Faglærer: Professor Alf O Brubakk
 Uketimer: Høst: Vår: = 5.0 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 Und.språk: Engelsk
 SP-reduksjon: SMED8000: 5.0 SP Ta bort mot SMED8001 - feil. Magnhild har allerede sletta - den 31.1.07
 Karakter: Bestått/Ikke bestått Obl. aktiviteter: Forelesninger og gruppearbeid

Læringsmål: Kurset skal gi innsikt i og kunnskap om forskningsprosessen i både dybde og bredde.

Forkunnskapskrav: Utdanning tilsvarende masternivå, medisinstudenter opptatt på forskerlinjen, andre med redusert kompetanse etter individuell vurdering.

Anbefalte forkunnskaper: Opptak i Phd-programmet

Faglig innhold: Vitenskapsteori. Regler og forskrifter for forsøk både på dyr og mennesker. Etikk og redelighet. Forskningsmetoder (basalforskning, molekylærbiologi, klinisk forskning, epidemiologisk forskning) og planlegging av forskningsprosjekt. Litteratursøk og personlige databaser.

Læringsformer og aktiviteter: 25 timer forelesning/seminar, gruppearbeid

Vurderingsform:	Skriftlig			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	SKRIFTLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	1/1	

SMED8005 FORSKNINGSFORMIDL

Forskningsformidling Communication of Science

Faglærer:	Professor II Magne Nylenna			
Uketimer:	Høst: Vår: = 3.0 SP			
Tid:	Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.			
Und.språk:	Engelsk, Norsk			
SP-reduksjon:	SMED8000: 3.0 SP			
Karakter:	Bestått/Ikke bestått	Obl. aktiviteter:	Forelesninger og gruppearbeid	

Læringsmål: Kurset skal gi innsikt i vitenskapelig publisering og publiseringsprosessen. Kurset skal også bygge opp kunnskap om allmennrettet formidling og kanaler for formidling.

Forkunnskapskrav: Utdanning tilsvarende masternivå, medisinstudenter opptatt på forskerlinjen, andre med redusert kompetanse etter individuell vurdering.

Anbefalte forkunnskaper: Opptak i PhD-programmet

Faglig innhold: Forskningsformidling:

* vitenskapelig publisering

* allmennrettet formidling

Læringsformer og aktiviteter: 15 timer forelesning/seminar, i tillegg kommer gruppearbeid

Vurderingsform:	Skriftlig			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	SKRIFTLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	1/1	

Institutt for sosiologi og statsvitenskap

SOS8000 VITSKTEORI SAMFVSKAP

Vitenskapsteori i samfunnsvitenskap Theory of Science for the Social Sciences

Faglærer:	Førsteamanuensis Peter Sohlberg		
Uketimer:	Vår: = 10.0 SP		
Tid:	Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.		
Karakter:	Bestått/Ikke bestått	Obl. aktiviteter:	Ingen

Læringsmål: Å gi studentene en videregående skoloring i vitenskapsteori

Forkunnskapskrav: Mastergrad eller tilsvarende i en samfunnsvitenskapelig disiplin.

Anbefalte forkunnskaper: Se forkunnskapskrav

Faglig innhold: Emnet tar sikte på

1) å gi en bred oversikt over det vitenskapsteoretiske feltet samt å gi kunnskap om sentrale vitenskapsteoretiske begrep og problemstillinger og vise deres relevans og anvendelsesområde i praktisk forskningssammenheng. De vitenskapsteoretiske problemstillingene gis gjennomgående en tilknytning til aktuell forskning innen samfunnsvitenskap.

2) å fordype deltagerens evne til å kunne identifisere, analysere og håndtere metodemessige og teoretiske problem i forskningssprosessen. Kurset søker å relatere problemstillinger i forskning til relevante og anvendbare vitenskapsteoretiske diskusjoner.

3) å gi deltagerne en mulighet til å gjennomføre en vitenskapsteoretisk orientert analyse av ett eller flere forskningsarbeid innen sin egen disiplin, samt mulighet til å ta opp problemstillinger i sitt eget forskningsarbeid.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger og seminarer fordelt på 7 uker.

Vurderingsform: Paper

Kursmateriell: Oppgis ved kursstart

Vurderingsform:	Oppgave			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	OPPGAVE		1/1	

SOS8001 AVAN SAMF FORKMET
Avansert samfunnsvitenskapelig forskningsmetode
Advanced Methods for the Social Sciences

Faglærer: Førsteamanuensis Aksel Tjora
 Uketimer: Høst: 4F = 10.0 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 SP-reduksjon: SOS3507: 10.0 SP
 Karakter: Bestått/Ikke bestått Obl. aktiviteter: Ingen

Læringsmål: Formålet med emnet er å gi studenten innsikt og forståelse i bruk av spesialiserte metoder for datainnsamling og datateknikker.

Forkunnskapskrav: Mastergrad eller tilsvarende i sosiologi/statsvitenskap.

Anbefalte forkunnskaper: Se forkunnskapskrav

Faglig innhold: Avansert samfunnsvitenskapelig forskningsmetode tar for seg ulike metoder som egner seg til samfunnsvitenskapelig analyse.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger 2 timer pr. uke, seminarer 2 timer pr uke i 14 uker.

Vurderingsform: paper. Paperet skal være en selvstendig behandling av tema som tas opp i undervisningen, og kan ha et omfang på 20 sider.

Kursmaterieill: Oppgis ved semesterstart

Vurderingsform:	Oppgave			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	OPPGAVE		1/1	

SOS8501 ARB OG ORGANISASJON
Arbeid og organisasjon
Work and Organisation

Faglærer: Professor Bente Rasmussen
 Uketimer: Vår: 4F = 10.0 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 SP-reduksjon: SOS3501: 10.0 SP
 Karakter: Bestått/Ikke bestått Obl. aktiviteter: Ingen

Læringsmål: Formålet med emnet er å gi studenten oversikt og evne til kritisk refleksjon over sentrale diskusjoner og nyere forskning i norsk og internasjonal arbeids- og organisasjonssosiologi.

Forkunnskapskrav: Mastergrad eller tilsvarende i sosiologi.

Anbefalte forkunnskaper: Se forkunnskapskrav

Faglig innhold: Emnet gir en oversikt over sentrale diskusjoner og nyere forskning i norsk og internasjonal arbeids- og organisasjonssosiologi, nye organisasjonsformer, ny teknologi, og kjønn og organisasjoner. Kurset vil også ta opp aktuelle tema som vil variere fra gang til gang.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger og seminarer tilsvarende 4 timer pr. uke i 14 uker.

Vurderingsform: Paper. Paperet skal være en selvstendig behandling av tema som tas opp i undervisningen, og kan ha et omfang på 20 sider.

Kursmaterieill: Oppgis ved semesterstart.

Vurderingsform:	Oppgave			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	OPPGAVE		1/1	

SOS8502 BYGDESOS REGPOLITIKK
Bygdesosiologi og regionalpolitikk
Rural Sociology

Faglærer: Professor Reidar Almås
 Uketimer: Vår: 4F = 10.0 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 SP-reduksjon: SOS3502: 10.0 SP
 Karakter: Bestått/Ikke bestått Obl. aktiviteter: Ingen

Læringsmål: Gi deltakeren en dypere og mer inngående forståelse av sosiologiske teorier og begreper innen utvalgte deler av området bygdesosiologi og regionalpolitikk

Forkunnskapskrav: Mastergrad eller tilsvarende i sosiologi.

Anbefalte forkunnskaper: Se forkunnskapskravene

Faglig innhold: Emnet tar utgangspunkt i det næringsmessige grunnlaget for bygdesamfunnet og søker å vise hvordan utviklingen i primærnæringer, industri og offentlig sektor har betydning for levekårene i distriktene. Regionalpolitikkenes betydning og tiltak innen bygdeutvikling drøftes. Kurset vil også ta opp aktuelle tema som vil variere fra gang til gang.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger 2 timer pr. uke, seminarer 2 timer pr. uke i 14 uker.

Vurderingsform: Paper. Paperet skal være en selvstendig behandling av tema som tas opp i undervisningen, og kan ha et omfang på 20 sider.

Kursmaterieill: Oppgis ved semesterstart

Vurderingsform:	Oppgave			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	OPPGAVE		1/1	

SOS8503 KULT MEDIESOS

Kultur og mediesosiologi

Culture and Media Sociology

Faglærer: Førsteamanuensis Berit Skog

Uketimer: Høst: 4F = 10.0 SP

Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.

SP-reduksjon: SOS3503: 10.0 SP

Karakter: Bestått/Ikke bestått Obl. aktiviteter: Ingen

Læringsmål: Formålet med emnet er å gi studenten oversikt og evne til kritisk refleksjon over sentrale teorier og nyere forskning innenfor feltet kultur- og mediesosiologi.

Forkunnskapskrav: Mastergrad eller tilsvarende i sosiologi.

Anbefalte forkunnskaper: Se forkunnskapskrav

Faglig innhold: Emnet gir en oversikt over sentrale teorier og begreper knyttet til forståelsen av kultur og livsstil. Det legges vekt på å forstå utvikling av konsum, kroppsdyrking, ungdomskultur, og ikke minst massemedias plass i kulturen. Kurset vil også ta opp aktuelle tema som vil variere fra gang til gang.

Læringsformer og aktiviteter: Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger 2 timer pr. uke, seminarer 2 timer pr. uke i 14 uker.

Vurderingsform: Paper.

Paperet skal være en selvstendig behandling av tema som tas opp i undervisningen, og kan ha et omfang på 20 sider.

Kursmaterieill: Oppgis ved semesterstart

Vurderingsform:	Oppgave			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	OPPGAVE		1/1	

SOS8504 VELF ULIKHET INTEGR

Velferd, ulikhet og integrering

Welfare, Inequality and Integration

Faglærer: NN

Uketimer: Vår: 4F = 10.0 SP

Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.

SP-reduksjon: SOS3504: 10.0 SP

Karakter: Bestått/Ikke bestått Obl. aktiviteter: Ingen

Læringsmål: Gi deltageren en dypere og mer inngående forståelse av sosiologiske teorier og begreper innen utvalgte deler av området velferd, ulikhet og integrering, og erfaring med å anvende disse teoriene og begrepene i behandling av selvvalgt tema.

Forkunnskapskrav: Mastergrad eller tilsvarende i sosiologi.

Anbefalte forkunnskaper: Se forkunnskapskrav

Faglig innhold: Emnet drøfter hvordan utviklingstrekk i senmoderne samfunn skaper nye sosiale ulikheter og dermed nye utfordringer for velferdsordninger, nasjonalt og internasjonalt. Kurset tar opp teoretiske og empiriske innfallsvinkler til det skiftende samspillet mellom velferdsstat, familie og arbeidsmarked, og følger av dette (nye fordelings- og lagdelingsmønstre, kjønns- og klasseforskjeller, sosial mobilitet m.v.). Det vil bli lagt vekt på sammenlignende, kryssnasjonale og internasjonale perspektiver på disse prosessene. Vekten på de forskjellige tema vil variere fra gang til gang.

Læringsformer og aktiviteter: Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger 2 timer pr. uke, og 2 timer seminarer/

gruppeveiledning på semesteroppgaven i 14 uker.

Vurderingsform: Paper. Paperet skal være en selvstendig behandling av tema som tas opp i undervisningen, og kan ha et omfang på 20 sider.

Kursmaterieill: Oppgis ved semesterstart

Vurderingsform:	Oppgave			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	OPPGAVE		1/1	

SOS8505 FAM OG BARNDOSOS
Familie- og barndomssosiologi
Sociology of Family and Childhood

Faglærer: Professor An-Magritt Jensen
 Uketimer: Høst: 4F = 10.0 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 SP-reduksjon: SOS3505: 10.0 SP
 Karakter: Bestått/Ikke bestått Obl. aktiviteter: Ingen

Læringsmål: Målsetningen med dette kurset er å utforske forholdet mellom moderne samfunn, som kjennetegnes ved individualisering, fleksibilisering og flytende nettverk, på den ene siden, og familiestrukturer, som kjennetegnes ved mange av de tilsvarende trekk.

Forkunnskapskrav: Mastergrad eller tilsvarende i sosiologi.

Anbefalte forkunnskaper: Se forkunnskapskrav

Faglig innhold: Unges liv som enslig forlenges, foreldreskap utsettes, uformaliserte familieformer øker, og grensene mellom arbeid og familie utviskes. Betydningen av biologi, særlig i forhold til faderskap, endres. Personlige valg balanseres innen behov for frihet og trygghet. Barn vokser opp i mer ustabile familier, men også med større familienettverk, både biologisk og ikke-biologisk. Barns tidsbruk og romlige plassering er sterkt påvirket av endringer mellom arbeid og familie, og av endringer innen familien. Kjønn og generasjon er sentrale innfallsvinkler for å forstå disse trekkene. Studenter vil bli introdusert til nye sosiologiske teorier om sosial endring og sammenhenger til familie, kjønn og generasjon.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger 2 timer pr. uke, seminarer 2 timer pr uke i 14 uker.

Vurderingsform: Paper. Paperet skal være en selvstendig behandling av tema som tas opp i undervisningen, og kan ha et omfang på 20 sider.

Kursmaterieill: Oppgis ved semesterstart

Vurderingsform: Oppgave

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
OPPGAVE		1/1	

SOS8506 SOS TEORI II
Sosiologisk teori II
Sociological Theory II

Faglærer: NN
 Uketimer: Vår: 4F = 10.0 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 SP-reduksjon: SOS3506: 10.0 SP
 Karakter: Bestått/Ikke bestått Obl. aktiviteter: 1 obligatorisk gruppeøving

Læringsmål: Har som mål, med utgangspunkt i sentrale teoretikere, å fokusere på aktuelle sosiologiske tema og vise på relevansen og anvendbarheten av moderne sosiologisk teori.

Forkunnskapskrav: Mastergrad eller tilsvarende i sosiologi.

Anbefalte forkunnskaper: Se forkunnskapskrav

Faglig innhold: I teoriseminalet fordypet vi oss i aktuell sosiologisk teori og viktige forfatterskap med sikte på hvordan teoriene kan brukes i konkrete analyser. Spesiell oppmerksomhet vil bli viet sosiologisk teori som verktøykasse og redskap å forstå samtiden og temaer som opptar oss i dag. Seminalet har også som siktemål å trene opp evnen til kritisk refleksjon av hva teori er og hva teori kan brukes til. Samtidig vil det bli lagt til rette for å skrive semesteroppgaver tett knyttet opp mot teorier og problemstillinger av relevans for senere bruk i hovedfagsoppgaven.

Sosiologisk teori II gis som et utvidet og kompletterende tilbud til Sosiologisk teori I.

Læringsformer og aktiviteter: Seminar 2 timer pr. uke, øvinger 2 timer pr. uke.

Vurderingsform: Paper.

Paperet skal være en selvstendig behandling av tema som tas opp i undervisningen, og kan ha et omfang på 20 sider.

Kursmaterieill: Oppgis ved semesterstart

Vurderingsform: Oppgave

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
OPPGAVE		1/1	

SOS8508 RESSFORVALT INST
Ressursforvaltning: Institusjoner og institusjonelt design
Resource Management: Institutions and Institutional Design

Faglærer: Professor Erling Berge
 Uketimer: Høst: 4F = 10.0 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 Und.språk: Engelsk, Norsk
 SP-reduksjon: SOS3508: 10.0 SP
 Karakter: Bestått/Ikke bestått Obl. aktiviteter: Ingen

Læringsmål: Emnet skal gi deltagerne begrepsredskaper for etisk og sosial refleksjon om medisinske teknologier, kjennskap til metoder for medisinsk teknologivurdering, samt øving i kritisk evaluering av argumenter for/evalueringer av medisinske teknologier.

Faglig innhold: Emnet undervises gjennom et samarbeid mellom psykologi, sosiologi, filosofi og medisin. Emnet tar for seg etiske, juridiske og samfunnsmedisinske perspektiver på utvikling og bruk av medisinsk teknologi. Tema som drøftes: Ulike etiske grunnsyn, samfunnsfaglige teorier om teknologi og vitenskap, teorier om og metoder for medisinsk teknologivurdering, helsevesenets struktur og profesjonenes samfunnsmessige roller, medikalisering som samfunnsfenomen. Disse generelle temaene blir så trukket sammen og vist anvendt i aktuelle empiriske eksempler.

Forkunnskapskrav: Mastergrad eller tilsvarende i sosiologi.

Anbefalte forkunnskaper: Se forkunnskapskrav

Faglig innhold: Med utgangspunkt i kunnskap om ressurser skal emnet gi innføring i relevant teori om forvaltningen av ulike typer ressurser. Dette vil omfatte teori om offentlige og private goder, teori om kollektiv handling, ny-institusjonell teori, og teori om lovgiving og institusjonell design. Med dette som bakgrunn vil en for både naturskapte og samfunnsskapte ressurser drøfte tema som ressurstilgang og næringsutvikling, den sosiale konstruksjonen av ressurser, og samfunnsverdier og oppbygning av forvaltningsinstitusjoner. Kurset vil også ta opp aktuelle tema som vil variere fra gang til gang. Deler av pensum kan erstattes av en valgfri pensumdel (40 %) etter nærmere avtale med emneansvarlig.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesning og gruppearbeid inntil 4 timer pr. uke i 14 uker.

Vurderingsform: Paper. Paperet skal være en selvstendig behandling av tema som tas opp i undervisningen, og kan ha et omfang på 20 sider.

Kursmaterieill: Oppgis ved semesterstart

Vurderingsform:	Oppgave			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	OPPGAVE		1/1	

SOS8509 ETIKK SAMF MED TEK
Etikk, samfunn og medisinsk teknologi
Ethics, Society and Medical Technology

Faglærer: NN
 Uketimer: Høst: 4F = 10.0 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 SP-reduksjon: MEDT8001: 1.0 SP, SOS3509: 10.0 SP
 Karakter: Bestått/Ikke bestått Obl. aktiviteter: Ingen

Læringsmål: Emnet skal gi deltagerne begrepsredskaper for etisk og sosial refleksjon om medisinske teknologier, kjennskap til metoder for medisinsk teknologivurdering, samt øving i kritisk evaluering av argumenter for/evalueringer av medisinske teknologier.

Forkunnskapskrav: Mastergrad eller tilsvarende.

Anbefalte forkunnskaper: Se forkunnskapskrav

Faglig innhold: Emnet undervises gjennom et samarbeid mellom psykologi, sosiologi, filosofi og medisin. Emnet tar for seg etiske, juridiske og samfunnsmedisinske perspektiver på utvikling og bruk av medisinsk teknologi. Tema som drøftes: Ulike etiske grunnsyn, samfunnsfaglige teorier om teknologi og vitenskap, teorier om og metoder for medisinsk teknologivurdering, helsevesenets struktur og profesjonenes samfunnsmessige roller, medikalisering som samfunnsfenomen. Disse generelle temaene blir så trukket sammen og vist anvendt i aktuelle empiriske eksempler.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger og seminar tilsvarende 4 timer pr. uke i 14 uker.

Vurderingsform: Paper. Paperet skal være en selvstendig behandling av tema som tas opp i undervisningen, og kan ha et omfang på 20 sider.

Kursmaterieill: Oppgis ved semesterstart

Vurderingsform:	Oppgave			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	OPPGAVE		1/1	

SPRÅK8860 KVAL/ KVAN METODE**Kvalitativ og kvantitativ metode
Qualitative and Quantitative Methods**

Faglærer: Professor Torbjørn Nordgård
 Uketimer: Vår: = 7.5 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 Und.språk: Engelsk, Norsk
 Karakter: Bestått/Ikke bestått Obl. aktiviteter: Deltakelse

Læringsmål: Det kreves at studentene benytter kunnskapene fra kurset til å foreta avveininger med hensyn til hvilke metodiske tilnærminger som på en best mulig måte kan sikre kvaliteten i doktorgradsarbeidet.

Forkunnskapskrav: Forutsetter opptak til PhD-program.

Faglig innhold: Det blir gitt undervisning i et utvalg kvalitative og kvantitative metoder slik de brukes eller kan brukes i forskningsoppgaver som doktorgradsstudenter arbeider eller har arbeidet med.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesning.

Essay skal knytte eget prosjekt til teori og metode.

Kursmaterieill: Pensum opplyses ved oppstart.

Vurderingsform:	Oppgave			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	OPPGAVE		1/1	

SPRÅK8872 SPRÅKTEORI**Språkteori
Language Theory**

Faglærer: Professor Torbjørn Nordgård
 Uketimer: Høst: = 7.5 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 Und.språk: Engelsk, Norsk
 Karakter: Bestått/Ikke bestått Obl. aktiviteter: Deltakelse

Forkunnskapskrav: Forutsetter opptak til PhD-program.

Faglig innhold: Dette emnet tilbyr spesialiserte emner innen språkvitenskapelig teori i vid forstand (for eksempel fonetikk, syntaks, pragmatikk, språk og kjønn, oversettelse, språklæring, språkendring, sosiolingvistikk osv). Innhold vil variere etter hvilke interesser og prosjekter doktorgradsstudentene har.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesning/seminar.

Kursmaterieill: Pensum opplyses ved oppstart.

Vurderingsform:	Oppgave			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	OPPGAVE		1/1	

SPRÅK8890 FRIE FAGEMNER**Frie fagemner
Elective**

Faglærer: Professor Torbjørn Nordgård
 Uketimer: Høst: Vår: = 7.5 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 Und.språk: Engelsk, Norsk
 Karakter: Bestått/Ikke bestått Obl. aktiviteter: Deltakelse

Forkunnskapskrav: Forutsetter opptak til PhD-program.

Faglig innhold: Faglig relevante kurs som kan tas lokalt, nasjonalt og internasjonalt (f.eks. nasjonale forskerutdanningskurs og sommerskole i språkvitenskap).

Elevatoremner kan velges etter behov (f.eks. Latin og Norsk som andrespråk). Disse emnene vil vanligvis være fra lavere grads nivå.

Læringsformer og aktiviteter: Læringsformer, aktiviteter og vurderingsform vil variere.

Vurderingsform:	Oppgave			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	OPPGAVE		1/1	

Institutt for samfunnsøkonomi

SØK8514 ANVØKMETRI **Anvendt økonometri** **Applied Econometrics**

Faglærer: Professor Bjarne Strøm
 Uketimer: Høst = 15.0 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: En godkjent semesteroppgave.

Læringsmål: Studentene skal kunne anvende et bredt register av økonometriske metoder og gjøre selvstendige empiriske studier av konkrete økonomiske problemstillinger. Studentene skal også være i stand til å vurdere styrker og svakheter ved metodene i konkrete sammenhenger.

Forkunnskapskrav: Emnet er forbeholdt studenter som opptatt på PhD-program.

Anbefalte forkunnskaper: De obligatoriske emner på masterstudiet i samfunnsøkonomi.

Faglig innhold: Emnet behandler hvordan konkrete empiriske studier gjennomføres, hvilke metoder som er relevante for ulike problemstillinger og presenterer fordeler og ulemper ved ulike empiriske tilnærminger. En rekke empiriske arbeider med ulike problemstillinger, egenskaper ved data og økonometrisk metode vil bli gjennomgått. Det vil bli lagt vekt på vurderinger av hva som er gode empiriske tilnærminger til i det enkelte tilfellet. Selvstendig empirisk arbeid inngår i emnet.

Læringsformer og aktiviteter: 4 timer forelesning per uke. En obligatorisk semesteroppgave. Emnet undervises på engelsk ved behov.

Kursmaterieell: Oppgis ved semesterstart.

Vurderingsform:	Skriftlig	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
Vurderingsdel				
SKRIFTLIG EKSAMEN		Kunngjøres på nett	1/1	C

SØK8515 MIKROPANELØK **Mikro- og paneldataøkonometri** **Microeconometrics and Analysis of Panel Data**

Faglærer: Professor Bjarne Strøm
 Uketimer: Høst = 15.0 SP
 Tid: Undervises ikke studieåret 2007-2008
 SP-reduksjon: SØK3507 7,5 studiepoeng. SØK8507 7,5 studiepoeng.
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: En godkjent semesteroppgave.

Læringsmål: Studentene skal kunne anvende sentrale økonometriske metoder i behandling av paneldata. I tillegg skal studentene ha kjennskap til økonometriske metoder for analyse av mikrodata, og behandling av diskrete valg og seleksjonsproblemer. Studentene skal kunne anvende metodene på konkrete problemstillinger.

Forkunnskapskrav: Emnet er forbeholdt studenter som opptatt på PhD-program.

Anbefalte forkunnskaper: De obligatoriske emner på masterstudiet i samfunnsøkonomi.

Faglig innhold: Emnet behandler økonometriske metoder for analyse av paneldata og for analyse av mikrodata. Innenfor emnet behandles ulike metoder for å ivareta uobservert heterogenitet mellom enheter. Det gis en innføring i metoder for å studere diskret valg og metoder i tilfeller med skjeve utvalg. Det legges vekt på anvendelse av metodene.

Læringsformer og aktiviteter: 4 timer forelesning per uke. En obligatorisk semesteroppgave. Emnet undervises på engelsk ved behov.

Kursmaterieell: Oppgis ved semestestart.

Vurderingsform:	Skriftlig	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
Vurderingsdel				
SKRIFTLIG EKSAMEN		Kunngjøres på nett	1/1	C

SØK8516 MAKROØKEMNER **Makroøkonomiske emner** **Topics in Macroeconomics**

Faglærer: Professor Jørn Rattsø
 Uketimer: Høst = 15.0 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: En godkjent semesteroppgave.

Læringsmål: Kurset skal gi studentene kunnskap om og innsikt i nyere makroøkonomiske forskningsresultater, inkludert problemstillinger knyttet til penge- og finanspolitikk, økonomisk vekst og institusjoner. Studentene skal være i stand til å anvende modellene som verktøy for å analysere makroøkonomiske virkninger av endringer i eksogene variable.

Forkunnskapskrav: Emnet er forbeholdt studenter som opptatt på PhD-program.

Anbefalte forkunnskaper: De obligatoriske emner på masterstudiet i samfunnsøkonomi.

Faglig innhold: Emnet bygger på SØK3003 og tar for seg nyere makroøkonomisk teori og nyere anvendelser av makroøkonomisk teori. Eksempler på emner som kan tas opp er konjunkturer og pengepolitikk; aggregerte effekter av mikroøkonomisk heterogenitet; nye perspektiver på konsum- og investeringsbeslutninger; institusjoner og økonomisk vekst; politisk økonomi og makroøkonomisk politikk.

Læringsformer og aktiviteter: 4 timer forelesning per uke. En obligatorisk semesteroppgave. Emnet undervises på engelsk ved behov.

Kursmaterieell: Oppgis ved semesterstart.

Vurderingsform:	Skriftlig			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	SKRIFTLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	1/1	C

SØK8517 **ÅPENMAKRO**
Åpen makroøkonomi
Open Macroeconomics

Faglærer: Professor Jørn Rattsø

Uketimer: Høst: = 15.0 SP

Tid: Undervises ikke studieåret 2007-2008

SP-reduksjon: SØK3504 15 studiepoeng.

Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: En godkjent semesteroppgave.

Læringsmål: Studentene skal gis kunnskaper om makroøkonomisk tilpasning og politikk i små land med ekstremt åpen økonomi.

Forkunnskapskrav: Emnet er forbeholdt studenter som opptatt på PhD-program.

Anbefalte forkunnskaper: De obligatoriske emner på masterstudiet i samfunnsøkonomi.

Faglig innhold: Globaliseringen påvirker de makroøkonomiske styringsmuligheter. Små land med stor handel og store kapitalbevegelser overfor utlandet blir sterkt påvirket av internasjonale forhold. Valutamarkedet vil i slike land ha stor betydning for innenlandske finansmarkeder og mulighetene for makroøkonomisk styring. I nyere tid har man utviklet institusjonelle svar på disse utfordringer, som uavhengig sentralbank og felles valuta (EU). Kurset behandler ulike emner som belyser pengepolitikk og finanspolitikk i små åpne økonomier.

Læringsformer og aktiviteter: 4 timer forelesning per uke. En obligatorisk semesteroppgave. Emnet undervises på engelsk ved behov.

Kursmaterieell: Oppgis ved semesterstart

Vurderingsform:	Skriftlig			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	SKRIFTLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	1/1	C

SØK8518 **MIKROØKEMNER**
Mikroøkonomiske emner
Topics in Microeconomics

Faglærer: Professor Anders Skonhoft

Uketimer: Vår: = 15.0 SP

Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.

Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: En godkjent semesteroppgave.

Læringsmål: Studentene skal opparbeide fortrolighet med mikroøkonomiske modeller og kunne forstå nye bidrag innenfor mikroøkonomisk teori og anvendelser av mikroøkonomisk teori.

Forkunnskapskrav: Emnet er forbeholdt studenter som opptatt på PhD-program.

Anbefalte forkunnskaper: De obligatoriske emner på masterstudiet i samfunnsøkonomi.

Faglig innhold: Økonomisk teori kan brukes til å forstå en rekke relasjoner i ulike markeder og til å beskrive gode insentivstrukturer i ulike situasjoner. Emnet bygger på SØK3002 og tar for seg nyere mikroøkonomisk teori og nyere anvendelser av mikroøkonomisk teori. Eksempler på emner som kan tas opp er kontraktsteori, spillteori, finansiering av bedrifter og offentlige institusjoner, belønningssystemer i organisasjoner, teorier om næringsklynger og adferdsøkonomi.

Læringsformer og aktiviteter: 4 timer forelesning per uke. En obligatorisk semesteroppgave. Emnet undervises på engelsk ved behov.

Kursmaterieell: Oppgis ved semesterstart

Vurderingsform:	Skriftlig			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	SKRIFTLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	1/1	C

SØK8519 OFFØKMA
Offentlig økonomi
Public Economics

Faglærer: Professor Lars-Erik Borge
 Uketimer: Vår: = 15.0 SP
 Tid: Undervises ikke studieåret 2007-2008
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: En godkjent semesteroppgave.

Læringsmål: Studentene skal gis kunnskaper om begrunnelsen for offentlig sektors virksomhet og finansiering, og utformingen av offentlig politikk for å regulere økonomien.

Forkunnskapskrav: Ingen.

Anbefalte forkunnskaper: De obligatoriske emner på masterstudiet i samfunnsøkonomi.

Faglig innhold: Offentlig sektor er en tung aktør i norsk økonomi og disponerer nærmere halvparten av nasjonalproduktet. Offentlig sektor har sin økonomiske begrunnelse i markedssvikt, det offentlige må ivareta oppgaver som vanskelig løses i markedet. Kollektive goder og omfordeling er sentrale begreper. Skattepolitikken påvirker både ressursbruken og inntektsfordelingen. Det offentlige regulerer markedene for å fremme effektiv ressursbruk. Kurset behandler ulike mikroøkonomiske emner som belyser det offentliges rolle i økonomien.

Læringsformer og aktiviteter: 4 timer forelesning per uke. En obligatorisk semesteroppgave. Emnet undervises på engelsk ved behov.

Kursmaterieell: Oppgis ved semesterstart.

Vurderingsform:	Skriftlig			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	SKRIFTLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	1/1	C

SØK8520 POLØK
Politisk økonomi
Political Economy

Faglærer: Professor Lars-Erik Borge
 Uketimer: Høst: = 15.0 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 SP-reduksjon: SØK3510 15 studiepoeng.
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: En godkjent semesteroppgave.

Læringsmål: Studentene skal ha kunnskap om hvordan økonomisk politikk faktisk utformes gjennom samspill mellom ulike samfunnsaktører. Spesielt må studentene kunne analysere hvordan organiseringen av politiske prosesser påvirker makroøkonomisk politikk og fordelingspolitikk.

Forkunnskapskrav: Emnet er forbeholdt studenter som opptatt på PhD-program.

Anbefalte forkunnskaper: De obligatoriske emner på masterstudiet i samfunnsøkonomi.

Faglig innhold: Mye av pensum i samfunnsøkonomi dreier seg om hvordan økonomisk politikk bør utformes. Dette emnet tar for seg hvordan økonomisk politikk faktisk utformes gjennom samspill mellom ulike samfunnsaktører, herunder velgerne, politiske partier og interessegrupper. Sentralt i emnet er hvordan organisering av politiske prosesser påvirker makroøkonomisk politikk og fordelingspolitikk.

Læringsformer og aktiviteter: 4 timer forelesning per uke. En obligatorisk semesteroppgave. Emnet undervises på engelsk ved behov.

Kursmaterieell: Oppgis ved semesterstart.

Vurderingsform:	Skriftlig			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	SKRIFTLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	1/1	C

SØK8521 UTDØK
Utdanningsøkonomi
Economics of Education

Faglærer: Førsteamanuensis Hans Bonesrønning
 Uketimer: Høst: = 15.0 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 SP-reduksjon: SØK3511 15 studiepoeng.
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: En godkjent semesteroppgave.

Læringsmål: Studentene skal forstå humankapitalens betydning i et moderne samfunn, og spesielt kjenne diskusjonen om hvordan oppbyggingen av humankapital avhenger av utdanningssystemets utforming.

Forkunnskapskrav: Emnet er forbeholdt studenter som opptatt på PhD-program.

Anbefalte forkunnskaper: De obligatoriske emner på masterstudiet i samfunnsøkonomi.

Faglig innhold: Emnet tar for seg betydningen av humankapital for det enkelte individ og for økonomien som helhet. Det diskuteres hvordan globalisering og teknologisk fremgang påvirker etterspørselen etter humankapital. Hovedvekten legges på teorier for individers utdanningsvalg, kunnskapsproduksjon og betydningen av organisering av utdanningssystemet. Hvordan bør utdanningssystemet utformes for å sikre et stort nok tilbud av høyt kompetent arbeidskraft?

Læringsformer og aktiviteter: 4 timer forelesning per uke. En obligatorisk semesteroppgave. Emnet undervises på engelsk ved behov.

Kursmaterieill: Oppgis ved semesterstart.

Vurderingsform:	Skriftlig			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	SKRIFTLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	1/1	C

SØK8522 ARBMARKØK
Arbeidsmarkedsøkonomi
Labour Economics

Faglærer: Professor Kåre Johansen

Uketimer: Høst = 15.0 SP

Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.

SP-reduksjon: SØK3503 15 studiepoeng.

Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: En godkjent semesteroppgave.

Læringsmål: Studentene skal etablere en forståelse av arbeidsmarkedets funksjonsmåte i et moderne samfunn og hvordan dette påvirker sentrale økonomiske størrelser. Studentene skal ha god kjennskap til teoretiske modeller for tilpasningen i arbeidsmarkedet og sentrale resultater fra empiriske analyser.

Forkunnskapskrav: Emnet er forbeholdt studenter som opptatt på PhD-program.

Anbefalte forkunnskaper: De obligatoriske emner på masterstudiet i samfunnsøkonomi.

Faglig innhold: Emnet behandler arbeidsmarkedets funksjonsmåte i et moderne samfunn og hvordan tilpasningen i arbeidsmarkedet påvirker sentrale økonomiske variable. Innenfor emnet diskuteres både virkninger av økonomisk politikk og normative implikasjoner for hvordan politikken bør utformes. Emnet behandler både teoretiske modeller og empiriske analyser av sentrale sammenhenger i arbeidsmarkedet.

Læringsformer og aktiviteter: 4 timer forelesning per uke. En obligatorisk semesteroppgave. Emnet undervises på engelsk ved behov.

Kursmaterieill: Oppgis ved semesterstart.

Vurderingsform:	Skriftlig			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	SKRIFTLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	1/1	C

SØK8523 ØKVEKSTOGUTV
Økonomisk vekst og utvikling
Economic Growth and Development

Faglærer: Professor Ragnar Torvik

Uketimer: Høst = 15.0 SP

Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.

SP-reduksjon: SØK3502 15 studiepoeng

Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: En godkjent semesteroppgave.

Læringsmål: Studentene skal kjenne til grunnleggende økonomiske mekanismer som bestemmer et lands vekst og utvikling.

Forkunnskapskrav: Emnet er forbeholdt studenter som opptatt på PhD-program.

Anbefalte forkunnskaper: De obligatoriske emner på masterstudiet i samfunnsøkonomi.

Faglig innhold: Store inntektsforskjeller mellom land motiverer studiet av vekst og utvikling. Ulike vekstforløp kan forstås som resultatet av forskjellig økonomisk politikk, tilgang på naturressurser og ytre betingelser. Spesielt har søkelyset vært satt på politiske og økonomiske institusjoner og graden av handelsliberalisering. Kurset behandler ulike mikroøkonomiske og makroøkonomiske emner og dekker både teoretisk og empirisk litteratur.

Læringsformer og aktiviteter: 4 timer forelesning per uke. En obligatorisk semesteroppgave. Emnet undervises på engelsk ved behov.

Kursmaterieill: Oppgis ved semesterstart.

Vurderingsform:	Skriftlig			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	SKRIFTLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	1/1	C

SØK8524 MILJØGRESSURS
Miljø- og ressursøkonomi
Environmental and Resource Economics

Faglærer: Professor Anders Skonhoft
 Uketimer: Høst = 15.0 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 SP-reduksjon: SØK3512 15 studiepoeng.
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: En godkjent semesteroppgave.

Læringsmål: Studentene skal få en dypere innsikt i miljøøkonomiske problemer, og kunnskap om modeller for bruk og forvaltning av fornybare (eksempelvis fisk) og ikke-fornybare naturressurser (eksempelvis olje).

Forkunnskapskrav: Ingen.

Anbefalte forkunnskaper: De obligatoriske emner på masterstudiet i samfunnsøkonomi.

Faglig innhold: Første del av kurset tar opp teorien omkring eksterne virkninger, institusjoner og miljøproblemer. Teorier for miljøregulering går gjennom, og modeller for klimaproblemet og internasjonale miljøproblemer studeres. I naturressursdelen av kurset analyseres modeller for optimal forvaltning av fiske- skog- og viltressurser, dessuten ikke-fornybare ressurser som olje. Disse problemene er hovedsakelig dynamiske og kapitalteoretiske, og hovedprinsippene i optimal kontrollteori og dynamisk programmering går gjennom.

Læringsformer og aktiviteter: 4 timer forelesning per uke. En obligatorisk semesteroppgave. Emnet undervises på engelsk ved behov.

Kursmaterieill: Oppgis ved semesterstart.

Vurderingsform:	Skriftlig			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	SKRIFTLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	1/1	C

SØK8525 INTERØK
Internasjonal økonomi
International Economics

Faglærer: Professor Jørn Rattsø
 Uketimer: Høst = 15.0 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 SP-reduksjon: SØK3509 15 studiepoeng.
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: En godkjent semesteroppgave.

Læringsmål: Studentene skal kjenne sentrale bidrag innenfor ulike retninger av internasjonal økonomi. De skal være i stand til å se sammenhengen mellom utviklingstrekk i verdensøkonomien og de implikasjoner dette kan få for Norge, samt kunne analysere fordeler og ulemper med ulike typer handelspolitikk.

Forkunnskapskrav: Emnet er forbeholdt studenter som opptatt på PhD-program.

Anbefalte forkunnskaper: De obligatoriske emner på masterstudiet i samfunnsøkonomi.

Faglig innhold: Emnet gir en videregående analyse av handelsteoretiske spørsmål og berører økonomiske utfordringer og muligheter for en liten åpen økonomi. Nye emner innenfor internasjonal handel så vel som økonomisk geografi står sentralt.

Læringsformer og aktiviteter: 4 timer forelesning per uke. En obligatorisk semesteroppgave. Emnet undervises på engelsk ved behov.

Kursmaterieill: Oppgis ved semesterstart.

Vurderingsform:	Skriftlig			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	SKRIFTLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	1/1	C

SØK8526 NÆRING
Næringsøkonomi
Industrial Economics

Faglærer: Professor Fredrik Carlsen
 Uketimer: Høst = 15.0 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: En godkjent semesteroppgave.

Læringsmål: Emnet skal gi studentene innsikt i bedriftsstrategier, interaksjoner i markeder og konkurransepolitikk, herunder forholdet mellom bedriftsøkonomisk og samfunnsøkonomisk optimal tilpasning.

Forkunnskapskrav: Emnet er forbeholdt studenter som opptatt på PhD-program.

Anbefalte forkunnskaper: De obligatoriske emner på masterstudiet i samfunnsøkonomi.

Faglig innhold: De fleste markeder er karakterisert ved mangelfull konkurranse. I markeder med få bedrifter er det grunnlag for strategisk interaksjon mellom bedriftene. Irreversible investeringer gir mindre grad av konkurranse på kort sikt enn på lang

sikt. Kurset inkluderer ulike teoretiske modeller og empiriske analyser for markeder med imperfekt konkurranse. Hvilke implikasjoner modellene har blant annet for hvordan konkurransepolitikken kan sikre samfunnsøkonomisk effektivitet diskuteres. **Læringsformer og aktiviteter:** 4 timer forelesning per uke. En obligatorisk semesteroppgave. Emnet undervises på engelsk ved behov.

Kursmaterieell: Oppgis ved semesterstart.

Vurderingsform:	Skriftlig			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	SKRIFTLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	1/1	C

SØK8527 FISKEFØDE
Fiskal føderalisme - kommunaløkonomi
Fiscal Federalism - Local Public Finance

Faglærer: Professor Jørn Rattsø

Uketimer: Høst = 15.0 SP

Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.

SP-reduksjon: SØK3501 15 studiepoeng.

Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: En godkjent semesteroppgave.

Læringsmål: Studentene skal gis kunnskaper om hvordan kommunesektoren organiseres og finansieres for å drive velferdstjenester og lokale kollektive oppgaver, herunder også forståelse av statens styringsopplegg for kommunene.

Forkunnskapskrav: Emnet er forbeholdt studenter som opptatt på PhD-program.

Anbefalte forkunnskaper: De obligatoriske emner på masterstudiet i samfunnsøkonomi.

Faglig innhold: Kommunene driver mesteparten av tjenestetilbudet i velferdsstaten. Fiskal føderalisme behandler styringsrelasjoner mellom ulike nivåer innen offentlig sektor, spesielt stat-kommune-forholdet. Ulike land velger ulik grad av sentralisering og desentralisering innen offentlig sektor, både når de gjelder ansvar for offentlige oppgaver og finansiering. Sentrale tema er utforming av overføringssystem, regulering av lokal beskatning, kommunestruktur og funksjonsfordeling. Kurser behandler ulike emner for forståelsen av kommunal økonomi.

Læringsformer og aktiviteter: 4 timer forelesning per uke. En obligatorisk semesteroppgave. Emnet undervises på engelsk ved behov.

Kursmaterieell: Oppgis ved semesterstart.

Vurderingsform:	Skriftlig			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	SKRIFTLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	1/1	C

Institutt for teknisk kybernetikk

TK8100 IDENT- OG ESTIM TEOR
Identifikasjons- og estimeringsteori
Identification and Estimation Theory

Faglærer: Professor Rolf Henriksen

Uketimer: Høst: 3F+3Ø+6S = 7.5 SP

Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.

Und.språk: Engelsk, Norsk

SP-reduksjon: DIE3912: 7.5 SP

Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Ingen

Læringsmål: Emnet tar sikte på å gi videregående kunnskaper innen systemidentifikasjon.

Anbefalte forkunnskaper: Emnene TTK4115 Lineær systemteori og TTK4180 Stokastiske og adaptive systemer eller tilsvarende.

Faglig innhold: Emnet undervises annet hvert år, neste gang høst 2007.

Modeller og modellrepresentasjoner. Parameterestimering, ikke-parametriske metoder: transient-, frekvens-, korrelasjons-, spektralanalyse; parametriske metoder: minste kvadraters (MK) metoder, instrumentelle variables (IV) metoder, prediksjonsfeilmeter; konvergens- og konsistensanalyse. Rekursive metoder og varianter, stabilitet og konvergens av rekursive metoder. Identifikasjon i lukket sløyfe. Underromsmetoder (subspace methods) for rent deterministiske, rent stokastiske og blandet deterministiske/stokastiske lineære systemer.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger og regneøvinger. Ved utsatt eksamen (kontinuasjoneksamen) kan skriftlig eksamen bli endret til muntlig eksamen.

Kursmaterieell: T. Söderström og P. Stoica (1989). System Identification. Prentice Hall.

L. Ljung (1999). SYSTEM IDENTIFICATION - Theory for the User - Second Edition. Prentice Hall.

Forelesningsnotater.

Vurderingsform:	Skriftlig			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel

SKRIFTLIG EKSAMEN Kunngjøres på nett 1/1 A

TK8101 OPTIMAL REGULERING
Optimalregulering av dynamiske systemer
Optimal Control of Dynamics Systems

Faglærer: Professor Bjarne Anton Foss
 Uketimer: Vår: $3F+2Ø+7S = 7.5$ SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 Und.språk: Engelsk
 SP-reduksjon: DIE3913: 7.5 SP
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Øvinger

Læringsmål: Studentene skal beherske følgende emner: Variasjonsregning, Euler-Lagrange ligningene, stykkevis kontinuerlige ekstremaler, Hamiltons prinsipp, nødvendige og tilstrekkelige optimalitetsbetingelser, Pontryagins maksimumsprinsipp.
Anbefalte forkunnskaper: Kunnskaper innen matematikk og systemteori tilsvarende Master i teknologi (siv.ing.) fra teknisk kybernetikk.

Faglig innhold: Emnet undervises annet hvert år, neste gang vår 2008.

Kurset gis vår 2006 kun som selvstudium.

Emnet behandler optimalregulering i dynamiske systemer.

Innhold: Variasjonsregning, Euler-Lagrange ligningene, stykkevis kontinuerlige ekstremaler, Hamiltons prinsipp, nødvendige og tilstrekkelige optimalitetsbetingelser, Pontryagins maksimumsprinsipp.

LQ-regulering, Hamilton-Jacobi Bellmann ligningen, minimumsprinsippet.

Læringsformer og aktiviteter: Faget gis som en blanding av kollokvier og selvstudium. Ved utsatt eksamen (kontinuasjonsaksamen) kan skriftlig eksamen bli endret til muntlig eksamen.

Kursmaterieill: Oppgis ved semesterstart.

Vurderingsform: Skriftlig

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
SKRIFTLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	1/1	

TK8102 ULINEÆR TILSTANDEST
Ulineær tilstandsestimering
Nonlinear Observer Design

Faglærer: Professor Kristin Ytterstad Pettersen
 Uketimer: Vår: $2F+2Ø+8S = 7.5$ SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 Und.språk: Engelsk, Norsk
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Ingen

Læringsmål: Emnet skal gi et teoretisk grunnlag og ferdigheter i å designe tilstandsestimatorer for ulineære systemer basert på en analyse av systemet og dets observerbarhetsegenskaper.

Anbefalte forkunnskaper: Emnet TTK4150 Ulineære systemer. Emnet TK8103 Ulineære systemer VK er en fordel, men ikke en forutsetning.

Faglig innhold: Emnet undervises annethvert år, neste gang våren 2008.

Emnet omhandler design av tilstandsestimatorer for ulineære dynamiske systemer.

Innhold:

Definisjoner og egenskaper knyttet til observerbarhet: Reachability, weak detectability, zero-state detectability, observability, local Lie Null-observability and unboundedness observability. The observer linearization problem.

Design av tilstandsestimatorer:

Filterstrukturer (Output injection, Reduced-order observers, Luenberger observers, PID observers), ulineære separasjonsprinsipper og designteknikker.

Læringsformer og aktiviteter: Kollokvier og frivillige regneøvinger.

Kursmaterieill: Artikkelsamling, oppgis ved semesterstart.

Vurderingsform: Muntlig

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	1/1	D

TK8103 ULINEÆRE SYSTEMER VK
Ulineære systemer VK
Advanced Nonlinear Systems

Faglærer: Professor Jan Tommy Gravdahl
 Uketimer: Høst: = 7.5 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 SP-reduksjon: DIE3922: 7.5 SP
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Øvinger

Anbefalte forkunnskaper: Forutsetninger: TTK4150 Ulineære systemer og stabilitetsteori eller tilsvarende forkunnskaper.

Faglig innhold: Emnet undervises annet hvert år, neste gang høsten 2007.

Emnet omhandler videregående temaer innen ulineære reguleringssystemer.

Læringsformer og aktiviteter: Obligatoriske regneøvinger og kollokvier.

Ved utsatt eksamen (kontinuasjoneksamen) kan skriftlig eksamen bli endret til muntlig eksamen.

Kursmaterieill: Pensumlitteratur:

Vil bli oppgitt ved oppstart

Vurderingsform: Skriftlig

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
SKRIFTLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	100/100	D

TK8105 ULTRALYD BILLEDD
Ultral lyd billedannelse i heterogent, ulineært vev
Ultrasound imaging in Heterogeneous, Non-Linear Tissue

Faglærer: Professor Bjørn Atle J. Angelsen
 Uketimer: Høst: 3F+2Ø+7S = 7.5 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 Und.språk: Engelsk
 SP-reduksjon: DIE3961(v.2): 7.5 SP
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Ingen

Læringsmål: Full forståelse av forskningsfronten ved medisinsk ultralyd billedannelse

Forkunnskapskrav: Tilsvarende TTK4160 Medisinsk billedannelse og TTK4165 Signalbehandlingsmetoder i medisinsk billediagnostikk.

Anbefalte forkunnskaper: Forutsetter og er en videreføring av TTK4160 Medisinsk billedannelse og TTK4165 Signalbehandlingsmetoder i medisinsk billediagnostikk.

Faglig innhold: Emnet foreleses hvert år, neste gang høst 2007 forutsatt at nok studenter melder seg. Akustisk bølgeligning for heterogent, ulineært, bløtt vev. Typer av vevsblandinger og mekanismer for akustisk energiabsorpsjon og ulineær bulk elastisitet. Modellering og analyse av 1) fasefrontaberasjoner ved forover forplantning, 2) multiple spredning, reverberasjoner, 3) ulineær elastisitet, samt 4) forplantning og spredning i vev som inneholder ultralyd kontrastmiddel mikrobobler. Metoder for reduksjon av reverberasjonsstøy og fasefrontaberasjoner. To-dimensjonale og sparse arrayer. Estimering av hastighet og strain for spredere i bevegelse.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger, kollokvier og selvstudium Ved utsatt eksamen (kontinuasjoneksamen) kan skriftlig eksamen bli endret til muntlig eksamen.

Kursmaterieill: Compendium og utvalgte artikler.

Vurderingsform: Skriftlig

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
SKRIFTLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	1/1	C

TK8106 DISTR SANNTID OP SYS
Distribuerte sanntids operativsystemer
Distributed Real Time Operating Systems

Faglærer: Førsteamanuensis Amund Skavhaug
 Uketimer: Høst: 2F+5Ø+5S = 7.5 SP
 Tid: Undervises ikke studieåret 2007-2008
 Und.språk: Engelsk
 SP-reduksjon: DIE3971: 7.5 SP
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Kollokvier og selvstudium

Læringsmål: Emnet tar sikte på å gi studentene videregående kunnskaper innen distribuerte sanntids datasystemer.

Anbefalte forkunnskaper: TTK4145 Sanntidsprogrammering og TTK Sanntidssystemer eller TDT4190 Distribuerte systemer eller kunnskaper tilsvarende disse emnene. (Et kurs i operativsystemer vil være minimum som alternativ bakgrunn.)

Faglig innhold: TK8106 undervises annethvert år, neste gang høst 2008.

Modeller for synkrone og asynkrone systemer.

Spesifikasjoner for sideordnede og distribuerte systemer, konsistens av globale tilstander. Tidsbegrepet i distribuerte systemer, logiske og fysiske klokker.

Feiltolerant kommunikasjon i distribuerte systemer og mellom sanntids aktiviteter (beregningsprosesser). Meldinger og navn. Transaksjoner, distribuerte filsystemer. Operativsystemkjerner. Sann tid og pålitelighet, spesielt relatert til distribuerte systemer.

Læringsformer og aktiviteter: Emnet undervises som en blanding av kollokvier og ledet selvstudium. Ved utsatt eksamen (kontinuasjons eksamen) kan skriftlig eksamen bli endret til muntlig eksamen.

Kursmateriell: Lærebok og annet undervisningsmateriell opplyses ved kurssets start.

Vurderingsform: Mappeevaluering

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
ARBEIDER		30/100	
OPPGAVE		30/100	A
MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	40/100	C

TK8107 EST I ULIN SYST

Estimering i ulineære systemer

Estimation in Nonlinear Systems

Faglærer: Professor II Oddvar Hallingstad

Uketimer: Høst: 3F+4Ø+5S = 7.5 SP

Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.

Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: 2 prosjektoppgaver

Læringsmål: Lære om de nyeste metodene som blir brukt for å estimere posisjon, hastighet og stillingen for fly/fartøy/undervannsfarkost i et moderne navigasjonssystem.

Forkunnskapskrav: Design av robuste kalmanfiltre, parameterestimering i lineære tilstandsrommodeller, bruk av kalmanfilteret på ulineære systemer (linearisert og utvidet kalmanfilter).

Anbefalte forkunnskaper: TTK4180 eller TTK4605.

Faglig innhold: Emne undervises hver høst, neste gang høsten 2007. Bayesestimering i ulineære ikke-gaussiske systemer, dvs løsning av prediksjons-, filtrerings-, glattings- og parameterestimeringsproblemer for slike systemer. Følgende modeller behandles:

Diskret-tid ulineære tilstandsrommodeller (unscented kalmanfilter, punktmasse- og partikkelfiltrene).

Skjulte markov-modeller (forover-, bakover-, Viterbi og Baum-Welch algoritmene).

Statistiske og dynamiske multiple-modeller (MMEA-, GPB1-, GPB2- og IMM-algoritmene).

Metodene anvendes på navigasjons- og målfølgingsproblemer.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger, øvinger og prosjektoppgaver.

Kursmateriell: Notater og lærebok.

Vurderingsform: Skriftlig

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
SKRIFTLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	100/100	D

TK8108 DRGRADSEMEN FHKYB

Doktorgradsemner i fiskeri og havbrukskybernetikk

Topics in Fisheries and Aquaculture Cybernetics for PhD students

Faglærer: Førsteamanuensis Jo Arve Alfredsen, Professor II Bård Holand

Koordinator: Førsteamanuensis Jo Arve Alfredsen

Uketimer: Vår: 12S = 7.5 SP

Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.

Und.språk: Engelsk, Norsk

Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Ingen

Læringsmål: Faget skal gi en faglig fordypning innen fiskeri og havbrukskybernetikk på doktorgradsnivå.

Faglig innhold: Faget omhandler spesialiserte emner innen anvendelse av kybernetiske metoder og teknologi i utnyttelsen av marine levende ressurser. Fagets innhold kan tilpasses den enkelte students faglige fokus.

Læringsformer og aktiviteter: Seminarer, kollokvier, selvstudium og tilpassede laboratoriums- og prosjektarbeider.

Kursmateriell: Oppgis ved kursstart.

Vurderingsform: Muntlig/Arbeider

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	100/100	D

TK8109 VG FARTØYSTYRING
Videregående fartøystyring
Advance Guidance and Control

Faglærer: Professor Thor Inge Fossen
 Uketimer: Vår: = 7.5 SP
 Tid: Undervises ikke studieåret 2007-2008
 Und.språk: Engelsk, Norsk
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Ingen

Læringsmål: Være i stand til å modellere, simulere og regulere skip, fly og satellitter i 6 frihetsgrader.

Forkunnskapskrav: TTK 4150 Ulineære systemer og stabilitetsteori og TTK 4190 Fartøystyring.

Anbefalte forkunnskaper: Kjennskap til ulineære systemer, stabilitetsteori og fartøystyring.

Faglig innhold: Emnet undervises annenhvert år med oppstart våren 2009. Matematisk modellering av fartøybevegelse for skip, fly og satellitter. For skip inkluderer dette modellering/programvare for beregning av frekvensavhengig tilleggsmasse og demping, sjøbelastninger, strøm og vind samt tidsplanløsninger i tilstandsrommet basert på Cumming's and Ogilvegs likninger. Videregående emner for modellbasert design av autopiloter, styringsystemer og attityde-/posisjoneringssystemer for fartøy.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger, kollokvier og selvstudium.

Kursmaterieill: T. Perez og T. I. Fossen (2008). "Modeling and Simulation of Marine Vessel Dynamics" og konferanse/tidsskriftartikler.

Vurderingsform:	Muntlig			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	100/100	

Institutt for telematikk

TM8100 MOBIL TELEMATIKK
Mobil telematikk
Protocols for Mobile and Wireless Applications

Faglærer: Professor Steinar Hidle Andresen
 Uketimer: Vår: 2F+4Ø+6S = 7.5 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 SP-reduksjon: DIE5930: 7.5 SP
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Ingen

Læringsmål: Gi deltakerne en oversikt over fagfeltet mobil telematikk, samt en grundig gjennomgang av utvalgte problemstillinger og de prinsipper man kan anvende for løsning av disse.

Forkunnskapskrav: Emnet forutsetter kunnskaper tilsvarende emne TTM4105 Aksess- og transportnett kombinert med ett av emnene TTM4150 Nettarkitektur i Internett, TTM4130 Nettintelligens og mobilitet eller TTT4145 Radiokommunikasjon.

Faglig innhold: Emnet undervises annet hvert år, neste gang vår 2008.

Emnet behandler nettarkitektur og protokoller for mobile systemer inkludert mobil IP.

Emnet tar for seg prinsipper for følgende: Systemarkitektur (protokoll- og nettarkitektur) for trådløse aksessnett herunder: adressering/søking, ressursadministrasjon av sambandsvei (både med hensyn til aksesspunkt og kapasitet), samvirke mellom mobilt og stasjonært nett og mellom forskjellige mobilnett. En del aktuelle systemer vil bli gjennomgått og sammenliknet (eks. GSM, UMTS og IEEE802.11). Prinsipper for mobil IP vil også bli tatt opp og relatert til GSM og UMTS (Universal Mobile Telecommunication System).

Læringsformer og aktiviteter: Emnet undervises annet hvert år.

Forelesninger, kollokvier, gruppearbeid.

Kursmaterieill: Lærebok og pensum vil fastlegges spesielt for hvert kurs.

Vurderingsform:	Muntlig			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	1/1	A

TM8101 IKT PÅLITELIGHET
Pålitelighetsanalyse av informasjons- og kommunikasjonssystem
Dependability Analysis of Information and Communication Systems

Faglærer: Professor Bjarne Emil Helvik
 Uketimer: Høst: 2F+2Ø+8S = 7.5 SP
 Tid: Undervises ikke studieåret 2007-2008
 Und.språk: Engelsk
 SP-reduksjon: DIE5933: 7.5 SP
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Ingen

Læringsmål: En god innsikt i muligheter, metoder og utfordringer innen modellering, analyse og dimensjonering av pålitelighet i informasjon- og kommunikasjonsteknologiske (IKT) system, hvor både maskin-, programvare og nett inngår. Det legges vekt på å beherske forhold som er spesifikke innen (høy-)pålitelige systemer så som sjeldent forekommende hendelser, beslutning på grunn av få observasjoner og håndtering av store ustrukturerte tilstandsrom.

Forkunnskapskrav: Ingen

Anbefalte forkunnskaper: Kjennskap til oppbygning av pålitelige/feiltolerante system. Grunnleggende kjennskap til pålitelighetsmodellering og -analyse, herunder bruk av diskret rom kontinuerlig tid Markovmodeller. Nødvendige forkunnskaper er gitt i TTM4120 Pålitelige systemer.

Faglig innhold: Emnet undervises annet hvert år, neste gang høst 2008. Emnet omhandler modellering ved hjelp av tilstandsdiagram og stokastiske Petrinett. Modellering av system med distribusjon, feiltoleranse og samarbeidende programvareobjekter. Ulike modellerings- og analysemetoder og deres anvendelighet ved ulike problemstillinger. Analysemetoder for systemer modellert ved hjelp av tilstandsdiagram/Markovmodeller herunder: systemtider, rate av (sjeldent inntreffende) systemhendelser, måling av intervalltilgjengelighet og pålitelighetsgarantier, trunkering av tilstandsrom. Pålitelighetssimulering med teknikker for å fremprovosere sjeldne hendelser som "importance sampling" og "splitting".

Læringsformer og aktiviteter: Kollokvier/interaktive forelesninger, hvor det forsettes at studentene har satt seg inn i temaet på forhånd. Frivillige øvinger. Ved mer enn 4 eksamensoppmeldte vil det bli vurdert å avholde skriftlig eksamen.

Ved utsatt eksamen (kontinuasjoneksamen) kan skriftlig eksamen bli endret til muntlig eksamen.

Dersom kun norsk/skandinavisktalende studenter følger kurset, vil den muntlige delen av undervisningen bli gitt på norsk.

Kursmaterieill: Tidsskrifts-, konferanseartikler o.a. Oppgis ved kursstart.

Vurderingsform: Muntlig

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	100/100	D

TM8102 TRAFIKKANALYSE

Trafikkanalyse av kommunikasjonsnett

Traffic Analysis of Communication Networks

Faglærer: Professor Yuming Jiang

Uketimer: Vår: 3F+2Ø+7S = 7.5 SP

Tid: Undervises ikke studieåret 2007-2008

Und.språk: Engelsk

SP-reduksjon: DIE5935: 7.5 SP

Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Ingen

Læringsmål: Å tilegne seg kunnskap om analytiske modeller og metoder på et avansert nivå for å beskrive, studere og forstå trafikk og trafikkavvikling i kommunikasjonsnett.

Anbefalte forkunnskaper: TTM4155 Teletrafikkteori eller tilsvarende kunnskaper.

Faglig innhold: Emnet undervises annet hvert år, neste gang vår 2009.

Emnet omhandler analyse og konstruksjon av kommunikasjonsnett ved hjelp av køteoretiske metoder og stokastisk teori.

Emnet omfatter:

Køteori og stokastisk begrepsapparat. Modell- og problemformuleringer for lokale nett, aksess- og transportnett, nett med stasjonære og mobile terminaler. Kildemodeller og karakterisering av trafikken. Analyse av forsinkelse og tap, dimensjonering av kanaler og knutepunkter, optimalisering. Strategier for trafikkstyring, ruting og flytkontroll.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger, kollokvier, regne- og dataøvinger.

Ved færre enn 5 eksamensoppmeldte vil det bli avholdt muntlig eksamen.

Ved utsatt eksamen (kontinuasjoneksamen) kan skriftlig eksamen bli endret til muntlig eksamen.

Kursmaterieill: Utdrag fra lærebøker og tidsskriftartikler.

Vurderingsform: Skriftlig

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
SKRIFTLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	100/100	D

TM8103 FORMELLE METODER

Formelle metoder

Formal Methods

Faglærer: Professor Peter Herrmann

Uketimer: Vår: 3F+2Ø+7S = 7.5 SP

Tid: Undervises ikke studieåret 2007-2008

Und.språk: Engelsk

SP-reduksjon: DIE5938(v.2): 7.5 SP

Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Gruppearbeid

Læringsmål: Å kunne validere korrekthetsegenskapene av en funksjonell modell og å kunne verifisere konsistens mellom modeller for ulike faser av systemutviklingen, f.eks. konsistens mellom spesifiserte krav og funksjonell design, eller konsistens mellom funksjonell design og implementasjonsdesign.

Forkunnskapskrav: Kjennskap til endelige og utvidete tilstandsmaskiner.

Anbefalte forkunnskaper: Erfaring med tilstandsbaserte språk som SDL, UML og LOTOS.

Faglig innhold: Emnet undervises annet hvert år, neste gang vår 2009.

Fokus er på teori for validering og verifikasjon av nett og nettbasert tjenestefunksjonalitet spesifisert vha. kommuniserende tilstandsmaskiner. Teorien omfatter validering ved modellsjekking i ikke-reduserte tilstandsrom og verifikasjon med Prosessalgebra, Omskrivingslogikk (Rewriting Logic) og deduksjon fra randbetingelser (Constraints) i UML.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger, selvstudium, kollokvier og øvinger.

Et gruppearbeid basert på bruk av modellsjekkeverktøyet SPIN.

Ved færre enn 5 eksamensoppmeldte vil det bli avholdt muntlig eksamen. Ved utsatt eksamen (kontinuasjoneksamen) kan skriftlig eksamen bli endret til muntlig eksamen.

Kursmaterieill: 1) Generelle artikler:

E. Brinksma: What is the Method of Formal Methods, FORTE 91, Sydney November 1991.

B. Pehrson: Protocol Verification for OSI, Computer Systems and ISDN Systems no. 18, 1989-1990.

2) Modellsjekkeren SPIN:

G.J. Holzmann: SPIN Model Checker, The: Primer and Reference Manual. ISBN: 0-321-22862-6, Publisher: Addison Wesley Professional, 2004. <http://www.aw-bc.com/catalog/academic/product/0,4096,0321228626-PRE,00.html>

3) Prosessalgebra:

R. Milner: Communication and Concurrency, Prentice Hall 1989, ISBN 0-13-115007-3 PBK.

4) Omskrivingslogikk og Maude:

Narciso Martí-Oliet and José Meseguer: "Rewriting logic as a logical and semantic framework", RWLW96, First International Workshop on Rewriting Logic and its Applications, Asilomar Conference Center, Pacific Grove, CA, USA, September 3-6, 1996,

<http://www1.elsevier.com/gej-ng/31/29/23/29/23/63/tcs4012.ps>

Mark-Oliver Stehr and Carolyn Talcott: Plan in Maude: Specifying an Active Network Programming Language.

In 4th International Workshop on Rewriting Logic and its Applications, (WRLA'02), <http://maude.cs.uiuc.edu/papers/post-script/stehr-talcott-02wrla.ps.gz>

Maude 2.0 Manual, The Maude homepage: <http://maude.cs.uiuc.edu>

<http://maude.cs.uiuc.edu/manual/maude-manual.pdf>

5) Grensebetingelser i UML:

(To be defined)

Vurderingsform:

Skriftlig

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
SKRIFTLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	100/100	D

TM8104 EVAL IKT-SIKKERHET
Evaluering av IKT-sikkerhet
ICT-Security Evaluation

Faglærer: Professor Svein Johan Knapkog

Uketimer: Høst: 2F+2Ø+8S = 7.5 SP

Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.

Und.språk: Engelsk, Norsk

SP-reduksjon: DIE5939: 7.5 SP

Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Ingen

Læringsmål: I dette kurset skal studentene lære hvilke prinsipper og metoder som legges til grunn ved evaluering av sikkerhet for et IKT produkt eller system basert på kravene i den internasjonale standarden ISO/IEC IS 15408 Evaluation Criteria for IT Security, Parts 1/3.

Anbefalte forkunnskaper: Mastergrad i IKT med vekt på informasjonssikkerhet.

Faglig innhold: Emnet undervises annet hvert år, neste gang høst 2007. Emnet omhandler: Prinsipper og metoder for utvikling av evalueringskriteria og bruken av disse for evaluering av sikkerhet. Eksempler på temaer er: beskyttelsesprofiler, kravspesifikasjon for sikkerhet, sikkerhetsfunksjonalitet, funksjonalitetsklasser, tillit til korrekthet, tillit til effektivitet, tillitsnivåer, sertifisering, akkreditering, standardisering innen sikkerhetsevaluering, nasjonal ordning for evaluering og sertifisering av IKT produkter.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger, kollokvier, frivillige øvinger Ved utsatt eksamen (kontinuasjoneksamen) kan skriftlig eksamen bli endret til muntlig eksamen.

Kursmaterieill: Internasjonalt standardiserte sikkerhetsevalueringskriteria (ISO 15408, Del 1-3, ISO 27001), sikkerhetsevalueringsmetodikk (CEM).

Vurderingsform:

Skriftlig

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
SKRIFTLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	100/100	D

TM8105 AVAN SIMULERINGSMET
Avansert simuleringmetodikk
Advanced Discrete Event Simulation Methodology

Faglærer: Førsteamanuensis Poul Einar Heegaard, Professor Bjarne Emil Helvik
 Koordinator: Professor Bjarne Emil Helvik
 Uketimer: Høst: 2F+2Ø+8S = 7.5 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 Und.språk: Engelsk
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Ingen

Læringsmål: Lære ulike teknikker for simulering av diskrete hendelser. Få innsikt i hvordan basis simuleringkonsepter kan/bør implementeres. Kunne planlegge, gjennomføre og presentere resultater fra simuleringseksperimenter. Kjennskap til teknikker for å redusere variansen og forkorte simuleringstiden.

Forkunnskapskrav: Ingen

Anbefalte forkunnskaper: Grunnleggende kunnskap om modellering av informasjons- og kommunikasjonssystemer for å foreta pålitelighets- og trafikkundersøkelser, f.eks. som dekket av "TTM4110 Pålitelighet og ytelse med simulering". Ytterligere erfaring med simulering vil være en fordel.

Faglig innhold: Emnet undervises annet hvert år, neste gang høst 2007. Emnet omhandler simuleringmetoder, herunder: prosessorientert simulering, Markov-simulering, tracedrevet simulering. Objekter, mekanismer og primitiver i forbindelse med simulering med diskrete hendelser. Utvikling av simulatorer basert på ovennevnte. (Ulike aktuelle verktøy/språk vil bli presentert, diskutert og anvendt i øvinger). Eksperimentplanlegging, hvor metoder for å ha kontroll med usikkerheten i resultatene vektlegges. Statistisk analyse av simuleringresultater og presentasjon av disse. Som en del av dette teknikker som replikasjonsmetode, seksjonering (batch mean), bootstrapping, jacksonknifing. Variansreducerende teknikker som control variables, stratified sampling, restart/splitting, importance sampling.

Læringsformer og aktiviteter: Interaktive forelesninger/kollokvier hvor det forutsettes at studentene har gjort seg godt kjent med stoffet på forhånd. Frivillige øvinger. Ved flere enn fem eksamensoppmeldte kan det bli avholdt skriftlig eksamen.

Dersom kun norsk/skandinavisktalende studenter følger faget, vil muntlig undervisning foregå på norsk.

Kursmaterieill: Kunngjøres ved kursstart. Utdrag fra lærebøker, supplert med tidsskrift og konferanseartikler ved behov. Manualer for simuleringverktøy i forbindelse med øvinger.

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	100/100	

TM8106 OPTNETT
Optiske nett
Optical Networking

Faglærer: Førsteamanuensis Steinar Bjørnstad
 Uketimer: Høst: 2F+2Ø+8S = 7.5 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 Und.språk: Engelsk, Norsk
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Obligatoriske øvinger

Læringsmål: Lære basisprinsipper for linje og pakkesvitsjede optiske nett. Få innsikt i hvordan optiske nett kan implementeres, samt hvilke fysiske begrensninger som gjelder for slike nett. Oppnå kunnskap om hvordan høyere protokoll-lag i nett kan samspille med et optisk nettverkslags funksjonalitet og begrensninger.

Forkunnskapskrav: Ingen.

Anbefalte forkunnskaper: Grunnleggende kunnskap om telekommunikasjonssystemer for transportnett, for eksempel som dekket i kurset TTM4105 Aksess og transportnett. Basiskunnskap i objektorientert programmering og modellering av informasjons og kommunikasjonssystemer er en fordel.

Faglig innhold: Emnet undervises annet hvert år, tidligere undervist vår, men flyttet til høst, neste gang er høsten 2007. Kurset tar sikte på å gi studenten grundig forståelse av optiske netts virkemåte. Temaer som behandles er byggeblokker for optiske nett og systemer.

Det gis en innføring i optiske komponenters virkemåte og deres funksjon i optiske nettelelementer. Videre forklares begreper, samt viktige fysiske begrensninger i optisk fibertransmisjon.

Prinsipp og virkemåte for optiske nettelelementer som "add/drop" og optiske krysskoblere gjennomgås i detalj. Videre vurderes aspekter ved bruk av optiske krysskoblere i optisk bølgelengderutede nett.

Både optiske linje og pakkesvitsjede node- og nettarkitekturer gjennomgås. Videre vil det bli lagt vekt på hvordan et optisk nett på en effektiv måte kan underbygge et IP-protokollbasert nett. Protokoller som MPLS og GMPLS diskuteres i relasjon til dette.

Læringsformer og aktiviteter: Interaktive forelesninger/kollokvier hvor det forutsettes at studentene har gjort seg godt kjent med stoffet på forhånd. Obligatoriske øvinger, blant annet vil hendelsesbasert ytelses-simulering av et optisk nett bli gitt som en av øvingsoppgavene i kurset.

Kursmaterieill: Kunngjøres ved kursstart. Utdrag fra lærebøker supplert med konferanse og journalartikler. Manual for simuleringverktøyet DEMOS i forbindelse med øvinger.

Vurderingsform:	Muntlig			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	100/100	

TM8107 KRYPTOPROTOKOLLER
Kryptoprotokoller og anvendelser
Cryptographic Protocols and Their Applications

Faglærer:	Professor Stig Frode Mjøl̄snes			
Uketimer:	Vår: = 7.5 SP			
Tid:	Undervises ikke studieåret 2007-2008			
Und.språk:	Engelsk, Norsk			
Karakter:	Bokstavkarakterer	Obl. aktiviteter:	Ingen	

Læringsmål: Å få en oversikt, forstå og kunne anvende de prinsipielle problemstillinger, begreper og beviseteknikker, og eksisterende løsninger. Få innsikt i noen typiske anvendelser av kryptografiske protokoller i nettbaserte systemer.

Anbefalte forkunnskaper: Grunnlag for emnet kan spesielt finnes i TTM4105, TTM4135, TTM4705, TMA4155, TMA4160, TMA4150, TTT4125.

Faglig innhold: Emnet gis annet hvert år, neste gang vår 2009, eller etter behov. Motivasjonen for å konstruere og analysere kryptografiske protokoller finnes umiddelbart i nettjenester som e-handel, transaksjoner mellom individer og offentlig myndigheter, bank, helsevesen, kontraktsinngåelse, betalingsinstrumenter, auksjoner, dokumentutveksling, valgsystemer, billetter, aksessrettigheter;

der nettet er alment og åpent tilgjengelig. Sikkerhetskrav til kryptografiske protokoller. Modeller og angrepsklasser. Beregningsmessige paradigmer. Protokoller for etablering av kryptonøkler og andre parametre, autentisering, binding, nullkunnskapsteknikker, konsensus/flerparts beregninger, anonymitet og pseudonymitet, formaliseringsmetodikk. Eksempler på anvendelser i digitale kreditter, e-betaling, med mer.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger, kollokvier, øvinger og selvstudium. Mappe-evaluering består av individuelt skrevet artikkel(40%) og muntlig eksamen (60%).

Artikkelens faglige innhold velges av student i samråd med faglærer, og må være innlevert og godkjent før muntlig eksamen.

Kursmaterieill: Oppgis ved kurssets start.

Vurderingsform:	Mappeevaluering			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	6/10	D
	GODKJENT RAPPORT		4/10	

TM8108 FORMELLE METODER 2
Formelle metoder 2
Formal Methods 2

Faglærer:	Professor Peter Herrmann			
Uketimer:	Vår: 12S = 7.5 SP			
Tid:	Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.			
Und.språk:	Engelsk, Tysk			
Karakter:	Bokstavkarakterer	Obl. aktiviteter:	Ingen	

Læringsmål: Styrke metode- og teorigrunnlag for systemutvikling med formelle metoder.

Anbefalte forkunnskaper: PhD kurs Formelle metoder - TM 8103

Faglig innhold: Emnet undervises annet hvert år, neste gang vår 2008.

Emnet fordypes og utvider metoder og teori fra Formelle Metoder i selvstudier.

Læringsformer og aktiviteter: Ledet selvstudium.

Kursmaterieill: Utdrag fra lærebøker og tidsskiftartikler som bestemmes ved kursstart.

Vurderingsform:	Muntlig			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	100/100	

TM8109 AD HOC NETT AVANSERT
Avanserte nettverksemner i ad hoc nettverk
Advance network topics in ad hoc networks

Faglærer:	Professor Øivind Kure			
Uketimer:	Høst: = 7.5 SP			
Tid:	Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.			
Und.språk:	Engelsk, Norsk			
Karakter:	Bokstavkarakterer	Obl. aktiviteter:	Ingen	

Læringsmål: Studenten skal etter kurset ha god kunnskap om state of the art innen ulike aspekt av ruting i ad hoc nettverk. Som en del av dette inngår kunnskapen om hvordan nettfunksjonaliteten samvirker med og påvirker høyere og lavere lags funksjonalitet.

Forkunnskapskrav: Ingen

Anbefalte forkunnskaper: TTM4150 Nettarkitektur i internett eller tilsvarende

Faglig innhold: Kurset er planlagt gitt hvert annet år eller ved behov. Ta kontakt med faglærer for nærmere informasjon. Fokus vil være på ulike emner innen nettverkslaget av ad hoc nettverk. Dette omfatter blant annet: Ruting, kapasitet, QoS, målinger og simulering, samvirke mellom ruting og retningsstyrte antenner, samvirke effektkontroll og ruting, samvirke mellom QoS i ad hoc og faste nett.

Læringsformer og aktiviteter: Undervisning, foredrag av medstudenter og utarbeiding av rapporter og/eller praktiske øvinger. Hele eller deler av undervisningen vil bli gitt som intensiv seminar og/eller fjernundervisning.

Kursmaterieill: Samling av artikler.

Vurderingsform:	Mappeevaluering			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	ARBEIDER		60/100	
	PRØVEFORELESNING		40/100	

TM8110 PHD EMNER TELEMATIKK

PhD emner i Telematikk

PhD Topics in Telematics

Faglærer:	Førsteamanuensis Norvald Stol		
Uketimer:	Høst: 12S	Vår: 12S = 7.5 SP	
Tid:	Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.		
Karakter:	Bokstavkarakterer	Obl. aktiviteter: Ingen	

Faglig innhold: Kurset avholdes etter avtale, høst og vår. Emnet omfatter PhD emner tilpasset den enkelte student.

Kursmaterieill: Oppgis ved semesterstart

Vurderingsform:	Muntlig			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	100/100	

Institutt for elektronikk og telekommunikasjon

TT8001 MØNSTERGJENKJENNING

Mønsterjenkjenning

Pattern Recognition

Faglærer:	Førsteamanuensis Magne Hallstein Johnsen		
Uketimer:	Vår: 3F+2Ø+7S = 7.5 SP		
Tid:	Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.		
Karakter:	Bokstavkarakterer	Obl. aktiviteter: Ingen	

Forkunnskapskrav: Forkunnskaper minimum tilsvarende fag TMA4245 Statistikk.

Anbefalte forkunnskaper: Kjennskap til grunnleggende statistikk og estimeringsteori, vektoralgebra.

Faglig innhold: Emnet undervises annet hvert år, neste gang vår 2008.

Emnet fokuserer på statistiske metoder for klassifisering og gruppering. Innen området klassifisering gjennomgås basisteori (Bayes), parametriske og ikke-parametriske metoder, ulike estimeringsteknikker, distorsjonsmål, ulike klassifiserer-strukturer, statiske og dynamiske problemstillinger etc. Innen gruppering gjennomgås hierarkiske metoder, klassiske metoder som K-means og nyere metoder som fuzzy, kompetitive etc.

Kursmaterieill: Kursmaterieill blir annonsert i forbindelse med oppstart.

Vurderingsform:	Muntlig			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	1/1	

TT8101 VG INF KOMM TEORI

Videregående informasjons- og kommunikasjonsteori

Advanced Information and Communication Theory

Faglærer:	Professor Ralf Reiner Müller		
Uketimer:	Vår: 4F+2Ø+6S = 7.5 SP		
Tid:	Undervises ikke studieåret 2007-2008		
Und.språk:	Engelsk		
SP-reduksjon:	DIE2941(v.2): 7.5 SP		
Karakter:	Bokstavkarakterer	Obl. aktiviteter: Ingen	

Læringsmål: Å oppnå en grundig forståelse for de viktigste informasjons- og kommunikasjonsteoretiske begreper, modeller, teoremer og metoder, inkludert tolkning av, sammenheng mellom, matematisk behandling av, og anvendelse av disse. Spesiell vektlegges design og analyse av metoder for signalkomprimering, feilkontroll og informasjonsoverføring i telekommunikasjonssystemer og -nettverk.

Forkunnskapskrav: TTT4125 Informasjonsteori, koding og kompresjon eller tilsvarende kunnskaper.

Anbefalte forkunnskaper: TTT4125 Informasjonsteori, koding og kompresjon eller tilsvarende kunnskaper.

Faglig innhold: Emnet undervises annet hvert år, neste gang våren 2009.

Det gis en grundig innføring i klassiske og moderne resultater innen avansert informasjons- og kommunikasjonsteori. Utvalget av emner vil kunne variere noe fra år til år og med deltakernes interesser. Blant anvendelser legges som regel spesiell vekt på flerbruker-informasjonsteori og MIMO-informasjonsteori for trådløse kommunikasjonssystemer. Kapasitetsanalyse og optimalitetskriterier ved systemdesign står sentralt.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger, kollokvier, seminarer, frivillige øvingsoppgaver.

Kursmateriell: Oppgis ved kursstart.

Vurderingsform:	Muntlig			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	100/100	D

TT8102 ADAPTIVE FILTRE

Adaptive filtre

Adaptive Filters

Faglærer:	Professor Nils Holte			
Uketimer:	Vår: 3F+2Ø+7S = 7.5 SP			
Tid:	Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.			
Karakter:	Bokstavkarakterer	Obl. aktiviteter: Ingen		

Læringsmål: Innføring i de viktigste metodene for adaptiv filtrering.

Anbefalte forkunnskaper: Generell bakgrunn i signalbehandling.

Faglig innhold: Emnet undervises annet hvert år, neste gang vår 2008.

Faget behandler strukturer, algoritmer, stabilitet og kovergensegenskaper for adaptive filtre med vekt på anvendelser innen kommunikasjon og signalbehandling.

Læringsformer og aktiviteter: Kollokviebaserte forelesninger supplert med øvingsoppgaver.

Kursmateriell: Oppgis ved semesterstart.

Vurderingsform:	Muntlig			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	1/1	

TT8103 DIGITAL FILTRERING

Digital filtrering

Digital Filtering

Faglærer:	Professor Tor Audun Ramstad			
Uketimer:	Høst: 3F+3Ø+6S = 7.5 SP			
Tid:	Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.			
SP-reduksjon:	DIE2959(v.2): 7.5 SP			
Karakter:	Bokstavkarakterer	Obl. aktiviteter: Ingen		

Læringsmål: Kurset skal gi en dypere innsikt i filterteori og filtreringsteknikker for å kunne bli istand til å gjøre optimale valg og konstruksjoner tilpasset ulike anvendelser og ulike implementeringsplattformer.

Forkunnskapskrav: TTT4120 Digital Signalbehandling eller tilsvarende.

Anbefalte forkunnskaper: TTT4120 Digital Signalbehandling eller tilsvarende.

Faglig innhold: Emnet undervises annet hvert år, neste gang høst 2007.

Emnet gir en innføring i moderne filtrerings-teknikker og -realiseringer for digitale filtre. Følgende er potensielle temaer som velges og vektlegges etter behov:

Flerhastighets-filtre, filterbanker, ikke-lineære filtre, flerdimensjonale filtre, endelige ordlengde-effekter og tilsvarende filterstrukturer, metoder for syntetisering av filtre, anvendelser. Obligatoriske semester-oppgaver.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger, kollokvier og semesteroppgaver som omhandler systemsimuleringer.

Vurderingsform:	Muntlig			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	1/1	

TT8104 BILDEBEHANDLING
Visuell kommunikasjon og bildebehandling
Visual Communication and Image Processing

Faglærer: Professor Andrew Perkis
 Uketimer: Høst: 2F+4Ø+9S = 9.0 SP
 Tid: Undervises ikke studieåret 2007-2008
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Semesteroppgave

Læringsmål: Å gi en gjennomgang av avanserte teknikker, algoritmer og konsepter for digital prosessering av audiovisuell informasjon. Prosesseringen vil belyses ved anvendelser innen multimedia-informasjonssystemer.

Forkunnskapskrav: TTT4115 Multimedia signalbehandling.

Anbefalte forkunnskaper: Digital signalbehandling, informasjons- og kodingsteori.

Faglig innhold: Emnet undervises annet hvert år, neste gang høst 2008.

Innhold: Emnet tar for seg visuell kommunikasjon, dvs. kreering, manipulering, representasjon, distribusjon og presentasjon av digitale bilde, video, grafikk og animasjon med utgangspunkt i Multimedia Signalbehandling.

Emner som behandles i kurset er: Statistisk karakterisering, parametriske modellering og digital representasjon av bilder og video. Prinsipper og algoritmer for kompresjon av bilder, video og grafikk. Her vil det bli lagt vekt på: Prediktiv koding, Transform koding, Delbåndskoding, Digital filtrering, gjenvinning og restaurering av audiovisuell informasjon. Kombinert prosessering av ulike medietyper i form av manipulasjon og integrasjon av audiovisuell informasjon, syntetiske bilder og grafikk. Bildepersepsjon, digital representasjon av bilder, Bildekompresjon for både stillbilder og video, interaktivitet, multimedia kommunikasjon både for mobile, trådløse og faste forbindelser, multimedia rammeverk og multimedia standardisering.. Eksempler innenfor alle områder vil basere seg på eksisterende systemer som JPEG, JPEG2000, MPEG-1, MPEG-2, MPEG-4 og MPEG-21.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger.

Kollokvier.

Semesteroppgaver. Ved utsatt eksamen (kontinuasjoneksamen) kan skriftlig eksamen bli endret til muntlig eksamen.

Kursmaterieell: Oppgis ved kursstart.

Vurderingsform:	Skriftlig			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	SKRIFTLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	1/1	D

TT8105 TALEBEHANDLING
Talebehandling
Speech Processing

Faglærer: Professor Torbjørn Svendsen
 Uketimer: Høst: 3F+2Ø+7S = 7.5 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 SP-reduksjon: DIE2976: 7.5 SP
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Ingen

Læringsmål: Emnet skal gi et grunnlag for forståelse og utvikling av moderne taleteknologiske metoder og systemer.

Forkunnskapskrav: TTT4185 Taleteknologi.

Anbefalte forkunnskaper: TTT4185 Taleteknologi, TTT4120 Digital signalbehandling.

Faglig innhold: Emnet undervises annet hvert år, neste gang høst 2007.

Emnet omhandler avanserte problemstillinger og teknikker i moderne taleteknologi (talegjenkjenning, talesyntese, talebaserte dialogsystemer). Følgende emner behandles, men vil kunne vektlegges etter behov: Metoder for korttidsanalyse av tale, statistiske metoder for akustisk modellering og språkmodellering, desisjonsstrær, søkemotoder, tilstandsautomater, konfidensmål og ytringsverifikasjon, talesyntese med vekt på datadrevet skjøtesyntese.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger, kollokvier og datamaskinøvinger. Ved utsatt eksamen (kontinuasjoneksamen) kan skriftlig eksamen bli endret til muntlig eksamen.

Kursmaterieell: Oppgis ved semesterstart.

Vurderingsform:	Skriftlig			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	SKRIFTLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	1/1	

TT8106 UTV KOMM TRÅDLØS
Utvalgte emner i kommunikasjonsteori for trådløse kanaler
Selected Topics in Communication theory for Wireless Channels

Faglærer: Professor Geir Egil Øien
 Uketimer: Høst: 3F+2Ø+7S = 7.5 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.

Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Ingen

Læringsmål: Å gi deltakerne en grundig innføring i moderne kommunikasjonsteori for systemer for trådløs kommunikasjon, og derved en økt forståelse for design- og analyseprinsipper, teoretiske grenser for ytelse, og optimaliseringsmetoder for slike systemer.

Forkunnskapskrav: Ingen spesielle utover de angitt ovenfor.

Anbefalte forkunnskaper: Forkunnskaper tilsvarende emnene TTT4125 Informasjonsteori, koding og kompresjon og TTT4160 Mobilkommunikasjon.

Faglig innhold: Emnet gir en grundig innføring i kommunikasjonsteori for moderne systemer for trådløs kommunikasjon. Utvalget av emner vil kunne avhenge noe av deltakernes interesser, men vil typisk omfatte: Statistisk modellering og analyse av fadingkanaler, MIMO-systemer, rom-tid-koding, multipl aksess-teknikker i cellulære systemer, opportunistisk og kooperativ transmisjon, interferensbegrensede trådløse nettverk, og link-adapsjon i trådløse systemer.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger, kollokvier, seminarer og selvstudium

Kursmaterieill: D. Tse and P. Viswanath, Fundamentals of Wireless Communication (Cambridge University Press) samt utvalgte vitenskapelige artikler.

Vurderingsform:	Muntlig			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	100/100	D

TT8107 RMT
Teori av tilfeldige matriser for trådløs kommunikasjon
Random Matrix Theory for Wireless Communications

Faglærer: Professor Ralf Reiner Müller
 Uketimer: Høst: 2F+2Ø+8S = 7.5 SP
 Tid: Undervises ikke studieåret 2007-2008
 Und.språk: Engelsk
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Ingen

Anbefalte forkunnskaper: TMA 4240

TMA 4115

Faglig innhold: This course gives an overview of analytic tools to the design, analysis, and modelling of communication systems which can be described by linear vector channels such as $y = Hx + z$ where the number of components in each vector is large. Tools from probability theory, operator algebra, and statistical physics are reviewed. The survey of analytical tools is complemented by examples of applications in communications engineering.

Asymptotic eigenvalue distributions of many classes of random matrices are given. The treatment includes the problem of moments and the introduction of the Stieltjes transform. Free probability theory which evolved from non-commutative operator algebras is explained from a probabilistic point of view in order to better fit the engineering community. For that purpose freeness is defined without reference to non-commutative algebras. The treatment includes additive and multiplicative free convolution, the R-transform, the S-transform, the free central and free Poisson limit theorem. The replica method developed in statistical physics for the purpose of analyzing spin glasses is reviewed from the view point of its applications in communications engineering. Correspondences between free energy and mutual information as well as energy functions and detector metrics are established. These analytic tools are applied to the design and the analysis of linear multiuser detectors, the modelling of scattering in communication channels with dual antennas arrays, and the analysis of optimal detection for communication via code-division multiple-access and/or dual antenna array channels.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesning

Kursmaterieill: Lecture notes

Vurderingsform:	Skriftlig			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	SKRIFTLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	1/1	

TT8108 DR-SEMINAR SIGNALBEH
Doktorgradsseminar i signalbehandling
PhD Seminar in Signal Processing

Faglærer: Professor Torbjørn Svendsen
 Uketimer: Høst: 12S Vår: 12S = 7.5 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 Und.språk: Engelsk
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Ingen

Forkunnskapskrav: Mastergrad i signalbehandling eller tilsvarende

Faglig innhold: Seminaret holdes etter avtale, høst og vår. Emnet kan omfatte utvalgte emner på videregående nivå.

Vurderingsform:	Muntlig			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel

MUNTLLIG EKSAMEN Kunngjøres på nett 100/100

TT8201 SATELITTNAVIGASJON**Satellittnavigasjon
Satellite Navigation**

Faglærer: Professor Børje Forssell
 Uketimer: Høst: 3F+3Ø+6S Vår: 3F+4Ø+5S = 15.0 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 SP-reduksjon: DIE2926: 15.0 SP
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Ingen

Læringsmål: Fordypet kunnskap om de fleste aspekter ved satellittnavigasjonssystemer.

Forkunnskapskrav: TTT 4150 (Navigasjonssystemer), TTT 4140 (Navigasjon).

Anbefalte forkunnskaper: TTT 4120 (Digital signalbehandling), TTT 4165 (Radioteknikk).

Faglig innhold: Emnet undervises hvert år fra neste gang høst 2007 og vår 2008. For at emnet skal foreleses, kreves at minst tre studenter tar emnet.

GPS virkemåte og signalstruktur, navigasjonsdata, signalfølgning, navigasjonsalgoritmer, feilanalyse, iono- og troposfæriske effekter, flerveisutbredelse, satellittbaner og geometri, mottakere, differensielle systemer basert på såvel kode- som bærebølge-fase, retningsbestemmelse, høypresisjonsanvendelser, GLONASS, integrerte systemer, GALILEO.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger, øvinger og demonstrasjoner. Ved utsatt eksamen (kontinuasjonseksamen) kan skriftlig eksamen bli endret til muntlig eksamen.

Kursmaterieill: B.W. Parkinson J.J. Spilker Jr.: "Global Positioning System. Theory and Applications. Vol. I and II. American Institute of Aeronautics and Astronautics, Inc., 1996.

ISBN 1-56347-249-X.

Tidsskriftartikler.

Vurderingsform: Skriftlig

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
SKRIFTLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	1/1	D

TT8205 ISAR**Imaging of Objects using Inverse Synthetic Aperture Radar
Imaging of Objects using Inverse Synthetic Aperture Radar**

Faglærer: Professor II Jens F. Hjelmstad
 Uketimer: Høst: = 7.5 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Ingen

Læringsmål: Target Group

RD personnel, which requires an overview of ISAR technology.

Anbefalte forkunnskaper:

Faglig innhold: Inverse Synthetic Aperture Radar (ISAR) may be seen as a 3D-to-2D projection of an object. The rotational motion of an object is a required element for ISAR imaging, whereas radial and/or translational motion will blur the image. Hence, to generate a focused ISAR image one must compensate for the parameters that cause blurring of the image. The essential topics related to ISAR will be covered in the course.

Kursmaterieill: Topics

ISAR Concepts

Focal Quality Indicators

Motion Compensation

Phase Methods for Image Optimization

Rotational Motion Compensation

Signal Processing in ISAR

Image Processing in ISAR.

Vurderingsform: Muntlig

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	1/1	

TT8206 LIDAR**Advanced LIDAR Technology
Advanced LIDAR Technology**

Faglærer: Professor II Jens F. Hjelmstad
 Uketimer: Høst: = 7.5 SP
 Tid: Undervises ikke studieåret 2007-2008

Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Ingen

Læringsmål: RD personnel, which requires an overview of LIDAR technology.

Faglig innhold: LIDAR (light detection and ranging) is a technology that achieves high resolution optical profiling in 2 or 3 dimensions using range gated imaging techniques. Current research is focused on the use of hyperspectral illumination for object characterisation and the use of high speed matrix detectors.

The essential topics related to Lidar will be covered in the course.

Kursmaterieell: Topics

Measurement principles

Light sources and waveforms

Detector technologies

Light propagation issues

Image Processing in Lidar

System aspects of LIDAR.

Vurderingsform: Muntlig

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	1/1	

TT8207 VG ANTENNETEKNIKK
Videregående antennoteknikk
Advanced Antenna Engineering

Faglærer: Førsteamanuensis Jon Anders Langen Aas

Uketimer: Høst: 2F+4Ø+6S = 7.5 SP

Tid: Undervises ikke studieåret 2007-2008

Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Ingen

Læringsmål: Emnet skal gi kandidatene en innsikt i fundamentale prinsipper og slike antenneegenskaper som har betydning for valget av antenneløsning i gitte situasjoner. Videre skal det gi tilstrekkelig innsikt i numeriske metoder for fornuftig og kritisk bruk av moderne dataverktøy i antennedesign.

Forkunnskapskrav: Ingen.

Anbefalte forkunnskaper: Kunnskaper tilsvarende TTT4165 Radioteknikk.

Faglig innhold: Emnet undervises annet hvert år, neste gang høst 2008.

Emnet gir en oversikt over prinsippene for moderne antenntyper som mikrostripantenner, gruppeantenner, bredbåndantenner og aperturantenner, inklusive horn og reflektorantenner. Videre gis det en innføring i numeriske analysemetoder som momentmetoden, som løser integralligninger, endelig differansemetoden (FDTD), som løser Maxwells feltligninger, og geometrisk diffraksjonsteori (GTD), basert på geometrisk optikk og asymptotiske teknikker.

Læringsformer og aktiviteter: Kollokvium. Øvinger.

Kursmaterieell: W. L. Stutzman and G. A. Thiele: Antenna Theory and Design, Wiley, 1998 (utvalgte kapitler).

Utvalgte deler av andre bøker og tidsskriftartikler.

Vurderingsform: Muntlig

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	1/1	D

TT8208 ULIN MIKROBØLGE KOMP
Ulineære mikrobølge komponenter
Nonlinear Microwave Components

Faglærer: Førsteamanuensis Morten Olavsbråten

Uketimer: Høst: 2F+10S = 7.5 SP

Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.

Und.språk: Engelsk, Norsk

Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Øvinger

Læringsmål: Emnet skal gi innsikt i de ulineære egenskapene til viktige mikrobølge kretser og systemkomponenter.

Anbefalte forkunnskaper: TTT4165 Radioteknikk, TTT10 Mikrobølge passive systemkomponenter, TTT13 RF-/mikrobølge integrerte kretser eller tilsvarende.

Faglig innhold: Emnet undervises annet hvert år, neste gang høsten 2007. Analyse av aktive mikrobølge komponenter og integrasjon (MMIC). Transistorer (MESFET, HEMT, HBT), komponentmodellering, mikrobølge effekt forsterkere (typer, klasser osv.), oscillatorer, mikserer.

Læringsformer og aktiviteter: Kollokvium og øvinger.

Kursmaterieell: Oppgis ved kursstart.

Vurderingsform: Muntlig

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	1/1	

TT8209 RADARSYSTEMER
Analyse av radarsystemer
Radar System Analysis

Faglærer: Professor Børje Forssell
 Uketimer: Høst: 2F+2Ø+5S Vår: 2F+2Ø+5S = 15.0 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Ingen

Læringsmål: Fordypet kjennskap til radarteori og radarsystemers egenskaper.

Forkunnskapskrav: TTT 4150 (Navigasjonssystemer), TTT 4165 (Radioteknikk)

Anbefalte forkunnskaper: TTT 4155 (Fjernmåling), TTT 4120 (Digital signalbehandling)

Faglig innhold: Emnet undervises hvert år fra neste gang høst 2007 og vår 2008. For at emnet skal foreleses, kreves at minst tre studenter tar emnet.

Deteksjonsteori, radarmål, dopplerradar, søke- og følgeradar samt signalbehandling, bølgeforplantning, feilanalyse og målemetoder innen radarteknikken.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger og øvinger. Ved utsatt eksamen (kontinuasjoneksamen) kan skriftlig eksamen bli endret til muntlig eksamen.

Kursmaterieill: David K. Barton: "Modern Radar Systems Analysis", Artech House Inc. 1988, tidsskriftartikler.

Vurderingsform: Skriftlig

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
SKRIFTLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	1/1	D

TT8210 ADVANCED MICROWAVE E
Advanced Microwave Electromagnetics
Advanced Microwave Electromagnetics

Faglærer: Professor Guennadi Kouzaev
 Uketimer: Høst: 2F+10S = 7.5 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 Und.språk: Engelsk
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Ingen

Læringsmål: To study the advanced electromagnetics for microwaves and high-speed electronics, wireless and space telecommunications

Forkunnskapskrav: Basic electromagnetics, some knowledge on numerical methods and programming

Anbefalte forkunnskaper: Basic electromagnetics, some knowledge on numerical methods and programming

Faglig innhold: Theory of the Electromagnetic Field and Waves, Waveguide Theory and Discontinuities, Non-stationary Electromagnetics, Analytical and Numerical Simulations, Electromagnetic Phenomenas, Microwave and High-speed Components

Læringsformer og aktiviteter: Seminar

Kursmaterieill: Lecturing materials and recommended books

Vurderingsform: Muntlig

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	1/1	

TT8211 DR-SEMINAR RADIOSYST
Doktorgradsseminar i radiosystemer
PhD Seminar in Radio Systems

Faglærer: Professor Børje Forssell
 Uketimer: Høst: 12S Vår: 12S = 7.5 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 Und.språk: Engelsk
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Ingen

Forkunnskapskrav: Mastergrad i radiosystemer eller tilsvarende

Faglig innhold: Seminaret holdes etter avtale, høst og vår. Emnet kan omfatte utvalgte emner på videregående nivå.

Vurderingsform: Muntlig

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	100/100	

TT8302 ROMAKUSTIKK**Romakustikk****Room Acoustics**

Faglærer: Professor Peter Svensson
 Uketimer: Vår: = 7.5 SP
 Tid: Undervises ikke studieåret 2007-2008
 Und.språk: Engelsk
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Ingen

Læringsmål: Emnet gir en dypere og grundigere teoretisk behandling av lydfelter i rom og hvordan de oppfattes av en lytter.

Anbefalte forkunnskaper: TTT4170 Audioteknologi eller tilsvarende kunnskaper i akustikk.

Faglig innhold: Kurset undervises hvert år, neste gang våren 2009. Kurset omhandler metoder for beregning av lydfelt i rom med bølgeteoretiske løsningsmetoder, statistiske metoder, geometrisk-akustikk metoder, og datorberegningmessige implementeringer. Akustisk måleteknikk og lydabsorpsjon behandles og i tillegg psykoakustiske kriterier for vurdering av romakustisk kvalitet.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger, kollokvier, selvstendige regneøvinger og laboratoriovinger.

Kursmaterieell: 1. Kuttruff, H. Room Acoustics, Fourth edition, Spon Press, 2000

2. Utfyllende tidsskriftsartikler.

Vurderingsform:	Muntlig			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	1/1	

TT8303 NUM MET I AKUSTIKK**Numeriske metoder i akustikk****Numerical Methods in Acoustics**

Faglærer: Professor Ulf R Kristiansen
 Uketimer: Høst: 3F+6Ø+3S = 7.5 SP
 Tid: Undervises ikke studieåret 2007-2008
 SP-reduksjon: DIE2917: 7.5 SP
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Øvinger

Læringsmål: Forstå grunnlaget for numeriske beregninger, og selv å kunne sette opp numeriske modeller for beregning av akustiske prosesser

Forkunnskapskrav: TTT4170 Audioteknologi eller TTT4175 Marin Akustikk eller TTT4180 Teknisk Akustikk eller tilsvarende kunnskaper.

Anbefalte forkunnskaper: TTT4170 Audioteknologi eller TTT4175 Marin Akustikk eller TTT4180 Teknisk Akustikk eller tilsvarende kunnskaper.

Faglig innhold: Emnet undervises annet hvert år, neste gang høst 2008.

Numeriske metoder som endelige differansers metode, elementmetoden og integralligningsmetoden vil bli gjennomgått for løsning av aktuelle bølgeligninger.

Det vil også bli gitt en introduksjon til geometriske metoder og metoder basert på cellulære automater. De viktigste anvendelsesområdene er lydforplantning i luft og vann, og kobling mellom lydbølger og vibrerende strukturer.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger, kollokvier og individuelt prosjekt.

Kursmaterieell: Compendium og tidsskrift artikler.

Vurderingsform:	Muntlig			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	1/1	

TT8304 STAT SIGNALTEO**Statistisk signalteori****Statistical Signal Processing**

Faglærer: Professor Hefeng Dong
 Uketimer: Vår: 3F+5Ø+7S = 9.0 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 Und.språk: Engelsk
 SP-reduksjon: DIE2954: 9.0 SP
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Øvinger

Læringsmål: Emnet er sentralt innenfor fagområdet signalbehandling, og mange av de øvrige PhD emner innen teleteknikk bygger på emnet. Målet er å gi innføring i stokastiske signalbehandling, klassisk estimeringsteori og nye metoder av stokastisk signalbehandling og anvendelser av dette på PhD nivå.

Forkunnskapskrav: Emnet forutsetter TTT4120 Digital signalbehandling eller tilsvarende kunnskaper i signalbehandling.

Anbefalte forkunnskaper: Emnet forutsetter TTT4120 Digital signalbehandling eller tilsvarende kunnskaper i signalbehandling.

Faglig innhold: Emnet undervises hvert år ved behov, neste gang vår 2008.

De viktigste emnene i kurset er: Stokastiske prosesser, lineære transformasjoner, estimerings- og deteksjonsteori, lineær modellering og prediksjon, optimal filtrering og spektralanalyse. Emnet behandler diskret stokastiske signal, statistisk signalbehandling og anvendelser av dette. Kurset inneholder følgende emner, grunnleggende prinsipper for signalbehandling av stokastiske prosesser og karakterisering av stokastiske signaler. Estimeringsteori og optimal filtrering, klassiske metoder for spektralanalyse og nye metoder basert på modellering og lineær prediksjon.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger, kollokvier og større datamaskinbaserte øvinger plus selvstendig regneøving. Ved utsatt eksamen (kontinuasjoneksamen) kan skriftlig eksamen bli endret til muntlig eksamen.

Kursmaterieill: Therrien C. W., Discrete Random Signals and Statistical Signal Processing. Prentice-Hall, Inc., 1992.

Vurderingsform: Skriftlig

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
SKRIFTLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	1/1	

TT8305 MARIN AKUSTIKK II

Marin akustikk II

Marine Acoustics II

Faglærer: Professor Jens Martin Hovem

Uketimer: Vår: 2F+2Ø+8S = 7.5 SP

Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.

Und.språk: Engelsk, Norsk

Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Ingen

Læringsmål: Emnet gir dypere og grundigere teoretisk behandling av noen sentrale emner og problemstillinger i marine akustikk.

Anbefalte forkunnskaper: TTT 4175 Marin akustikk eller tilsvarende kunnskaper i matematikk.

Faglig innhold: Refleksjon og spredning fra partikler bobler og geometriske objekter. Spredning fra endelige flater og fra flater med ru eller ujevn overflate. Elastiske bølger i faste materialer og poro-elastiske materialer, som for eksempel marine sedimenter, basert på Biot teorien. Videre behandles bølger i lagdelte media, fluide og/eller faste, med løsningen av bølgelikningen med forskjellige matematiske metoder. Tilslutt beskrives og analyseres noen av de mest vanlige metoder for måling og karakterisering av havbunnes egenskaper.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger, kollokvier og regneøvinger.

Kursmaterieill: (1)Jens M. Hovem: Marine Acoustics (In Press) Applied Research Laboratories, University of Texas, Austin, Texas, 2004.(2)Pierce, A. D. Acoustics: An Introduction to Its Physical Principles and Applications. American Institute of Physics, New York, 1989.

(3)Utfyllende materiale fra tidsskrift litteraturen.

Vurderingsform: Oppgave/Muntlig

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
OPPGAVE		1/2	
MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	1/2	

TT8306 GEOAKUSTIKK

Geoakustisk modellering og inversjon

Geoacoustical Modeling and Inversion

Faglærer: Professor Hefeng Dong

Uketimer: Vår: 2F+2Ø+8S = 7.5 SP

Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.

Und.språk: Engelsk

Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Øvingsoppgave

Læringsmål: Mål:

Emnet gir en introduksjon til moderne metodologi for modellering og inversjon anvendt på geoakustiske problemstillinger.

Anbefalte forkunnskaper: TTT 4175 Marin akustikk eller tilsvarende kunnskaper i matematikk og fysikk.

Faglig innhold: Undervises hvert år ved behov, ellers hvert 2. år, neste gang våren 2008.

Matematisk modellering av elastiske/akustiske bølger har utviklet seg sterkt i de senere år, mye på grunn av utviklingen innen datateknikk. Dette har gjort det praktisk mulig å benytte modellering og invers modellering for å estimere materialeegenskaper ved systematisk å sammenlikne et målt bølgefelt med et modellert bølgefelt beregnet ved bruk av en akustisk forovermodell.

Innen marine akustikk er dette spesielt relevant for å bestemme parametere og egenskaper til en lagdelt havbunn, og for å bestemme størrelse, form og andre egenskaper til objekter om er helt eller delvis nedgard i havbunnen.

Formålet med faget er å gi en innføring i det matematiske/numeriske grunnlaget for moderen inversjonsteknikk og illustrerer dette med aktuelle eksempler.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger, kollokvier og regneøvinger.

Kursmaterieell: Utvalget kapitler i :

(1)Jensen,F. B., W. A. Kuperman, M. B. Porter and H. Schmidt. Computational Ocean Acoustics. American Institute of Physics Press, New York 1994.

(2)Diachok,O., A. Caiti, P. Gerstoft and H. Schmidt. Full Field Inversion Methods in Ocean and Seismo-Acoustics. Kluwer Academic Publishers

(3)Utvalgte artikler fra tidskriftelitterature.

Vurderingsform:	Oppgave/Muntlig			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	1/2	
	OPPGAVE		1/2	

TT8307 **TEORETISK AKUSTIKK**

Teoretisk akustikk

Theoretical Acoustics

Faglærer:	Professor Hefeng Dong
Uketimer:	Høst: 3F+4Ø+5S = 7.5 SP
Tid:	Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
Und.språk:	Engelsk
Karakter:	Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Øvinger

Læringsmål: Emnet gir dypere og grundigere teoretisk behandling av noen sentrale emner og problemstillinger for anvendelse i audiologi, støybekjempelse, rom akustikk, marin akustikk og medisinsk ultralyd.

Forkunnskapskrav: TTT4170 Audioteknologi eller TTT4175 Marin akustikk eller tilsvarende kunnskaper i matematikk og fysikk.

Anbefalte forkunnskaper: TTT4170 Audioteknologi eller TTT4175 Marin akustikk eller tilsvarende kunnskaper i matematikk og fysikk.

Faglig innhold: Emnet undervises hvert år, neste gang høst 2007.

Akustiske bølger i gasser og fluider - bølgelikningen, refleksjon og transmisjon i grenseflater mellom to fluide media eller media med flere lag og fra tynne fast plater. Videre behandles romakustikk, reverberasjon i rom, statistiske vurderinger. Utstråling fra kilder og vibrerende elementer. Bølgelikning med viskositet og andre tap. Spredning og diffraksjon. Bølgeutbredelse beskrivert ved stråletracing beregning. Ikke-lineære effekter i akustiske bølgeutbredelser.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger, kollokvier og selvstendig regneøving. Ved utsatt eksamen (kontinuasjonseksamen) kan skriftlig eksamen bli endret til muntlig eksamen.

Kursmaterieell: 1.Pierce A.D., Acoustics: An Introduction to Its Physical Principles and Applications. American Institute of Physics, New York, 1989

2.Utfillende materiale fra tidskrift litteraturen.

Vurderingsform:	Skriftlig			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	SKRIFTLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	1/1	

TT8308 **DR-SEMINAR AKUSTIKK**

Doktorgradsseminar i akustikk

PhD Seminar in Acoustics

Faglærer:	Professor Peter Svensson
Uketimer:	Høst: 12S Vår: 12S = 7.5 SP
Tid:	Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
Und.språk:	Engelsk
Karakter:	Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Ingen

Forkunnskapskrav: Mastergrad i akustikk eller tilsvarende

Faglig innhold: Seminaret holdes etter avtale, høst og vår. Emnet kan omfatte utvalgte emner på videregående nivå.

Vurderingsform:	Muntlig			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	100/100	

Institutt for vann- og miljøteknikk

VM8104 **HYDROINFORMATIKK**

Emner i Hydroinformatikk

Topics in Hydroinformatics

Faglærer:	Førsteamanuensis Knut Alfredsen, Professor Nils Reidar Bøe Olsen
Koordinator:	Professor Nils Reidar Bøe Olsen

Uketimer: Vår: 12S = 7.5 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 Und.språk: Engelsk
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Ingen

Læringsmål: Faget har som mål å gi fordypning i ett eller flere emner innen hydroinformatikken. Valg av emne vil være tilpasset hver enkelt student sine behov.

Faglig innhold: Faget vil tilpassest hver enkelt student med tanke på innhold. Eksempel på emner som kan undervises er: ulike tema innen numerisk fluidmekanikk, oppbygging, kalibrering og bruk av modellsystem, utvikling og implementasjon av modeller.

Læringsformer og aktiviteter: Seminar, øvinger, prosjektarbeid.

Kursmaterieill: Utdrag fra bøker og artikler.

Vurderingsform: Muntlig

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	100/100	D

VM8105 ADV HYDROLOGI

Hydrologi, avansert kurs

Hydrology, Advanced Course

Faglærer: Førsteamanuensis Knut Alfredsen, Professor Ånund Killingtveit
 Koordinator: Førsteamanuensis Knut Alfredsen
 Uketimer: Høst: 12S = 7.5 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 Und.språk: Engelsk
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Ingen

Læringsmål: Gi ei inngående kunnskap om utvalgte hydrologiske prosessar og modelleringsmetoder i hydrologi.

Anbefalte forkunnskaper: TVM4105 Hydrologi og TVM4106 Videregående hydrologi eller liknende.

Faglig innhold: Hydrologiske prosessar. Teoriar for modellering av prosessar og numeriske metoder. Måleteknikk, prosessar i tid og rom. Snø og is. Modellteori, modellutvikling og implementasjon. Hydrologiske prognoser, flom og urban hydrologi.

Læringsformer og aktiviteter: Seminar, felt og rekneøvingar. Prosjektoppgave som teller 50% av karakteren. Kursinnhald og undervisningsform vil vere tilpassa antal studentar og behova til studentane.

Kursmaterieill: Beven, K. Rainfall runoff modelling

Utvalgte artiklar.

Vurderingsform: Oppgave/Muntlig

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	50/100	D
OPPGAVE		50/100	

VM8106 HYDROSIM

Simulering av vannkraftsystemer

Hydropower System Simulation

Faglærer: Førsteamanuensis Knut Alfredsen, Professor Ånund Killingtveit
 Koordinator: Professor Ånund Killingtveit
 Uketimer: Vår: 12S = 7.5 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Ingen

Læringsmål: Å få inngående kunnskap og trening i bruk av de viktigste typer simuleringmodeller for vannkraftplanlegging og drift, inkludert:

- Å identifisere riktig type modell
- Å innhente og klargjøre data
- Å sette opp data for en simulering
- Å tolke og bruke resultatene riktig.

Anbefalte forkunnskaper: TVM4720 Vassdragsteknikk og TVM4106 Videregående Hydrologi eller tilsvarende, som for eksempel MSc kurset Hydropower Development.

Faglig innhold: Teori for simulering av vannkraftsystemer. Dette kan også inneholde utvalgte hydrauliske og hydrologiske emner som er viktig for planlegging og drift av vannkraftsystem.

Bruk av utvalgte modeller/programsystemer for simulering av planlegging og drift.

Tilpasning og bruk av slike modeller til utvalgte eksempler.

Læringsformer og aktiviteter: Seminar og selvstudium.

Forelesninger og trening i bruk av program for simulering av vannkraftsystem. Prosjektoppgave som teller 50% av karakteren. Undervisningen blir gitt på engelsk dersom studenter som ikke behersker norsk tar emnet.

Kursmaterieell: Diverse rapporter og artikler.

Vurderingsform: Muntlig

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	100/100	A

VM8200 VIDEREG VANNR TEKN
Videregående vannrenseteknikk
Advanced Water and Wastewater Treatment

Faglærer: Professor Tor Ove Leiknes, Professor Hallvard Ødegaard

Koordinator: Professor Tor Ove Leiknes

Uketimer: Høst: 2F+4Ø+6S Vår: 2F+4Ø+6S = 7.5 SP

Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.

Und.språk: Engelsk

Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Oppgave

Læringsmål: Studenten skal utvikle en grundig teoretisk og praktisk forståelse for avanserte renseprosesser for drikkevann og avløpsvann.

Anbefalte forkunnskaper: TVM4145 Vannrenseprosesser og TVM4710 VA-teknikk fordypning med tema innen Vannrensing eller forkunnskaper som tilsvarer nivået i disse emnene.

Faglig innhold: Emnet gir en grundigere teoretisk innføring i ulike renseprosesser for drikkevann og avløpsvann enn det som gis i TVM4145 Vannrenseprosesser og TVM4710 VA-teknikk fordypning - herunder koagulerings- og fellingsprosesser, oksidasjonsprosesser, partikkelseparasjonsprosesser og biologiske prosesser. Det blir lagt vekt på metoder som det forskningsmessig har vært en stor aktivitet på i de senere år herunder membranprosesser.

Læringsformer og aktiviteter: Emnet undervises i form av 5-6 konsentrerte seminarer, dersom det er 3 eller flere studenter. Er det færre, gis individuell undervisning (ledet selvstudium). Studentene skal gjennomføre en utredningsoppgave om et tildelt emne som skal presenteres for faggruppen på instituttet.

Kursmaterieell: Utdrag av bøker og tidsskriftartikler.

Vurderingsform: Muntlig/Arbeider

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	60/100	D
ARBEIDER		40/100	

VM8201 SLAMBEHANDLING
Slambehandling
Sludge Treatment and Disposal

Faglærer: Professor Tor Ove Leiknes, Professor Hallvard Ødegaard

Koordinator: Professor Hallvard Ødegaard

Uketimer: Høst: 2F+4Ø+6S Vår: 2F+4Ø+6S = 7.5 SP

Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.

Und.språk: Engelsk

Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Oppgaver

Læringsmål: Studenten skal utvikle en grundig teoretisk og praktisk forståelse for avanserte renseprosesser for slambehandling.

Anbefalte forkunnskaper: TVM4145 Vannrenseprosesser og TVM4710 VA-teknikk fordypning med tema innen Vannrensing eller forkunnskaper som tilsvarer nivået i disse emnene.

Faglig innhold: Emnet gir en grundigere teoretisk innføring i ulike prosesser for behandling av slam enn det som gis i TVM4145 Vannrenseprosesser og TVM4710 VA-teknikk fordypning - herunder avvanningsprosesser, hygieniseringsprosesser, stabiliseringsprosesser samt termiske prosesser. Det blir lagt vekt på metoder som det forskningsmessig har vært en stor aktivitet på i de senere år.

Læringsformer og aktiviteter: Emnet undervises i form av 5-6 konsentrerte seminarer, dersom det er 3 eller flere studenter. Er det færre, gis individuell undervisning (ledet selvstudium). Studentene skal gjennomføre en utredningsoppgave om et tildelt emne som skal presenteres for faggruppen på instituttet.

Kursmaterieell: Utdrag av bøker og tidsskriftartikler.

Vurderingsform: Muntlig/Arbeider

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	50/100	D
ARBEIDER		50/100	

VM8202 OVERVANNSHÅNTERING
Overvannshåndtering
Urban Storm Water Management PhD

Faglærer: Førsteamanuensis Sveinn T Thorolfsson
 Uketimer: Høst: 12S = 7.5 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Øvinger

Læringsmål: Studentene skal mestre metoder for overvannshåndtering med og uten konstruksjoner, samt planlegging, prosjektering og analysing av overvannsførende anlegg, samt innhenting av urbanhydrologisk data.

Anbefalte forkunnskaper: TVM4105 Hydrologi,
 TVM4116 Hydromekanikk,
 TVM4710AA Overvannsteknologi.

Faglig innhold: Overvann som ressurs og problem. Utbyggingens innvirkning på urban vannbalanse, konsekvenser og tiltak. Overvannets mengde og kvalitet. Datainnsamling. Planlegging, analysing og prosjektering av anlegg for vannførings- og vannkvalitetskontroll. DS spesielle problemer og anlegg tilknyttet kaldt klima.

Bærekraftige og økologiske overvannsløsninger og ombruk av overvann.

Læringsformer og aktiviteter: Emnet foreleses over to perioder a en uke, hvis det er 3 eller flere studenter påmeldt.

En obligatorisk prosjektoppgave som teller 20% og en øving tilknyttet Risvolla urbanhydrologiske feltlaboratorium, som teller 10%. Undervisningen blir gitt på engelsk dersom studenter som ikke behersker norsk tar emnet.

Kursmaterieill: Boken; Design and construction of Urban Stormwater Systems (ASCE 1992) og Utvalgte bøker, artikler og publikasjoner.

Vurderingsform: Muntlig

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	1/1	D

VM8203 VIDEREG VANN-KJEMI
Videregående vann-kjemi
Advanced Water Chemistry

Faglærer: Professor Liv Fiksdal
 Uketimer: Høst: 2F+4Ø+6S = 7.5 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 Und.språk: Engelsk
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Oppgave

Læringsmål: Studenten skal utvikle en grundig teoretisk forståelse av kjemiske likevekts-prinsipper som danner grunnlag for kvalitetsvurdering og kvalitetsforbedring av vann og avløpsvann.

Anbefalte forkunnskaper: Emne TVM4110 Vannkjemi eller tilsvarende.

Faglig innhold: Kjemisk sammensetning av naturlig vann. Karbonatsystemet i relasjon til bufferevnen hos naturlige vannmasser. Utfelling- og oppløsnings-reaksjoner i relasjon til vannkvalitet. Vannkvalitetens innvirkning på sementbaserte VA-konstruksjoner. Oksydasjons- og reduksjonsforhold i vann-masser. Utvalgte emner angående forurensing av naturlige vannmasser.

Læringsformer og aktiviteter: Seminarer og veiledet selvstudium. Individuelt prosjekt-arbeide knyttet til valgbar tema.

Kursmaterieill: Utvalg fra bøker og tidsskrifter.

Vurderingsform: Muntlig/Arbeider

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	70/100	D
ARBEIDER		30/100	

VM8302 RESTPRODUKT PHD
Restproduktteknikk og industriell økologi, PhD
Waste Management and Industrial Ecology, PhD

Faglærer: Professor Helge Brattebø, Professor II Aage Heie, Professor II Kjell Øren
 Koordinator: Professor Helge Brattebø
 Uketimer: Høst: 2F+4Ø+6S = 7.5 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 Und.språk: Engelsk
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Ingen

Læringsmål: Studenten skal oppnå høy grad av teoretisk forståelse og kjennskap til litteratur, metodikk og tekniske løsninger i sitt arbeid med en relevant problemstilling innen restproduktteknikk og industriell økologi, samt trening i å skrive vitenskapelig artikkel på feltet.

Anbefalte forkunnskaper: Mastergrad innen fagfeltene vann- og miljøteknikk, industriell økologi, eller tilsvarende.

Faglig innhold: Fagets innhold komponeres med teori-elementer fra to hovedtema: A) Håndtering, behandling og gjenvinning av avfall, og B) Industriell økologi analyse i restproduktssystemer. Studenten velger i samråd med faglærer ut teori-elementer fra et eller begge av temaene, slik at dette gir et godt teoretisk grunnlag for å arbeide med en konkret problemstilling innen området restproduktteknikk og industriell økologi.

Teori-elementene omhandler stoff om:

A1: mengder, typer og generering av avfall.

A2: avfallspolitikk, regelverk og virkemidler.

A3: teknologier for behandling og gjenvinning av avfall.

A4: organisering av avfallssystemer.

B1: materialstrømanalyse for avfallssystemer.

B2: livsløpsanalyse for avfallssystemer.

B3: kostnadsanalyse for avfallssystemer.

B4: effektivitetsvurderinger for avfallssystemer.

Problemstillingen som skal studeres utformes i samråd med faglærer og (om mulig) eksternt bedrift.

Læringsformer og aktiviteter: Seminarer og veiledet selvstudium; studiebesøk hos myndigheter, bedrifter eller avfallsselskap; individuelt prosjektarbeid knyttet til avtalt problemstilling. Prosjektet skal rapporteres i form av en vitenskapelig artikkel med sikte på senere publisering.

Kursmaterieill: Kursmaterieill vil bestå av vitenskapelige artikler og faglige rapporter, knyttet til elementene A1-A4 og B1-B4, som tilpasses den enkelte student.

Vurderingsform: Arbeider

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
ARBEIDER		100/100	

VM8303 MFA RESOURCES RECYCL

Materialstrømanalyse, ressurser og resirkulering, PhD

Material Flow Analysis, Resources and Recycling, PhD

Faglærer: Professor Helge Brattebø

Uketimer: Vår: 2F+2Ø+8S = 7.5 SP

Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.

Und.språk: Engelsk

Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Ingen

Læringsmål: Studenten skal kunne forstå og utføre materialstrømanalyse (MFA) anvendt mot ressurser og resirkuleringssystemer. Dette innebærer et arbeidskjennskap til MFA, evne til å anvende MFA i teori og i praksis, samt oversiktskunnskap om vurderingsmetodikk for MFA resultater.

Forkunnskapskrav: Ingen spesielle.

Anbefalte forkunnskaper: Mastergrad innen fagfeltene vann- og miljøteknikk, industriell økologi, eller tilsvarende.

Faglig innhold: Faget inngår i NTNUs Postgraduate School of Industrial Ecology (PSIE), og arrangeres i samarbeid med TU Wien, TU Wroclaw og Maribor University. Det holdes to 5-dagers kursamlinger våsemesteret 2008, den første ved Maribo University i Slovenia og det andre ved TU Wroclaw i Polen. Den første samlingen omfatter følgende: Den antropogene metabolismen; MFA metodikk; Sammenhengen ressurser - varer - avfall; Evalueringmetoder for MFA resultater; Vurdering av avfallssystemer i praksis; Kvantifisering og håndtering av usikkerheter i MFA; MFA-studier med programvaren STAN. Den andre samlingen omfatter et prosjektarbeid i grupper, med introduksjon, datainnsamling, analyse, løsninger og presentasjon. Prosjektarbeidet rapporteres etter samlingen.

Læringsformer og aktiviteter: Læringsaktivitetene i emnet består av følgende: Kritisk lesing og diskusjon av konsepter og teorier i seminarer om fundamentale aspekter ved materialstrømanalyse; Anvendelse av MFA i grupper og individuelt; Diskusjon av ulike casestudier; Presentasjon av synspunkt og resultater; og Introduksjon til utvalgte software verktøy for MFA.

Kursmaterieill: Practical Handbook of Material Flow Analysis (Brunner Rechberger, 2004) samt annet utvalgt materieill og programvare.

Vurderingsform: Mappeevaluering

Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
MAPPEEVALUERING		100/100	

Institutt for biologi

ZO8020 NEVROBIOLOGI I

Nevrobiologi I

Neurobiology I

Faglærer: Førsteamanuensis Tor Jørgen Almaas, Professor Hanna Mustaparta

Koordinator: Professor Hanna Mustaparta

Uketimer: Høst: 2FVår: 2F = 15.0 SP
 Tid: Undervises ikke studieåret 2007-2008
 Und.språk: Engelsk, Norsk
 SP-reduksjon: MNKZO420: 15.0 SP
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Godkjent seminardeltagelse

Læringsmål: Etter å ha fullført kurset skal studentene ha kunnskaper om generell og komparativ nevrobiologi, og en god forståelse for sanse- og nevrofysiologi, anatomi og utviklingsbiologi. Studentene skal videre ha oversikt over etablert kunnskap samt nyere viten innenfor molekylær nevrobiologi.

Anbefalte forkunnskaper: Emnet bygger på kunnskap tilsvarende ZO 3020 eller ZO 3021.

Faglig innhold: Emnet går hvert annet år, neste gang 2008-2009.

Emnet omfatter generell og komparativ nevrobiologi, herunder sanse- og nevrofysiologi, anatomi og utviklingsbiologi. Kurset skal gi en grundig forståelse av etablert kunnskap samt en innføring i nyere viten innenfor molekylær nevrobiologi.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger/seminar: 70 timer, obligatorisk

Vurderingsform:	Muntlig			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	1/1	

ZO8022 TEMP REGULERING
Temperatur regulering
Temperature Regulation

Faglærer: Professor II Randi Eidsmo Reinertsen
 Uketimer: Høst: 2F = 9.0 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 Und.språk: Engelsk, Norsk
 SP-reduksjon: MNKZO422: 9.0 SP
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Godkjent seminardeltagelse

Læringsmål: Etter å ha fullført kurset skal studentene ha kunnskaper om de mekanismer som ligger til grunn for regulering av kroppstemperaturen, og god forståelse av sentrale temaer som sentralnervøs regulering av kroppstemperaturen, virkning av temperatur på biologiske prosesser samt fysiologiske tilpasninger til varierende temperatur hos endoterme og ektoterme dyr.

Forkunnskapskrav: Kunnskaper i fysiologi, vurderes individuelt av faglærer.

Forkunnskaper skal være avklart før semesterstart og studenter må i god tid før semesterstart ta kontakt med faglærer for avklaring.

Faglig innhold: Emnet gis hvert annet år.

Emnet omfatter en fordypning i forståelsen av de mekanismer som ligger til grunn for regulering av kroppstemperaturen. Følgende emner behandles: Sentralnervøs regulering av kroppstemperaturen, virkning av temperatur på biologiske prosesser, samt fysiologiske tilpasninger til varierende temperatur hos endoterme og ektoterme dyr, herunder metabolske tilpasninger ved hypotermi, biokjemiske tilpasninger i sammensetning av enzymer og lipider og videre mekanismer for å unngå og tåle frysing av kroppsvæskene. Emnet går hvert annet år.

Læringsformer og aktiviteter: Kollokvier/seminar: 45 timer, obligatorisk

Vurderingsform:	Muntlig			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	1/1	

ZO8023 RESPIRASJONSFYSIO
Respirasjonsfysiologi
Respiration Physiology

Faglærer: Professor Claus Bech
 Uketimer: Høst: 2F = 9.0 SP
 Tid: Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.
 Und.språk: Engelsk, Norsk
 SP-reduksjon: MNKZO423: 9.0 SP
 Karakter: Bokstavkarakterer Obl. aktiviteter: Godkjent seminardeltagelse

Læringsmål: Etter å ha fullført kurset skal studentene ha avanserte kunnskaper om prinsipper for gasstransport, og videre også om komparativ respirasjonsfysiologi.

Forkunnskapskrav: Kunnskaper i fysiologi, vurderes individuelt av faglærer.

Forkunnskaper skal være avklart før semesterstart og studenter må i god tid før semesterstart ta kontakt med faglærer for avklaring.

Faglig innhold: Emnet går hvert annet år.

Emnet skal gi en grundig innføring i prinsippene for gasstransport samt omfatte en gjennomgang av respirasjonssystemene hos ulike grupper av dyr. Det vil bli lagt spesiell vekt på respirasjonssystemet hos endoterme dyr. Emnet går hvert annet år.

Læringsformer og aktiviteter: Kollokvier/seminar: 45 timer, obligatorisk

Vurderingsform:	Muntlig			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	1/1	

ZO8024 AKVATISK ØKOFYSIO II

Akvatisk økofysiologi II

Aquatic Ecophysiology

Faglærer:	Professor Karl Erik Zachariassen			
Uketimer:	Høst: 2FVår: 2F = 12.0 SP			
Tid:	Undervises ikke studieåret 2007-2008			
Und.språk:	Engelsk, Norsk			
SP-reduksjon:	MNKZO424: 12.0 SP			
Karakter:	Bokstavkarakterer	Obl. aktiviteter:	Godkjent seminardeltagelse	

Læringsmål: Etter å ha fullført kurset skal studentene ha kunnskaper om fysiologiske mekanismer og tilpasninger hos akvatiske dyr, og da særlig fisk. Studentene skal videre ha en god forståelse av sentrale emner som: osmoregulering, vannbalanse, cellevolumregulering, metabolisme, endokrinologi og sansefysiologi.

Faglig innhold: Emnet går hvert annet år.

Emnet skal gi en innføring i fysiologiske mekanismer og tilpasninger hos akvatiske dyr, med særlig vekt på fisk. Emnet vil bl.a. omfatte osmoregulering, vannbalanse, cellevolumregulering, metabolisme, endokrinologi og sansefysiologi, samt effekter av endringer i ytre miljøforhold (vannkvalitet, temperatur, lys/fotoperiode). .

Læringsformer og aktiviteter: Kollokvier/seminar: 50 timer, obligatorisk

Vurderingsform:	Muntlig			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	1/1	

ZO8025 BIOLOGISKE EFFEKTER

Biologiske effekter av miljøforurensninger

Biological Effects of Environmental Pollutants

Faglærer:	Professor Rolf Arvid Andersen, Professor Karl Erik Zachariassen			
Koordinator:	Professor Karl Erik Zachariassen			
Uketimer:	Høst: 2FVår: 2F = 12.0 SP			
Tid:	Undervises ikke studieåret 2007-2008			
Und.språk:	Engelsk, Norsk			
SP-reduksjon:	MNKZO425: 12.0 SP			
Karakter:	Bokstavkarakterer	Obl. aktiviteter:	Godkjent seminardeltagelse	

Læringsmål: Etter å ha fullført kurset skal studentene ha kunnskaper om hvordan forskjellige typer kjemisk miljøforurensning virker på biologiske organismer.

Faglig innhold: Emnet gis hvert annet år.

Emnet skal gi en innføring i hvordan kjemiske miljøforurensninger virker på biologiske organismer. Vekten vil særlig bli lagt på ulike forurensningsformers virkningsmekanismer. Emnet vil omfatte aktuelle miljøproblemer som f.eks. sur nedbør, tungmetaller, oljeforurensning, organiske gifter, insektmidler og radioaktiv forurensning. Emnet går hvert annet år.

Læringsformer og aktiviteter: Kollokvier/seminar: 50 timer, obligatorisk

Vurderingsform:	Muntlig			
	Vurderingsdel	Dato/Tid	Tell.andel	Hjelpemiddel
	MUNTLLIG EKSAMEN	Kunngjøres på nett	1/1	

ZO8091 DYREFORSØKSLÆRE

Dyreforsøkslære for stipendiater og forskere

Course in Animal Experiments for PhD students and Scientists

Faglærer:	Professor Rolf Arvid Andersen, Professor Claus Bech, Professor Bjørn Munro Jenssen, Professor Gunilla Rosenqvist			
Koordinator:	Professor Claus Bech			
Uketimer:	Høst: 2F+2Ø = 6.0 SP			
Tid:	Tid og sted for undervisning kunngjøres på nett.			
Und.språk:	Engelsk, Norsk			
SP-reduksjon:	MNKZO491: 6.0 SP			
Karakter:	Bokstavkarakterer	Obl. aktiviteter:	Godkjent kursdeltagelse og prosjektarbeid	

Læringsmål: Etter å ha fullført kurset skal studentene ha kunnskaper om dyreforsøk og forsøksdyr tilstrekkelige til å tilfredsstille Europakonvensjonens krav og regler.

Forkunnskapskrav: Deltakerne må være opptatt til hovedfags- eller doktogradstudium eller være tilsatt som forskningstekniker

eller i vitenskapelig stilling. I tillegg må deltakerne være immatrikulert ved et universitet eller ha oppnådd grunnlag for immatrikulering.

Faglig innhold: Emnet vil bli gitt som intensivkurs over to uker. Undervisningen vil skje i form av forelesninger og kollokvier, i tillegg til praktiske demonstrasjoner. Innholdet i kurset er lagt opp slik at studentene som gjennomfører kurset tilfredsstiller kravet fra Europakonvensjonens regler for opplæring av personell som skal utføre forsøk med dyr.

Læringsformer og aktiviteter: Forelesninger/kollokvier/demonstrasjoner: 50 timer

Prosjektarbeid/selvstudium: 30 timer

Emnet er et sertifiseringkurs og gir ikke uttelling i opplæringsdelen i PhD-studiet ved NT-fakultetet

Vurderingsform:

Skriftlig

Vurderingsdel

Dato/Tid

Tell.andel

Hjelpemiddel

SKRIFTLIG EKSAMEN

Kunngjøres på nett

1/1